

A Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó elit tenisz edzők attitűdjei, motivációi és szakmai véleménye

Doktori értekezés

Orbán-Sebestyén Hajnalka Katalin

Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem
Sporttudományok Doktori Iskola

MAGYAR TESTNEVELÉSI
ÉS SPORTTUDOMÁNYI
EGYETEM
BUDAPEST

Témavezető: Dr. Ökrös Csaba egyetemi docens, PhD
Konzulens: Dr. Szilárd Zsuzsanna főiskolai tanár, PhD

Hivatalos bírálók: Dr. Müller Anetta Éva egyetemi tanár, PhD
Dr. Dóczi Tamás egyetemi docens, PhD

Budapest

2025

TARTALOMJEGYZÉK

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	4
ÁBRÁK JEGYZÉKE	7
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	9
1. BEVEZETÉS	11
1.1 Témaválasztás indoklása.....	11
1.2 A vizsgálat tárgya, célja.....	13
2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	15
2.1. A fogyatékosról általában.....	15
2.2. A fogyatékossgal kapcsolatos alapvető fogalmak	16
2.2.1 A társadalmi integráció.....	17
2.2.2 Az inklúzió fogalma	17
2.2.3 Az integráció és az inklúzió kapcsolata.....	17
2.3 A társadalmi integráció fogalma, szerepe és jelentősége a fogyatékossgal élő emberek életében	18
2.4 A közoktatás integrációs szerepe a fogyatékossgal élő emberek életében	19
2.4.1 A közoktatásban megjelenő integráció rövid története	21
2.5 A sport jelentősége a fogyatékossgal élő emberek életében	24
2.6 Az integráció megjelenése a sportban, a sport szerepe az integrációban	26
2.6.1 Az integráció intézményesülésének története a hazai fogyatékossgal élő emberek sportjában	27
2.7 Az inklúzió jelentése és jelentősége a fogyatékossgal élők életében.....	29
2.7.1 Az inklúzió jelentősége a sportban.....	31
2.7.1.1 Inklúzió a sport által vagy inklúzió a sport segítségével.....	32
2.7.1.2 Előítételek és elfogadás az inkluzív sport segítségével	32
2.7.2 Inklúzió az iskolai sportban	34
2.7.3 Inklúzió a fogyatékossgal élők sportjában	36
2.8 A fogyatékossgal élő emberek sportjának rövid nemzetközi története, a fogyatékossgai típusok különválása.....	37
2.9 Az értelmi fogyatékossga fogalma	42
2.10 Az értelmi fogyatékossgal élő emberek sportjának rövid nemzetközi története	45
2.10.1 Az értelmi fogyatékossgal élő emberek legnagyobb nemzetközi sportszervezete, a Speciális Olimpia mozgalom	46
2.10.2 A Speciális Olimpia mozgalom hazai története és a Magyar Speciális Olimpia Szövetség megalakulása	49

2.11 Inklúzió a Speciális Olimpia mozgalomban, a mozgalom nemzetközi integrációs sportprogramja: a Unified Sports® bemutatása.....	52
2.11.1 <i>A teniszsport, mint adaptív és inkluzív sportág a Speciális Olimpia mozgalomban</i>	55
2.12 A sportszakemberek szerepe a fogyatékossgal élő emberek sportjában.....	58
2.12.1 <i>Az edzők, sportszakemberek profilja és szerepe a Speciális Olimpia mozgalomban</i>	59
2.12.2 <i>A teniszsport szakemberei a Speciális Olimpia mozgalomban</i>	62
2.12.3 <i>Integráció és inklúzió a Speciális Olimpia teniszedzői szakmában</i>	63
2.13 A témával kapcsolatos korábbi pilot kutatások bemutatása	65
3. CÉLKITŰZÉSEK	69
3.1 Kérdésfeltevés.....	69
3.2 Kutatási kérdések kérdéscsoportok szerint	70
3.2.1 <i>Az edzők szociodemográfiai és szakmai háttérének feltérképezése</i>	70
3.2.2 <i>Az edzők vizsgálata általános edzői tapasztalataik és véleményük aspektusából</i>	70
3.2.3 <i>Az edzők vizsgálata tenisz sportszakmai tapasztalataik és véleményük aspektusából</i>	71
3.2.4 <i>Az edzők vizsgálata motivációjuk és indíttatásuk aspektusából</i>	71
3.3 Kutatási célok	71
3.4 Hipotézisek	72
3.4.1 <i>Az edzők általános edzői tapasztalatával kapcsolatos hipotézisek</i>	72
3.4.2 <i>Az edzők sportszakmai kérdéseivel kapcsolatos hipotézisek</i>	73
3.4.3 <i>Az edzői elköteleződésével, indíttatásával kapcsolatos hipotézisek</i>	73
4. MÓDSZEREK	74
4.1 Mintaválasztás és a vizsgált minták bemutatása.....	74
4.1.1 <i>Az első minta, a nemzetközi „elit” tenisz edzők</i>	74
4.1.1.1 <i>Az „elit” tenisz edző definíciója</i>	75
4.1.2 <i>A második minta, a magyar edzők</i>	76
4.1.3 <i>A harmadik minta, az SOI sportszakmai bizottságának tagjai</i>	77
4.2 Adatfelvétel.....	77
4.2.1 <i>Az alkalmazott kérdőív szakirodalmi háttére</i>	77
4.2.2 <i>Az alkalmazott kérdőív felépítése</i>	80
4.2.3 <i>Az alkalmazott kérdőív bemutatása</i>	82
4.2.4 <i>A kutatás eredményét ellenőrző strukturált mélyinterjúk</i>	83

4.3 Az adatok feldolgozása	84
4.3.1 A kérdőívre adott válaszok feldolgozása és a kódolás	84
4.3.2 Az alkalmazott statisztikai eljárások	85
4.3.3 A mélyinterjúk feldolgozása	85
5. EREDMÉNYEK	86
5.1 Az alkalmazott kérdőív eredményeinek statisztikája.....	86
5.1.1 A kérdőív szociodemográfiai kérdéseire adott válaszok eredményeinek statisztikája.....	86
5.1.2 Az általános edzői tapasztalat, edzői vélemény vizsgálatának eredményei ...	94
5.1.3 Az edzőknek feltett sportszakmai kérdésekre adott válaszok eredményei	105
5.1.4 Az edzői indíttatással, motivációval kapcsolatos eredmények	121
5.2 A szakértői csoporttal (3. számú minta) végzett strukturált mélyinterjúk eredményei	127
6. MEGBESZÉLÉS	130
7. KÖVETKEZTETÉSEK.....	146
7.1 A hipotézisek ellenőrzése	146
7.2 Kutatási kérdések megválaszolása, ajánlások és a kutatást limitáló tényezők ...	150
7.2.1 A kutatás korlátozó tényezői.....	153
8. ÖSSZEFOGLALÁS	155
9. SUMMARY	156
10. IRODALOMJEGYZÉK	157
10.1 Online felhasznált irodalom	170
11. SAJÁT KÖZLEMÉNYEK JEGYZÉKE	175
11.1 A disszertáció témájával kapcsolatos nemzetközi impakt faktoros saját közlemények	175
11.2 A dolgozat témájában megjelenő további saját közlemények	175
11.3 Egyéb saját közlemények.....	176
12. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS.....	177
13. MELLÉKLETEK.....	178

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat: A fogyatékos emberek esélyegyenlőségét előmozdító nemzetközi nyilatkozatok és cselekvési tervezetek (Forrás: Erdei 2016, saját szerkesztés)	40
2. táblázat: A fogyatékossgal élő emberekkel kapcsolatos hazai jogszabályok (saját szerkesztés).....	42
3. táblázat: A kutatásban résztvevő edzők létszáma és aránya (saját szerkesztés).....	86
4. táblázat: A Speciális Olimpia mozgalom edzőinek régiók szerinti eloszlása (Orbán-Sebestyén és mtsai 2023).....	87
5. táblázat: A vizsgált minták korcsoport szerinti megoszlása a teljes populációt, illetve a magyar-nemzetközi edzők létszámát és arányát tekintve (saját szerkesztés).....	89
6. táblázat: Az edzők száma és aránya munkaviszonyuk tekintetében (saját szerkesztés)	92
7. táblázat: Az edzői minták szakmai tapasztalatának összehasonlítása a négy időintervallum tekintetében (saját szerkesztés)	93
8. táblázat: A magyar és nemzetközi edzők fogyatékosági előtapasztalatának bemutatása (saját szerkesztés)	94
9. táblázat: Az edzők által foglalkoztatott csoportok típusa (saját szerkesztés).....	95
10. táblázat: Az edzések nehézségeire adott válaszok aránya és száma a teljes populáció tekintetében (saját szerkesztés).....	96
11. táblázat: Az edzések nehézségeire adott válaszok aránya és száma a férfi és női edzők válaszainak tekintetében (saját szerkesztés)	97
12. táblázat: Az edzések nehézségeire adott válaszok aránya és száma a magyar és a nemzetközi edzők válaszainak tekintetében (saját szerkesztés)	97
13. táblázat: Az edzők preferált korcsoportja férfi és női minta, valamint a magyar és nemzetközi minta válaszáinak tekintetében (saját szerkesztés).....	100
14. táblázat: A magyar és a nemzetközi edzők véleménye a családi háttér fontosságáról (saját szerkesztés)	101
15. táblázat: A férfi és női edzők válaszainak általános edzői tapasztalata különbözőségének vizsgálata (a H1 hipotézis vizsgálata, saját szerkesztés)	104
16. táblázat: A magyar és nemzetközi edzők általános edzői tapasztalatáról szóló válaszok szignifikanciája (a H2 hipotézis vizsgálata, saját szerkesztés).....	104

17. táblázat: A fogyatékosági előtapasztalattal rendelkező és nem rendelkező edzők válaszainak statisztikája (a H3 hipotézis vizsgálata, saját szerkesztés).....	105
18. táblázat: Az edzésmódszerek különbségével kapcsolatos kérdésre adott válaszok a nemek tekintetében (saját szerkesztés)	106
19. táblázat: Az edzésmódszerek különbségével kapcsolatos kérdésre adott válaszok a magyar és a nemzetközi edzők tekintetében (saját szerkesztés).....	107
20. táblázat: Az értelmi fogyatékosággal élő és átlagos intellektusú sportolók edzésének különbözőségei (saját szerkesztés).....	108
21. táblázat: A nemzetközi és magyar edzők véleménye az értelmi fogyatékoság fokáról (saját szerkesztés).....	109
22. táblázat: A férfi és női edzők véleménye az értelmi fogyatékoság fokáról (saját szerkesztés).....	109
23. táblázat: Az SO teniszezők játéktílusának jellemzői a magyar és nemzetközi edzők válaszai alapján (saját szerkesztés).....	110
24. táblázat: A férfi és női edzők véleménye a Play+Stay oktatásmetodika globális bevezetéséről (saját szerkesztés)	112
25. táblázat: A magyar és nemzetközi edzők véleménye a Play+Stay oktatásmetodika globális bevezetéséről (saját szerkesztés).....	113
26. táblázat: A Play+Stay módszer kapcsán feltett kérdésre adott válaszok a fogyatékosági előtapasztalat aspektusában (saját szerkesztés)	114
27. táblázat: A Play+Stay versenyeztetési mód bevezetéséről alkotott edzői vélemények összesítése (saját szerkesztés).....	116
28. táblázat: A Unified Sports Program célja az edzők szerint (saját szerkesztés)	117
29. táblázat: Az edzők sportszakmai véleménye a teniszsport integrációs lehetőségeiről (saját szerkesztés)	118
30. táblázat: A teniszsport előnyei értelmi fogyatékosággal élő sportolóknál az edzők véleménye alapján (saját szerkesztés)	119
31. táblázat: A férfi és női edzők sportszakmai kérdésekre adott válaszaik szignifikanciájának bemutatása (a H4 hipotézis vizsgálata, saját szerkesztés).....	119
32. táblázat: A magyar és nemzetközi edzői csoport sportszakmai kérdésekre adott válaszána szignifikancia vizsgálata (a H5 hipotézis elemzése, saját szerkesztés)	120

33. táblázat: A fogyatékosági előtapasztalattal rendelkező és nem rendelkező edzők sportszakmai véleményének vizsgálata (a H6 hipotézis vizsgálata, saját szerkesztés)	121
34. táblázat: Edzői indíttatás értelmi fogyatékosággal élő emberek teniszoktatásához a teljes populáció tekintetében (saját szerkesztés)	122
35. táblázat: A férfi és női edzők motivációja az edzésen kívüli találkozásra (saját szerkesztés)	123
36. táblázat: A tenisz edző kollégák toborzásához alkalmazandó motiváló tényezők (saját szerkesztés)	124
37. táblázat: Az edző kollégákat motiváló tényezők a mozgalomhoz való csatlakozás kapcsán a magyar és nemzetközi edzők válaszait tekintve (saját szerkesztés)	124
38. táblázat: Edzői indíttatás értelmi fogyatékosággal élő teniszezők oktatására (saját szerkesztés)	125
39. táblázat: A férfi és női edzők között az edzői indíttatásra vonatkozó válaszaik szignifikanciája (a H7 hipotézis vizsgálata, saját szerkesztés)	125
40. táblázat: A magyar és nemzetközi edzők között az edzői indíttatásra vonatkozó válaszaik szignifikanciája (a H8 hipotézis vizsgálata, saját szerkesztés)	126
41. táblázat: A fogyatékosági előtapasztalattal rendelkező és nem rendelkező edzők között az edzői indíttatásra vonatkozó válaszaik szignifikanciája (H9 hipotézis vizsgálata, saját szerkesztés)	126

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra: A fogyatékossgal élő tanulókat érintő, a közoktatásban megvalósuló integráció különböző szintjei (saját szerkesztés).....	21
2. ábra: Az integrált oktatásban résztvevő sajátos nevelési igényű gyermekek száma (saját szerkesztés, forrás: KSH 2024).....	23
3. ábra: A Special Olympics International Unified Champion Schools Programjának elsődleges céljai (saját szerkesztés, forrás: Special Olympics 2024)	35
4. ábra: A Nemzetközi Speciális Olimpia Szövetség sportolójának létszáma 2023-ban a szervezet által meghatározott régiók alapján (Forrás: Special Olympics 2023)	47
5. ábra: A Speciális Olimpia mozgalom sport- és humanitárius programjain résztvevő személyek létszámát összefoglaló infografikus ábra (Forrás: Special Olympics 2024)	48
6. ábra: A Special Olympics International sport- és humanitárius szervezet programjai (saját szerkesztés)	51
7. ábra: A Speciális Olimpia Unified Sports® versenyrendszerének inklúziós ábrája, a Speciális Olimpia mozgalomban alkalmazott szociális inklúzió területei (saját szerkesztés, forrás: McConkey és mtsai 2012).....	54
8. ábra: A Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó edzők és sportolók közötti többdimenziós kapcsolat (saját szerkesztés, forrás: McConkey 2018)	60
9. ábra: Az edzői feladatok összegző ábrája (Forrás: Dowling és mtsai 2012, saját szerkesztés).....	78
10. ábra: Az edzői szerep ábrája (Forrás: Dowling és mtsai 2012, saját szerkesztés)....	79
11. ábra: A témában megjelenő korábbi publikációhoz használt kérdőív strukturálása (Forrás: Orbán-Sebestyén és mtsai 2023).....	81
12. ábra: A kérdőív kérdéseinek kidolgozásához szükséges lépések (Forrás: Szokolszky 2004, saját szerkesztés).....	83
13. ábra: Az alkalmazott kérdőív kérdéseire adott válaszok kódolásának – a teljes táblázatból – képernyőkép-készítéssel fotózott példája (saját készítés).....	84
14. ábra: A kérdőívet kitöltő országok száma a Speciális Olimpia mozgalom régiói szerint (saját szerkesztés).....	87
15. ábra: A férfi és a női edzők családi állapotának aránya a teljes populációt vizsgálva (saját szerkesztés)	90

16. ábra: Az edzők iskolai végzettségének bemutatása a teljes populáció tekintetében (saját szerkesztés)	91
17. ábra: Az integrált, a szegregált és a mindkét csoporttal dolgozó edzők aránya a teljes populáció tekintetében (saját szerkesztés)	95
18. ábra: A teniszedzések hatására észlelt változások a nemzetközi edzők válaszaik tekintetében (saját szerkesztés)	98
19. ábra: Az SO teniszezők a tenisz hatására javuló készségei, képességei, tulajdonságai (saját szerkesztés)	102
20. ábra: Nehézségek az SO teniszezőknek tartott edzések során a teljes populáció tekintetében (saját szerkesztés)	103
21. ábra: A szakértői csoport mélyinterjúk válaszaik közötti összefüggések I. (saját szerkesztés)	128
22. ábra: A szakértői csoport mélyinterjúk válaszaik közötti összefüggések II. (saját szerkesztés)	129

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

ÉFOÉSZ – Értelmi fogyatékosok Országos Érdekvédelmi Szervezete

ENSZ – Egyesült Nemzetek Szövetsége

FODISZ – Fogyatékosok Országos Diáksport Szövetsége

FONESZ – Fogyatékosok Nemzeti Sportszövetsége

IBSA – International Blind Sport Association (Nemzetközi Látássérült Sport Szövetség)

ICC - International Coordinating Committee of World Sports Organisations for the Disabled (Fogyatékos Emberek Sportjának Nemzetközi Koordinációs Bizottsága)

ICSD – International Committee of Sports for Deaf (Nemzetközi Sikert Sport Bizottság)

IFAPA – International Federation of Adapted Physical Education (Nemzetközi Adaptált Testnevelés Szövetség)

INAS-FID - International Sports Federation for Persons with Intellectual Disability (Értelmi Fogyatékosossággal Élők Nemzetközi Sport Szövetsége)

IPC – International Paralympic Committee (Nemzetközi Paralimpiai Bizottság)

KSH – Központi Statisztikai Hivatal

MÉS – Magyar Értelmifogyatékosok Szövetsége

MOB – Magyar Olimpia Bizottság

MPB – Magyar Paralimpiai Bizottság

MSOSZ – Magyar Speciális Olimpia Szövetség

MTSZ – Magyar Tenisz Szövetség

MTSZ FÉT – Magyar Tenisz Szövetség, Fogyatékosossággal Élő Teniszezők Bizottsága

NOB – Nemzetközi Olimpiai Bizottság

POMI – Principle Of Meaningful Involvement (Érdemi Részvétel Elve)

SNI – Sajátos Nevelési Igény

SO – Special Olympics (Speciális Olimpia)

SO UCS – Special Olympics Unified Champion Schools (Speciális Olimpia Egyesített Bajnok Iskola Program)

SOI – Special Olympics International (Nemzetközi Speciális Olimpia Szövetség)

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete)

VIRTUS - World Intellectual Impairment Sport (Értelmi Fogyatékossgal Élők Sport Világszervezete)

WHO – World Health Organization (Egészségügyi Világszervezet)

WTGF – World Transplant Games Federation (Nemzetközi Szervátültetett Sport Szövetség)

1. BEVEZETÉS

1.1 Témaválasztás indoklása

Tenisz szakedzőként és testnevelő tanárként a Speciális Olimpia mozgalomban eltöltött közel 15 éves szakmai tapasztalatom teljesen megváltoztatta elképzelésemet és hozzáállásomat a sport hasznosságával és többirányú szerepével kapcsolatban.

Az elmúlt évek során számos sikeres életutat láttam elindulni, amelynek főszereplői értelmi fogyatékossgal élő emberek voltak. Az ő történeteik indítottak el azon az úton, hogy ne csak a sport élettani hatásáról és eredményességéről szerezzek tapasztalatot, hanem a szociális, pedagógiai és pszichológiai háttérrel is figyelembe véve bővítsen ismereteimet. A témaválasztásom azért is esett erre a csoportra, mert a mozgás és a sport minden ember számára természetes és magától értetődő igény és cselekvés, amely a fogyatékossgal élő emberek esetében sincs másképpen. A sport - a tipikus fejlődési ütemű (Tóthné Kálbli 2019) emberek esetében is - az egészség megőrzésének, az önmegvalósításnak, a sikerélmények megélésének vagy a közösségi életben való aktív részvételnek biztosít háttérrel (Bíróné és mtsai 2011, Dowling és mtsai 2012, McConkey és mtsai 2019). A sportszakemberek, edzők, testnevelők szerepe pedig megkérdőjelezhetetlen a témában, hiszen hivatásuk révén ők segítik hozzá a sportolni vágyó társadalmi csoportokat a sport nyújtotta fejlődéshez, eredményekhez, élményekhez és tapasztalatokhoz.

A mozgás és a sport az egyetemes kultúra része, amelyhez hozzátartozik a testi-lelki egészség megőrzése, a teljesítőképesség fejlesztése, az akaraterő kialakulása vagy a versenyszerű tevékenységek gyakorlata is (Takács 1972, Dorogi 2012). Különösen kiemelt jelentőséggel bír, ha a sport egyfajta integrációs eszközként a tipikus fejlődési ütemű embereket is hozzásegíti ahhoz, hogy fogyatékossgal élő embertársaik iránt pozitív attitűdök alakuljanak ki. Mindemellett segít a többségi társadalomba való beilleszkedésben és az elfogadásban is. A mozgás, a sportolás, a testedzés jelentősége továbbá azért is kiemelkedően fontos a fogyatékossgal élő emberek számára, mert helyzetük az élet egyéb színterein is (pl.: oktatás, lakhatás, munkavégzés stb.) legtöbbször nehézségekkel jár (Dorogi 2012, Orbán-Sebestyén és mtsai 2021a).

Földesi az integrációról szóló korábbi tanulmánya (2010) szerint a sportban rejlő társadalmi lehetőség még mindig nincs megfelelően kiaknázva. Így ritkán jut elegendő

figyelem arra, hogy a sportegyesületek, a sportági szakszövetségek vagy egyéb sportközösségek a sportszakmai célok mellett társadalmi és integrációs célokat is kitűzzenek maguk elé. Ez manapság sincs másképp, ezért is fontos, hogy minél több szinten – így a sportban is – egyre gyakrabban megjelenhessen a fogyatékkal élő emberek helyzetének feltérképezése, elemzése és ezek széleskörben történő kommunikációja (Földesi 1997). Erre azért is szükség van, hogy a rendszer különböző szintjein dolgozó sportszakemberek és a többségi társadalom számára is kellőképpen érzékelhető legyen, hogy a sportban is szükség van a társadalmi esélyegyenlőség és kohézió erősítésére (Gál és mtsai 2012).

Témaválasztásomban szerepet játszott az, hogy a nemzetközi és a hazai Speciális Olimpia (továbbiakban: SO) mozgalom sportszakembereként több mint 10 éve napi szinten tapasztalom sportolóimnál a fogyatékkal élők okozta nehézségeket. Ezek nemcsak az egyéneket, de a környezetükben őket: családtagjaikat, a velük foglalkozó szakembereket, pedagógusokat, nevelőket egyaránt kihívások elé állítja. Véleményem szerint ahhoz, hogy mindannyiuk számára építő és élhető környezet alakuljon ki, szükséges az integráció, ami nem csak a fogyatékkal élő emberek érdeke. Jelentős társadalomtudományi szerepet közvetít a közélet alakulásában, a munka és foglalkoztatás világában, az oktatásügyben és a sportban egyaránt.

Hiszek abban, hogy a disszertáció tárgyát képező bemutatott kutatások és azok eredményei segítenek abban, hogy jobban felismerhető legyen a társadalmi integráció fontossága és az, hogy az integrációhoz ma már nélkülözhetetlen inkluzivitás jelentős mértékben segíthet a fogyatékkal élő emberek megítélésének javításában és ennek mentén életvitelük, életminőségük és emberi kapcsolataik minőségén (McConkey és mtsai 2019, Laoues-Czimbalmos 2023).

Az inkluzivitás témája kiemelkedő fontosságú eleme a dolgozatomnak, hiszen számos gyógypedagógiai és sportszakmai kutatás bebizonyította, hogy az integráció jelensége ma már nem létezik és működik hatékonyan inkluzív módszerek nélkül. (Dowling és mtsai 2012, Dorogi 2012, Pongrácz 2013, Dimitriou 2018, McConkey és mtsai 2019, Asunta és mtsai 2021, Laoues-Czimbalmos 2023)

Tapasztalataim alapján úgy vélem, hogy a sport az a terület, amelyben minden résztvevő megtalálhatja azokat a lehetőségeket, amelyekkel saját maga és egy közösség

sámára is értékeket hozhat létre. Ezáltal könnyebben juthat el az önmegvalósításhoz, a sikerességhez és a társadalmi befogadáshoz. A rendszeres és következetes versenyzés következtében elért sporteredmény olyan válasz lehet a társadalom számára, amellyel csökkenthető a hátrányos megkülönböztetés, a fogyatékossgal élő emberek iránti negatív attitűdök. Megvalósulhat egy sokkal értékesebb, társas kapcsolat a tipikus fejlődési ütemű és fogyatékossgal élő embertársak között. Ezek a tapasztalati élmények és gondolatok késztettek arra, hogy a sport, az integráció és az inkluzivitás közötti kapcsolat megvalósításához szükséges környezet vizsgálata mellett azoknak a szakembereknek a tudását, motivációit és attitűdjeit vizsgáljam meg, akik közvetlenül interakcióban állnak a fogyatékossgal élő sportoló személyekkel.

Évtizedes, a teniszsportban eltöltött sportvezetői tapasztalatomat és egyfajta fanatizmusomat is felhasználva szeretném bemutatni azt a különleges (speciális) sportszakemberi közeget, amely talán a legnagyobb hatást fejti ki a fogyatékossgal élő sportolók életének fejlődésére. Ezért választottam a Speciális Olimpia mozgalomban közreműködő, teniszsportban jártas edzők egyfajta profiljának vizsgálatát.

1.2 A vizsgálat tárgya, célja

A disszertáció célja, hogy bemutassa a fogyatékossgal élő emberekkel foglalkozó edzők és sportszakemberek munkásságát és annak jelentőségét az érintett személyek életére vonatkozóan. A dolgozatban bemutatott szakirodalmak, tanulmányok, kutatások is bizonyítani fogják, hogy ők azok, akik közvetlenül munkájuk, személyes tapasztalataik, indíttatásuk, motivációik és attitűdjeik által képesek és alkalmasak befolyásolni, fejleszteni, értékesebbé, élhetőbbé és ingergazdagabbá tenni az érintettek életvitelét.

Áttekintem a fogyatékossgal és azon belül az értelmi fogyatékossgal fogalomkörét. Részletesen kitérek az integráció és inklúzió sportban megvalósítható lehetőségeire. Nagy hangsúlyt fektetek a Speciális Olimpiai mozgalom, mint nemzetközi humanitárius szervezet definícióira, meghatározásaira. Bemutatom a nemzetközi kutatások által vizsgált integrációs és inklúziós SO programokat. Ezek eredményeinek közzététele hatalmas segítséget nyújtott az értelmi fogyatékossgal élő emberek integrált és inkluzív sportjának megvalósításához. A SO, mint sportszervezet nagy figyelmet fordít az érintettekkel foglalkozó sportszakemberek folyamatos tudományos vizsgálatára is, ami a

kiindulópontját adta annak az elképzelésemnek, hogy saját sportágam, a tenisz megközelítéséből vizsgáljam a témát.

Fontosnak tartom a Speciális Olimpia mozgalomban (különös tekintettel a tenisz sportágban) dolgozó sportszakemberek bemutatását. Jelenlétük és munkásságuk meghatározó a fogyatékossgal élő emberek sportos életvitelének kialakulásához és elengedhetetlen az integrált edzések és sporttevékenységek inkluzív módon történő megvalósulásához. Az értekezésben kiemelten fontos szerepet kap a hazai és a nemzetközi szakirodalom átfogó áttekintése. Ez érinti a társadalomtudományt, azon belül elsősorban az értelmi fogyatékossgal élő személyekhez való társadalmi viszonyulást, a neveléstudományt, amely a közoktatás és az iskolai sport hatásainak témáját mutatja be, valamint a sporttudományt, ahol több területet is érintve legfőképpen a Speciális Olimpia programjait és a mozgalomban dolgozó edzők munkásságát értelmezi és elemzi. Kitérek számos szociológiai, gyógypedagógiai és jogi kérdésre is, amelyek segítséget nyújtanak a szakirodalmi elemzéshez, valamint az eredmények értelmezéséhez. Mindezek által munkám nevezhető interdiszciplinárisnak és integratívnak, amely megkönnyíti a téma megértését.

A témához kapcsolódó empirikus kutatásom egy, a nemzetközi szakirodalomra alapozott szakmai kérdőív nyílt végű kérdéseire adott válaszok kvalitatív feldolgozásából és további strukturált mélyinterjúk válaszainak elemzéséből álló összegzést mutat be. A kérdőív elkészítését korábbi pilot kutatásaim segítették (Orbán-Sebestyén és mtsai 2018c, Orbán-Sebestyén és mtsai 2021b, Orbán-Sebestyén és mtsai 2022b). Ezt egy validált (Pongrácz 2013) nemzetközi kérdőív és attitűdskála használatával és a kapott válaszok kvantitatív elemzésével (Rosenbaum 1986) készítettem.

A bemutatott kutatások fókuszában az edzői és sportszakemberi vélemények, indíttatások és tapasztalati élmények részletes elemzése, vizsgálata áll. Legfőbb célom, hogy hosszú távon minél pontosabban bemutatható és definiálható legyen egy Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó edző értelmi fogyatékossgal élő sportolókhoz való hozzáállása, általános elképzelése, edzői indíttatása, amely által kapcsolatba került a sportolókkal. Valamint fontos az integrált (egyesített) edzésekről és azok inkluzív megvalósításáról kialakított véleménye.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

A disszertáció során használt alapvető fogalmakat, társfogalmakat és azok jelentőségét mutatom be a fogyatékossgal élő emberek életvitelének és sportolási lehetőségeinek szempontjából. Részletesen kitérek a nemzetközi sportszervezetek működésére, valamint arra, hogy ezek a szervezetek milyen mértékben befolyásolják az értelmi fogyatékossgal élő sportolók környezetét és életvitelét.

2.1. A fogyatékossgal általában

A statisztikák szerint a világ népességének több mint 15%-a (körülbelül egymilliárd ember) él fogyatékossgal vagy valamilyen károsodással, ami kiemelten fontos társadalmi kérdéssé teszi ezt a témát. Ezt támasztja alá az is, hogy a legtöbb fogyatékossgal élő ember a világ legszegényebb országaiban él (WHO 2011, Schulz és mtsai 2012, Zenkl 2018).

Annak ellenére, hogy a fogyatékossgal élők a világ népességének jelentős részét alkotják, gyakran szembesülnek diszkriminációval, kirekesztéssel és a manapság egyre gyakoribb zaklatással (bullying) (Schulz és mtsai 2012, Charlton 1998, McConkey és mtsai 2012, Jármí 2018). A fogyatékossgal élők számára elérhető pontos statisztikai adatok csak becslések, mivel az embereknek nem kötelező nyilatkozniuk fogyatékossgukról egyetlen hatóság számára sem. Emellett szinte minden országban eltérő definícióval határozzák meg a fogyatékossgal fogalmát (WHO 2011, Kastl 2010).

További oka is van annak, hogy sok esetben nem vallják be a fogyatékossgal típusát és mértékét: a családtagok is gyakran szembesülnek diszkriminációval emiatt. Nem ritka, hogy a hozzátartozók eltitkolják vagy letagadják fogyatékossgal élő családtagjaikat, akik így életük jelentős részét saját otthonukban töltik, hogy elkerüljék a társadalmi előítéleteket (Schulz és mtsai 2012, Charlton 1998, Kastl 2010). A fogyatékossgal élő személyeket az élet számos területén hátrányos helyzetbe hozzák a tipikus fejlődésű emberekkel szemben, és gyakran megbélyegzés is kíséri őket. Ez is hozzájárulhat ahhoz, hogy sokan eltitkolják fogyatékossgukat (Schulz és mtsai 2012, Charlton 1998).

Magyarországon a 2013. évi LXII. törvény 1. § (a) pontja, amely a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi törvényt módosítja, a fogyatékossgal élő személyt az alábbiak szerint határozza meg:

„Az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással – illetve ezek bármilyen halmozódásával – él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja.”
(Forrás: 2013. évi LXII. törvény)

Az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization, továbbiakban: WHO) szerint a fogyatékossg egy ernyőfogalom, amely magában foglalja a csökkent teljesítőképességet, a test működésében fellépő károsodásokat, a korlátozott tevékenységeket, valamint az élethelyzetekben való részvétel akadályait (WHO 2011, Kiuppis 2018). A fogyatékossg társadalmi elfogadását ma már számos jogszabály, törvény és szabályzat szabályozza.

A fogyatékossgnak nincs globálisan egységes definíciója, mivel a téma rendkívül összetett, és a helyi többségi társadalom értelmezése is befolyásolja, hogy mit tekintenek fogyatékossgnak (Charlton 1998, Schulz és mtsai 2012).

A definíciók alapján megállapítható, hogy a fogyatékossgal élő emberek életminőségét nemcsak a közvetlen környezetük, hanem a többségi társadalom attitűdje is nagyban befolyásolja. A társadalom szemléletformálása függ a közoktatás, a szakpolitika (törvényhozás), valamint az egészségügyi ellátórendszer helyzetétől is. A társadalmi hozzáállás hatással van az érintettek önbecsülésére és önbizalmára, valamint ezen keresztül munkahelyi és társadalmi előmenetelükre is.

2.2. A fogyatékossgal kapcsolatos alapvető fogalmak

Ebben a fejezetben bemutatok néhány – a dolgozat szempontjából fontos – alapfogalmat. Ezek tisztázása lényeges a szakirodalmi áttekintés egyes fejezeteiben bemutatott tanulmányok megértéséhez.

2.2.1 A társadalmi integráció

A társadalmi integráció egyik feladata, hogy egyenlő jogokat és lehetőségeket biztosítson minden társadalmi csoport számára. Ezt az életkörülmények javításával, a szolidaritás erősítésével és a kölcsönös identifikáció fenntartásával lehet elérni. A társadalmi integráció nemcsak a fejlődés eszköze, hanem célja is egyben. Ez megvalósítható a különbözőségek kiegyensúlyozásával, valamint az integráció és a dezintegráció folyamataihoz kapcsolódó erőforrások megfelelő felhasználásával. A társadalmi integráció biztosítja, hogy minden társadalmi csoport számára lehetőség nyíljon az egyénre szabott fejlődésre, hiszen annak dimenziói magukban foglalják a demokráciához és a társadalmi részvételhez való jogot, a diszkriminációmentességet, a toleranciát, az esélyegyenlőséget, a szociális igazságosságot, valamint a különböző szociális szükségletek figyelembevételét (Berszán 2017).

2.2.2 Az inklúzió fogalma

Az inklúzió a közoktatás egyik legfontosabb alapfogalma, az integrációhoz kapcsolódó fogalom, amely a befogadás és az elfogadás szemléletét hordozza. Az inklúzió kifejezés a Salamanca-i Nyilatkozattal egyidejűleg honosodott meg (Papp 2012). Célja egy olyan befogadó oktatási környezet létrehozása, amely jelentősen bővíti a fogyatékossgal élő emberek lehetőségeit. Az inklúzió továbbá az esélyegyenlőség biztosítására, valamint a tanulási folyamatok olyan irányú alakítására törekszik, amely minden társadalmi csoport számára lehetőséget teremt a fejlődésre. A fogyatékossgal élő emberek szempontjából kiemelten fontos, hogy az irántuk kialakult attitűdök pozitív irányban változzanak, hiszen ez elősegíti az inklúzió megvalósulását (Perlusz 2013, Laoues-Czimbalmos 2023).

2.2.3 Az integráció és az inklúzió kapcsolata

Az integráció és az inklúzió viszonya a gyógypedagógia tudományának egyik aktuális és központi kérdése. A két fogalom kölcsönhatásban áll egymással, és egymást erősítik. Az integráció célja elsősorban az összefogás és az együttműködés, míg az inklúzió egy adott közösség tagjainak elfogadását és megbecsülését helyezi előtérbe, az

egyéni képességek figyelembevételével (Papp 2012, Berszán 2017). A fogyatékossgal élő emberek sportban történő integrációjával és inklúziójával a dolgozat későbbi fejezetei részletesebben foglalkoznak.

Az integráció és az inklúzió pozitív hatásai ellenére a fogyatékossgal élő emberekkel szembeni negatív attitűdök, például az *előítéletek*, általában téves vagy hiányos információkból fakadnak. A fogyatékossgal sokak számára nehezen értelmezhető, emiatt gyakran pontatlan vagy félrevezető definíciók terjednek el a köztudatban, amelyek elősegíthetik az előítéletek kialakulását. A fogyatékossgal élő emberekkel kapcsolatos negatív viselkedésformák a mindennapok során gyakran *diszkrimináció* formájában is megjelennek, ami korlátozhatja az érintettek hozzáférését különböző szolgáltatásokhoz (pl. oktatás), csökkentheti társadalmi részvételi lehetőségeiket (pl. munkavállalás), vagy akár hatással lehet magánéletükre is. A negatív attitűdök, mint például a *sztereotípiák*, érzékelhetően befolyásolhatják az érintettek jogait és lehetőségeit, ezáltal akadályozva identitásuk fejlődését, valamint önbizalmuk és önbecsülésük erősödését (Bernát és mtsai 2022).

2.3 A társadalmi integráció fogalma, szerepe és jelentősége a fogyatékossgal élő emberek életében

A sikeres társadalmi integráció alapfeltétele a befogadó környezet, vagyis egy fogyatékossgal élő személy esetében társas és személyes kapcsolatainak alakulása a környezetében élőkkel és a mainstream társadalom tagjaival. Manapság a fogyatékossgal gyógypedagógiai értelmezése és megfogalmazása az inkluzív szemléletmódot követi, és nem a „deficitorientált” gondolkodásmód alapján érvényesül. A mai pedagógiában a hangsúly a fogyatékossgal élő személyek szükségletein, tevékenységén és környezetével való kapcsolatán van (Papp 2012, Pongrácz 2017).

Az integráció, mint kifejezés használata Bengt Nirje nevéhez fűződik, aki egy svédországi, értelmi fogyatékossgal élő gyerekek, fiatalok és felnőttek szülői szervezetének (FUB, Svéd Életsegítő Egyesület) elnökeként az 1960-as években kidolgozta az úgynevezett normalizációs elv alapjait, amelyet – a gyógypedagógiában igen jelentős felfedezésnek, elméletnek tartanak. Az elvről készített tanulmányában az izoláció, a szegregáció és az integráció elmélete, feladata és lényege is megfogalmazásra

került. Nirje szerint az izoláció és a szegregáció a tudatlanság és az előítéletesség szüleménye, míg az integráció és a normalizáció elősegíti a társas kapcsolatok kialakulását és támogatja az egymás iránti empátiát, megértést, amely előfeltétele az egyén társadalmi integrációjának (Nirje 1969, Pongrácz 2017).

Ma már a kutatók tisztában vannak vele, hogy önmagában a társadalmi integráció megvalósítására való törekvés nem elegendő. Hiszen ahhoz, hogy egy fogyatékossgal élő embert egyenlőként értékeljen és kezeljen a környezete, szükségesek gyakorlati megoldások, a megfelelő környezet kialakítása és a szociális kapcsolatok megfelelő kezelése (Bíróné és mtsai 2011).

2.4 A közoktatás integrációs szerepe a fogyatékossgal élő emberek életében

Mivel alapvetően pedagógiai szemszögből vizsgálom az értelmi fogyatékossgal élő embereket és az integrált környezetükben dolgozó szakembereket, pedagógusokat, így fontosnak tartottam megemlíteni a közoktatás jelentőségét. Ez fontos szerepet játszik abban, hogy a gyakorlatban is létrejöjjön a társadalom és a környezet attitűdjének pozitív változása. A közoktatás kiemelt szerepet játszik az esélyegyenlőség megteremtésében, melynek legfontosabb színtere az iskola. Legfőbb szereplői pedig maguk a pedagógusok, akik megteremtik és végrehajtják azt (Bíróné és mtsai 2011).

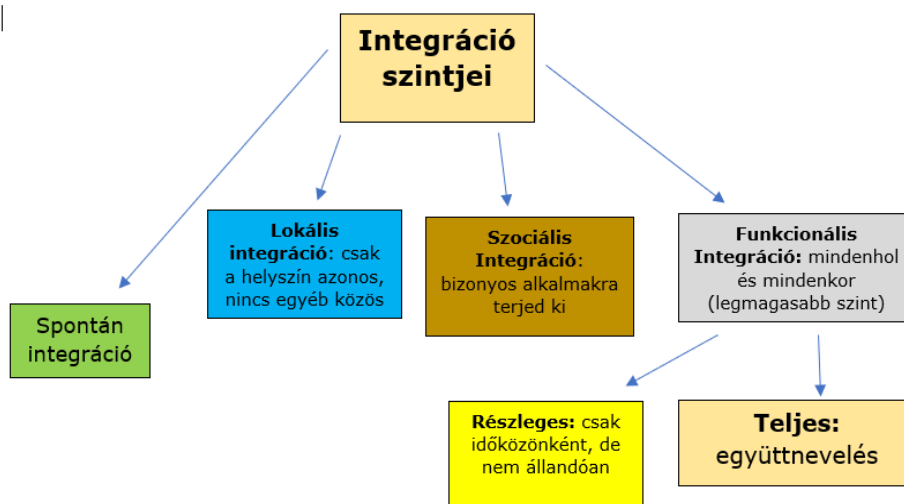
Az UNESCO 1994-ben rögzített Salamancai ajánlása szerinti alapelv, hogy az iskolák minden gyermeket befogadjanak, függetlenül testi, értelmi, szociális, érzelmi, nyelvi vagy egyéb állapotuktól, beleértve a fogyatékos és a tehetséges gyermekeket is (UNESCO 1994). Az oktatáspolitikára a Salamancai ajánlás rámutat arra, hogy az integráció és az inkluzív nevelés olyan megközelítésmód, amely lehetőséget ad az oktatási módszerek és rendszerek módosítására annak érdekében, hogy azok szabályozottan, következetesen és az esélyegyenlőséget szem előtt tartva kezeljék a tanulók közötti különbségeket (Adonyiné 2008, UNESCO 2003).

Mivel a fogyatékossgal élő emberek életére hatással lévő egyik legfontosabb színtér az oktatási intézmény, ezért a hazai köznevelési törvény is rendelkezik róluk: Az 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról már a 6. § (3). pontjában ír a fogyatékossgal élő gyermekek tankötelezettségéről, a 9. §-ban a nevelés és oktatás tantervi alapjairól, a 13. § pedig említi a szülők jogait és kötelességeit, a 17. § a gyógypedagógiai intézmények

szabályait, majd a 30. § a gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézmények képzési kötelezettségeit is, végül a 121. §. (g) pontja előírja a fogyatékosok sajátos neveléséhez és oktatásához szükséges eszközök és szakemberek feltételeit. A törvény – bár számos paragrafusban foglalkozik a fogyatékossgal élő gyermekek nevelésével – nem határozza meg pontosan, kit tekint fogyatékossgal élőnek. A szövegben azonban többször is így utal rájuk: „a szakértői és rehabilitációs bizottság határozata alapján a testi, érzékszervi, értelmi, beszéd-, autista, vagy „más fogyatékos” tanulók (...)” (1993. évi LXXIX. törvény).

A 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről már a 4. § 25. pontjában értelmező rendelkezéseket hoz, amelyek alapján a „fogyatékos” szóhasználatot „sajátos nevelési igényre” (SNI) változtatta. Ez alapján: (...) *„sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszéd-fogyatékos, több fogyatékossgal együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd (...)”* (2011. évi CXCV. törvény, 4. § 25.).

A fogyatékossgal élő személyek köznevelésének alappillére a törvény szerint említett különleges bánásmód, amely a gyógypedagógiai ellátás mellett ma már jelentősen koncentrálna az integráció és az inkluzív oktatás előmozdítására. A gyakorlati megvalósítást leghatékonyabban és leggyakrabban az iskolai környezet biztosítja, így kijelenthető, hogy az oktatás által nyújtott lehetőségeknek kiemelt szerepe van. Az oktatásban megvalósuló integrációnak többféle szintje van, amelynek részletei nem képezik a disszertáció tárgyát, de fontosságuk miatt érdemes említést tenni róluk. A következő saját ábra mutatja be az egyes szinteket és összefüggéseket, amelyek azt szemléltetik, hogy az oktatásban megvalósuló integráció lehet spontán, lokális, szociális és funkcionális, amelyen belül beszélhetünk részleges és teljes integrációról, amely az értelmi fogyatékossgal élő tanulók esetében is releváns lehet (1. ábra).

1. ábra: A fogyatékkal élő tanulókat érintő, a közoktatásban megvalósuló integráció különböző szintjei (saját szerkesztés)

Az integrált vagy befogadó iskola fő feladata a gyermekközpontú légkör kialakítása, amely megfelelő lehetőségeket nyújt az SNI tanulóknak is, és amelyhez szükséges az elfogadó és pozitív hozzáállás (attitűdök) a környezet részéről. Fontos szempont a rugalmas tanterv használata, valamint az együttműködő környezet megteremtése az együtt tanulás megvalósításához (Kovács 2016).

2.4.1 A közoktatásban megjelenő integráció rövid története

Az észak- és nyugat-európai országok inkluzív, integrációs pedagógiai gyakorlata az 1960-as és az 1970-es évekre nyúlik vissza, míg a közép- és kelet európai országokban mindez később kezdődött. A nyugat-európai országok szakpolitikusi és szakértői már a '70-es évek elején megteremtették az iskolai integrációra vonatkozó jogi háttérrel, valamint a differenciált oktatás elveit, míg hazánkban Csányi Yvonne volt az első kutató, aki a nemzetközi szakirodalmat alapul véve kezdte el kidolgozni a hazai inkluzív pedagógia alapjait (Némethné 2009, Réthyné 2002a). Az Európai Unió már akkor a tanári attitűdök minőségét és a tanári kompetenciákat tartotta elsődlegesen meghatározandó szempontoknak a fogyatékkal élő vagy SNI-s gyermekek oktatásának fejlesztésében (Réthyné 2002a, Réthyné 2002b).

Az integrált nevelés hazai gyakorlati megvalósítása csak a rendszerváltás utáni közoktatásban jelent meg, habár az 1980-as években több sikeres kísérlet és program is megvalósult, mégpedig úgy, hogy a hazai gyógypedagógusok a nemzetközi szakirodalomra támaszkodva sajátították el az alapokat (Csányi 1990, Réthyné 2002a). Magyarországon az integrált oktatás fogalma már a '90-es évek elején megjelent, és rámutatott a hazai közoktatás problémáira is (Csányi 1990), amelyek számos intézményben mindmáig jelen vannak. Az SNI-s tanulók többségi iskolában történő tanulása az 1993-as közoktatási törvény bevezetése óta adott, így azóta minden magyar közoktatási intézménynek kötelessége, hogy lehetőséget biztosítson a sajátos nevelési igényű tanulók integrált tanulására, amennyiben ez a gyakorlatban is megvalósítható.

Hazánkban 2007 óta működnek az ún. Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmények, amelyek alapvető feladata az, hogy az utazó gyógypedagógusi hálózat szakembereinek segítségével támogassák az integrált, befogadó iskolák módszertani fejlődését és megújulását. Az intézmények feladata továbbá az, hogy az SNI tanulók rehabilitációs-rehabilitációs ellátásában a készség- és képességfejlesztésre, valamint a differenciált, a tanuló állapotához igazodó speciális fejlesztésre helyezték a hangsúlyt. A legfőbb cél a gyermekek minél sikeresebb szocializációja és társadalmi integrációja (Némethné 2009). Az EGYMI célja a 2011. évi CXCV. törvényben (a nemzeti köznevelésről 20.§ (9)) meghatározott elveken túl az, hogy a pedagógusok felkészülten biztosítsák a minőségi oktatáshoz való hozzáférést, a sikeres együttnevelés feltételeit, a szociális integrációt, illetve hosszú távon a munkaerőpiacon történő elhelyezkedés esélyét (Utazó pedagógusok jó gyakorlatok kézikönyve, 2009). A tapasztalat azonban mindmáig az, hogy a megvalósítandó integráció nem zökkenőmentes, és ennek oktatása a pedagógusképzésben továbbra is hiányosan szerepel (Réti és Csányi 1997, Dimitriou 2008, Dorogi 2012, Laoues-Czimbalmos 2023).

Minimális azoknak az ismereteknek a szintje, amelyeket a pedagógus hallgatók egyetemi kurzusaikon elsajátíthatnak, ezért az inkluzív oktatási szemlélet sem tud megfelelően kialakulni (Kiss 1996, Dorogi 2012, Erdei 2016, Orbán-Sebestyén és mtsai 2018b, Kovács és Bihari 2019, Orbán-Sebestyén és mtsai 2019, Szabó és mtsai 2020). A sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók létszáma évről évre egyre nagyobb (2. ábra), míg a beiskolázott gyermekek száma a 2003/2004-es tanévben volt a legmagasabb (2 millió 300 ezer fő). Ezt követően jelentős csökkenés következett be, majd ismét emelkedni kezdett

(2024-ben: 1 millió 896 ezer fő), de a 2004-es szinttől még jelentősen elmarad (KSH 2024).

2. ábra: Az integrált oktatásban résztvevő sajátos nevelési igényű gyermekek száma (saját szerkesztés, forrás: KSH 2024)

Ahhoz, hogy a többségi iskolákban megvalósuljon a hatékony inkluzív oktatás és csökkenjen a társadalmi csoportok közötti esélyegyenlőtlenség, a pedagógusoknak nemcsak a szakmai munka magas szintű ismeretével kell rendelkezniük, hanem pozitív attitűdökkel is (Laoues-Czimbalmos és Müller 2018, Orbán-Sebestyén és mtsai 2022b). Lényeges szempont a közoktatásban jelenlévő diszkrimináció és a pedagógusok előítéletességének csökkentése is. Bár a hazai kutatások azt támasztják alá, hogy a pedagógusok és a pedagógusi vagy segítő szakmát választó hallgatók alapvetően pozitív attitűdökkel rendelkeznek a fogyatékossgal élő emberek iránt (Némethné 2008, Némethné 2009, Orbán-Sebestyén és mtsai 2019, Orbán-Sebestyén és mtsai 2022b), ennek gyakorlati megvalósulása még további fejlesztést igényel.

Mind az edző-, mind pedig a testnevelőtanár-képzésben elengedhetetlen, hogy a képzések nagy hangsúlyt fektessenek arra, mit jelent az együttnevelés, valamint hogyan kell megvalósítani az együtt foglalkoztatást a különböző készségekkel, képességekkel és

eltérő szociális háttérrel rendelkező, tipikus fejlődési ütemű és fogyatékossgal élő gyerekek esetében (Szabó és mtsai 2020). A képzésnek a szakma megfelelő szemléletmódjának és kommunikációjának kialakításával, valamint a módszertani, elméleti és gyakorlati ismeretek átadásával kell kezdődnie (Laoues-Czimbalmos és Müller 2018, Laoues-Czimbalmos 2023).

Köztudottan mindmáig kevés olyan pedagógiai végzettséggel rendelkező edző van a fogyatékossgal élő emberek sportjában, illetve olyan testnevelőtanár a közoktatásban, aki a gyakorlatban is alkalmazható ismeretekkel rendelkezik. Kevés azoknak a száma, akik olyan tudással bírnak, amely ténylegesen segíti az integrációt a sport és a mozgásos tevékenységek – például a jógagyakorlatok – alkalmazásával (Dimitriou 2008, Dorogi 2012, McConkey és mtsai 2019, Szabó és mtsai 2020, Orbán-Sebestyén 2022b, Laoues-Czimbalmos 2023).

2.5 A sport jelentősége a fogyatékossgal élő emberek életében

Fogyatékossgal élő embertársaink számára a sport több okból is kiemelkedő jelentőségű, hiszen nemzetközisége, kulturális és közösségteremtő ereje alkalmas arra, hogy a társadalom különböző csoportjait közelítse egymáshoz, ezáltal erősítve az összetartozás érzését. A mozgás- és érzékszervi fogyatékossgal élő emberek számára azonban sokszor nagy problémát jelent a mozgásterük és lehetőségeik beszűkülése, mert a rendszeres mozgás hiánya egészségügyi problémákat is okozhat számukra (Sáringerné 2014, Balogh és mtsai 2015).

A hazai, fogyatékossgal élő emberek sportolását vizsgáló kutatások szerint alacsony a rendszeres testedzést gyakorló fogyatékossgal élő emberek száma, ezért fontossá vált ennek társadalmi hatásainak vizsgálata. A kutatások szerint az aktívan kereső fogyatékossgal élő emberek lényegesen nagyobb arányban sportolnak, mint azok, akik nem dolgoznak rendszeresen, vagy nincs állandó munkahelyük. A foglalkoztatási arányuk ugyanakkor alacsony, aminek oka lehet a tárgyi és az infrastrukturális háttér hiánya, a hátrányos megkülönböztetéstől való félelem, de legfőképpen az, hogy nincs megfelelő szakmai kommunikáció a többségi társadalom, a

szociális szféra és a fogyatékossgal élő emberek között. Jelentős gond az is, hogy az érintettek nem ismerik kellőképpen jogaikat és lehetőségeiket (Sáringerné 2014).

Az értelmi fogyatékossgal élő emberek esetében lényeges szempont a jó fizikai állapot megőrzése, amely nélkül nem képesek munkaerőpiaci humánerőforrásként elhelyezkedni egy munkahelyen, és ezáltal a társadalom dolgozó és önellátó tagjává válni. Fontos kiemelni, hogy a sport a fogyatékossgal élő emberek esetében nemcsak az egészség megőrzését szolgálja, hanem az önállóság és a minőségi élet biztosításának forrása is (Balogh és mtsai 2015).

Számos kutató szerint az egészségmegőrzés és a jó fizikai állapot mellett a fogyatékossgal élő emberek életének meghatározó momentumai a társadalmi integráció, a befogadás, az elfogadás is. Enélkül sokkal kisebb esély nyílik arra, hogy egy fizikailag jó állapotban lévő fogyatékossgal élő ember beilleszkedjen (Bíróné és mtsai 2011, McConkey 2011, Sáringerné 2014, Kovács 2016, Balázs-Földi és mtsai 2022).

Az integráció megvalósulásához Dorogi szerint három területen kell a feladatokat és a folyamatokat fenntartani és végrehajtani annak érdekében, hogy a társadalmi befogadás megvalósuljon: Az első a pozitív irányba történő attitűdváltozás elérése, illetve a befogadás szemléletének megismertetése és megvalósítása a különböző társadalmi csoportok esetében. A második, hogy a fogyatékossgal élő emberek körében is megvalósuljon egy szemléletmódváltás, mind önmagukkal, mind pedig a többségi társadalommal szemben. A harmadik szempont az akadálymentesítés, amely mindenki számára egyenrangú feltételeket teremti (Dorogi 2012).

Minden fogyatékossgal élő ember életéhez pozitívan hozzájárul, ha mindezek mellett kialakul a sportolás iránti igény, az egészségtudatosság, és fejlődik a személyisége. A sportolás minden embernél erősíti az identitástudatot, az önértékelést és a belső stabilitást, miközben segít felismerni és megtalálni a helyét és megfelelő szerepét a hivatásban, a társadalomban és a családban egyaránt (Gere 2000, Bíróné és mtsai 2011, Hadi 2012). A sport az egyetemes kultúra része is, ezáltal hozzájárulhat a fogyatékossgal társadalmi elfogadásához, valamint elősegítheti a társadalmi kapcsolatok bővülését, a megbecsülést és a személyiség kibontakozását (Dorogi 2012).

2.6 Az integráció megjelenése a sportban, a sport szerepe az integrációban

A sport egy olyan terület, ahol hatékonyabban valósítható meg az integráció, hiszen az interakciók, a közös mozgás, a közös sportolás közös élményeket is teremt. Ezáltal közelebb hozza egymáshoz annak résztvevőit, főként, ha fogyatékossgal élő és tipikus fejlődési ütemű gyermekekről van szó (Bíróné és mtsai 2011, Kovács 2016). Azokat az embereket, akik rendszeresen együtt élnek, dolgoznak, mozognak fogyatékossgal élő emberekkel, sokkal pozitívabb attitűdök jellemzik, hiszen saját maguk tapasztalják meg erőfeszítéseiket. Az integrált sport oktatásához, megvalósításához azonban megfelelő szaktudásra, tapasztalatra, befogadó szemléletmódra, türelemre, empátiára van szükség. Ezért elengedhetetlen mind a pedagógusképzésben, mind az edzőképzésben is, hogy nagyobb hangsúlyt fektessenek a megfelelő szemléletmód kialakítására és a szükséges módszertani, szakmai, elméleti és gyakorlati képzésekre (Dorogi és mtsai 2006, Dorogi 2012, Tóvári és Prisztóka 2015, Kovács 2016, Orbán-Sebestyén és mtsai 2021b).

Ha a sport színtereit vizsgáljuk, ahol az integráció megvalósulhat, akkor nagyon fontos említést tenni a sportklubokról, diáksport körökről, sportolói közösségekről egyaránt, hiszen ezek bázist adhatnak egy-egy integrált közösség megszületésének. Egy nemzetközi tanulmányban nyugat-európai kormányzati programokat vizsgáltak, amelyek kifejezetten a közös integrált sportolásra helyezték a hangsúlyt. Az eredmény rendkívül pozitív volt. Számos „jógyakorlati” példát bemutatnak arra vonatkozóan, hogy hogyan is érdemes szervezni a különböző társadalmi csoportok együttes sportolását úgy, hogy segítse a társadalmi beilleszkedést a sportklubokon, sportolói közösségeken kívül is (Skinner és mtsai 2008).

Hazánkban is számos sportolási lehetőséget biztosító kormányzati program működik. Ezek közül az egyik legnagyobb az Erzsébet-tábor, amely az egyházi háttérű Erzsébet a Kárpát-medencei Gyermekekért Alapítvány táboroztatási programja. 2012-től az EMMI (Emberi Erőforrás Minisztériuma) 2021 óta pedig a Kulturális és Innovációs Minisztérium felügyeli. A program különböző helyszínein évente több tízezer hátrányos helyzetű és fogyatékossgal élő gyermek vesz részt kulturális és sport táborokban, amelyek lényege nem csak az üdültetés, hanem a tanulás, a sportolás és a tehetséggondozás is.

A Magyar Speciális Olimpia Szövetség tenisz szakágának értelmi fogyatékosággal élő sportolói a Magyar Tenisz Szövetség Iskolatenisz Programjának versenyzőivel együtt 4 éven keresztül (2013-2016 között) vettek részt együtt az Erzsébet-tábor Integrált Tenisz táborában. Ez jelentős mérföldkő volt a Testnevelési és Sporttudományi Egyetem Inkluzív Sportoktatói egyetemi szakirányú továbbképzés megalapozásának folyamatában is, (Orbán-Sebestyén és mtsai 2018b) hiszen ez a tábor adott ihletet számomra a képzés kidolgozására, megszervezésére és elindítására.

Az Integrált Tenisz Erzsébet-táborban vizsgálat is készült a tipikus fejlődési ütemű táborozókkal, amelynek célja a tábor időszakában az értelmi fogyatékosággal élő táborozók iránti attitűdváltozás mérése volt (Orbán-Sebestyén és mtsai 2018a, Orbán-Sebestyén és mtsai 2018b). A vizsgálat során itt is beigazolódott, hogy a sportolói csoportok és közösségek kialakulása a közös élményeken alapuló tapasztalat rendkívül hatékony lehet a sport segítségével megvalósuló társadalmi integráció eléréséhez. Fény derült arra is, hogy mennyire fontos az edzők és a pedagógusok szerepe abban, hogy ez az integrált közösség hatékonyan működjön. Ezért is született meg az ötlet Dr. Szabó Tünde korábbi sportért felelős államtitkárásszony tenisz Erzsébet-tábor látogatása során, hogy a Testnevelési Egyetem kiváló alma matere lenne egy szakirányú egyetemi továbbképzésnek, amelyen az edzők és pedagógusok jó gyakorlati tudása és tapasztalata bővíthetne, intézményesülhetne. A képzést elvégző sportszakemberek szaktudása pedig meghatározó lehetne az integrált sportszervezésben (Orbán-Sebestyén és mtsai 2018b).

2.6.1 Az integráció intézményesülésének története a hazai fogyatékosággal élő emberek sportjában

A fogyatékosággal élő emberek sportjának hazai története az 1912-ben alakult Siketek Sportegyesületének megalakulásával indult, amelyet 1920-ban követte a „Nyomorékok Sport Egyesülete”. Ezen egyesületek kapcsán még nem beszélhetünk integrált sportról vagy inkluzív szemléletről. A már korábban említett első híres magyar fogyatékosággal élő sportoló Halassy Olivér lábszár amputált vízilabdázó volt, aki 3 olimpián is sikeresen szerepelt az ép sportolók között. Fontos megemlíteni Takács Károly, a szintén végtaghiányos sportlövő teljesítményét is, aki versenyszámában két

olimpiát (1948, 1952) is megnyert (Tóthné Kälbli 2018). Ők voltak a magyar sport első integráltan versenyző sportolói, akik együtt készültek és versenyeztek ép sportolós társaikkal a nemzetközi sportversenyeken is. Az 1960-as évekig a hazai társadalom is keveset foglalkozott a fogyatékossgal élő emberek sportjával. 1970-ben létrejött a Mozgásjavító Általános Iskola és Diákotthon, amely megalapította a fogyatékossgal élő személyek számára létrehozott első sportegyesületet, a Halassy Olivér Sport Clubot (HOSC). Az 1980-as években aztán ugrásszerűen alakultak a fogyatékos sportklubok és megkezdődött a hazai, fogyatékossgal élő emberek számára alapított egyesületek és a versenyek szervezett kereteinek kiépülése is (Nádas 1996).

Az 1990-es évek törvényi változásai (1993. évi LXXIX. Törvény a Közoktatásról, 1998. évi XXVI. Törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról) voltak a hazai szakpolitika első mérföldkövei, amelyekben már közösen jelent meg az integráció és sport is. Ezt követően a 2000-es Sporttörvény (CXLV. törvény a sportról) aztán megreformálta a fogyatékossgal élők sportjának helyzetét, amikor a Fogyatékosok Nemzeti Sportszövetségének (FONESZ) létrejöttével elindult a fejlődés. A FONESZ tagja lett a Nemzeti Sportszövetségnek és a Nemzeti Szabadidő Sportszövetségnek is, így már állami szinten is elindult egy pozitív folyamat. A különböző fogyatékossgai típusoknak saját nemzeti sportszervezete született, amelyet ma már az MPB vagyis a Magyar Paralimpiai Bizottság Köztestület fog össze. Az MPB-nek 41 tagszervezete van, amelyek között találunk fogyatékos sport és sportági szakszövetségeket is, mint például a Magyar Tenisz Szövetség. Az MTSZ FÉT (Fogyatékossgal Élő Teniszezők) Bizottsága szervezi a sportági fogyatékos sport eseményeket és segíti a fogyatékossgal élő teniszezők versenyzési és edzés lehetőségeit, így a szervátültetett, a kerekesszékes és a hallássérült teniszzjátékosok mellett az MSOSZ tenisz szakágának válogatott játékosait is.

Az MPB négy évente megrendezésre kerülő világjátéka a Paralimpia, amelyen a mozgásszervi fogyatékossgal élő, a látássérült és az enyhe értelmi fogyatékossgal élő sportolók vehetnek részt. Mind a Magyar Hallássérültek Szövetsége, mind a Magyar Szervátültetettek Szövetsége, mind pedig a Magyar Speciális Olimpia Szövetség a köztestület tagjaként jogosultakká váltak a nemzetközi világversenyeken való indulásra.

Ma már számos sportági szakszövetség segíti a fogyatékossgal élő emberek integrált sportolását és így egyre nagyobb figyelmet kap ez a szegmens is. A Magyar Paralimpiai Bizottság Közttestület és a 2008-ban megalakult Fogyatékos Országos Diák-, Verseny- és Szabadidősport Szövetség (FODISZ) 2010 óta minden évben február 22-én megrendezi a Magyar Parasport Napját, amellyel felhívja a figyelmet a fogyatékossgal élő emberek sportolására és elfogadására. Az esemény célja, hogy általános és középiskolák csatlakozásával a tipikus fejlődési ütemű diákok közvetlenül találkozhasanak a fogyatékossgal élő emberek sportolási szokásaival és lehetőségeivel. Tanulhasanak az akadálymentesítés lényegéről és közelebbről megismerhessék fogyatékossgal élő embertársaikat is. Említést kell tenni arról is, hogy egyre több sportági szakszövetség alapítja meg fogyatékossgal élő sportolói szakbizottságát is, amelyek célja az integráció és az inklúzió népszerűsítése, a fogyatékossgal élő sportolók hazai és nemzetközi eredményeinek elismerése és nemzetközi karrierjük segítése. Fontos, hogy az élsportszövetségek életének körforgásába bekerüljenek a fogyatékossgal élő sportolók nemzetközi és hazai versenynaptára, edzőtáborai is (Orbán-Sebestyén 2022a).

Saját tapasztalatom, hogy a bizottságok munkájának segítségével számos hazai szakszövetségi vezető figyelt fel a fogyatékossgal élő sportolók sikereire, edzés módszerére és versenyeztetési szisztémájára. Számos új integrált és inkluzív sportági projekttel bővítette a szervezet rövid és hosszútávú szakmai programját.

2.7 Az inklúzió jelentése és jelentősége a fogyatékossgal élők életében

Az inklúzióval kapcsolatos kifejezések korábban csak szociálpolitikai terminusként jelentek meg, egészen az UNESCO által 1994-ben kiadott Salamanca-i nyilatkozatig, amely már neveléstudományi aspektusban közelíti meg a fogalmat. Tartalmát tekintve az „Iskola mindenkinek” gondolatmenetre épült, amely új kihívásokat jelentett az oktatáspolitikai terén is (UNESCO 1994, Papp 2012, Laoues-Czibalmos 2023). Célja a befogadóbb oktatási környezet, amely a fogyatékossgal élő emberek lehetőségeit is jelentősen bővítette. A cél, hogy az oktatásban megjelenő esélyegyenlőség biztosítása, a tantervek és oktatási rendszerek, folyamatok olyan irányú formálása, amely esélyt és

lehetőséget biztosít minden társadalmi csoport tanulója számára. Fontos kiemelni, hogy a cél az, hogy a fogyatékkal élő emberek iránti attitűdök pozitív irányú változását is előidézzék, hiszen az élettér és a környezet nagyban befolyásolja az inklúzió megvalósulását (Perlusz 2013, Laoues-Czibalmos 2023). Az iskolai környezetben megvalósuló szocializáció szignifikánsan befolyásolja a különböző társadalmi folyamatokat és lehetőségeket (Bocsi 2016, Kovács 2016), amelyek elősegítik az inklúziót, az akadálymentes oktatást és az egyénre szabott fejlődés lehetőségét (Némethné 2009). Az egyénre szabott inkluzív pedagógia azt jelenti, hogy a fogyatékosokat és a képességeket figyelembe véve minden tanuló számára ugyanolyan minőségű és mennyiségű oktatás jár, amely magába foglalja a tanárok ezen irányú képzését és a speciális segítségnyújtási lehetőségeket is (Horváth 2016, Mező és Mező 2017). Ezzel egyidejűleg az átlagos intellektusú tanulók megtanulják fogyatékkal élő társaik értékeit is felismerni (Bocsi és Rákó 2015). Nagyon fontos része az integrációs folyamatnak, hogy a pedagógusok elsajátítsák a szükséges differenciálási képességet is, hiszen ez az alapja annak, hogy értelmi fogyatékkal élő és átlagos intellektusú diákjaik az egyénnek megfelelő oktatást kaphassák (Lukács 2016, Böddi és Keszei 2018).

Az inklúzió fogalmát már számos hazai szakirodalom definiálta (Csányi 1990, Réthy 2002), melynek célja az volt, hogy megfelelő útmutatást adjanak az inkluzív, jó gyakorlatok kidolgozásához (Papp 2002, Réthy 2002, Csányi 2008, Laoues-Czibalmos 2023). Ezek hatékonysága erősen függ a rendelkezésre álló forrásoktól és az intézményvezetők hozzáállásától is, ugyanúgy, ahogyan a fogyatékkal élő tanulók népszerűségének szintjétől (Bossaert és mtsai 2015). A befogadó pedagógus szerepe sorsdöntő lehet az integráció megvalósításában. A tanárok hozzáállását vizsgáló tanulmányok kimutatták, hogy az inkluzív szemléletmódhoz negatív attitűdökkel hozzáálló pedagógusok hátráltatták a fogyatékkal élő tanulók beilleszkedését és megfelelő mértékű egyéni fejlődését (Réthy és Csányi 1997). Fontos megemlíteni azonban, hogy a pedagógus és a tanulótársak attitűdjének megváltoztatása hosszú távú folyamat. Legfőbb alapelv a folyamatos képzés és tájékoztatás, az oktatáspolitikai által meghatározott elvárások betartása mellett (Demeter 2008, Laoues-Czibalmos 2023).

Az inkluzív oktatási folyamatban a hangsúly az oktatásban résztvevő szereplők mellett a szemléletmód átgondolása és átstrukturálása, valamint a tanulás támogatására helyeződik.

Az inklúzió koncepciója szerint a lényeg tehát nem a fogyatékkal élő tanulók meglévő iskolarendszer keretei közé történő beillesztése, hanem az, hogy az átalakított oktatási intézmények és a metodikák megfeleljenek minden egyes tanuló egyéni igényeinek (Pongrácz 2013, Laoues-Czimbalmos 2023).

2.7.1 Az inklúzió jelentősége a sportban

A korábbi fejezetekben már több szemszögből is taglaltuk, hogy a sport milyen jelentős szerepet tölt be az emberi kapcsolatok kialakításában és ezáltal a közösségformálásban is. Mind a csapatsportágak, mind pedig az egyéni sportágaknál is köztudott, hogy az edzés és a versenyzés közösségben zajlik, így fontossá válik az egymáshoz való alkalmazkodás. Ennek okai nem kizárólag a kialakult sportolási szokások, hanem a megfelelően differenciált egyéni fejlődés elérése is (Bíróné és mtsai 2011). A közösséggé válás, az együttműködés azonban nem működne egymás elfogadása vagy az egymás iránti tisztelet nélkül, a nemi, vallási, etnikai hovatartozás vagy a fogyatékkal tudomásulvétele, elfogadása nélkül (Kovács 2016, Kiuppis 2018).

A sport segítségével megvalósított inklúzió feladata, hogy a közösségben végzett sportolás által létrejöjjön egy elfogadó környezet, kialakuljon egy empatikus attitűd, tolerancia és együttműködés a különböző képességű sportolók között. A dán Susan Tetler (2006) szociológus szerint az inklúzió lényege a pozitív attitűdök kialakulásáról és a közösség együttes felelősségvállalásáról szól, vagyis a közösség minden tagjának minőségi részvétele határozza meg az inklúzió megvalósításának mértékét (Tetler 2006). A sporttal megvalósuló inklúzió tehát ahhoz segít hozzá, hogy egy csoport tagjai vegyék figyelembe egymás képességeit, legyenek képesek az együtt sportolásra és a fejlődésre. Az inkluzív sport személyiségformáló hatásán túl segíti a szocializációt, a tanulmányi eredményességet és a beilleszkedést a munka világába, valamint a közösségi társadalomba. Ennek megvalósításában óriási szerepe van az edzőknek, hiszen ők képesek a legnagyobb befolyással hatni a közösség minden tagjára. Ezáltal az általuk kialakított befogadó légkör segíti az inklúzió megvalósítását is (Pongrácz 2013, Orbán-Sebestyén és mtsai 2020).

2.7.1.1 Inklúzió a sport által vagy inklúzió a sport segítségével

Dóczi (2014) egyik tanulmányában két fogalmat határoz meg a témával kapcsolatosan. Külön értelmezi az „inclusion in sport”, vagyis a sporttevékenységbe történő inklúziót/befogadást és külön jegyzi az „inclusion through sport” fogalmat, amellyel, a sport segítségével megvalósuló inklúzióra utal.

A Magyarországon működő gyermek, ifjúsági és felnőtt sportintegrációs programok elsődleges célja a társadalmi egyenlőtlenség és a kirekesztés sport általi mérséklése, kompenzálása és magának a társadalmi befogadás általános tényének gondozása. Dóczi szerint lényeges, hogy a szélesebb közönség számára is nyilvánvalóvá váljon, hogy a sportban működő és a sport által megvalósuló társadalmi célú kezdeményezések elősegíthetik a különböző társadalmi rétegek közötti egyenlőtlenségek halványulását (Dóczi 2014).

2.7.1.2 Előítéletek és elfogadás az inkluzív sport segítségével

A fogyatékossgal élő emberekkel szembeni előítéleteket általában téves információk, vagy az információk hiánya okozza. A fogyatékossg sokak számára nehezen értelmezhető fogalom. Sokszor hiányos, vagy félreérthető definíciók is megjelennek a köztudatban, amelyek az előítéleteket okozzák. A fogyatékossg definíciója még mindig nem teljesen egyértelmű a hazai jogszabályokban sem (Sáringerné 2014).

A fogyatékossgal élő emberek iránti társadalmi elfogadást, a pozitív attitűdváltozást és az inkluzív környezet megvalósulását a kutatók különböző társadalmi csoportokban vizsgálták. Ezekből a tanulmányokból kiderül, hogy a tipikus fejlődésű közösségek nem egyformán elfogadják a különböző típusú fogyatékossgok iránt (Kiss 1996, Fótiné és mtsai 2015, Balázs-Földi és Villás 2020). Kiderült, hogy a megkérdezettek ismerete nagyon változó a fogyatékossgai típusokkal kapcsolatosan, és ez számos esetben előítéleteket von maga után.

A korábbi fejezetekben már említésre került egy integrált tenisz tábor, ahol tipikus fejlődési ütemű gyerekek és értelmi fogyatékossgal élő sportolók táboroztak együtt 6 napig. Minden sport- és közösségi programon együtt vettek részt. A táborozás végén a tipikus fejlődési ütemű gyerekek sokkal pozitívabb attitűdökkel rendelkeztek az értelmi fogyatékossgal élő társaik iránt, mert a közös élmények pozitív irányba változtatták meg társaikról alkotott negatív véleményüket, attitűdjeiket. Az együtt sportolás élménye alatt kiderült, hogy voltak olyan értelmi fogyatékossgal élő társaik, akik a teniszben jobbak és eredményesebbek, mint ők, így az inkluzív sporttábor ideje alatt számos előítélet enyhült.

A sportos közösségépítés tehát lehetőséget ad arra, hogy a különböző társadalmi csoportok tagjai az inkluzív foglalkozások alkalmával pozitív attitűdökkel rendelkező integrált csoportot hozzanak létre (Orbán-Sebestyén és mtsai 2018). Balázs-Földi és Villás (2020) tanulmánya középkorú emberek attitűdjeit mérte különböző fogyatékossgal élő emberek iránt. A vizsgálat során kiderült, hogy az értelmi fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos megítélésük a legkevésbé pozitív, és a mozgásszervi fogyatékossgal élő emberek iránt a legpozitívabb. A tanulmányban rákérdeztek a kutatók az integrált sportolás funkciójára is, amelyre vonatkozóan a megkérdezettek véleménye az volt, hogy az integrált sport segítséget nyújt a társadalmi akadályok leküzdésében minden fogyatékossgal élő emberrel szemben. Említésre érdemes még, hogy a kutatók szerint a Magyarországon sportoló közel 3.000 fő értelmi fogyatékossgal élő ember a Speciális Olimpia mozgalom keretei között tud a leghatékonyabban fejlődni. Kiemelték, hogy az inkluzív sportolás minden fogyatékossgai típus esetében hatékony lehet, hiszen a családtagok és a környezetükben élők bevonása az attitűdök pozitív irányba történő változását és a közösség affektív (érzelmi) és kognitív (megismerési) attitűdjének fejlődését eredményezi (Balázs-Földi és Villás, 2020).

A hazai kutatások tehát azt mutatják, hogy a többségi társadalom az értelmi fogyatékossgal élőkkel szemben a legkevésbé elfogadó, amely abból is adódhat, hogy a többségi társadalom ismeretei hiányosak. A cél az elfogadáson és befogadáson alapuló szemléletmód kialakítása a társadalom minden csoportja számára a sport segítségével (Bíróné és mtsai 2011, Dorogi 2012, Sáringerné 2014).

2.7.2 Inklúzió az iskolai sportban

A korábbi fejezetekben már többször felvetődött, hogy az inklúzió megvalósítására legalkalmasabb szintér az iskola, azon belül pedig az iskolai sport. A jól működő iskolai közösségek által érhetők el a pozitív attitűdök, amelyek lehetőséget és teret biztosítanak a fogyatékossgal élő diákok részére. Az iskolai testnevelés és az iskolai sport által olyan játékokon, sportági gyakorlatokon, természetes és alapvető mozgásformákon, kondicionális és koordinációs képességek fejlesztésén keresztül taníthatók a gyerekek, amelyek mind a tipikus fejlődési ütemű, mind pedig a fogyatékossgal élő diákok szociális érzékenységét, önbizalmát és önértékelését fejleszthetik (Tóthné Kálbli 2019).

Az iskolai sport feladata, hogy toleranciára, együttműködésre neveljen, de olyan egyéb képességek és készségek, tulajdonságok, és személyiségjegyek is elsajátíthatók általa, amelyeknek lényeges szerepe van a szocializációban, a tanulmányi eredményességben, és így később a munkához való hozzáállásban is (Kovács 2016). Az Európai Unió sporttal kapcsolatos szakpolitikájának is egyre hangsúlyosabb eleme a sport segítségével történő társadalmi integráció, amely szintén a korábban már említett iskolai sportot tartja az egyik leghatékonyabb szintérnek (Dóczi 2014).

Az SO mozgalom nemzetközi szinten is foglalkozik az inklúzió alapuló iskolai sport megvalósításával. A korábban már említett „UCS® Program” 2020-ban már több, mint 10 000 általános és középiskolában működik, igaz, többnyire még csak az Amerikai Egyesült Államokban. A Speciális Olimpia „Egyesített Bajnok Iskola” program célja a társadalmi befogadás előmozdítása általános-, és középiskolákban, valamint főiskolai karokon. Ezekben az intézményekben a rendszer egészére kiterjedő, változásokat eredményező, szándékosan megtervezett és végrehajtott tevékenységek révén valósulhat meg az oktatás. A hat komponensből álló modell a sportot alapul véve olyan hatékony tevékenységek egyedülálló kombinációját kínálja, amelyek a fiatalokat olyan eszközökkel és képzésekkel ruházzák fel, amelyekkel az elfogadás sport-, osztálytermi és iskolai légkörét teremthetik meg (3. ábra).

3. ábra: A Special Olympics International Unified Champion Schools Programjának elsődleges céljai (saját szerkesztés, forrás: Special Olympics 2024)

Ezekben az osztályokban, tanulói közösségekben az értelmi fogyatékossgal élő tanulók elfogadottnak érzik magukat, hiszen a tipikus fejlődési ütemű tanulótársaik és tanáraik közvetlen módon bevonják őket minden iskolai tevékenységbe. Ezáltal teljes értékű diákoknak érezhetik magukat. Az iskolai modell célja, hogy mindennek megvalósítása ne a tipikus fejlődési ütemű tanulók fejlődésének kárára történjen (Special Olympics 2024). Ez a rendszer az integrált inkluzív sport által megvalósított sportolási lehetőségek kihasználása mellett ún. „SO ifjúsági vezetőket” is képez a tipikus fejlődésű diákok közül. Ők, mint az SO UCS® Programban közreműködő és elkötelezett intézmény tanulói, segítenek az integrált iskolai környezet hatékony megvalósításában.

Az SO UCS® program az iskola mindennapi életébe beépítve is működőképes, kiemelt figyelmet fordít az inkluzivitás gyakorlati megvalósítására. Számos lehetőséget biztosít arra, hogy érdemi változást valósítson meg egy szociálisan érzékeny, befogadó szemléletű intézmény működésében, amelyben minden tanuló egyenrangú szereplőként kap támogatást. Az SO UCS® programban résztvevő intézmények igényei, célkitűzései, tanterve, tanmenete különböző lehetnek. A Unified Sports® program alapvető céljai, filozófiája és építőelemei viszont egységesek: inkluzív, befogadó iskolai környezet és az együttműködésen alapuló fejlődés az iskola diákjai számára.

A Speciális Olimpia mozgalom keretein belül indult el az óvodákat megszólítandó Young Athletes® (Kölyök Sportoló) program is, amely már a 8 évnél fiatalabb, értelmi fogyatékossgal élő gyermekek sportba történő bevonására jött létre. Ennek a programnak ma már hazánkban is jelentős bázisa van, és célja, hogy a családok

felismerjék a sportolás adta mozgás-, értelmi- és közösségfejlesztési lehetőségeket (Pázmány és Lentner 2020). Az USA-ban 2004 óta működő program célja, hogy már a 2-7 éves, értelmi fogyatékossgal élő gyermekek is megismerkedhessenek a sporttal és a szervezet által nyújtott sportolási lehetőségekkel, mert ebben a korban a mentális és fizikai fejlődés alapja az ingergazdag környezet és az aktív közösségi élet. A témával kapcsolatos tanulmányok eredményei is azt mutatták, hogy az értelmi sérült kisgyermekek környezetében élőknek, így szüleiknek is a Kölyök Sportoló Programban való részvétel segítségével pozitív irányba változott gyermekeikkel szembeni hozzáállásuk és elvárásaik. Előzőleg elsősorban a fizikai és mentális képességeiket tekintve sok esetben szkeptikusak voltak.

Számos tanulmány (Feldman és mtsai 2002, Kersh és Siperstein 2008, Wade és mtsai 2015) számolt be arról, hogy a szülők túlféltették gyermekeiket, és nem hittek abban, hogy ilyen mértékű fejlődés érhető el náluk már ebben a korban is (Favazza és mtsai 2014, Pázmány és Lentner 2020).

2.7.3 Inklúzió a fogyatékossgal élők sportjában

Ma már számos hazai és nemzetközi tanulmánnyal bizonyított tény, hogy mind az értelmi fogyatékossgal élő, mind pedig az átlagos intellektusú emberek inkluzív nevelésének kiváló színtere a sportolói közeg és a sportos, egészségtudatos környezet (Roswal 1988, Dorogi 2012, Gombás 2016, Kovács 2016, Laoues-Czimbalmos és mtsai 2019). Mindez azonban nemcsak a pozitív hozzáállás és a szocializálódás folyamatait érinti, hanem fontos megjegyezni az egészségmegőrző és szórakozási lehetőséget, illetve a hovatartozás érzését biztosító hatását is (Dowling és mtsai 2012, Gombás 2016, McConkey és mtsai 2019, Laoues-Czimbalmos 2023). Az inkluzív közösségi sport toleranciára, együttműködésre nevel, és kialakul egy olyan empatikus attitűd a résztvevő társadalmi csoportok tagjaiban is, amely a korábban említett „SO UCS®” programban résztvevő pedagógiai intézményekben működő integrált környezetet teremtheti meg.

A fogyatékossgal élő emberek sportklubjainak, sportszervezeteinek, sportszövetségeinek feladata az, hogy minél könnyebben elérhető és minél jobban

megközelíthető sportolási lehetőségeket biztosítson a sportolni vágyók számára (Sáringerné 2014), de a legjobb, ha mindezt nem szegregáltan, hanem tipikus fejlődési ütemű sportolóival együtt megteremtve szervezi meg (Dorogi 2012, Kiuppis 2018).

Sáringerné egy 2014-es tanulmányában a fogyatékossgal élő emberek sportolási szokásait mérte fel, ahol egy N=500 fős mintán a sportolás okait és lehetőségeit is vizsgálta. A tanulmány azért is érdekes, mert az eredmények alapján a sportklubokban jelenlévő inkluzív szemléletmód hiánya mellett az inkluzív sportolás megvalósításához szükséges létesítményhiányosságokat találta az egyik legszembeűnőbb problémának. Az akadálymentesítés és a sportolási esélyegyenlőség megteremtése alapfeltétele annak, hogy az inkluzív sport megvalósulhasson, hiszen a mozgássérűlt emberek számára kialakított akadálymentes helyszín és közlekedés vagy az értelmi fogyatékossgal élő és látássérűlt emberek számára kialakított megfelelő infokommunikációs jelzőrendszer elengedhetetlen feltételei a fogyatékossgal élő emberek sportolásának biztosításához (Sáringerné 2014).

Összefoglalva tehát akkor nyílik lehetőség az inklúzió leghatékonyabb megvalósítására, ha fogyatékossgal élő emberek inkluzív sportolásának megfelelő feltételeit biztosítjuk létesítményfejlesztéssel, akadálymentesítéssel. Viszont ezzel egyidejűleg a sportolási esélyegyenlőség biztosítása mellett fontos a szakemberi humánerőforrás megfelelő szakmai és fogyatékossgai tájékozottsága, képzettsége.

2.8 A fogyatékossgal élő emberek sportjának rövid nemzetközi története, a fogyatékossgai típusok különválása

Fontosnak tartom, hogy bemutassam, miként alakult ki a fogyatékossgal élő emberek sportja, valamint milyen előzmények járultak hozzá, hogy ma már a nemzetközi fogyatékos sportban is vannak professzionális sportolók.

A fogyatékossgal élő emberek sportjának története hivatalosan az 1904-es St. Louis-i Olimpián kezdődött, ahol George Eyser (1870–1919) német-amerikai tornász fából készűlt műlábbal vett részt a tornaversenyeken, amelyeken hat aranyérmet szerzett. Beírta magát a fogyatékossgal élő személyek sportjának történelmébe két magyar sportoló is, közülük az egyik Halassy Olivér, aki lábszáramputáltként három olimpián

(1928, 1932, 1936) két arany- és egy ezüstérmet szerzett a magyar vízilabda csapat tagjaként (Tóthné Kálbli 2018). A már intézményesített sportolás, a fogyatékossgal élő emberek nemzetközi sportmozgalma, valamint a paralimpia története az 1948-as XIV. londoni Olimpiai Játékok idejére szervezett „hadirokkantak” kerekesszékes íjászversenyével kezdődött, amelyet Dr. Ludwig Guttmann, német orvos szervezett.

A két világháború során megsérült fiatal férfiak élni akarása és lelki ereje egyre több egészségügyben és segítő szakmában dolgozó szakembert ösztönzött a fogyatékossgal élő emberek sportjának támogatására. A II. világháborút követően Európa számos országában alkalmazni kezdték a sportot, mint a háború során mentálisan és fizikailag is megsérült emberek rehabilitációs eszközét. Az 1950-60-as években egyre több sportágban, egyre több versenyt szerveztek, és számos sportegyesület alakult Európa-szerte, ahogyan bővült a fogyatékossgal élő sportolók száma is. Ezzel fogyatékossguk típusától függetlenül egyre több sportolási, személyiségfejlesztési és kitorési lehetőséghez jutottak.

Az értelmi fogyatékossgal élő emberek sportjában jelentős állomás az 1986-ban megalakult International Sports Federation for Persons with Intellectual Disability (továbbiakban: INAS-FID), ma már World Intellectual Impairment Sport (továbbiakban: VIRTUS). Megalakulásának célja az volt, hogy a normalizáció elvére (Nirje 1969) épülve az értelmi fogyatékossgal élő emberek is élhessenek a sporthoz való jogukkal (Gruiz 2007, Virtus 2024). Az 1980-as évek végén nemzetközi ernyőszervezetként szerveződött az első fogyatékos világszervezet, az ICC (International Coordinating Committee of World Sports Organisations for the Disabled), amely ma már IPC (International Paralympic Committee), magyarul MPB (Nemzetközi Paralimpiai Bizottság). Első világeseménye az 1988-as szöuli paralimpia volt (Nádas 1996). Azóta a mindenkori téli és nyári olimpia után közvetlenül kerül megrendezésre a Paralimpiai Játékok, amelyen enyhe értelmi fogyatékossgal élő, mozgásszervi fogyatékossgal élő, valamint látássérült sportolók indulhatnak.

A látássérült sportolók intézményesített sportja az IBSA (International Blind Sports Federation) megalakulásával kezdődött az 1980-as évek elején. A szervezet stratégiája és küldetése, hogy a sportági szakszövetségeken keresztül szervezze a látássérült emberek adaptált sportolását, amely egyenes utat biztosít az integrált sport megvalósításához. A

látássérült sportolók nemzetközi versenyrendszerét ma már a Nemzetközi Paralimpiai Bizottság szervezi, és ők is indulnak a paralimpiákon (International Blind Sports Federation 2023).

A hallássérült sportolók nemzetközi szervezete az International Committee of Sports for the Deaf, amely négyévente, az olimpiát követő évben rendezi meg a Siketlimpiát. A nyári Siketlimpia története 1924-ben kezdődött, míg a télié 1949-ben. A siketsportot tartják talán a legkevésbé „látványos” fogyatékos sportnak, hiszen érzékszervi fogyatékoságuk többnyire nem gátolja a sportolókat sem mozgásukban, sem intellektuális képességeikben. Számos világhírű siket és nagyothalló sportoló versenyez az ép sportolók között is (Tapolczai 2003).

1978-ban Portsmouth-ban (Anglia) zajlott a szervátültetettek első nemzetközi eseménye, Maurice Slapak orvos kezdeményezésére. A World Transplant Games Federation 1987-ben alakult, és jelenleg már 70 ország sportolói indulhatnak a kétévente megrendezésre kerülő nemzetközi versenyeken. Magyarországon a szervátültetett sportolók sportja a fogyatékossgal élő emberek sportjához tartozik, mint a Magyar Paralimpiai Bizottság ernyőszervezetének tagja (Reé 2003, Székely 2003).

A fogyatékossgal élő emberek nemzetközi sportja ma már fogyatékosági típusok szerint differenciáltan, a képességeikhez mérten működik, amelyre külön nemzetközi adaptált szabályrendszer vonatkozik. Ennek minél szélesebb körű szervezésében nemcsak a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (továbbiakban: NOB) és a nemzetközi sportági szakszövetségek, hanem számos humanitárius világszervezet is segítséget nyújt (pl.: WHO, IFAPA).

A nemzetközi fogyatékos sport történetéhez kapcsolódva mindenképpen meg kell említeni az Európai Unió által 2007-ben kiadott „Fehér Könyv a Sportról” című dokumentumot, amelyben rögzítésre került, hogy figyelembe kell venni a fogyatékossgal élő emberek igényeit és szükségleteit a sportolási szokásaikkal kapcsolatban is. A dokumentum javasolja, hogy minden olyan sportklub és sportszervezet támogatásban részesüljön, amely a fogyatékossgal élő emberek segítségét tűzte ki céljául, valamint figyelmet kell fordítani a befogadó személyzetre, az önkéntesekre és a fogyatékossgal élő emberekkel foglalkozó szakemberek támogatására is (Dóczi 2014).

A korábbi szakpolitikai dokumentumok (1. táblázat) még nem említették a sportot, de jelentős szerepet játszottak a későbbi dokumentumok létrejöttében (Erdei 2016, Orbán-Sebestyén és mtsai 2021a).

1. táblázat: A fogyatékos emberek esélyegyenlőségét előmozdító nemzetközi nyilatkozatok és cselekvési tervezetek (Forrás: Erdei 2016, saját szerkesztés)

Év	Kiadó szervezet	Kiadott dokumentum címe
1948	ENSZ közgyűlés	Emberi jogok egyetemes nyilatkozata jog: szabadság, biztonság, élet, kultúra, művelődés, vallás, véleménynyilvánítás joga
1960	UNESCO	Az oktatásban történő diszkriminációról szóló konvenció
1975	ENSZ közgyűlés	Nyilatkozat a fogyatékosokkal élő személyek jogairól
1982	ENSZ közgyűlés	A fogyatékosokkal élő személyekre vonatkozó világprogram elfogadása
1993	ENSZ közgyűlés	A fogyatékosokkal élő emberek esélyegyenlőségének alapvető szabályai
1994	UNESCO	A Salamanca-i ajánlás, amely kimondja, hogy a Sajátos Nevelési Igényű (SNI) gyermekek oktatása nem folytatódhat tovább szegregáltan.
2000	UNESCO	"Oktatást Mindenkinek" Program, amely kimondja, hogy mindenki számára elérhető és kötelező legyen az ingyenes alapfokú oktatás a lakóhelyéhez elérhető távolságban.
2000	Európai Unió	„Akadálymentes Európáért a Fogyatékosok Érdekében” (A határozat hangsúlyozta, hogy egy akadálymentes Európa megteremtése speciális mértékeket követel meg a fogyatékos emberek érdekében és bejelentette, hogy 2003 a Fogyatékosok Európai Éve lesz.)
2001	Európa Tanács	Tomar-i határozat (Részleges Megállapodás a Szociális Ügyek és Közegészségügy Területén, a fogyatékosokkal élő személyek rehabilitációjára és bevonására vonatkozó megállapodás.)
2003	Európa Tanács	Malaga deklaráció (Célja, hogy megvalósításával a tagállamok javítsák a fogyatékos emberek és családjaik életminőségét, a hangsúlyt a társadalmi életben való aktív részvételre és integrációra helyezve, mivel a részvételen alapuló és hozzáférhető társadalom az egész lakosság érdekeit szolgálja.)
2003	Európai Unió	„A fogyatékosok Európai Éve” (A Bizottság 2003. október 30-i közleménye az „Esélyegyenlőség a fogyatékkal élőknek: európai cselekvési terv” kiadása (2004-2010))
2006	ENSZ	ENSZ konvenció (Az ENSZ Fogyatékosokkal élő Személyek Jogairól szóló Egyezménye)
2007	Európai Unió	Fehér könyv a sportról (amely tartalmazza, hogy a fogyatékosokkal élő emberek speciális igényeinek figyelembevételével kell a sporthelyszínek kialakítását és építését szervezni.)

2008	Európai Unió	Fehér Könyv a sportról (amely tartalmazza, hogy a Bizottság az Európai Unió fogyatékosági stratégiájának cselekvési tervében figyelembe veszi a sport jelentőségét a fogyatékkal élő emberek számára, és támogatja a tagállamok e területet érintő fellépéseit.)
2010	Európai Unió	"A szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem európai éve"
2018	Európai Unió	A fogyatékossgal élő emberek jogainak gyakorlási lehetősége.
2021	Európai Unió	Az Egyenlőség Uniója (A fogyatékossgal élő emberek jogainak stratégiája 2021-2030.)

Az ENSZ 1993-as közgyűlésének eredményeként hazánkban is egyre több jogszabály született (2. táblázat) a témát illetően (Orbán-Sebestyén és mtsai 2022). Az Európai Unió azóta is számos programot indított a fogyatékossgal élő emberek érdekében, így a 2010-es évet „A szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem európai évének” nyilvánította. Ennek keretei között egyre nagyobb hangsúlyt kapott a sport, mint közösségi tevékenység, és a szervezet felismerte, hogy a sportpolitikában, a sportági és szervezetfejlesztési tervekben a versenysport mellett a tömegsport, az iskolai sport, valamint a fogyatékossgal élő emberek sportja is nagyobb szerephez kell, hogy jusson (Földesi 2010).

**2. táblázat: A fogyatékossgal élő emberekkel kapcsolatos hazai jogszabályok
(saját szerkesztés)**

A fogyatékossgal élő emberekkel kapcsolatos hazai jogszabályok	
1993	1993. évi LXXIX. Törvény a Közoktatásról
1997	1997. LXXVIII. Törvény az épített környezet alakításáról és védelméről
1998	1998. évi XXVI. Törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról
2003	2003. évi LXI. Törvény a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. Törvény módosításáról
2004	2004. évi I. tv. a Sportról, 2.§ 3. bek. a fogyatékos sportversenyzőkről
2007	2007. évi XCII. törvény: a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről
2009	2009. évi CXXV. Törvény a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról
2011	2011. évi CXCV. Törvény a nemzeti köznevelésről
2011	2011. CCIV. tv. Felsőoktatási törvény 11.§. 1/c, 47.§ 4. pont, 49.§ 8. pont, 108.§ 6. pont
2013	2013. évi LXII. Törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény módosításáról
2015	15/2015. (IV. 7.) OGY határozat az Országos Fogyatékossgügyi Programról (2015-2025.)
2020	1187/2020 (IV. 28) Kormány határozat Az Országos Fogyatékossgügyi Programhoz (OFP) kapcsolódó, 2022 év végéig tartó Intézkedési Terv

2.9 Az értelmi fogyatékossg fogalma

Értekezésem fókuszában az értelmi fogyatékossgal élő emberek állnak, így külön fejezetet szánok annak, hogy a sporton belüli fogyatékossgai típusok közül velük és az őket érintő kérdésekkel, meghatározásokkal, szakpolitikai dokumentumokkal részletesebben foglalkozzak.

Az értelmi fogyatékossg fogalma és szóhasználatja számos lényeges változáson ment keresztül története során. Annak meghatározása, hogy kiket tekintünk értelmi fogyatékossgal élő embereknek és milyen kritériumok alapján, csak az utóbbi évtizedekben került a tudományos vizsgálódás középpontjába. A történeti szempontokat figyelembe véve az értelmi fogyatékossg és a rendszerint szinonimájaként használt kifejezések, mint „*oligophrenia*, *amentia*, *mentalis defectivitas*, *mentalis retardatio*, *szubnormalitás*, *intellektuális insufficientia*” kifejezések nem voltak

tudományos fogalmak. Adminisztratív, jogi, törvénykezési, szociális, orvosi, gyógypedagógiai értelemben a praktikus követelmények szintjén ezek a meghatározások próbálták kielégíteni azt az igényt, hogy jelöljék azoknak a személyeknek a körét, akikre ezek a szakkifejezések vonatkoznak (Lányiné 2017).

Az értelmi fogyatékossgal kapcsolatos szóhasználat mind a magyar, mind pedig a nemzetközi szakirodalomban eltérő. Oka az érintett személyekkel kapcsolatos kifejezések folyamatos változása, valamint a különböző országok és tudományterületek eltérő szóhasználat. Az értelmi fogyatékossg, értelmi sérültség és intellektuális képességszavar mind szinonim kifejezések. Pléh és Boross (2008) szerint a pszichológia tudományban meghatározott definíció alapján az értelmi fogyatékossg egy öröklött vagy környezeti tényezők miatt kialakult súlyos, értelmi fejlődési elmaradás, amelyet a csökkent intellektuális és problémamegoldó képességek mellett a társas életben és az önálló életvezetésben jelentkező deficitok jellemzik. Az értelmi fogyatékossgot legkésőbb 18 éves korig diagnosztizálják. A hazai gyógypedagógiai terminológia a meghatározásra ma már legtöbbször az intellektuális képességszavar kifejezést használja (Pléh és Boross 2008), amelyet Lányiné (2012) vezetett be a nemzetközi terminológia változása kapcsán. Lányiné szerint ez a meghatározás azokra a személyekre alkalmazható, akik az intellektuális-kognitív működések, valamint a kortárs csoportokhoz viszonyított adaptív magatartás jelentős akadályozottságával jellemezhetők. Lányiné úgy fogalmaz, hogy *„Az intellektuális képességszavarral élő emberek (...) fejlődésre, tanulásra, társadalmi integrációra minden életkorban képesek, ehhez társadalmi segítséget igényelnek az esélyegyenlőség biztosítása érdekében. Az állapot hátterében lévő okok felderítése segíti speciális szükségleteik kielégítését a gyógypedagógiai oktatás, fejlesztés, pedagógiai kísérés, a pszichológiai segítő beavatkozások és a különböző terápiás eljárások tervezésekor. Állapotuk megismerése nem csupán akadályozottságaik számbavételét, hanem erősségeik felderítését is jelenti az egyén és környezete interakciójának kontextusában (...)”* (Lányiné 2012; 13). Egy későbbi publikációjában már úgy fogalmazott, hogy az intellektuális képességszavar az értelmi fogyatékossg fogalmát felváltó, új definíció, amelyet azokra a személyekre alkalmaznak, akik az intellektuális-kognitív (azaz értelmi) működések, és kortársaikhoz viszonyítottan az adaptív magatartás nagy fokú akadályozottságával jellemezhetők (Lányiné 2017).

Az értelmi fogyatékoság orvosi szemmel tekintve „(...) a központi idegrendszer fejlődését befolyásoló örökletes és/vagy környezeti hatások eredőjeként alakul ki, amelynek következtében az általános értelmi képesség az adott népesség átlagától – az első életévtől kezdve – számottevően elmarad, és amely miatt az önálló életvezetés jelentősen akadályozott.” (Czeizel és mtsai 1978; 224).

A hazai gyógypedagógiában súlyosság szerint két alcsoportot elkülönítve a következő elnevezések használatosak: a tanulásban akadályozottság (Mesterházi és mtsai 2023), amelynek egyik alcsoportját az enyhe értelmi fogyatékos gyermekek alkotják és akiknél az idegrendszer biológiai és/vagy genetikai okokra visszavezethető gyengébb funkcióképességei, illetve a kedvezőtlen környezeti hatások folytán tartós, átfogó tanulási nehézségeket, tanulási képességzavart mutatnak. Az értelmi akadályozottsághoz a középsúlyos, a súlyos és az igen súlyos fokú értelmi fogyatékoság tartozik, amelyek alapvetően befolyásolják fejlődésüket, társas kapcsolataikat és tanulásukat. Ezek a hazai meghatározások alapvetően pedagógiai szemléletű fogalmak, amelyekben a hangsúlyt a speciális oktatási-nevelési szükségletekre helyezik a magyar szakemberek (Mesterházi és mtsai 2023).

Egy másik megközelítésből vizsgálódik az Amerikai Értelmi és Fejlődési Fogyatékosággal Élő Emberek Szervezete (American Association on Intellectual and Developmental Disabilities). Mivel a Speciális Olimpia mozgalom az USA-ból indult, így fontos, hogy azt a megközelítést is megemlítsük. Az ő megfogalmazásuk szerint az értelmi fogyatékoság ernyőfogalom egy olyan képességzavarra utal, amelyet az értelmi működés és az ún. adaptív magatartás korlátjai jellemeznek. Ez a képességzavar általában 22 éves kor előtt megmutatkozik (Schalock és mtsai 2021) szemben a magyarországi gyakorlattal, ahol a nagykorúvá válás időszakát, a 18 éves kort adják meg korhatárnak a végső diagnózis felállítására.

A nemzetközi szakirodalom úgy fogalmaz, hogy orvosi szemmel elemezve az értelmi fogyatékoságot nem lehet csupán az agy működési zavarára redukálni, mint inkább az egyén teljes fejlődési folyamatának károsodásaként kell meghatározni. Az, hogy egy értelmi fogyatékoság mennyire súlyos fokú, különböző tényezőktől és az első diagnózis felállításának időpontjától is függ. A diagnózis három különböző szakaszban állítható fel.

Vagy születés előtt, a szülés során, vagy születés után, amelybe beletartoznak például az élet során bekövetkezett balesetek utáni diagnózisok is. A fogyatékossgot okozhatja fertőzés, betegség vagy bizonyos testi sérülések is (Zenkl 2018). A fejlődés minden szakaszára van már a sérültség szintjének megfelelő terápia, amely befolyásolja annak további kimenetelét, valamint a fogyatékossg mértékét. Viszont a legtöbb kutató szerint a legnagyobb problémát a negatív társadalmi hozzáállás okozza, így a beilleszkedésre törekvés, az állandó fejlesztés, a megfelelő nevelés és oktatás a lehető legkorábbi életkortól vagy az első diagnózistól kezdve döntő fontosságú az értelmi fogyatékossggal élő személyek esetében (Speck 2007, Neuhäuser 2007, Zenkl, 2018).

Összefoglalva a hazai és nemzetközi definíciókat konzekvenciaként levonható, hogy az értelmi fogyatékossg olyan veleszületett vagy szerzett fogyatékossg, amely az agy károsodása mellett együtt jár szociális képességek elmaradásával vagy a korosztálytól eltérő mértékű és sebességű értelmi fejlődéssel. Mindemellett lényeges szempont, hogy a fogyatékossggal élő ember környezetében élők és a többségi társadalom attitűdjei nagy mértékben befolyásolhatják, hogy az intellektuális képességzavarral élő személy milyen mértékben alkalmas társas kapcsolatok kialakítására és aktív humán erőforrásként hasznos tagja lenni a társadalomnak (Wisinger 2003, Hadi 2012, László 2016, Orbán-Sebestyén és mtsai 2021a).

2.10 Az értelmi fogyatékossggal élő emberek sportjának rövid nemzetközi története

Mint arról már korábban említést tettem, az értelmi fogyatékossggal élő emberek első és egyben legnagyobb nemzetközi sportszervezete, amely egyben humanitárius szervezet is, az 1968-ban, Amerikában a Kennedy család által alapított Special Olympics (SO), vagyis a Speciális Olimpia. Hazai társszövetsége az 1989 óta működő Magyar Speciális Olimpia Szövetség. A Special Olympics „movement”, azaz mozgalom ma már a világ második legnagyobb sportszervezete, a NOB (Nemzetközi Olimpiai Bizottság) után, és jelenleg több mint 5 millió regisztrált sportolóval rendelkezik világszerte, több mint 200 országban. Küldetése az értelmi fogyatékossggal élő emberek sportolási lehetőségeinek folyamatos biztosítása, egészségi állapotuk és életvitelük javítása a többségi társadalom bevonásával, valamint a köznevelés és oktatás segítségével. A

szervezet működésének humánerőforrás-bázisát az önkéntes sportolók (partnerjátékosok), edzők, valamint sport- és gyógypedagógiai szakemberek alkotják. Célja elsősorban az integráció minél szélesebb körben történő megvalósítása az inklúzió elősegítésével, leggyakrabban sportprogramokon keresztül.

Az SO különlegességét az a világon egyedülálló és sajátos nemzetközi edzés- és sportversenyrendszer alkotja, amelyben közel 1 millió átlagos intellektusú személy (Tóthné Kälbli 2019), vagyis nem értelmi fogyatékossgal élő sportoló, vesz részt értelmi fogyatékossgal élő társával együtt. A Unified Sports® (Magyarországon: Egyesített Sport) célja, hogy a sporton keresztül olyan szociálisan integrált környezetet alakítson ki az értelmi fogyatékossgal élő sportolók számára, amely inkluzív megoldásokat alkalmazva egyenlőként kezeli a társadalom minden tagját (Roswal 2007, Krahenbühl Leitaó 2001, Mysliwiec és Damentko 2015, Special Olympics 2024). Ez a program az egyik alapja jelen értekezés témájának, így erről bővebb kifejtés lesz olvasható a későbbi fejezetekben.

Az értelmi fogyatékossgal élő emberek nemzetközi sportja kapcsán említést tettem már korábban egy másik világszervezetről is, amely az 1986-ban alakult INAS–FID utódszervezete, a VIRTUS. Ez a szervezet elsősorban az enyhe értelmi fogyatékossgal élő sportolók számára biztosít nemzetközi sportolási lehetőséget. A VIRTUS célja a nemzetközi versenyrendszer működtetése mellett az inkluzív szemléletmód terjesztése és népszerűsítése is. A szervezet 1992 óta a Nemzetközi Paralimpiai Bizottság tagjaként delegálja sportolóit a mindenkorai Paralimpiára (Virtus 2024).

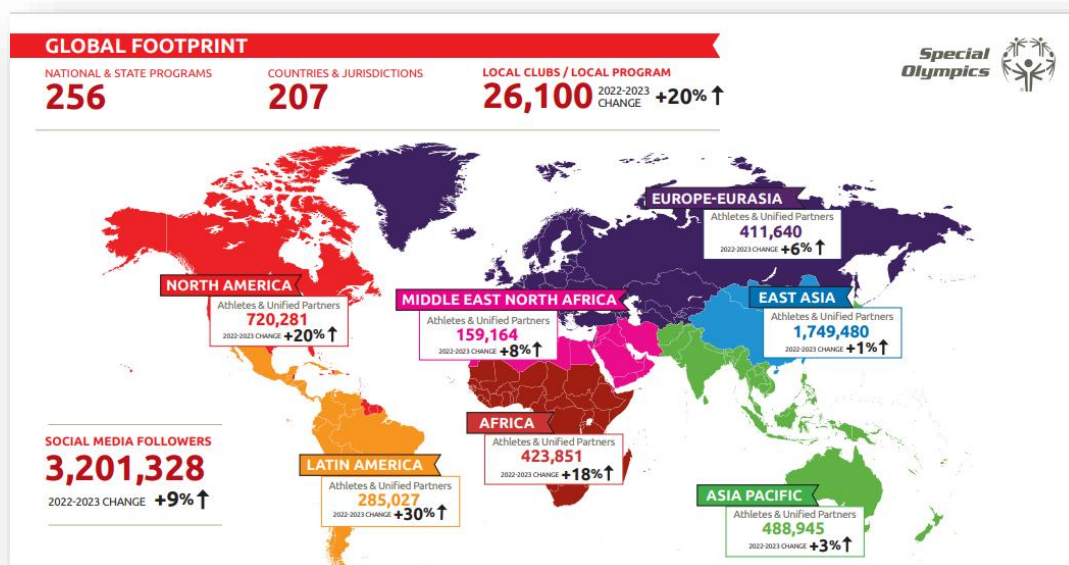
2.10.1 Az értelmi fogyatékossgal élő emberek legnagyobb nemzetközi sportszervezete, a Speciális Olimpia mozgalom

A Nemzetközi Olimpiai Bizottság (továbbiakban: NOB) 1988-ban ismerte el a Speciális Olimpia mozgalmat, mint a világ egyetlen olyan sportszervezetét, amely a NOB mellett nevében is viselheti az „olimpia” kifejezést.

A Speciális Olimpia alapelve azon a meggyőződésen nyugszik, hogy az értelmi fogyatékossgal élő emberek is képesek megfelelő segítséggel tanulni, és ezáltal a társadalom aktív és hasznos tagjaivá válni. Ezzel párhuzamosan képesek élvezni az élet

adta örömeiket, legyen szó a munkáról, az emberi kapcsolatokról, a szabadidős tevékenységekről vagy éppen a sportról is (Foote és Collins 2011). A sportolás által fizikai, kognitív, szociális és mentális területen egyaránt fejlődnek. Erőfeszítéseik eredményéből pedig ugyanúgy profitálhatnak családtagjaik, társaik és segítők, valamint a tevékenységüket figyelemmel kísérő társadalmi környezet is.

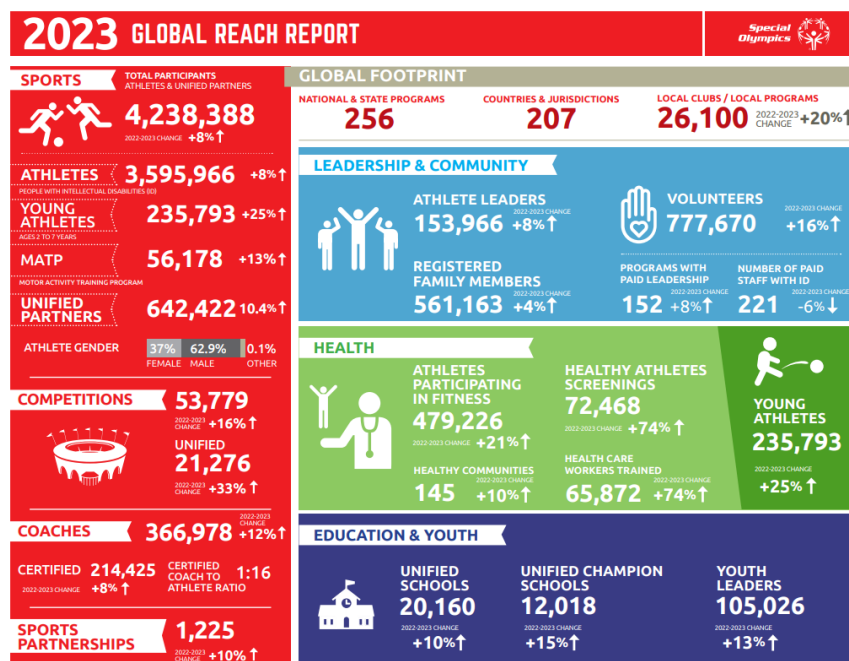
Napjainkban több mint 200 országban, közel 5 millió értelmi fogyatékossgal élő és átlagos intellektusú sportoló (4. ábra) vesz részt edzéseken és versenyeken 32 téli és nyári olimpiai sportágban.

4. ábra: A Nemzetközi Speciális Olimpia Szövetség sportolóinak létszáma 2023-ban a szervezet által meghatározott régiók alapján (Forrás: Special Olympics 2023)

A Nemzetközi Speciális Olimpia Szövetség nemzeti szervezeteit hét régióra osztotta. Ezek a régiók a következők: 1. Európa-Eurázsia, 2. Észak-Amerika, 3. Latin-Amerika, 4. Afrika, 5. Közel-Kelet és Észak-Afrika, 6. Kelet-Ázsia, valamint 7. Ázsia és Csendes-Óceánia. Az elmúlt húsz évben az SO mozgalommal kapcsolatosan több átfogó és jelentős kutatás készült, amelyek eredményei olyan hatással voltak a szervezetre, hogy sok esetben globálisan is megváltoztatták annak működését (Special Olympics 2018). Ezek a kutatások leginkább olyan témákra fókuszáltak, amelyeket a szervezet eseményein

és programjain vizsgáltak a kutatók. Az alábbi infografika a Speciális Olimpia mozgalom sokrétűségét, sokszínűségét és a legtöbbet vizsgált területeit mutatja (5. ábra).

5. ábra: A Speciális Olimpia mozgalom sport- és humanitárius programjain résztvevő személyek létszámát összefoglaló infografikus ábra (Forrás: Special Olympics 2024)

A tanulmányok legtöbbet kutatott témái között jelenik meg az átlagos intellektusú emberek attitűdjeinek vizsgálata az értelmi fogyatékkal élő személyekkel szemben, a szociális inklúzió megvalósulása, valamint a közösségépítés lehetőségei. További vizsgált területek az egészségügyi állapot, a fizikai és mentális fittség, a motoros képességek feltérképezése, a minőségi életvitel és a gondoskodás feltételeinek megteremtése, valamint a szervezet nemzeti és nemzetközi sport- és humanitárius programjainak hatásvizsgálata. A kutatások és eredményeik nagyban elősegítették a kulturális és környezeti problémák megismerését, amelyek korábban jelentős mértékben akadályozták az értelmileg akadályozott emberek méltóságát és egyenjogúságát, valamint korlátozták lehetőségeiket és jogukat (Siperstein és mtsai 2003). A kutatások segítségével könnyebb volt meghatározni a mozgalom célját és küldetését, valamint megfogalmazni az értelmi fogyatékkal élő emberek jogait (Siperstein és mtsai 2003). A mozgalom hatékonyságát nagyban segítették azok a tanulmányok is, amelyek a programokban résztvevő edzők, hozzátartozók, önkéntesek és sporttársak bevonásával

készültek. Vizsgálatuk révén fejleszthető a speciális olimpikonok életminősége és életvitele (Siperstein és mtsai 2003, Wade és mtsai 2015).

2.10.2 A Speciális Olimpia mozgalom hazai története és a Magyar Speciális Olimpia Szövetség megalakulása

Az értelmi fogyatékossgal élő emberek sportjának hazai története az ÉFOÉSZ (Értelmi Fogyatékosok Szüleinek Országos Érdekvédelmi Szekciója) 1981-es megalakulásával vette kezdetét. A Krausz Éva gyógypedagógus által alapított szervezet a szülők bevonására építve sportklubok és segítő alapítványok létrehozását kezdeményezte (Ficsorné 2009).

Pár évvel később azonban megjelentek hazánkban is a külföldön már működő nemzetközi fogyatékos sportszervezetek, többek között az Európai Speciális Olimpia Szövetség első sportdiplomáciai képviselői is. A mai nevén Magyar Speciális Olimpia Szövetséggé ismert szervezet első szerveződése 1989-ben, a MOB akkori elnöke, Schmitt Pál kezdeményezésére jött létre 25 alapító taggal, egyesület formájában. Még abban az évben az egyesületet az a megtiszteltetés érte első hivatalos versenyén, hogy a magyar szervezet a Special Olympics International programjaként (az országok neve helyett a „program” megfogalmazást használja a Special Olympics International) akkreditálásra került, így megalakulhatott az első hazai, nemzetközileg is jegyzett, értelmi fogyatékossgal élő embereket tömörítő sportszervezet (Wisinger 2009), a Magyar Speciális Olimpia Szövetség.

A több mint harminc éve működő program keretei között ma már közel száz tagszervezet, valamint 2500 értelmi fogyatékossgal élő igazolt sportoló versenyez 21 sportágban. A szervezet sportszakemberekből álló szakmai és sportdiplomáciai csapatának köszönhetően az értelmi fogyatékossgal élő emberek sportja óriási változáson ment keresztül. A minőségi edzés és versenyeztetés, a nemzetközi sportsikerek, a sportdiplomáciai elismerések, valamint a társadalmi kapcsolatok folyamatos építése számos változást hozott az értelmi fogyatékossgal élő sportolók számára.

Az inkluzív nevelésen, oktatáson és edzőmunkán alapuló, nemzetközileg meghatározott és adaptált sportszabályzatok alapján működtetett egyesített (integrált) sportprogram, a

Unified Sports® elindulásakor az SO végérvényesen beírta magát a magyar sport történetébe, ezzel demonstrálva a társadalmi integráció és az inkluzív sport fontosságát (Wisinger és mtsai 2022, Magyar Speciális Olimpia Szövetség 2024).

A hazai szervezet – ahogyan a nemzetközi is – a sportversenyek és edzések szervezésén kívül számos humanitárius és szociális programot működtet, amelyek közül a legjelentősebbek az anyaservezettől adaptált „Szállj be te is!” (Get into it!®) önkénteseket toborzó és tömörítő program, amelyben közel ezer egyetemista, középiskolás és általános iskolás diák vesz részt (Magyar Speciális Olimpia Szövetség 2024).

Fontos megemlíteni a Családi Programot (Family Program), amely az SO keretei között sportoló értelmi fogyatékossgal élő személyek családjait hivatott segíteni, és amelynek fő célja a közösségépítés.

Számos életet változtatott meg az „Egészséges Atléta” (Healthy Athletes®) program is, amely multinacionális cégek, kórházak és orvosok bevonásával ingyenes szűrővizsgálatokat és szűrőprogramokat szervez a sportolóknak.

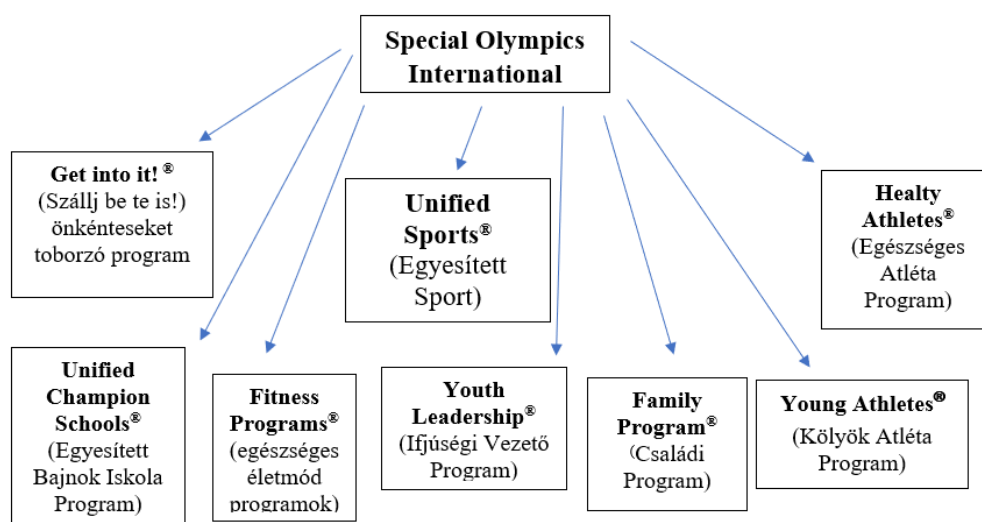
Nagy mérföldkő volt az SO életében a „Kölyök Atléta” (Young Athletes®) program elindítása, hiszen az SO nemzetközi sportszabályzata alapján nemzetközi versenyen kizárólag 15 éves kor felett vehetnek részt a sportolók, míg a nemzeti programokhoz való csatlakozás 8 éves kor felett lehetséges. Azonban mára a szervezet küldetése az, hogy már kétéves kortól megkezdhető az integráció, a befogadás és a fejlesztés.

Talán a legizgalmasabb program azonban az „Egyesített Bajnok Iskola” (Unified Champion Schools®, továbbiakban: SO UCS®), amelynek célja, hogy a közoktatási intézmények (óvodák, iskolák) és egyetemek oktatási programjaikban felvállalják az inkluzív nevelés és oktatás megvalósítását. Ennek mentén az iskola tipikus fejlődési ütemű diákjai együtt tanulnak értelmi fogyatékossgal élő társaikkal. Az iskolai program segítségével a barátságok kialakulása és a közös élmények eredményeképpen megvalósulhat az iskolában a társadalmi integráció.

Végül említést kell tenni az Ifjúsági Vezetőképző Programról (Youth Leadership®) is, amely már közvetlenül a középiskolásokat és az egyetemistákat szólítja meg, és kéri fel

az integrációs programok vezetésére, ezzel kinevelve és felkészítve őket egy humánusabb, befogadóbb és szociálisan érzékenyebb életvitelre.

A szervezet összes humanitárius és szociális programjának (6. ábra) fő eleme a sport és az integráció. Minden eseményük az inkluzivitás segítségével próbálja megvalósítani a társadalmi befogadást, vagyis az SO mozgalom rendezvényei nagy hangsúlyt fektetnek az önkéntességre, az egyén tudás-, képesség- és személyiségfejlődésére, az egészséges életmód igényére, valamint a megfelelő szociális háttér (a család, az iskola és a sportkörnyezet) kialakítására és egy befogadó, inkluzív társadalom megvalósítására.

6. ábra: A Special Olympics International sport- és humanitárius szervezet programjai (saját szerkesztés)

Az értelmi fogyatékosággal élő emberek hazai sporttörténetében az SO mellett említést kell tenni az 1992-ben megalakuló Magyar Értelmi Fogyatékosok Sportszövetségéről (MÉS) is, amely számos fontos gyógypedagógiai alapelvet vitt be a köztudatba. Először beszélt arról, mennyire fontos a normalizáció és az integráció az értelmi fogyatékosággal élő emberek életében (Gruiz 2007).

Azonban a szervezet rövid, de hatékony működése során beintegrálódott az MSOSZ-be és a FODISZ-ba (Fogyatékosok Országos Diák-, Verseny- és Szabadidősport Szövetsége), amely a Magyar Paralimpiai Bizottság Köztestületének tagjaként a fogyatékosággal élő diákok verseny- és szabadidősportját szervezi (FODISZ 2024).

2.11 Inklúzió a Speciális Olimpia mozgalomban, a mozgalom nemzetközi integrációs sportprogramja: a Unified Sports® bemutatása

A Nemzetközi Speciális Olimpia Szövetség, az értelmi fogyatékosokkal élő emberek legnagyobb sportszervezete az elmúlt 20 évben kiemelt figyelmet fordított a gyógypedagógiai szakemberek és sportszakemberek által kidolgozott úgynevezett integrált vagy egyesített sport szervezésére és bonyolítására. Az 1989 óta működő Egyesített Sport vagy eredeti nevén Unified Sports® program lényege a társadalmi integráció megvalósítása az inkluzív sport módszereinek segítségével. Világszerte ma már több mint egy millió átlagos intellektusú sportoló, más néven partner sportoló bevonásával működik a program nemzetközi versenyrendszere is. A Unified Sports® program, a partner sportolók bevonásával, egyenrangú sporttársként kezelve értelmi fogyatékosokkal élő embertársaikat, az inkluzív sport módszereinek segítségével valósítja meg az edzőmunkát és a versenyzést (Krahenbühl Leitao 2001, Roswal 2007, Dowling és mtsai 2010).

Az egyesített sport alapelve az inklúzió, amelynek segítségével átlagos intellektusú és értelmi fogyatékosokkal élő sportolók képesek együtt, hatékonyan és eredményesen sportolni. Fontos megemlíteni a Unified Sports program elméletének definícióját, a POMI-t (Principle of Meaningful Involvement), vagyis az úgynevezett „érdemi részvétel elvét”, amelynek lényege, hogy a fogyatékosági típusok versenyzésétől eltérően (pl.: a látássérült atléták guide-juk segítségével futnak a paralimpián), az SO-ban az inkluzív és integrációs versenyszámokban az értelmi fogyatékosokkal élő és átlagos intellektusú sportolóknak hasonló vagy azonos sportképességekkel, tudással, nemmel és korrallal kell rendelkezniük, amennyiben a Speciális Olimpia mozgalom nemzetközi szintű egyesített versenyszámában szerepelnek. Ez annyit jelent, hogy az úgynevezett „Unified Sports Competitive Model” (Special Olympics 2024) alapján versenyző összes sportoló egyenrangú sportolóként vesz részt a versenyen. Nincs szó „megsegítésről” vagy „segítségnyújtásról” a győzelem érdekében. A cél, hogy mind az értelmi fogyatékosokkal élő, mind pedig az átlagos intellektusú sportoló azonos szerepet kapjon és hasonló teljesítményt nyújthasson (Roswal és mtsai 1992, Krahenbühl Leitao 2001,

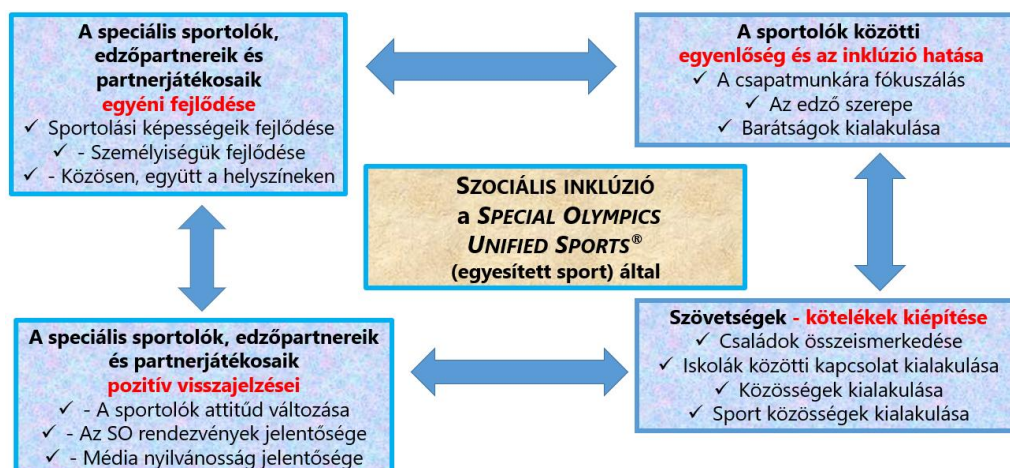
Siperstein és mtsai 2001, Norins és mtsai 2006, Baran és mtsai 2013, Nanavati és Haas 2015).

A Unified Sport program elsősorban a csapatsportokban (labdarúgás, kosárlabda, kézilabda, floorball stb.) népszerű, de a szervezet minden szakmai lehetőséget megragad, hogy az egyéni sportokban is megvalósuljon a „sportoló-partner” kapcsolat, az együttműködés és a kölcsönös fejlődés lehetősége (Special Olympics 2024). A tenisz sportban ez a páros versenyszámok esetén annyit jelent, hogy a páros egyik tagja átlagos intellektusú, a másik tagja értelmi fogyatékossgal élő, de sportági tudásuk és koruk megközelítőleg azonos kell, hogy legyen. Ez biztosítja, hogy a versenyzés során egyikük se szerepelhessen kiemelkedően. A Unified Sports nemzetközi versenyszabályzata több mint egy évtizede folyamatosan fejlesztés és bővítés alatt áll. A cél az, hogy az inkluzív sport segítségével minden sportoló (speciális és partner) teljes értékű sporttársként vegyen részt a versenyen, amelyhez elengedhetetlen, hogy a páros a hétköznapiakban is közösen eddzen és készüljön a megmérettetésekre.

A Special Olympics szabályzata úgy fogalmaz, hogy az úgynevezett „érdemi részvétel elve” (POMI – Principle of Meaningful Involvement) a részvétel optimalizálására irányuló törekvés, amely minden sportolóra (értelmi fogyatékossgal élő, azaz speciális és átlagos intellektusú, azaz partner) vonatkozik a Unified Sports program által szervezett versenyeken vagy versenyszámokban. Az érdemi részvétel elve biztosítja, hogy minden sportoló lehetőséget kapjon arra, hogy hozzájáruljon csapata vagy párosa sikeréhez egyéni tudása, sportbéli és értelmi képességei alapján. Ez azt jelenti, hogy az egyesített sportversenyeken minden csapattárs vagy párostárs az adott versenyhez szükséges sportágspecifikus készségét és játéktudását kell, hogy bemutassa. Minden versenyző egyenlő szerepet kap, amely által bemutatathatja saját sportági tudását, személyiségét és tehetségét, miközben teljes mértékben elkerüljük a sérülésveszélyt (Special Olympics 2024).

Fontos kiemelni, hogy minden, a Speciális Olimpia mozgalomban szereplő sportágnak (összesen 30 sportág), amelyben lehetőség nyílik az egyesített sport megvalósítására, külön nemzetközi szakemberek és a nemzetközi sportági szakszövetség által készített Unified Sports szabályzata van. A szabályzat folyamatos fejlesztése és bővítése azt a célt

szolgálja, hogy a sportban megvalósuló integrált és/vagy inkluzív sport lehetőséget biztosítson a sikeres sportbéli együttműködésre, a hosszú távú, következetes felkészülésre és közös fejlődésre (7. ábra). A kutatások kimutatták, hogy nemcsak a sportolói létben, hanem az élet más területein is pozitív változást hozhat a Speciális Olimpia mozgalom keretei között tevékenykedő és sportoló értelmi fogyatékkal élő és átlagos intellektusú emberek számára (McConkey és mtsai 2012).

7. ábra: A Speciális Olimpia Unified Sports® versenyrendszerének inklúziós ábrája, a Speciális Olimpia mozgalomban alkalmazott szociális inklúzió területei (saját szerkesztés, forrás: McConkey és mtsai 2012)

A Unified Sports minden modelljének célja az inklúzió megvalósítása, de itt is három különböző szintet különböztethetünk meg. Az úgynevezett „rekreációs modell” (Recreational Model), ahol nincs megkötés a korra, nemre és sportági tudásra, valamint a motoros képességek szintjére, és itt a cél az integrált sportolás megkötések nélkül. Ezen a szinten nem beszélhetünk versenysportról.

A második modell az úgynevezett „fejlesztési modell” (Development Model), ahol már fontos, hogy azonos létszámú (speciális) sportoló és partner játékos legyen a csapatban vagy az edzésen, de ezen a szinten lehetnek még tudásszintbeli vagy szociodemográfiai különbségek. A nemzetközi inkluzív sport gyakorlati megvalósítása azonban csak a „versenyzői modell” (Competitive Model) szintjén valósulhat meg. Ebben az esetben nagyon fontos az azonos vagy közel azonos korosztály (18 év alatt 3 év, míg 18 év felett maximum 20 év eltérés lehetséges), az azonos nem, az azonos vagy közel azonos sportági

tapasztalat és tudás, valamint az azonos vagy közel azonos sportolói létszám a két különböző társadalmi csoport sportolói között. A sportági tudás előzetes mérésére minden sportági szakszövetség nemzetközi szintű mérőrendszert vezetett be, amelynek segítségével kvantitatív módon mérhető például a labdajáték tudása is. A Nemzetközi Tenisz Szövetség (International Tennis Federation) által létrehozott ITN (International Tennis Number) pontosan azt a célt szolgálja, hogy egy - szakértők által kidolgozott - pontozásos rendszer segítségével megállapítható legyen egy személy tenisztudásának szintje. Ennek a tesztnek az elvégzésével sorolhatók be a teniszjátékosok a különböző divíziókba (ITF 2024, Special Olympics 2024). Tehát az előzőek alapján elmondható, hogy a Speciális Olimpia mozgalom legfontosabb küldetéseként az inkluzív sport minél szélesebb körű elterjesztését tűzte ki céljául, amelynek érdekében egy – a fogyatékossgal élő emberek sportjában egyedülálló – nemzetközi rendszert dolgozott ki azokban a sportágakban, amelyekben lehetőség nyílik az integrációra és az inkluzív sport versenyszintű használatára. Az inkluzív versenysport is azt a célt szolgálja, hogy az értelmi fogyatékossgal élő sportolók integrációja az élet minden területén lehetőséget adjon a minőségi és egészségtudatos életre, a kirekesztettség elkerülésére, valamint arra, hogy a „mainstream társadalom” is egyre szélesebb körben elfogadóbbá váljon, nemcsak a sport, hanem a közoktatás és a foglalkoztatás területén is (Roswal 2007).

2.11.1 A teniszsport, mint adaptív és inkluzív sportág a Speciális Olimpia mozgalomban

Az értelmi fogyatékossgal élő emberek motoros és pszichomotoros képességének fejlesztéséhez kiváló eszközök a labdajátékok, hiszen a labdajátékok számos részképességet - mint például: szem-kéz koordináció, egyensúly, labdaérzék, térlátás stb. - fejlesztenek (Orbán-Sebestyén 2016, Orbán-Sebestyén és mtsai, 2018a), de érdemes említést tenni arról is, hogy a sportjátékoknak kedvező pszichoszociális fejlesztő hatásuk van (Briere és mtsai 2008, McConkey és mtsai 2012, Biswas és mtsai 2019).

A tenisz az egyik legnépszerűbb sportjáték világszerte, amely az erő, a gyorsaság, az állóképesség és a mozgáskoordináció fejlesztésére ráadásul rugalmas keretek között, játékos formában is képes. A teniszsport űzéséhez a fizikai állapot megfelelő szintje kiemelten fontos, ezért sokan úgy vélik, hogy a sportág kiváló eszköz arra, hogy rendszeres gyakorlása esetén az egyén aktív, egészséges és szociálisan nyitott emberre

váljon. A tenisz kiváló közösségépítő hatású, így a társasági élet meghatározója lehet, mindemellett élethosszon át játszható, életkortól, nemtől vagy társadalmi státustól függetlenül (Payne és Rink 1997). A tenisz az SO mozgalom nemzetközi színterén először az 1987-es Speciális Olimpia Nyári Világjátékokon (Notre Dame, USA) mutatkozott be (soill.org 2023). A kezdetekben még a hagyományos méretű tenispályán (23,77 m x 11,89 m), hagyományos (100%-os nyomású) labdával játszották. Az ITF (Nemzetközi Tenisz Szövetség) által 2009-ben bevezetett úgynevezett „Play and Stay” kampány és módszer az SO nemzetközi tenisz szabályzatába adaptálásával azonban megnyílt a terep az értelmi fogyatékkal élő sportolók számára is (Special Olympics 2024).

A Play+Stay, vagyis a „Játssz és Maradj” program nemzetközi elterjedése a teniszsport népszerűsítését tűzte ki céljául, amelynek lényege, hogy a kezdő játékosok már az első teniszórán megtanulják a teniszjáték alapjait („Serve, Rally and Score”), amelyet képességeikhez és korcsoportjukhoz mérten kifejlesztett eszközökkel és annak megfelelő játékterületen tanulhatnak meg (Martinez-Gallego és mtsai 2022, ITF 2024). A módszer egy progresszív nehézségi szintek alapján segíti a megfelelő technikai és taktikai fejlődést. Ezt elsősorban a 6-10 éves, tipikus fejlődési ütemű gyermekek toborzására, bevonására dolgozták ki (Martinez és mtsai 2022).

2010-ben ezt az oktatási metódust a Speciális Olimpia is világszerte adaptálta és bevezette, mert az SOI (Special Olympics International) nemzetközi sportági vezetői (SOI Sports Resource Team) felismerték, hogy a sportág további népszerűsítése, szélesebb határokat átívelő terjeszkedése és az értelmi fogyatékkal élő sportolók mozgalomba történő sportági toborzása csak ennek az új módszernek és rendszernek köszönhetően valósulhat meg hatékonyan (Sanz és Sanchez 2017, Special Olympics 2024). A teniszhez speciális méretű és minőségű játékfelület, valamint sporteszközök (ütő és labda) szükségesek, ezért a sportág magas költségigényű és nehezen népszerűsíthető iskolai környezetben, valamint hosszútávú folyamat a játékra alkalmas tudásszint elérése is. A Play+Stay módszer három szinten különbözteti meg a tudásszintet és/vagy a korcsoportot, amely az SO-ra adaptált ITF és SOI által közösen kidolgozott nemzetközi tenisz szabályzatba is illeszkedik (Special Olympics 2024). A Speciális Olimpia nemzetközileg is alkalmazott, egyedi tudás- és képességszint meghatározó gyakorlati és elméleti rendszere az ún. divízióelmélet alkalmazását is megkönnyítette a Play+Stay.

Ezáltal még részletesebben vizsgálhatóvá, mérhetővé vált a sportolók sportági tudása és képessége. A Play+Stay három különböző szintje a „piros” (az SO-ban 1. szint és 2. szint), a „narancs” (az SO-ban 3. szint) és a „zöld” (az SO-ban 4. szint) szint mellett megmaradt az úgynevezett „sárga” (az SO-ban 5-6. szint), vagyis a keménylabdás szint is, amelyeken belül divíziókba sorolhatók a játékosok.

A divízióelmélet (Special Olympics 2024) lényege, hogy az SO által szervezett versenyek alkalmával minden sportoló egyenlő esélyt kapjon a részvételre, a teljesítés lehetőségére és a bemutatott teljesítményükért megfelelő elismerésben részesülhessenek. A sportolók csoportosítása életkor, nem és képességek szerint történik, így mindenki számára egyenlő esélyt nyújt a győzelemre (Krebs 1992, Perederiy 2014).

A divízióelméletet, a divizionálást a Speciális Olimpia minden sportágában alkalmazzák, beleértve a mérhető sportágakat, mint az atlétika, úszás, kerékpár, és a nem mérhető sportágakat, mint a labdarúgás, tenisz, sélés vagy szertorna (Special Olympics 2024). Az utóbbi sportágakban zajló divizionálás a nemzetközi szakszövetségek és az SOI sportszakmai bizottsága (SOI Sports Resource Team) közös együttműködésében kidolgozott módon zajlik. A divizionálás sportáganként meghatározott eljárás szerint történik. A mérhető egyéni sportágak esetén az SO programok kijelölt edzői által beküldött, hivatalosan mért idő vagy táv segítségével történik a besorolás. Nem mérhető (csapatsportok, egyéni sportjátékok, szertorna, RG stb.) sportágak esetén egy előzetes sportági mérőeszköz segítségével zajlik. Ilyen mérőeszköz például az ITF és az SOI által közösen kidolgozott, korábban már említett International Tennis Number (ITN), amely egy széles spektrumú képességfelmérés segítségével számszerűsíti a sportolók képesség- és tudásszintjét. Az egyének által beküldött ITN segítségével a nemzetközi versenyek szervezői annak megfelelően oszthatják be a résztvevőket, hogy a képességekben, tudásban és korban a lehető legközelebb álló versenyzők kerüljenek egy-egy divízióba. A minimum három, maximum nyolc fős divíziókba való besorolás biztosítja az egyenlő versenyfeltételeket. Ugyanez a szisztéma vonatkozik az egyesített sportban résztvevő partnerjátékosokra is. A Speciális Olimpia tenisz szakágában megvalósuló inkluzív sport az egyesített páros versenyek (unified doubles) kapcsán érvényesülhet a legjobban, illetve az inkluzív módon megvalósított integrált edzések révén.

A teniszversenyekre történő felkészítés, vagyis a sportolók edzése hasonló, mégis speciális módszertant követve történik a fogyatékossgal élők, illetve a tipikus fejlődési ütemű partnerjátékosok esetében. Disszertációm közvetetten a speciális felkészítő munka megvalósításának, pontosabban megvalósíthatóságának körülményeit célozza, hiszen ezekre nincs előre meghatározott módszertan és kidolgozott edzéstervezet. Az SO-ban dolgozó tenisz edzők, oktatók és pedagógusok sportági szakismerete, differenciálási képessége, definiálási képessége, szakértelme, motivációja, véleménye és kreativitása az, ami lehetővé teszi az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők fogyatékossgai mértékének, szintjének, sportági tudásának, szociális képességének megfelelően kialakított integrált vagy hagyományos (szegregált) edzőmunka megtervezését és megvalósítását.

2.12 A sportszakemberek szerepe a fogyatékossgal élő emberek sportjában

A sport szerepe az elmúlt évtizedek során jelentősen megnőtt mind a társadalmi integrációban, mind pedig a mentális és fizikai egészségmegőrzés terén. Az integrációval és az inklúzióval kapcsolatos kutatások eredményeképpen az is világossá vált, hogy a sport területén dolgozó szakemberek feladata annak elősegítése, hogy a társadalom tagjai minél szélesebb körben végezzenek rendszeresen sporttevékenységet (Dorogi 2012, Sáringerné 2014, Kovács 2016). A sportszakembereknek szerepet kell vállalniuk a speciális célcsoportok, például a fogyatékossgal élő emberek sportszervezésében is, hiszen a rendszeres fizikai aktivitás és a sport bizonyítottan pozitív élettani és személyiségfejlesztő hatással bír az életükben (Roswal 1988, Dorogi 2012, Orbán-Sebestyén 2019, Balogh és mtsai 2015).

A hazai sportszakemberképzés terén ma már elengedhetetlen, hogy a pedagógus- és edzőképzések anyaga, valamint a fogyatékossgal élő sportolók inkluzív megoldásokkal megvalósított integrált edzőmunkája korszerű és naprakész legyen. Lényeges az is, hogy a testnevelésóra megfelelően definiált, valamint a fogyatékossg típusa és az egyén képességei szerint megtervezett legyen (Kovács és mtsai 2003, Dorogi 2012). Figyelembe véve az Európai Unió tagállamainak elméleti és gyakorlati eredményeit, valamint a nyugat-európai sportszakemberképzések struktúráját, a sportélet változásai és differenciálódása mentén a hazai képzéseket is fejleszteni kell. Fontos, hogy

az új típusú társadalmi igények és az egyre szélesebb spektrumú nyitottság a fogyatékossgal élő emberek sportjára nagyobb teret kapjon a sportszakemberképzések során (Fótiné és mtsai 2015).

Ma már elmondható, hogy nagy a társadalmi igény arra, hogy a sportképzések általános és sportágspecifikus rendszerében a mozgásszervi, értelmi, érzékszervi vagy más definiált fogyatékossgal élő személyek sporttevékenységét támogató képzés valósuljon meg, valamint, hogy a sporton keresztül történő integrációjuk is előtérbe kerüljön (The Convention on the Rights of Persons with Disabilities 2006, Dorogi 2012, Orbán-Sebestyén és mtsai 2022a). A sportági szakszövetségek is egyre nyitottabbak a „fogyatékos sportbizottságok” munkájának integrálására a versenysport mellé (Orbán-Sebestyén és mtsai 2021a).

2.12.1 Az edzők, sportszakemberek profilja és szerepe a Speciális Olimpia mozgalomban

Már a hagyományos edzői szerepet vizsgáló szakirodalomból is tudjuk, hogy az edzők munkája igen összetett, és számos felelősségteljes, gyakorlati feladatot átívelő tevékenységet foglal magába, amely meghatározott pedagógiai megközelítést, valamint kommunikációs, szociális és szervezési készségeket igényel (Roswal 1988, Lyle 2002, Gordon 2009, Dowling és mtsai 2011).

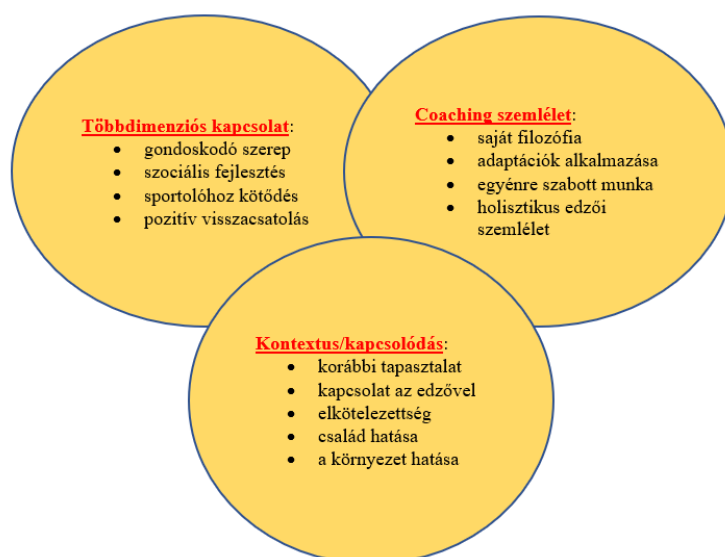
Ezen gondolatok mentén tehát az edző egyszerre pedagógus, teljesítményelemző, fegyelmező és bizalmi feladattal ellátott mentor is sportolói számára, aki gyakran felelős a logisztikáért is, és jelentős mennyiségű időt tölt el sportolói egyedi igényeinek kiszolgálásával, az edzések megtervezésével, valamint a versenyekre történő megfelelő felkészítéssel. Nyilvánvaló, hogy számtalan olyan készség és kompetencia sorolható fel, amelyek együttesen alkotják meg a hatékony sportedző profilját, és amelyek mindemellett igazolják a sportpedagógia tudományos vizsgálatait is (Cassidy és mtsai 2004, Jones és mtsai 2004, Dowling és mtsai 2011).

Mindig is vitatott volt, hogy vannak-e további és/vagy eltérő személyiségjegyek és megközelítések az értelmi fogyatékossgal élő sportolókkal foglalkozó edzők esetében (Martin 1999). Ezért Dowling és mtsai (2011) kutatásuk során kidolgoztak egy edzői

modellt, amelyben az általános edzői kompetenciák mellett megjelennek az értelmi fogyatékkal élő sportolókkal foglalkozó edzők személyiségjegyei is (McConkey és mtsai 2009, Dowling és mtsai 2011).

A Speciális Olimpia mozgalomban 2010-ben a kutatások szerint közel 275 000 fő dolgozott edzőként, míg 2023-ban már 366 978 fő (lásd.: korábban, 5. ábra) (Special Olympics 2024). Az edzők 46%-a nő, 52%-a férfi, további 2% pedig egyéb neműnek vallotta magát. A hivatalos éves összegző jelentés (Special Olympics 2024) alapján 201 600 fő sportpedagógiai vagy sportági végzettséggel rendelkező szakember dolgozik a szervezetben (Special Olympics 2024).

A Speciális Olimpia mozgalom egyes területein dolgozó kutatók számos tanulmányt végeztek, amelyekben az SO edzőit vizsgálták (Dowling és mtsai 2011, Dowling és mtsai 2012, McConkey 2018, McConkey és mtsai 2019). A kutatásokból levont megállapítások összetett és többdimenziós kapcsolatot mutattak ki (8. ábra) az edzők és sportolók között. Az edzők és a sportolók egyaránt arról számoltak be, hogy közöttük szorosabb, személyesebb kapcsolat alakult ki, amelyben az egymás iránt érzett megbecsülést tartották a legfontosabb elemnek. A sportolók számára edzőjük példakép, akiben megbíznak, hiszen segít nekik a kihívások megoldásában.

8. ábra: A Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó edzők és sportolók közötti többdimenziós kapcsolat (saját szerkesztés, forrás: McConkey 2018)

Az edzők elmondásuk szerint a sportolók szociális és személyes fejlődésére összpontosítanak, amelyet a társaikhoz való viszony, a csapaton belüli konfliktusok kezelése és szociális készségeik fejlesztése révén érnek el. Az edzők közül többen hangsúlyozták, hogy a hétről hétre megrendezett, edzésen kívüli szabadidős programok lényeges szerepet játszanak a sportolók közötti barátságok és más társadalmi kötelékek kialakulásában. Az edzésen kívüli társasági élet jelentősen hozzájárul a sportolók szociális készségeinek finomításához, és segíti önbizalmuk fejlesztését is. Véleményük szerint a minél szélesebb körben megélt társasági élet hatással van a sportolók játékának sokoldalúságára és ezáltal minőségére is (Cybulski és mtsai 2016, McConkey 2018).

Az edzők és sportolók szerint az edzői szerep része kell, hogy legyen a bátorítás, az erősségek kiemelése és a dicséret alkalmazása, amely hozzájárul tehát nemcsak a sportági fejlődéshez, hanem az egyéni szociális készségek és sportképességek javulásához is (Rosal 1991). A sportolók is arról számoltak be, hogy az egyéni problémák megoldása mellett a példamutatás nagy hatással volt rájuk, amikor látták edzőjük közvetlen és nyitott fellépését társasági eseményeken, találkozókra. Egyfajta „lelkipásztori” szerephez hasonlították segítőkészségét, amely személyes ügyeik megoldásában is megnyilvánult (Dowling és mtsai 2012, Cybulski és mtsai 2016, MacDonald és mtsai 2016).

Fontos megemlíteni, hogy a kutatásban részt vevő edzők egyáltalán nem tartották nagy erőfeszítésnek, hogy hétköznapi edzői feladataikon túlmutató szerepkörökben is tevékenykedniük kellett. Sőt, többen arról számoltak be, hogy ők maguk is sokat tanultak az értelmi fogyatékossgal élő sportolóikkal kialakult kapcsolatból, amely nemcsak a sporteredmények javulásában, hanem a személyes bizalom elmélyülésében is megmutatkozott.

Sokan összehasonlították az SO edzői szerepüket a hagyományos edzőként szerzett tapasztalataikkal, és egyöntetűen azt állították, hogy szívesebben dolgoznak értelmi fogyatékossgal élő sportolókkal. A tisztelet mellé járó bizalmat, fegyelmezettséget, ragaszkodást és személyes kötődést kapták tőlük. Ez az élmény az, amelyről a legtöbb, az SO-ban dolgozó edző beszámol, és amely révén egy olyan empátikus attitűd alakul ki bennük sportolók iránt, amely hosszú távon meghatározza elköteleződésüket ezen sportolói szegmens mellett (Dowling és mtsai 2010, Dowling és mtsai 2011).

2.12.2 A teniszsport szakemberei a Speciális Olimpia mozgalomban

A Speciális Olimpia mozgalom sportolói közel negyven olimpiai sportágban, illetve azok adaptált változataiban versenyeznek. A tíz legnépszerűbb sportág között szerepel a tenisz, az atlétika, a labdarúgás és a kosárlabda mellett. A tenisz 1987 óta hivatalos sportág, amikor a Notre Dame-ben rendezett VII. Speciális Olimpia Világjátékokon még bemutató sportágként szerepelt. A sportág divízionálási és versenyeztetési szisztémájáról már a 2.9.5 fejezetben részletesen írtam. A Special Olympics Global Census alapján (Special Olympics 2024) a sportág mind a hét régióban jelen van, 111 önálló szakággal, amelyek 75 országban működnek (74 nemzet és 37 állam az USA-ban). A legtöbb sportolót Kína (9 941 fő) és az Amerikai Egyesült Államok (9 204 fő) adja, amely szinte minden más hagyományos sportágban is élen jár a létszám tekintetében. A régiókat tekintve az afrikai és kelet-ázsiai régióban három, az ázsiai és csendes-óceáni, valamint az észak-amerikai régióban négy, a közel-keleti régióban tíz, a dél-amerikai régióban tizenkilenc, míg az európai és eurázsiai régióban harmincegy országban van jelen a sportág. A legtöbb sportolót a kelet-ázsiai régió adja (10 319 fő).

A Special Olympics International által kiadott adatok szerint 2023-ban 32 614 értelmi fogyatékkal élő és partnerjátékos teniszező vett részt a nemzetközi szervezet 602 tenisszel kapcsolatos eseményén. Magyarországon 2023-ban 152 fő speciális és partner sportolót regisztráltak a Magyar Speciális Olimpia Szövetség tenisz eseményein. A mozgalomban dolgozó edzők létszáma is jelentős, hiszen világszerte 4 447 edzőt regisztráltak, akik képesítéssel vagy anélkül dolgoznak. Az adatok alapján elmondható, hogy a tenisz az SO mozgalom egyik jelentős és népszerű sportága.

A Special Olympics Europe/Eurasia tenisz szakágvezetőjeként az utóbbi években számos edzőképzést tartottam a régió edzőinek, amelyek célja egyrészt az SOI és az ITF által közösen kidolgozott adaptált Play+Stay program oktatási és versenyeztetési metodikájának ismertetése, valamint az ITN képességfelmérő mérőeszköz elméleti és gyakorlati használatának bemutatása volt (Special Olympics 2024).

A későbbi fejezetekben bemutatandó kutatás e fejezetben ismertetett teniszsporttal foglalkozó edzők úgynevezett „elit” csoportjának az edzésekre vonatkozó

általános és szakmai véleményét mutatja be részletesen, különös tekintettel az inkluzív szakmai megoldásokkal megvalósítandó integrált edzésekre.

2.12.3 Integráció és inklúzió a Speciális Olimpia teniszedzői szakmában

Ebben a fejezetben bemutatásra kerül a disszertáció témájában korábban készített kutatás, amely strukturált mélyinterjúkat és egy sportági kérdőív válaszait tartalmazza. A vizsgálattal kapcsolatban elmondható, hogy korábban kevés kutatás foglalkozott az értelmi fogyatékossgal élő sportolókkal foglalkozó edzők sportszakmai véleményének és motivációinak bemutatásával. Ez különösen igaz a Speciális Olimpia mozgalom egyesített sportprogramjában dolgozó edzőkre (Dowling és mtsai 2012, McConkey és mtsai 2019).

Mint azt korábban már bemutattam, manapság a sport integrációs szerepe alapvető fontosságú (McConkey és mtsai 2009), és kiemelt szerepet játszik a fogyatékossgal élő emberek elfogadását megcélzó kezdeményezésekben (Bíróné és mtsai 2011, Dorogi 2012). A fogyatékossgal élő emberek számára szervezett nemzetközi sportesemények, mint például a Paralimpiai Játékok és a Speciális Olimpia Világjátékok, egyre nagyobb részvételi lehetőségeket biztosítanak a fogyatékossgal élő sportolók számára (Brittain 2002, Harada és mtsai 2011). Azonban a megnövekedett lehetőségek kihasználásához olyan sportszakemberekre, edzőkre és sportvezetőkre van szükség, akik felismerik a sport inkluzív hatását, és hatékonyan alkalmazzák azt edzéseik során (Dorogi 2012, Kiuppis 2018). Az edző szerepe kiemelten fontos az SO egyesített sport (Unified Sports®) programjában, mivel a cél mindkét sportolói csoport egyenlő mértékű bevonása, a sztereotípiák megszüntetése és az előítéletek lebontása a sportpályákon belül is (Black 2011, Hassan és Lynch 2014). A korábbi fejezetekben arról is többször szó esett, hogy az edzők mindmáig kevésnek tartják és igénylik a fogyatékossgal élő emberek edzésével és versenyeztetésével kapcsolatos elméleti és gyakorlati képzéseket, valamint az integrált sport lehetőségeit (Dorogi 2012, Hassan és Lynch 2014, MacDonald és Beck 2014, Bota és mtsai 2014, Balázs-Földi és Villas 2020, Szabó és mtsai 2020).

Ugyanakkor néhány kutatás rávilágított arra, hogy melyek azok az ismeretek, amelyek fontosak lehetnek az inkluzív sportkörnyezetben dolgozó edzők számára, és milyen hatással vannak ezek a fogyatékossgal élő sportolók teljesítményére (Bíróné és mtsai 2011, Dowling és mtsai 2012, Bota és mtsai 2014, MacDonald és Beck 2014, McConkey 2014, Cybulski és mtsai 2016, MacDonald és mtsai 2016, McConkey és mtsai 2019, Szabó és mtsai 2020, Special Olympics 2024).

A Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó edzők képzésével foglalkozó tanulmányok száma csekély, a teniszedzők tekintetében pedig ez az adat még kritikusabb (Dos Santos Favoretto 2019, O'Donohoe és Hewitt 2019). Kutatótársaimmal közösen készített tanulmányunk, amely az SO-ban dolgozó teniszedzőkkel foglalkozik, a nemzetközi szintén egyedülállónak számít, hiszen az általunk vizsgált „elit teniszedzők” megfelelő képesítéssel és szakmai tapasztalattal rendelkeznek ahhoz, hogy a nemzeti válogatottba választott sportolókat nemzetközi versenyekre, Európa- és Világjátékokra kísérjék. A mintavételre két alkalommal került sor, két jelentős nemzetközi sportági esemény során. A vizsgálati eszközként alkalmazott mélyinterjú és kérdőív kérdéseit a korábban az SO edzői körében alkalmazott kérdőívek alapján állítottuk össze (Dowling és mtsai 2011, Dowling és mtsai 2012, McConkey 2018, McConkey és mtsai 2019).

Az eredmények tükrében megállapítható, hogy a sport fontos szerepet játszik az emberi kapcsolatok fejlesztésében, így közösségépítő hatással bír (Bíróné és mtsai 2011). Azonban az inkluzív sport megvalósítása nemcsak az értelmi fogyatékossgal élő sportolók fejlődését segíti elő, hanem környezetük tagjait is, beleértve a családtagokat, edző- és sporttársakat is (McConkey 2018). Eredményeink azt is igazolták, hogy a sportszakemberek, edzők és sportvezetők részvétele jelentős szerepet játszik az inkluzív sport sikeres megvalósításában, ahogyan ezt a korábbi kutatások is kimutatták (Dorogi 2012, McConkey 2018, Kiuppis 2018).

Kutatótársaimmal együtt azt is igazoltuk, hogy az edzők megfelelő attitűdje és szakmai ismerete létfontosságú az SO mozgalomban sportoló értelmi fogyatékossgal élő emberek sport- és versenysikereihez, és az edzőmunkát minden esetben differenciálni kell a sportolók egyedi igényeihez is (McConkey 2016).

A kutatás egyik legfontosabb tanulsága, hogy bár az SO mozgalom mentorképzési lehetőségeket biztosít az edzők számára, szakmai és sportági tudásuk elsősorban személyes tapasztalataikon alapul, és edzői tevékenységüket sportolóik igényeihez és törekvéseihez igazítva végzik (MacDonald és mtsai 2016). Mindez azzal a ténnyel párosul, hogy nemcsak az SO területén, hanem a teniszsportban is hiányoznak a témával foglalkozó kutatások. Világossá vált, hogy az edzők szerepe különösen összetett, különösen egy olyan népszerű társasági sportág esetében, mint a tenisz, amely bizonyítottan fejlesztő hatással bír mind szociális, mind fizikai értelemben. Ennek elérése érdekében, MacDonald és munkatársai (2016) feltevését elfogadva, miszerint az edző tapasztalata létfontosságú, és szakértelme személyes tapasztalaton alapul, eredményeink igazolták, hogy egy sikeres edző legfontosabb kritériumai a következők: (1) nagyfokú edzői tapasztalat, (2) széles körű szakmai tudás, (3) szociális érzékenység, (4) pozitív attitűdök, (5) edzői motiváció. Eredményeink igazolták a meglévő elméleti megállapításokat, miszerint a szakmai tudás és tapasztalat mellett a fogyatékkal kapcsolatos alapvető ismeretekre is szükség van.

2.13 A témával kapcsolatos korábbi pilot kutatások bemutatása

Előzőleg általános iskolás sportoló és nem sportoló gyermekek, pedagógusok és egyetemi hallgatók attitűdváltozását vizsgáltam kutatótársaimmal az értelmi fogyatékkal élő sportolók iránti érzékenyítés hatására. Ezek a kutatások (Orbán-Sebestyén és mtsai 2018a, Orbán-Sebestyén és mtsai 2018b, Orbán-Sebestyén és mtsai 2021, Orbán-Sebestyén és mtsai 2022b) jelentősen hozzájárultak annak a szemléletnek a kiszélesítéséhez, amely szerint a sport nagyban elősegítheti az integrációt. Célja elsősorban nem a sporteredmények javítása volt, hanem annak bizonyítása, hogy a sportos környezet és a közvetlen személyes interakció hatékonyabb lehetőséget biztosít az integráció, az integrált környezet és végső soron az integrált csoport kialakulására is (Kovács 2016).

Első vizsgálatunk helyszíne a zánkai integrált tenisztábor volt, amely intenzív sportalapú érzékenyítő programsorozatot kínált a tipikusan fejlődő, 9–15 éves általános és középiskolás gyermekek (N=70) számára. A program kellő mértékben hozzájárult ahhoz, hogy érzelmi, értelmi és viselkedési attitűdjeik (Rosenbaum 1986, Pongrácz 2013)

fejlődjenek és stabilizálódjanak (Orbán-Sebestyén és mtsai 2018). A vizsgálatot a CATCH kérdőív és attitűdskála (Rosenbaum 1986, Pongrácz 2013) segítségével végeztük, amelynek eredményei alapján megállapítható volt, hogy a sporttal – és jelen esetben a tenisszel – történő érzékenyítő programok alkalmasak arra, hogy a tipikusan fejlődő gyermekek megismerjék az értelmi fogyatékossgal élő társaik viselkedési szokásait, reakcióit és interakcióit egy sportos tábori környezetben. A vizsgálat kimutatta, hogy mindhárom vizsgált attitűd szignifikánsan pozitív irányba változott a tábor végére. Ma már a pedagógiában kiemelten fontos feladat minden pedagógus és edző számára, hogy ilyen programokkal és lehetőségekkel fejlesszék a gyermekek pozitív gondolkodásmódját, nemcsak a fogyatékossgal élő társaik iránt. Tanulmányunk elsődleges célja az volt, hogy felhívja a figyelmet arra, hogy a sport általi nevelés és fejlesztés hosszú távon is hatékony lehet az érzékenyítésben és a pozitív attitűdváltozás elérésében, így elősegítve az integráció mindkét társadalmi csoport (tipikusan fejlődő gyermekek és fogyatékossgal élő sportolók) számára.

A későbbiekben kutatócsoportunk egy másik vizsgálatot is végzett, amelyben általános iskolás diákok és pedagógusaik attitűdváltozását mértük a már korábban említett (Pongrácz 2013) kérdőíves módszerrel. A kutatásban részt vevők egy többhetes fogyatékossgal élő emberek iránti érzékenyítő programon vettek részt, közvetve vagy közvetlenül, amelyeket külön is megvizsgáltunk.

A pedagógusok (N=26) egy interaktív, többhetes elméleti és gyakorlati képzésen sajátíthatták el a fogyatékossgal élő emberekkel való bánásmódot, valamint annak gyógypedagógiai és sportszakmai hátterét, amit később át kellett adniuk diákjaiknak (N=191) egy hasonlóan intenzív érzékenyítő hét keretében (Orbán-Sebestyén és mtsai 2022b). A vizsgálat célja annak meghatározása volt, hogy az elméleti és gyakorlati képzés mennyire volt hatékony, valamint, hogy a pedagógusok három vizsgált attitűdje megváltozott-e a képzés során, és ezáltal képesek-e továbbadni ezt az attitűdöt diákjaiknak. A vizsgálatához szintén a nemzetközi, de magyarra is validált CATCH kérdőívet és attitűdskálát alkalmaztuk, amelynek segítségével mindkét mintában több attitűd pozitív irányú változását is kimutattuk.

Természetesen a vizsgált minták szociodemográfiai jellemzőit figyelembe véve vontuk le a következtetéseket, hiszen a kutatás nemzetközi jellegét három különböző ország

(Magyarország, Szlovákia és Románia) részvétele biztosította. A kutatásba a három említett ország magyar származású pedagógusait és diákjait vontuk be (Orbán-Sebestyén és mtsai 2022b).

Egy kutatótársammal pilotkutatást végeztünk azok között az egyetemi hallgatók között, akik a Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem negyedéves osztatlan tanári szakának nappali tagozatán a „Fogyatékossgal Élő Sportolók Nevelése és Sportja” című kurzust hallgatták. A hallgatókat a kurzus első szemináriumának elején és utolsó órájának végén vizsgáltuk a már korábban ismertetett CATCH módszerrel (Rosenbaum 1986, Pongrácz 2013). Arra voltunk kíváncsiak, hogy a hallgatók fogyatékossgal élő emberek iránti attitűdje milyen irányban és mértékben változik a 26 tanórás kurzus során, illetve, hogy a három vizsgált attitűd (kognitív, affektív és viselkedési) közül melyik változik pozitívan és melyik a legnagyobb mértékben.

Ugyanezt a kérdőíves vizsgálatot kutatótársam segítségével elvégeztük a Semmelweis Egyetem Pető András Karának másodéves hallgatói között is, akikről feltételeztük, hogy segítő szakmát választó főiskolai hallgatóként érzékenyebbek a fogyatékossgal élő emberek iránt, mint a TF-es pedagógushallgatók.

Hipotéziseink nem igazolódtak, mivel a TF-es hallgatók három vizsgált attitűdje közül az érzelmi és a viselkedési attitűdjük negatív irányba változott, míg a kognitív attitűdjük mutatott csupán pozitív változást. A Pető András Kar hallgatóinak viszont mindhárom attitűdje pozitív irányba változott, annak ellenére, hogy feltételeztük, hogy nem fog.

A vizsgálatokból levont következtetések alapján arra jutottunk, hogy egy 26 órás (gyakorlati és elméleti szemináriumokból álló) érzékenyítő program nem elegendő olyan résztvevők számára, akiknek egyáltalán nincs korábbi „fogyatékossgai előtapasztalatuk” (Orbán-Sebestyén és mtsai 2018a).

A „fogyatékossgai előtapasztalat” (továbbiakban: f.e.) fogalmát első kutatásomban definiáltuk kutatótársaimmal. A már korábban említett kutatásban az eredményeink között azt is kimutattuk, hogy azok a megkérdezettek, akiknek a családjában vagy közvetlen környezetében él fogyatékossgal élő személy, pozitívabb attitűdökkel rendelkeznek, mint azok, akiknek nincs ilyen tapasztalatuk (Orbán-Sebestyén 2018a).

Korábbi kutatásaink rávilágítottak arra, hogy különböző minták vizsgálata alapján nem minden esetben okoz pozitív irányú attitűdváltozást a fogyatékossgal élő emberek iránti érzékenyítés. Emellett az is meghatározó tényező, hogy a vizsgált személy rendelkezik-e már korábbi tapasztalattal a fogyatékossgal élő emberekről.

Kutatásaink bizonyították továbbá, hogy előzetesen fontos meghatározni, milyen intenzitású (foglalkozások gyakorisága), milyen időintervallumú (longitudinálisan meghatározott), valamint milyen szakmai anyag közvetítésére kidolgozott érzékenyítő program segítségével végezzük a felmérést.

A vizsgálatok azt is bizonyították, hogy a testnevelőtanár-hallgatók és a sportedzők képzésének tananyagában szükség van a fogyatékossgal élő emberek iránti érzékenyítésre, amelyhez elengedhetetlen feltétel a korábbi kutatásokban (Dorogi 2012, Dowling és mtsai 2011, Dowling és mtsai 2012, Kovács 2016, McConkey és mtsai 2019, Laoues-Czimbalmos 2023) ismerttetett inkluzív sportra épülő, integrált környezet bemutatása.

3. CÉLKITŰZÉSEK

3.1 Kérdésfeltevés

A szakirodalom elemzése során kiderült, hogy a Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó edzők és szakemberek motivációja, véleménye vagy az SO-ban dolgozó edzők szociodemográfiai tulajdonságai egy kevéssé kutatott, és csekély számú erre vonatkozó nemzetközi szakirodalommal rendelkező (Dowling és mtsai 2011, Dowling és mtsai 2012, McConkey 2018, McConkey és mtsai 2019, O'Donohoe és mtsai 2019) téma, hazai kutatás pedig egyáltalán nem készült az általunk publikált vizsgálaton kívül (Orbán-Sebestyén és mtsai 2023).

A szakirodalmak elemzéséből az is kiderült, hogy az értelmi fogyatékossgal élő emberek iránti edzői hozzáállás, indíttatás és motiváció összetett, longitudinális folyamat és csak akkor változik pozitív irányba, ha állandó interakcióval, valamint folyamatos visszacsatolással jár együtt. Így van ez a többi társadalmi csoportnál is. Az „alkalmi”, rövid távú, érzékenyítő események – mint azt a korábbi tanulmányaink is bizonyították (Orbán-Sebestyén és mtsai 2018c, Orbán-Sebestyén és mtsai 2022b) nem elegendők a pozitív attitűdváltozás és motiváció fenntartásához, így a folyamatos tájékoztatás, edukáció, érzékenyítés, valamint állandó interakció lévén alakulhat ki egy olyan pozitív attitűd, amely megalapozza az értelmi fogyatékossgal élő emberek iránti társadalmi elfogadást, befogadást (Orbán-Sebestyén és mtsai 2022b).

A disszertáció empirikus alapját adó kutatás esetében olyan edzőket vizsgáltam, akik már mondhatni túl vannak a kezdeti érzékenyedésen, pozitív hozzáállással rendelkeznek értelmi sérült sportolók iránt és így küldetésüknek tartják az értelmi fogyatékossgal élő emberek fejlesztését, edzését, ráadásul egy igen közkedvelt társasági sport, a tenisz gyakorlati és elméleti oktatásán keresztül. Egy, a nemzetközi szakirodalomra alapozott kérdőívet készítettem, betartva a kérdőívkészítés és elemzés módszerének alapvető szabályait (Szokolszky 2004, Emri 2021). A kérdőív több részből áll, így a kutatással kapcsolatos kérdéseket csoportokba rendeztem. A csoportokba olyan kérdések kerültek, amelyek téma és sportágspecifikusan egy adott edzői minta számára készültek. A kérdőív így olyan kérdésekre fókuszált, amelyek segítségével több aspektusból is jellemezhetők lesznek azok az elit tenisz szakemberek, akik számára az

esélyegyenlőség, az integráció és az életvitel javítás egyaránt fontos szempont, amikor értelmi fogyatékosággal élő teniszezők edzéséről beszélnek.

3.2 Kutatási kérdések kérdéscsoportok szerint

A kutatási kérdések az edzőket vizsgáló alapvető szociodemográfiai (1) kérdések mellett - amelyek alapján leginkább egy SO tenisz edzői profilt szeretnék bemutatni - kitérnek az „elit” teniszedzők értelmi fogyatékosággal élő teniszezőik edzésével kapcsolatos általános tapasztalataikra és véleményeikre (2), az edzésekkel kapcsolatos teniszsport specifikus sportszakmai (3) véleményükre, valamint az SO tenisz edzői munkával kapcsolatos indíttatásukra, motivációjukra (4).

3.2.1 Az edzők szociodemográfiai és szakmai háttérének feltérképezése

Vizsgálatom során fontosnak tartottam, hogy megtudjam, hogy azok a tenisz sportban dolgozó edzők, akik a Speciális Olimpia mozgalom kereti között is edzőként dolgoznak, milyen szociodemográfiai jellemzőkkel és szakmai háttérrel rendelkeznek.

Van-e olyan közös jellemző, amely alapján elmondhatjuk, hogy szerepet játszik abban, hogy a sporton belül a fogyatékosággal élő emberek edzését választották?

Kíváncsi voltam, hogy milyen kapcsolat van a férfi és női edzők, illetve a magyar edzők, valamint a nemzetközi „elit” tenisz edzői csoport szociodemográfiai jellemzői között életkor, családi háttér, illetve szakmai tapasztalat terén.

3.2.2 Az edzők vizsgálata általános edzői tapasztalataik és véleményük aspektusából

Fontosnak tartottam, hogy feltérképezem a Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó elit tenisz edzők értelmi fogyatékosággal élő teniszezőik edzésével kapcsolatos általános tapasztalatait és véleményét tekintetben, hogy megtudjam, szerintük milyen hatással van a teniszsport az értelmi fogyatékosággal élő sportolók életére és a tenisz, mint társasági sport hozzásegíti-e őket a társadalomba való beilleszkedéshez, az integráció hatékony megvalósításához és életvitelük fejlesztéséhez.

3.2.3 Az edzők vizsgálata tenisz sportszakmai tapasztalataik és véleményük aspektusából

Választ vártam arra a kérdésre, hogy a Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó elit tenisz edzők milyen sportszakmai véleménnyel rendelkeznek?

Tapasztaltak-e különbséget az átlagos intellektusú sportolók és az értelmi fogyatékossgal élő sportolók számára tervezett és szervezett edzések alkalmával?

Mi jellemző egy hagyományos értelmi fogyatékossgal élő teniszezők számára tartott edzésre, és hogy ennek mentén miért jó az SO által bevezetett integrált (egyesített) sport és maga a Unified Sports sportmozgalom?

Fontosnak tartom azt is, hogy választ kapjak arra, hogy a Nemzetközi Tenisz Szövetség és a Nemzetközi Speciális Olimpia Szövetség tenisz sportszakmai bizottsága által együttesen kidogozott adaptív és inkluzív oktatási és versenyzési rendszer, a Play+Stay szerintük milyen hatással van az SO teniszezőkre?

3.2.4 Az edzők vizsgálata motivációjuk és indíttatásuk aspektusából

Végezetül választ szeretnék kapni arra, hogy mi motiválta az edzőket arra, hogy csatlakozzanak azokhoz a szakemberekhez, akik értelmi fogyatékossgal élő embereket tanítanak teniszezni? Mivel motiválják kollégáikat, hogy válasszák az edzői szakma e speciális szegmensét?

3.3 Kutatási célok

1. Munkám során célként tűztem ki, hogy bemutassam a Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó elit teniszedzők szociodemográfiai és szakmai múltjának hátterét, mert tapasztalatom és véleményem szerint vannak meghatározó egyedi azonosságok az edzők között.

2. Kutatási célomként tűztem ki továbbá, hogy a válaszok alapján megismerjem az SO-ban dolgozó elit teniszedzők általános véleményét arról, hogy a tenisz hogyan és milyen mértékben segítheti az értelmi fogyatékossgal élő sportolók sportági és személyiség fejlődését és életkörülményeit.

3. Célként tűztem ki annak feltárását is, hogy az edzőknek milyen szakmai tapasztalata van az integrált sportról és magáról a Unified Sports programról és e gondolatmenet mentén az edzők hogyan vélekednek a Nemzetközi Tenisz Szövetség szakmai javaslatára alkalmazott Play+Stay oktatásmethodikai és versenyeztetési módszerről, valamint annak bevezetéséről.

4. Végül, de nem utolsó sorban kutatásom célja az is, hogy megismerjem, hogy milyen indíttatásból választották az edzők az értelmi fogyatékossgal élő emberek sportági képzését és hogyan motiválják kollégáikat a Speciális Olimpia mozgalomhoz való csatlakozásra.

3.4 Hipotézisek

A hipotéziseket három aspektus szerint határoztam meg az egyes kérdéskörökben. Vizsgálatomhoz a nemek és a nemzetiségek összevetése nem minőségi szempontból, mint inkább a szociodemográfiai és szakmai különbözőségeik és jellemzőik egymás melletti bemutatása céljából, valamint a *fogyatékossgal előtapasztalat* - mint jelentős szociodemográfiai jellemző - kapcsán állítottam feltételezéseket.

3.4.1 Az edzők általános edzői tapasztalatával kapcsolatos hipotézisek

H1: Feltételezem, hogy szignifikáns különbséget találok *a férfi és női edzők válaszaik között* az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzésével kapcsolatos *általános tapasztalataik* kapcsán, vagyis, hogy statisztikailag kimutatható eltérő választ adnak.

H2: Feltételezem, hogy statisztikailag kimutatható különbség van *a magyar és a nemzetközi edzők véleménye között* az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzésével kapcsolatos *általános tapasztalataik* tekintetében.

H3: Feltételezem, hogy azok az edzők, akik *rendelkeznek* fogyatékossgal előtapasztalattal statisztikailag kimutathatóan eltérő válaszokat adnak az *általános edzői tapasztalatokkal kapcsolatosan feltett kérdésekre* a fogyatékossgal előtapasztalattal *nem rendelkező* edzőkhöz képest.

3.4.2 Az edzők sportszakmai kérdéseivel kapcsolatos hipotézisek

H4: Feltételezem, hogy a *férfi és női edzők* válaszai között az edzők értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzésével kapcsolatos *sportszakmai véleményükben* statisztikailag kimutatható különbség van.

H5: Feltételezem, hogy a *magyar és nemzetközi* edzők között az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzésével kapcsolatos *sportszakmai véleményük* tekintetében statisztikailag kimutatható különbséget találok.

H6: Feltételezem, hogy azok az edzők, akik rendelkeznek *fogyatékossgai előtapasztalattal* statisztikailag kimutathatóan eltérő válaszokat adnak a *sportszakmai véleményeket vizsgáló* kérdésekre a fogyatékossgai előtapasztalattal *nem rendelkező* edzőkhöz képest.

3.4.3 Az edzői elköteleződésével, indíttatásával kapcsolatos hipotézisek

H7: Feltételezem, hogy az *edzői indíttatásról, motivációról* szóló kérdésekre adott *férfi edzői és női edzői* válaszok között statisztikailag kimutatható különbség van.

H8: Feltételezem, hogy az *edzői indíttatásról, motivációról* szóló kérdésekre adott *magyar edzői és nemzetközi edzői* válaszok között statisztikailag kimutatható különbség van.

H9: Feltételezem, hogy a *fogyatékossgai előtapasztalattal rendelkező* edzők edzői indíttatásra, motivációra vonatkozó kérdésekre adott válaszaik statisztikailag kimutathatóan eltérnek a *fogyatékossgai előtapasztalattal nem rendelkező* tenisz edzők válaszaitól.

4. MÓDSZEREK

A kutatás megvalósítása előtt az etikai jóváhagyást a Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem Kutatásetikai Bizottsága adta meg. A kutatási tervet a Bizottság TE-KEB/35/2020. számú határozatával hagyta jóvá. A vizsgálatok során minden résztvevő önkéntesen, írásos beleegyezés után vett részt, az adatkezelés pedig teljes mértékben megfelelt az adatvédelmi előírásoknak. A Kutatásetikai Engedélyt az 5. számú melléklet tartalmazza.

4.1 Mintaválasztás és a vizsgált minták bemutatása

4.1.1 Az első minta, a nemzetközi „elit” tenisz edzők

Kutatásom során a Speciális Olimpia mozgalom nemzetközi és hazai teniszsportban dolgozó szakembereit, edzőit mértem fel.

Az első mintavétel a 2018. novemberében megrendezésre kerülő I. Speciális Olimpia Tenisz Világbajnokság (Dominikai Köztársaság, Santo Domingo) alkalmával történt, ahol a Speciális Olimpia mozgalom 7 régiójából 41 nemzeti program 78 fő tenisz vezetőedzőjét, a disszertációban „elit” teniszedzőként definiált mintát kérdeztem meg, amely az eseményen résztvevők teljes populációja (100%) (Orbán-Sebestyén és mtsai 2023).

A kérdőív kitöltését megelőzte a helyszínen egy, a témát bemutató, átfogó prezentáció. Ebben bemutatásra kerültek a kutatás céljai és a kutatási kérdések egyaránt, valamint tájékoztattam a vizsgálatban résztvevőket, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes és anonim módon kerülnek feldolgozásra. A kutatásra és az adatfelvételre hivatalos írásos engedélyt kaptam a Nemzetközi Speciális Olimpia Szövetség (Special Olympics International) sportigazgatójától és a nemzetközi esemény versenyigazgatójától is.

Az adatfelvétel önkéntes módon, személyes kérdés alapján, illetve helyszíni anonim kitöltés útján történt. A minta (N=78) reprezentatív, mert a nemzetközi eseményen résztvevő minden vezetőedző (Head Coach) hozzájárulását adta a kutatásban való részvételhez és egyben személyes adatai felvételéhez. Az esemény során végzett kérdőíves kutatás eredményei 2023-ban publikálásra kerültek (Orbán-Sebestyén és mtsai 2023).

A mintavétel során készített edzői adatbázis rögzítésre került, mert a kutatási tájékoztató során jeleztem, hogy a későbbiekben szeretném felkérni őket a témával kapcsolatos kutatás folytatásához egy újabb kérdőív kitöltésével, amelynek eredményeit a disszertációmban szeretnék közölni.

A nemzetközi szakirodalom, saját kutatásaim és a szakmai tapasztalataim alapján kialakított, 4 különböző témakört vizsgáló, többségében nyílt végű kérdéseket tartalmazó kérdőívvel 2023 tavaszán felkerestem a megadott elérhetőségek alapján a korábban adatbázisban rögzített „elit” teniszedzőket, és felkértem, hogy online módon, anonim kitöltéssel válaszoljanak a megadott határidőn belül. Mivel mindenkihez személyes kapcsolat fűzött, így a korábbi reprezentatív minta (N=77) ismét felhasználásra került. A kérdőívet 1 fő kivételével mindenki kitöltötte.

4.1.1.1 Az „elit” tenisz edző definíciója

Tapasztalataim szerint a Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó edzők szerepe rendkívül komplex, hiszen azon túl, hogy betöltik a sportoktatói szerepkörüket, az értelmi fogyatékkal élő emberek körében, mint „motiváló erő”, mint a fogyatékkal élő alapismeretekkel rendelkező szakápoló, mint szervezeti vezető, mint példakép, esetenként, mint bizalmas barát is részt kell, hogy vegyenek a foglalkozásokon (Dowling és mtsai 2011).

Más kutatók és az én véleményem szerint is az edzőknek az edzés három jelentős aspektusát kell figyelembe venniük: a megfelelő kommunikációt, a sportolói autonómiát és a társadalmi integráció lehetőség szerinti megvalósítását.

A jó kommunikációs stratégiák kialakítása jobb kapcsolatot eredményez a sportolókkal. A sportolói autonómia fogalmát egyfajta etikai megközelítésként tárgyalja, ami a sportoló sporttevékenységbe való beleegyezésére vonatkozik, míg a társadalmi integráció előmozdítását ma már alapfeltételként jegyzi a Speciális Olimpia mozgalom (Dowling és mtsai 2010, Dowling és mtsai 2011). Ezen gondolatok mentén, az én mintám esetében az edzők szerepe a fent említett tulajdonságokon és szerepkörökön kívül egyfajta szövetségi kapitányi szerep is. Ez a szerepkört feltételezi, hogy az „elit” edző az általa képviselt nemzeti program teniszversenyzőinek válogatott sportolóit kíséri, akik a sportági

divízionálás kapcsán kiválasztásra kerültek. Az „elit” edző alkalmas arra, hogy felismerje a sportolójára jellemző fogyatékoság mértékét, sportági képességeit és szociális alkalmazkodó képességét. Az „elit” edző tisztában van sportolói fizikai és pszichés egészségi állapotával és minden területen arra törekszik, hogy az adott nemzeti program válogatott teniszjátékosai biztonságban érezzék magukat, miközben eredményt is vár (Dowling 2010, McConkey 2018).

4.1.2 A második minta, a magyar edzők

Fontosnak tartottam, hogy az alkalmazott kérdőívet a Magyar Speciális Olimpia Szövetség tenisz szakágában dolgozó edzőkkel (N=37) is megosszam, mert tisztában voltam azzal, hogy a hazai SO tenisz oktatók többnyire gyógypedagógiában jártas, szakápolói vagy konduktori végzettséggel rendelkező szakemberek, akik elsősorban a segítő szakmák képviselői és másodsorban sportszakemberek. A magyar edzők a hazai szakági szövetség és a Magyar Speciális Olimpia Szövetség edzői szemináriumain, továbbképzésén szerezték oktatói ismereteiket, sportági és versenyzési tapasztalataikat pedig a tenisz szakág által szervezett nemzetközi és hazai versenyeken. A magyar edzőkre jellemző, hogy általában nagyobb létszámú versenyzői csoportot oktatnak, ahol ők foglalkoznak mindenkivel a kezdőtől a haladóig, a gyengébb képességű sportolótól a jobb képességű sportolóig. Az MSOSZ számos szakmai és anyagi segítséget nyújt a tagszervezeteknek, valamint az edzőknek, akik eredményes, kitartó és toborzó munkájukért állami sportösztöndíjat is kaphatnak.

A kérdőív 2023. tavaszán történő kitöltését az ő esetükben is megelőzte a helyszínen egy témát bemutató, átfogó prezentáció, amelyben bemutatásra kerültek a kutatás céljai és a kutatási kérdések egyaránt, valamint tájékoztattam a megkérdezetteket, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes és anonim módon kerül feldolgozásra. Az adatfelvétel ezesetben is személyesen és online úton történt. A minta (N=37) reprezentatív, mert az MSOSZ tenisz szakágában dolgozó minden hazai edző és oktató hozzájárulását adta a kutatásban való részvételhez és részt vett a kérdőív személyes, papír alapú vagy online kitöltésében.

4.1.3 A harmadik minta, az SOI sportszakmai bizottságának tagjai

A kutatásom eredményeinek egyfajta igazolásaként 2024. januárjában strukturált mélyinterjút készítettem a Special Olympics International Sports Resource Team tagjaival (N=10), akik a nemzetközi mozgalom tenisz szakmai dokumentumaiért, szabályzataiért, szabálmódosításokért, a divizionálási metódusért, a Nemzetközi Tenisz Szövetséggel (International Tennis Federation) közösen kidolgozott adaptált tenisz szabályokért, valamint a nemzetközi versenyek lebonyolításának menetéért felelős csoport tagjai. A mélyinterjúk online, ZOOM alkalmazással készültek.

Az interjúkat megelőzte egy előzetes email-es tájékoztató prezentáció és felkérő levél, amelyben a kutatás céljait, menetét, a kérdések összetételét és felhasználásának módját mutattam be. A videós mélyinterjúk elején minden résztvevő az adatok és válaszok felhasználásáról megkérdezésre került. Az interjúk rögzítésre kerültek, amelyhez ők beleegyezésüket adták. A bizottsági tagok közül 4 fő személyesen válaszolt a feltett kérdésekre, amelyek telefonnal kerültek rögzítésre. Ők a hangfelvételen biztosítanak arról, hogy a kutatáshoz szükséges feltételeket elfogadták.

4.2 Adatfelvétel

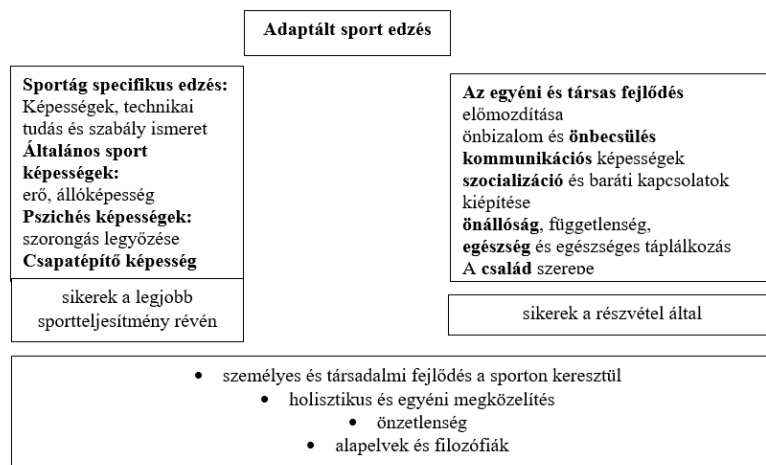
4.2.1 Az alkalmazott kérdőív szakirodalmi háttere

„A kérdőíves módszerek leginkább az olyan kérdések kutatására megfelelőek, amelyek valamely nagy, heterogén alapsokasággal kapcsolatos jellemzők mennyiségi feltárását tűzik ki célul, és olyan információkat céloznak meg, amelyekről elsősorban a vizsgált személyek célzott megkérdezése alapján tájékozódhatunk” (Szokolszky 2004, 363. old). Szokolszky Ágnes (2004) publikációja inspirált abban, hogy olyan kérdéseket tegyek fel a kérdőívben, amelyeket korábban még sem a sporttudományban, sem a Speciális Olimpia mozgalom kutatói között senki sem használt.

Az alkalmazott kérdőívhez számos szakirodalmat feldolgoztam, amely a Speciális Olimpia mozgalomban sportoló személyek véleményét, indíttatását és tapasztalatait kutatta (Rosenbaum 1986, Dowling és mtsai 2012, Hassan és mtsai 2012, McConkey 2018, McConkey és mtsai 2019, Balázs-földi és Villás 2020, March-Llanes és mtsai 2023).

Ezek közül a publikációk közül kiemelkedő McConkey (2018) összegző tanulmánya, amelyben több a Speciális Olimpia mozgalomban sportoló személyre adaptálva (*sportolók, partner játékosok, edzők, családtagok*) is külön kérdőívet fejlesztett, hogy bemutathassa az értelmi fogyatékosokkal élő sportolók integrációjával és inkluzív sportjával kapcsolatos tapasztalataikat, motivációikat, véleményüket. A tanulmányban bemutatásra kerül egy edzői tapasztalatra és inkluzív sportra vonatkozó validált „edzői kérdőív”, amelynek fejlesztéséhez kvalitatív és kvantitatív megközelítéseket is alkalmazott (McConkey és mtsai 2019). Először fókuszcsoportos vizsgálatot végzett, majd csoportos interjúk segítségével felmérte különböző nemzetiségű edzők tapasztalatait, valamint az integrált sportról alkotott véleményét. Az interjúkból készített 40 ítemes kérdőívet több nemzetközi edzői csoport megkérdezésével szűkítette, mielőtt véglegesítette (1. számú melléklet).

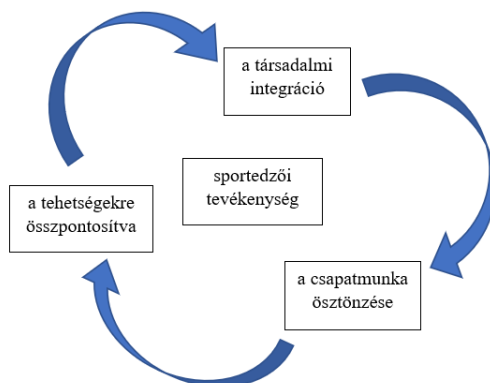
McConkey fontosnak tartotta, hogy az integrált sporttal kapcsolatosan megkérdezze a partner sportolókat (*átlagos intellektusú sportolók, akik az SO Unified Sports programján belül eddenek és versenyeznek együtt hasonló vagy azonos képességű értelmi fogyatékosokkal élő sporttársaikkal*) véleményét is, sőt kidolgozott egy kérdőívet az értelmi sérült sportolókra is (2. számú melléklet).

9. ábra: Az edzői feladatok összegző ábrája (Forrás: Dowling és mtsai 2012, saját szerkesztés)

Dowling és munkatársai (2012) a 2011-es Speciális Olimpia Világjátékok alkalmával mértek un. „hagyományos SO edzőket”, akik kizárólag értelmi fogyatékosokkal élő sportolókkal foglalkoznak és egy átfogó irodalom elemzés után strukturált mélyinterjúk

segítségével állítottak össze edzői kérdőívet (Dowling és mtsai 2012) amely alapján elkészítették az SO mozgalomban dolgozó edzői feladatok összegző ábráját (9. ábra) és az edzői szerepek modelljét (10. ábra).

10. ábra: Az edzői szerep ábrája (Forrás: Dowling és mtsai 2012, saját szerkesztés)

Hassan és munkatársai (2012) már korábban is végeztek a Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó edzőkkel kérdőíves felmérést, amelynek célja szintén az „SO edzői modell” feltárása volt. Összegző tanulmányukban bemutatták, hogy melyek voltak azok a fő aspektusok, amelyek köré építették kutatásukat. A kérdések között a két lényeges szempont az edzők „szervezethez való hozzáállásának” megítélése és az általuk megvalósított „*coaching folyamat*” jellemzőinek megismerése volt. Az adatelemzés során a kérdésekre adott válaszokat a megadott témák szerint csoportosították, majd kódolták. Eredményeik alapján arra a következtetésre jutottak, hogy az edzők munkájában fontos szerepet játszik: 1. a megvalósított *inklúzió*, az edzők *közösségi szerepvállalása*, az edzők *hosszútávú programja*, a közösség sport irányába történő *fókuszálás*, a sportolók egyéni érdekeinek figyelembevétele az *edzés és versenyzés megvalósítása kapcsán*, valamint a pénzügyi és szociális *háttér biztosítása*. Kérdőívemben ezt a validált kérdőívet és a korábban említett aspektusokat is figyelembe vettem (Hassan és mtsai 2012).

Egy hazai, fogyatékossgal élő emberek sportolásával kapcsolatos feltáró kutatást is feldolgoztam kérdőívem szerkesztésekor, amely a magyar lakosság fogyatékossgal élő emberek sportolásával kapcsolatos tájékozottságára irányult (Balázs-Földi és Villás 2020). A felmérés azért is érdekes volt, mert korábban ebben a témában egyáltalán nem született hazai vizsgálat és maguk a szerzők is kizárólag ezt az

egy publikációt készítettek sport témában. A kérdőív kapcsán a *pozitív hozzáállás és az integráció kérdése* volt a fő szempont és került a fogyatékossgal élő emberek iránti stigmák megjelenését. A háromrészes kérdőív az enyémhez hasonlóan a szociodemográfiai kérdések mellett a fogyatékossgal kapcsolatos tapasztalatokra, ismeretekre, valamint a fogyatékossgal élő emberek sportolása iránti attitűdökre helyezte a hangsúlyt.

Végezetül említést kell tennem egy korábbi kutatásomhoz készült validált kérdőívről, amellyel fogyatékossgal élő emberek iránti attitűdök jellegét (kognitív, viselkedési és affektív attitűd) vizsgálták (Rosenbaum 1986). A CATCH (Chedoke–McMaster Attitudes Toward Children with Disabilities) kérdőív segítségével korábban általános iskolás korú gyermekektől, az egyetemistákon át egészen a pedagógusokig mértem fel mintákat, akik fogyatékossgal élő emberek iránti rövidtávú érzékenyítő eseményeken, tanfolyamokon, programokon vagy kurzusokon vettek részt. A nemzetközi szakirodalomban is számos korcsoportnál használták ezt a mérőeszközt, amelyet magyar nyelvre Pongrácz (2013) validált.

A kérdőív ún. „sportos” változata később, 2023 szeptemberében került publikálásra March-Llanes és munkatársai (2023) által, akik kutatásukban azt bizonyították, hogy a CATCH kérdőív és attitűdskála a fizikai aktivitással együtt járó pszicho-edukációs beavatkozások során is alkalmas a fogyatékossgal élő emberek iránti attitűdök változásának mérésére. Az erről szóló tanulmány is megerősítette, hogy a korábbi kérdőívvel végzett feltáró vizsgálatokhoz használt eredeti kérdőív a jövőben ezzel az átdolgozott és validált verzióval is igazolható (March-Llanes és mtsai 2023).

4.2.2 Az alkalmazott kérdőív felépítése

Feltáró kutatásomhoz nyílt és zárt végű kérdéseket tartalmazó kérdőívet használtam, amely 4 részből állt. A kérdőív korábbi verziója és annak eredményei a 2023-ban készített nemzetközi publikációban már megjelent (Orbán-Sebestyén és mtsai 2023). A kérdőív állításait és kérdéseit, amely alapját képezte az új kérdőívnek az alábbi ábra mutatja (11. ábra).

11. ábra: A témában megjelenő korábbi publikációhoz használt kérdőív strukturálása (Forrás: Orbán-Sebestyén és mtsai 2023)

A kérdőívszerkesztésre vonatkozó szabályokat betartva egy rövid bevezetés és a kutatás céljának bemutatása után az *első kérdéscsoportban* a Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó megkérdezett tenisz edzők szociodemográfiai adataira és szakmai hátterük megismerésére törekedtem. A feltett kérdések a nemzetiségi kérdésen kívül mind feleltválasztós kérdések voltak. A kérdéssor tartalmazta a megkérdezettek nemét, nemzetiségét, életkor csoportját, családi állapotát, legmagasabb iskolai végzettségét, az SO-ban végzendő munkaviszonyának jellegét, valamint, munkavégzésének kezdetét/hosszát az érintett sportolókkal, illetve, hogy „él-e közvetlen környezetében fogyatékossgal élő személy”.

A *második kérdéscsoportban* a Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó tenisz edzők értelmi fogyatékossgal élő teniszezőik edzésével kapcsolatos általános tapasztalataira és véleményére voltam kíváncsi. A kérdéseket nyílt végű kérdések formájában tettem fel, és amelyre az adott válaszokat kategorizáltam.

A *harmadik kérdéscsoportban* az edzők értelmi fogyatékossgal élő teniszezőik edzésével kapcsolatos sportszakmai véleményére kérdeztem rá. A kérdéseket feleltválasztós és nyílt végű kérdések formájában tettem fel.

Végül a *negyedik kérdéscsoportban* a Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó elit tenisz edzők értelmi fogyatékossgal élő teniszezőik edzésével kapcsolatos indíttatásával,

elköteleződésével kapcsolatosan kérdeztem. A kérdések nyílt végű kérdések voltak, amelyekre az adott válaszokat szintén kategorizáltam.

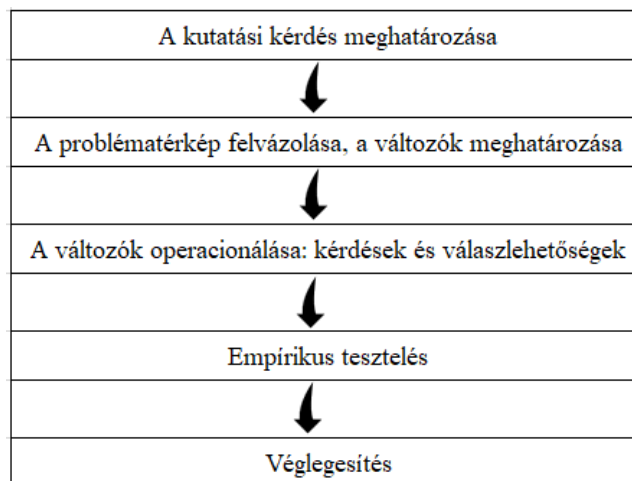
4.2.3 Az alkalmazott kérdőív bemutatása

A kérdőív (3. melléklet) szerkesztésekor igyekeztem a tartalmi és stiláris követelményeknek eleget tenni, így a három tartalmi részben (általános tapasztalat, sportszakmai és indíttatással kapcsolatos kérdések) voltak un. bemelegítő és kontroll kérdések (Szokolszky 2004, Emri 2021, Rencz 2022) is. A kérdőív során használtam nyílt végű és zárt végű, azaz feleletválasztós kérdéseket és gondot fordítottam a formai szempontokra is, vagyis, hogy a kérdőív áttekinthető legyen és ne legyen túl hosszú sem.

A kérdőív készítés alkalmával törekedtem a megfelelő tartalmi kidolgozásra (12. ábra), vagyis a problémadimenziók (általános és szakmai edzői vélemény, edzői indíttatás) definiálására, a kérdések megfelelő megfogalmazására, valamint az un. empirikus tesztelésre is, hiszen korábban már kitöltöttem egy hasonló célú és tartamú kérdőívet az első mintával (Orbán-Sebestyén és mtsai 2023). A készítés során törekedtem a kutatás középpontjában álló fogalmi konstruktum elemző átgondolására, melynek mérése során a legfontosabb az volt, hogy magának a szerkezetnek a tartalmát és határait definiáljam és ezzel meghatározzam a fogalmi kereteket, mint a vizsgált (teljes) populáció és a különböző edzői minták definícióját. Ezek után megfogalmaztam a kérdéseket és azok induktív útját, amely kapcsán sokkal több kérdést generáltam, amelyeket csoportosítottam, majd szelektáltam. A kérdések megfogalmazása egy olyan operacionalizálási folyamat volt, amelyben a vizsgálni kívánt fogalmakat (edzői vélemény, indíttatás stb.), illetve kérdésdimenziókat konkrét indikátorokká alakítottam. Minden kérdés mögött meghúzódik egy cél és egy információ, amelyet a kérdés segítségével próbáltam megismerni (Szokolszky 2004).

A kérdések megalkotásánál törekedtem az egyszerűsége, és arra, hogy egyszerre csak egy információra vonatkozzon, miközben figyeltem arra is, hogy ne legyen sugalmazó, befolyásolásra alkalmas. A kérdések kidolgozásánál szempontként választottam azt is, hogy a válaszok feldolgozhatók legyenek és a legkritikusabb kérdések a kérdőív középső részébe kerüljenek. A kérdőív első változatának összeállítása után a Szokolszky féle

ellenőrző kérdéssorral empirikusan teszteltem, majd próbakódolást végeztem (Szokolszky 2004).

12. ábra: A kérdőív kérdéseinek kidolgozásához szükséges lépések (Forrás: Szokolszky 2004, saját szerkesztés)

4.2.4 A kutatás eredményét ellenőrző strukturált mélyinterjúk

Az értekezésben bemutatott vizsgálathoz a korábban már ismertetett szakirodalom alapján készült kérdőívet az 1. és a 2. minta vizsgálatához használtam. A 3. minta (N=10) válaszait, mint azt már korábban említettem, kutatásom eredményeinek következtetéséhez használtam.

Az SOI sportszakmai bizottságának tagjaival strukturált mélyinterjút készítettem, amelynek kérdéseit a már ismert eredmények alapján fogalmaztam meg (4. melléklet).

A mélyinterjúk időtartama 50 – 70 perc volt és 4 fő kivételével – akikkel személyesen találkoztam – online ZOOM alkalmazással és a felvétel rögzítésével készítettem. Az interjúk felvételére 2024. januárjában került sor. Az etikai szempontokat illetően, az interjúk során a részt vevő szakértőket biztosítottam az anonimitásról. Minden esetben a megkérdezettek hozzájárulását kértem, hogy a beszélgetést az alkalmazás segítségével, illetve a személyes interjúk esetén telefonnal rögzíthessem, amelybe mindannyian beleegyeztek. Bevezető kérdésként megkértem a kiválasztott bizottsági tagokat, hogy mutassák be röviden szakmai életútjukat is és kötődésüket a Speciális Olimpia mozgalomhoz és a tenisz sporthoz.

4.3 Az adatok feldolgozása

4.3.1 A kérdőívre adott válaszok feldolgozása és a kódolás

A kérdőíves adatok feldolgozása előtt tisztáztam, hogy nincs „válaszelmaradás”, vagyis, hogy a megkérdezettek minden kérdésre válaszoltak-e, mindamellet, hogy a tesztben csak úgy léphettek tovább a következő kérdésre, ha az előzőkre válaszoltak. A kérdőíveket a beérkezés után egyenként leellenőriztem.

A nyílt végű kérdésekre adott válaszokat kvalitatív tartalomelemzéssel megvizsgáltam, majd kategorizálással kódoltam, vagyis tartalmilag sűrítettem és kiemeltem belőlük a lényegi információkat. A kódoláshoz kidolgoztam a kódolási kategóriák rendszerét, majd a válaszokat besoroltam az egyes kategóriákba. Az alábbi ábra egy kérdésre adott válaszok alapján mutatja be a kódolást (13. ábra).

Mi az Ön véleménye az ITF által kidolgozott Play+Stay oktatásmetódika globális (nemzetközi szintű) bevezetéséről az SO tenisz programok számára?		
válaszadó sorszáma	Válaszadók szó szerinti válaszai	KATEGÓRIÁK: 1. IGEN: a 3 szintű fokozat elve, és a részletesebb tanulási folyamat 2. IGEN: a könnyített körülmények, több sikerélményhez segítik őket 3. IGEN: a sportoló képességeit segíti megkülönböztetni: hatékonyabb differenciálás 4. IGEN: nagyobb fejlődési lehetőség, jelentős módszertani változás, 5. NEM tartom jó módszernek
001	A módszer segíthet abban, hogy még részletesebben és fokozatosabban taníthassuk őket.	1
002	Ezzel még inkább lehet differenciáltan oktatni a teniszt az egyéni képességeiknek megfelelően.	3
003	Az ép teniszesezők között is segített a különböző színű labdák bevezetése, ugyanúgy segített a fogyatékosokkal élők körében is, különbség azonban, hogy míg az ép teniszesezőket korosztály alapján osztják be, a fogyatékos teniszesezők sportolói képességeiktől függően lehetőséget kapnak a képességeiknek megfelelő szinten való játékra.	3
004	A P+S- segítségével a gyengébb képességűek is külön választhatók egymástól az edzésen.	3
005	A fokozatosság elvét követve lehet az alaptól elsajátítani a labdakövetést és ütéstéchnikát, majd lépéssről lépésre szintet lépni; ill. megállapítható a tanítvány játékszintje is a kategóriák alapján, így az edzési feladatok és a versenyztetés is személyre szabottabb lehet.	3
006	Több sikerélményhez jutnak a PS bevezetésével.	2
007	differenciáltabban a szintjüknek megfelelő feladatokkal sajátíthatják el a tenisz alapjait.	3
008	Azok az értelmi fogyatékos emberek is kipróbálhatják a teniszt, akik nehezebben mozognak, mozgáskoordinációs problémáik vannak, varvis segít differenciálni.	3
009	A módszer a fokozatosabb tanulást segíti, ezáltal képességben hasonló partnerekkel játszhat.	1
010	Igen, mert ez az oktatási metódika az, mely figyelembe veszi a sérülés specifikus szükségleteket és az egyéni képességeket egyaránt, ezáltal képes sikerélményhez juttatni a sportolókat, miközben biztosítja a továbblépést is számukra.	2
011	én nem tartom jó módszernek, mert nem a klasszikus tenisz játékra tanít.	5
...	A különböző szinteken való tanítás fokozatosan fejleszti a	

13. ábra: Az alkalmazott kérdőív kérdéseire adott válaszok kódolásának – a teljes táblázatból – képernyőkép-készítéssel fotózott példája (saját készítés)

A kódolás kategóriáit a válaszok adták meg. A kódolási kategóriák esetében odafigyeltem, hogy megfeleljenek annak a feltételnek, hogy lefedik az összes választ, hogy logikailag megfelelőek legyenek és egymást kölcsönösen kizárják, azaz ne ugyanaz legyen a jelentéstartalmuk, csak más megfogalmazásban és végül arra törekedtem, hogy a kérdőív segítségével választ kapjak a kutatási kérdésekre. A kérdőív tagolásánál külön csoportba tettem a 4 kutatási kérdéscsoport kérdéseit.

A zárt végű kérdések esetén maguk a válaszopciók adták meg a kategóriákat, amelyeknél törekedtem a szakirodalmi feldolgozás kapcsán a már ismert kutatási és egyéb vizsgálati eredmények szerint válaszlehetőségeket képezni.

4.3.2 Az alkalmazott statisztikai eljárások

A kérdőíves adatok feldolgozásához SPSS for Windows 23.0 programot használtam. Dolgozatomban a minta jellemzéséhez, a csoportosító változók bemutatásához leíró statisztikát alkalmaztam. Két csoport közötti különbségek bizonyítására nemparaméteres 2 mintás t próbát alkalmaztam (Mann-Whitney próba). Szignifikancia szintnek a sporttudományi kutatásokban leggyakrabban alkalmazott 5%-os hibahatárt vettem alapul ($p < 0,05$).

4.3.3 A mélyinterjúk feldolgozása

A strukturált mélyinterjúk esetében ugyanazt a statisztikai feldolgozást alkalmaztam, mint az alkalmazott kérdőív esetében. A kapcsolatfelvétel után megtörtént a beleegyezés kérése, a kutatás céljának tisztázása, majd a kérdések feltevése, a válaszok rögzítése. Végezetül rákérdeztem az interjú alanyoknál arra, hogy van-e bármi olyan, amit a témával kapcsolatosan megosztani kívánnak és hogy van-e kérdésük a kutatással vagy az interjúval kapcsolatosan. A felvételek után minden interjú írásos rögzítésre került. A szöveg tisztázása után a tartalmi összegzést követően kategorizáltam a válaszokat, amelyeket az alkalmazott kérdőívben felvetett négy különböző témakörhöz rendeltem. A kategorizált válaszokat a témaköröket illetően az Eredmények fejezetben mutatom be.

5. EREDMÉNYEK

5.1 Az alkalmazott kérdőív eredményeinek statisztikája

5.1.1 A kérdőív szociodemográfiai kérdéseire adott válaszok eredményeinek statisztikája

A kérdőív első részében feltett nyolc szociodemográfiai kérdés alapján elemeztem a válaszadókat. A 8 kérdést a férfi és női válaszadók összehasonlításával, valamint a magyar és nemzetközi minta függvényében vizsgáltam.

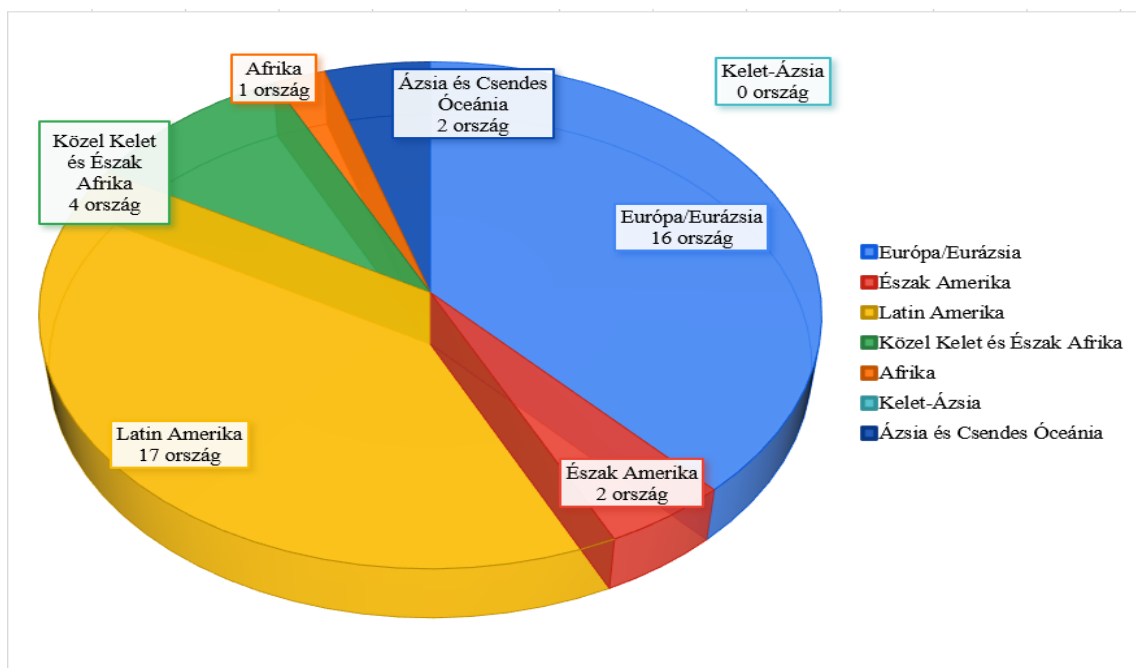
A kutatás során 77 fő (67,5%) nemzetközi és 37 fő (32,5%) magyar, összesen 114 fő értelmi fogyatékossgal élő sportolókkal foglalkozó teniszedző vizsgálatát végeztem.

A nemek tekintetében 69 férfi (60,5%) és 45 női (39,5%) edzőt kérdeztem, akik közül 57 fő (74%) a nemzetközi férfi edző, míg 20 fő (25,9%) nemzetközi női edző töltötte ki a kérdőívet. A többi eredményt az alábbi táblázat tartalmazza (3. táblázat).

3. táblázat: A kutatásban résztvevő edzők létszáma és aránya (saját szerkesztés)

Edzők	Létszáma (fő)	Aránya (%)
Összes edző	114	100
Férfi edző	69	60,5
Női edző	45	39,5
Nemzetközi edző	77	67
Férfi edző	57	74
Női edző	20	26
Magyar edző	37	32
Férfi edző	12	32,4
Női edző	25	67,6

Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a 77 fő nemzetközi edző 41 különböző országból származott, akik a Speciális Olimpia hét régiója közül hat régiót képviseltek (4. táblázat).

14. ábra: A kérdőívet kitöltő országok száma a Speciális Olimpia mozgalom régiói szerint (saját szerkesztés)

Az edzői minta reprezentatív, mindenki kitöltötte, aki a korábban említett két világesemény teniszversenyén vezetőedzőként vagy edzőként részt vett. A legtöbb Spanyolországból (11 fő) és az USA-ból (12 fő) töltötték ki, míg Svájcban és Venezuelából 4-4 fő, Hollandiából 3 fő, a többi nemzetből pedig 1 vagy 2 fő vett részt a kérdőívek megválaszolásában (14. ábra).

4. táblázat: A Speciális Olimpia mozgalom edzőinek régiók szerinti eloszlása (Orbán-Sebestyén és mtsai 2023)

A Speciális Olimpia mozgalom régiói	Edzők Létszáma (régió/fő)	Edzők Aránya (%)
Afrika	1	1,28
Ázsia és Csendes Óceánia	3	3,84
Kelet Ázsia	0	0
Európa/Eurázsia	34	43,52
Latin Amerika	23	29,44
Közel Kelet/Észak-Afrika	4	5,12
Észak-Amerika	13	16.64

A magyar SO tenisz edzők külön csoportot (mintát) alkottak. Válaszaikat összehasonlításképpen vizsgáltuk a nemzetközi minta által adott válaszokkal. A magyar minta 37 fő, azaz a megkérdezettek 32,5%-a, amelyből 12 fő (32,4%) férfi és 25 fő (67,5%) nő vett részt a kérdőívek kitöltésében. Fontos megemlíteni, hogy a 37 fő a Magyar Speciális Olimpia Szövetség tenisz szakágban dolgozó edzők teljes létszáma (100%), vagyis a minta reprezentatív.

5.1.1.1 Az edzők életkorának vizsgálata

A teljes edzői minta az életkor tekintetében nagyon változó. A kérdéseim során 5 korcsoportot határoztam meg, amelyek közül a legtöbben a *46-55 év közötti* korosztályba tartoznak, összesen 32 fő (28,1%) a teljes populációból (N=114). A legkevesebben, mindösszesen 6-an *25 év alattiak*, ami a minta mindösszesen 5,3%-a. Az átlagéletkor 45,4 év. A korcsoportok meghatározását Dowling és munkatársai (2012) tanulmánya alapján határoztam meg, ahol az edzőket szintén ebben az 5 korcsoportban vizsgálták.

A magyar válaszadók létszámát tekintve 29,7%, vagyis még nagyobb a *46-55 év közötti* edzők száma. A kizárólag nemzetközi mintát nézve szinte ugyanazt az eredményt kapjuk, 27,3% (21 fő). A magyarok között szintén a *25 év alatti* edzők száma a legkevesebb (mindösszesen 3 fő), míg a nemzetközi edzők tekintetében a legidősebb korosztály (*56 év felettiek*) az edzők több mint negyede, 26% (5. táblázat).

Ebből is valószínűsíthető, hogy a korábbi feltételezésünk, miszerint az SO teniszben tevékenykedő edzőknek nagy a szakmai tapasztalata, illetve sok éve foglalkozik értelmi fogyatékosággal élő sportolókkal, beigazolódtott (átlag=10,24 év). Mindezekből is jól látható, hogy a *középkorú korosztály*, amelyik ezt a szegmest választja.

5. táblázat: A vizsgált minták korcsoport szerinti megoszlása a teljes populációt, illetve a magyar-nemzetközi edzők létszámát és arányát tekintve (saját szerkesztés)

Korcsoportok	Létszám összesen (fő)	Létszám aránya (%)	Magyar edzők létszáma (fő)	Magyar edzők (%)	Nemzetközi edzők létszáma (fő)	Nemzetközi edzők (%)
25 alatt	6	5,3	3	8,1	3	3,9
26-35	21	18,4	7	18,9	14	18,2
36-45	28	24,6	9	24,3	19	24,7
46-55	32	28,1	11	29,7	21	27,3
56 felett	27	23,7	7	18,9	20	26
Összesen	114	100	37	100	77	100

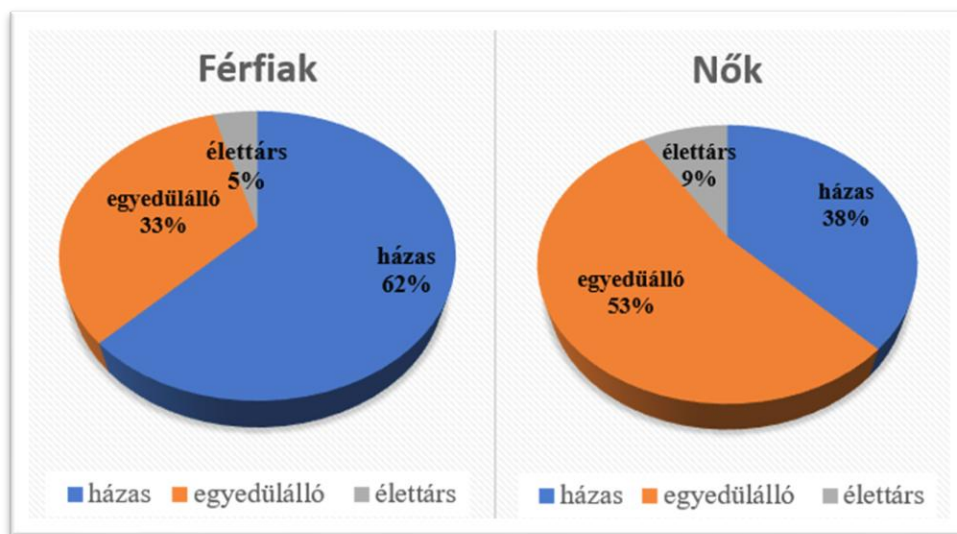
A korcsoportok vizsgálatakor megnéztük a férfiak és nők arányát is a teljes populáció tekintetében. Míg a nők többsége a meghatározott korcsoportok alapján a legidősebbek közé tartozik, azaz a nők (N=45) 28,9%-a (13 fő) *56 év feletti*. A férfiak ennél fiatalabbak, vagyis a férfiak (N=69) 31,9%-a (22 fő), a *46-55 éves* korcsoportba sorolta magát.

5.1.1.2 Eredmények az edzők családi állapotával kapcsolatban

Megvizsgáltuk a családi állapotot is, mert a szakirodalmak áttekintése után azt feltételeztem, hogy a *házasságban, élettársi kapcsolatban, családban élő edzők nyitottabban* állnak az értelmi fogyatékossgal élő sportolók edzéséhez és versenyeztetéséhez.

A megkérdezettek válaszai alapján kiderült, hogy a megkérdezett edzők (N=114) 41,2%-a (47 fő) *egyedülálló*, 58,7%-a *házas* vagy *élettársi* kapcsolatban él. A magyar edzők 54%-a él *házasságban* vagy *élettársi* kapcsolatban és 45,9% *egyedülálló*, míg a nemzetköziek esetében 61% *házas* vagy *élettársi* kapcsolatban él, azaz 39% *egyedülálló*.

A nemeket összehasonlítva az összes férfi válaszadó (N=69) 62%-a (43 fő) *házasságban*, 33,3% (23 fő) *egyedülállóként*, 4,3% (3 fő) pedig *élettársi* kapcsolatban él. A nők esetében (N=45) 53,3% (24 fő) *egyedülálló*, míg 37,8% (17 fő) *házasságban* él, további 8,9% pedig *élettársi* kapcsolatban (15. ábra).

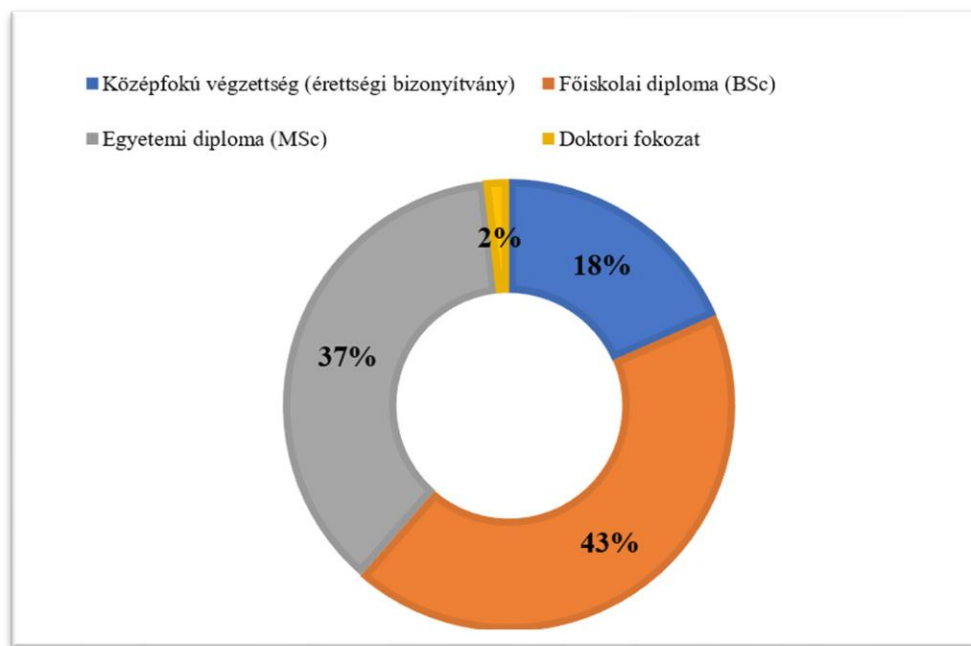
15. ábra: A férfi és a női edzők családi állapotának aránya a teljes populációt vizsgálva (saját szerkesztés)

5.1.1.2 Eredmények az edzők iskolai végzettségével kapcsolatban

Az iskola végzettség kapcsán megállapítottam, hogy az SO-ban dolgozó szakemberek *magasan képzettek*, hiszen a magyar edzők 37,8%-a *főiskolai* diplomával, 27,7%-a *egyetemi* diplomával rendelkezik és 32,5% csak *érettségi* bizonyítvánnyal.

A nemzetközi elit edzőket nézve 45,5% (35 fő) rendelkezik *főiskolai* diplomával, de itt az *egyetemi* diplomával rendelkezők is 40,3% (31 fő) és az érettségivel rendelkező csak 11,7% (9 fő), ami érthető, ha a minta „elit tenisz edzői” státuszát nézzük. Egy férfi és egy női elit tenisz edző, azaz nemzetközi szakember sporttudományi *PhD fokozattal* is rendelkezik.

A nemek tekintetében a férfiak (N=69) magasabb végzettségűek, hiszen a populáció 49,3%-a (34 fő) *egyetemi* diplomával, 40,6%-a (28 fő) pedig *főiskolai* diplomával rendelkezik, míg a nőket (N=45) vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy 46,7%-uk (21 fő) *főiskolai* végzettséggel rendelkezik és csak 17,8%-uk (8 fő) végzett *egyetemet*. A megadott legalacsonyabb végzettség az *érettségi*. A férfiak mindösszesen 8,7%-a, míg a női válaszadók 33,3%-a jelölte meg ezt legmagasabb iskolai végzettségének. A teljes populációra vonatkozó megoszlást a 16. ábra mutatja.

16. ábra: Az edzők iskolai végzettségének bemutatása a teljes populáció tekintetében (saját szerkesztés)

5.1.1.3 Az edzők munkaviszonyára vonatkozó eredmények

Kérdőívemben rákérdeztem a mintákra a Speciális Olimpia tenisz programjában végzendő tenisz edzői feladataik *munkaviszonyáról*. Kiderült, hogy a magyar válaszadók 62,2%-a (23 fő), a nemzetközi minta 75,3% (58 fő) *önkéntesként* vállalta az edzői feladatokat.

A magyarok közül munkavállaló 18,9%, míg a nemzetközi válaszadók 14,3% (11 fő) dolgozik fizetésért. Összesen 9 fő nem nyilatkozott a kérdéssel kapcsolatosan és többen jelölték azt az opciót, hogy mindkét munkaviszonyban dolgoznak.

A férfiak és nők arányát tekintve több a férfi önkéntes munkaviszonyban dolgozó edző (N=52, 75,4%), míg a nőknél is a legtöbben önkéntesek (64,4%), de kisebb arányban, mint a férfiak (6. táblázat).

6. táblázat: Az edzők száma és aránya munkaviszonyuk tekintetében (saját szerkesztés)

Nemek		Válaszok	Létszám (fő)	Létszám aránya (%)
Férfi edzők	1	önkéntesként dolgozik	52	75,4
	2	munkavállalóként dolgozik	10	14,5
	3	mindkettő	2	2,9
	4	nem nyilatkozik	5	7,2
		Összesen	69	100
Női edzők	1	önkéntesként dolgozik	29	64,4
	2	munkavállalóként dolgozik	8	17,8
	3	mindkettő	4	8,9
	4	nem nyilatkozik	4	8,9
		Összesen	45	100

5.1.1.4 Az edzők szakmai tapasztalatával kapcsolatos eredmények

Fontosnak tartottam, hogy megtudjam mennyi ideje foglalkoznak értelmi fogyatékossgal élő sportolókkal a megkérdezettek. A válaszadáshoz időintervallumokat (1-3 év, 4-10 év, 11-15 év, 16 év felett) jelöltem ki. Az időintervallum kategóriák kialakításában a világijátékok felkészülési ciklusai és saját tapasztalatom adott támpontot.

A teljes mintát (N=114) tekintve, a legtöbben a *4-10 éves időintervallumot* jelölték meg, vagyis a teljes válaszadói populáció 48,2%-a (55 fő) legalább 4, de legfeljebb 10 éve dolgozik értelmi fogyatékossgal élő teniszezőkkel. Ez feltételezi azt, hogy már volt tapasztalatuk nemzetközi közegben versenyeztetni speciális teniszezőjüket. Érdekes, hogy a második legtöbbet jelölt időintervallum a *16 év felett*, vagyis a megkérdezettek 20,2%-a (23 fő) a legtapasztaltabb edzők közé tartozik.

A nemzetközi mintát nézve a megkérdezettek 41,6%-a (32 fő) választotta a *4-10 év* időintervallumot, a második legtöbb edző (26%) a *16 év felett* intervallumot jelölte. A magyar válaszadók 62,2%-a (23 fő) a *4-10 évet*, a második legtöbben (18,9%) a *11-15 évet* és a legkevesebben (8,1%) a *16 év felett* intervallumot. Ez azt feltételezi, hogy a magyar speciális tenisz szakág csak az utóbbi 10 évben működött aktívan.

A nemeket vizsgálva mind a férfi minta (N=69), mind pedig a női minta (N=45) is a már korábban is legtöbbet jelölt *4-10 év* intervallumot adta meg. A férfiak 43,5%-a (30 fő), míg a nők 55, 6%-a (25 fő) választotta ezt (7. táblázat).

7. táblázat: Az edzői minták szakmai tapasztalatának összehasonlítása a négy időintervallum tekintetében (saját szerkesztés)

Szakmai tapasztalat	Teljes minta létszám (fő)	Teljes minta arány (%)	Magyar edzők (fő)	Magyar edzők (%)	Nemzetközi edzők (fő)	Nemzetközi edzők (%)	Férfi edzők (fő)	Férfi edzők (%)	Női edzők (fő)	Női edzők (%)
1-3 éve	15	13,2	4	10,8	11	14,3	10	14,5	5	11,1
4-10 éve	55	48,2	23	62,2	32	41,6	30	43,5	25	55,6
11-15 éve	21	18,4	7	18,9	14	18,2	14	20,3	7	15,6
16 év felett	23	20,2	3	8,1	20	26	15	21,7	8	17,8
Összesen	114	100	37	100	77	100	69	100	45	100

5.1.1.5 A megkérdezett edzők fogyatékosági előtapasztalatának vizsgálata

A dolgozatban már korábban definiált fogalom, a *fogyatékosági előtapasztalat vizsgálata* a disszertáció szempontjából lényeges aspektus, így erre vonatkozóan is tettem fel kérdést az edzőknek. A kérdezés nem csak értelmi-, hanem értendő volt bármely fogyatékosági típusra. Meglepő és kiemelkedően fontos eredmény, hogy a teljes edzői minta (N=114) 46,5%-a (53 fő) *igennel* válaszolt a kérdésre, vagyis a környezetében él fogyatékosággal élő személy. A kérdésre a teljes populáció 53,5%-a (61 fő) *nemmel* válaszolt. Ez az eredmény is feltételezi, hogy a megkérdezettek jelentős része személyes tapasztalataik, attitűdjeik, motivációik kapcsán kerültek a Speciális Olimpia mozgalomhoz, amit korábbi kutatások is bizonyítottak már (Dowling és mtsai 2011, Orbán-Sebestyén és mtsai 2018c).

A magyar edzői minta (N =37) esetében különösen sokan válaszoltak *igennel* erre a kérdésre, mivel a válaszadók közül 19 fő (51,4%), azaz több mint a minta fele mondta, hogy él a környezetében fogyatékosággal élő személy.

A nemzetközi minta már egy kicsit eltér a magyar minta eredményeitől, de itt is a válaszadók magas elem száma 34 fő, azaz 44,4% válaszolt *igennel* és 55% (43 fő) mondott erre nemet (8. táblázat).

8. táblázat: A magyar és nemzetközi edzők fogyatékosági előtapasztalatának bemutatása (saját szerkesztés)

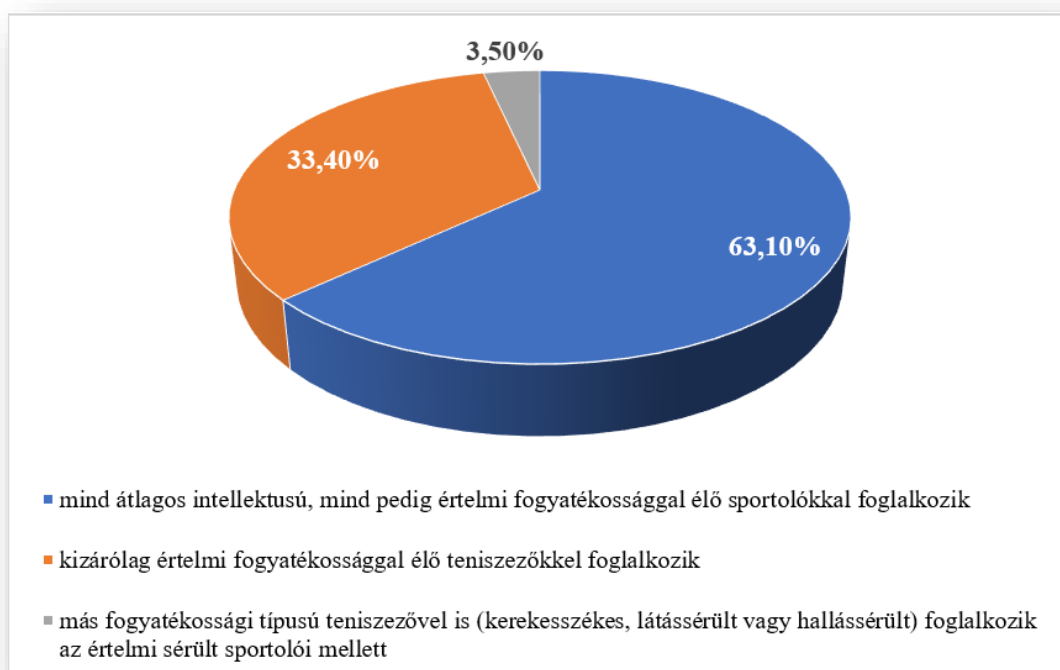
Válaszok	Teljes létszám (fő)	Teljes létszám (%)	Magyar edzők (fő)	Magyar edzők (%)	Nemzetközi edzők (fő)	Nemzetközi edzők (%)
Van f.e.	53	46,5	19	51,4	34	44,2
Nincs f.e.	61	53,5	18	48,6	43	55,8
Összesen	114	100	37	100	77	100

A férfi és női edzői válaszok összehasonlításában, mindkét nem válaszát figyelembe véve, több olyan értelmi fogyatékossgal élő sportolókat edző szakember van, akik közvetlen környezetében és/vagy családjában nincsen fogyatékossgal élő személy, de azok aránya, akiknek van, így is jelentős. A férfi edzők esetében 47,8% (33 fő), míg a női edzőknél 44,4% (20 fő).

5.1.2 Az általános edzői tapasztalat, edzői vélemény vizsgálatának eredményei

Fontosnak tartom, hogy a disszertációban bemutassam az edzők értelmi fogyatékossgal élő teniszezőkkel kapcsolatos *általános edzői tapasztalatait és véleményét*. Ez a fejezet rész az alkalmazott kérdőív erre a témakörre vonatkozó nyílt végű kérdéseire adott válaszok statisztikáját mutatja be. A válaszokban előforduló véleményeket, tapasztalatokat *kategorizáltam* és a válaszokat a kérdések függvényében kódoltam.

Kíváncsi voltam, hogy az edzők foglalkoznak-e az értelmi fogyatékossgal élő sportolókon kívül átlagos intellektusú sportolókkal is, mert a korábbi vizsgálataim és a feldolgozott szakirodalom kapcsán arra a megállapításra jutottam, hogy a sokoldalú sportszakmai tapasztalat fontos feltétel lehet. Az edzők teljes populációjának (N=114) 63,1%-a (72 fő) edz az értelmi fogyatékossgal élő sportolói mellett átlagos intellektusú sportolókat is, 33,4% kizárólag értelmi fogyatékossgal élő teniszezőket, míg mindösszesen 3,5% válaszolta azt, hogy más fogyatékossgai típusú teniszezővel is (kerekeszékes, látássérült és hallássérült) foglalkozik értelmi sérült sportolói mellett (17. ábra).

17. ábra: Az integrált, a szegregált és a mindkét csoporttal dolgozó edzők aránya a teljes populáció tekintetében (saját szerkesztés)

A férfi edzők és a női edzők arányát tekintve a férfiak 59,4%-a, a nők 68,9%-a foglalkozik mind átlagos intellektusú mind értelmi fogyatékossggal élő teniszesezővel. A többi eredményt az alábbi táblázat mutatja (9. táblázat).

9. táblázat: Az edzők által foglalkoztatott csoportok típusa (saját szerkesztés)

Nemek		Válaszok	Létszám (fő)	A létszám aránya (%)
Férfi edzők	1	Átlagos intellektusú és értelmi fogyatékossggal élő sportolókkal is foglalkozom	41	59,4
	2	Kizárólag értelmi fogyatékossggal élő sportolókkal foglalkozom	25	36,2
	3	Egyéb fogyatékossggal élő sportolókkal is foglalkozom	3	4,3
		Összesen	69	100
Női edzők	1	Átlagos intellektusú és értelmi fogyatékossggal élő sportolókkal is foglalkozom	31	68,9
	2	Kizárólag értelmi fogyatékossggal élő sportolókkal foglalkozom	13	28,9
	3	Egyéb fogyatékossggal élő sportolókkal is foglalkozom	1	2,2
		Összesen	45	100

A magyar és nemzetközi válaszadókat összehasonlítva a magyarok 64,9%-a, a nemzetközi minta 62,3%-a foglalkozik *mindkét* csoporttal, míg kizárólag *értelmi* fogyatékossgal élő sportolókkal a magyarok 32,4%-a (12 fő) a nemzetközi minta 33,8%-a (26 fő), azaz közel azonos a két minta ebben a kérdésben.

Annak megvitatására is tettem kísérletet, hogy az edzők szerint *nehezebb-e edzéseket tartani* értelmi fogyatékossgal élő teniszezőknek, mint átlagos intellektusú játékosoknak. A teljes populáció szerint *más fejlődési ütemű* (26,3%) az értelmi fogyatékossgal élő sportoló és ezért *más fajta edzői attitűdök szükségesek* (26,3%) az edzések kivitelezéséhez és csak 11,4% mondta, hogy *egyáltalán nem nehezebb* (10. táblázat).

10. táblázat: Az edzések nehézségeire adott válaszok aránya és száma a teljes populáció tekintetében (saját szerkesztés)

	Válaszok	Teljes létszám (fő)	Teljes létszám (%)
1	Egyáltalán nem nehezebb	13	11,4
2	Nehezebb, mert más a fejlődési ütem	30	26,3
3	Nehezebb, mert nagyobb szakmai tudás és speciális szakismeret szükséges	12	10,5
4	Nehezebb, mert a megfelelő differenciálás számít a legtöbbet	5	4,4
5	Nehezebb mert más attitűd, hozzáállás szükséges	30	26,3
6	Nehezebb, mert több türelem szükséges	6	5,3
7	Nem tudom megmondani	18	15,8
	Összesen	114	100

A férfi és női edzők válaszait nézve a férfi edzők (24,6%) körében az *egyáltalán nem nehezebb*, míg a női edzők körében (33,3%) a *nehezebb, mert más típusú attitűdök* szükségesek kategóriát jelölték a legtöbben, vagyis a női edzők válasza eltérő a férfiakétól, habár a többi kategóriát is sokan választották (11. táblázat).

11. táblázat: Az edzések nehézségeire adott válaszok aránya és száma a férfi és női edzők válaszainak tekintetében (saját szerkesztés)

	Válaszok	Férfi edzők (fő)	Férfi edzők (%)	Női edzők (fő)	Női edzők (%)
1	Egyáltalán nem nehezebb	17	24,6	13	28,9
2	Nehezebb, mert más a fejlődési ütem	7	10,1	9	13,3
3	Nehezebb, mert nagyobb szakmai tudás speciális szakismeret szükséges	9	13	3	6,7
4	Nehezebb, mert a megfelelő differenciálás számít a legtöbbet	2	2,9	3	6,7
5	Nehezebb mert más attitűd, hozzáállás szükséges	15	21,7	15	33,3
6	Nehezebb, mert több türelem szükséges	13	18,8	5	11,1
7	Nem tudom megmondani	6	8,7	0	0
	Összesen	69	100	45	100

A magyar és nemzetközi edzők véleménye már jobban különbözik a kérdésben, mert a nemzetközi edzők 27,3%-nak *nem okoz nehézséget az edzés megtartása*, míg a magyarok 27%-ának azért okoz nehézséget, mert *más hozzáállás, attitűd szükséges* az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzésének megtartásához (12. táblázat).

12. táblázat: Az edzések nehézségeire adott válaszok aránya és száma a magyar és a nemzetközi edzők válaszainak tekintetében (saját szerkesztés)

	Válaszok	Magyar (fő)	Magyar (%)	Nemzetközi (fő)	Nemzetközi (%)
1	Egyáltalán nem nehezebb	9	24,3	21	27,3
2	Nehezebb, mert más a fejlődési ütem	5	13,5	8	10,4
3	Nehezebb, mert nagyobb szakmai tudás speciális szakismeret szükséges	5	13,5	7	9,1
4	Nehezebb, mert a megfelelő differenciálás számít a legtöbbet	3	8,1	2	2,6
5	Nehezebb mert más attitűd, hozzáállás szükséges	10	27	20	26
6	Nehezebb, mert több türelem szükséges	5	13,5	13	16,9
7	Nem tudom megmondani	0	0	6	7,8
	Összesen	37	100	77	100

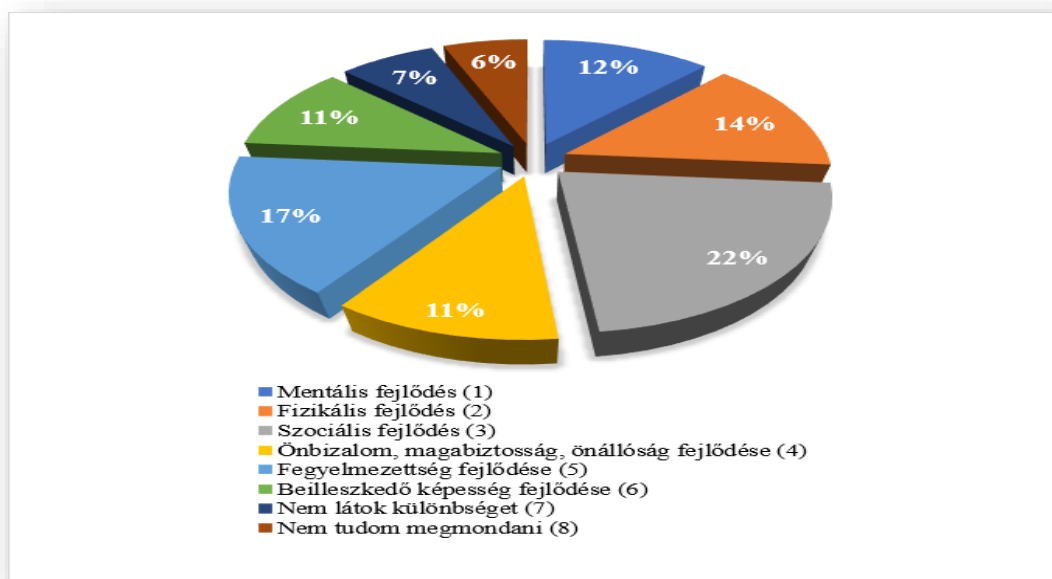
A teniszedzések hatásának köszönhető *változásokkal* kapcsolatban is érdekelt az edzők véleménye, akik számos értékes választ adtak a kérdésekre. Véleményük szerint a teniszedzés hatására fejlődik pl.: a *mentális* (1), a *fizikális* (2), a *szociális* készség (3), de

fejlődik az *önbizalom*, a *magabiztosság*, az *önállóság* (4), valamint a *fegyelmezettség* (5) vagy a *beilleszkedő* képesség (6) is.

A teljes populáció esetében mindösszesen 6 fő (5,2%) volt, aki *nem érzékelt változást* (7), 8 fő (7%) pedig *nem tudott választ adni* (8) a kérdésre, de a legtöbben inkább pozitív változásokat észleltek.

A nők és férfiak válaszainak összehasonlításában a *szociális fejlődés* volt számukra a legszembevetőbb változás. A női edzők 26,7%-a, míg a férfi edzők 33,3%-a válaszolta ezt. A magyar és nemzetközi minta összehasonlítását nézve a magyarok inkább a *mentális és fizikális fejlődést*, a nemzetközi edzők pedig az *önbizalom, magabiztosság, önállóság fejlődését* (22%) vélték felfedezni tanítványaikon (18. ábra).

A *fogyatékosági előtapasztalattal rendelkező* és *nem rendelkező* edzők válasza szignifikáns különbséget mutattak ($p=0,008$), amelyről a későbbi fejezetekben teszek részletes magyarázatot.

18. ábra: A teniszedzések hatására észlelt változások a nemzetközi edzők válaszaiban (saját szerkesztés)

Kíváncsi voltam arra is, hogy a korosztályok tekintetében melyik az edzők számára inkább preferált korcsoport. A válaszokat az iskoláztatás kérdésénél kialakított korosztályok alapján csoportosítottam. Magyarországon egy értelmi fogyatékosággal

élő tanuló, 21 éves koráig tanulhat egyesített gyógypedagógiai intézményben, ún. EGYMI-ben (2011. CX. törvény), így én is ezt a korosztályt választottam a kategóriák meghatározásánál.

Az edzők teljes populációját (N=114) nézve a válaszadók inkább a *21 év alatti* korosztályt preferálják (45,6%), míg a nemek összehasonlítását nézve a női edzők *bármelyik korosztállyal* (46,7%) szívesen foglalkoznak, míg a férfiak inkább fiatalabb - *21 év alatti - korosztályt* (49,3%) választják.

A nemzetiségi minták tekintetében a magyar edzők 56,8%-a *bármely korosztállyal* szívesen foglalkozik, míg a nemzetközi elit teniszedzők inkább a fiatalabb – *21 év alatti korosztályt* (54,5%) jelölték (13. táblázat).

Az *idősebb korosztály (21 év felettiek)* minden minta összehasonlításában a legkevesebb „szavazatot” kapta, pedig ahogyan Lányiné és Marton (1991) könyvében is megjelenik, fontos figyelembe venni, hogy az értelmi fogyatékossgal élő emberek lassabb fejlődése kapcsán sokan nagykorúvá válásuk után alkalmasak nagyobb mértékű mentális, fizikális és szociális fejlődésre, vagy ún. szociális kompetenciára ezért a nemzetközi Speciális Olimpia mozgalom sportolójának átlagéletkora is magasabb (33 év) az átlagos intellektusú versenysportolók korához képest, akiknek 26 és 27 év között van (Lányi és Marton 1991, Longo és mtsai, 2016, Special Olympics Wisconsin 2024). Érdekes eredmény, hogy a *fogyatékossgal előtagasztatallal rendelkező és nem rendelkező* edzők válasza ezen a téren szignifikánsan különböztek ($p=0,005$).

13. táblázat: Az edzők preferált korcsoportja férfi és női minta, valamint a magyar és nemzetközi minta válaszáinak tekintetében (saját szerkesztés)

		Válaszok	Létszám (fő)	Létszám aránya (%)
Férfi edzők	1	Bármely korosztály, nincs preferencia	28	40,6
	2	Inkább 21 év alattiak	34	49,3
	3	Inkább az idősebbek, a 21 év felettiek	7	10,1
		Összesen	69	100
Női edzők	1	Bármely korosztály, nincs preferencia	21	46,7
	2	Inkább 21 év alattiak	18	40
	3	Inkább az idősebbek, a 21 év felettiek	6	13,3
		Összesen	45	100
Magyar edzők	1	Bármely korosztály, nincs preferencia	21	56,8
	2	Inkább 21 év alattiak	10	27
	3	Inkább az idősebbek, a 21 év felettiek	6	16,2
		Összesen	37	100
Nemzetközi edzők	1	Bármely korosztály, nincs preferencia	28	36,4
	2	Inkább 21 év alattiak	42	54,5
	3	Inkább az idősebbek, a 21 év felettiek	7	9,1
		Összesen	77	100

Érdekesnek gondoltam rákérdezni arra, hogy az edzők véleménye szerint befolyással van-e a *szülői háttér* az értelmi fogyatékossgal élő sportolók tenisz karrierjére, amelyre az edzők 50,8%-a *igennel* válaszolt, 43,8% a *nem feltétlenül* választ adta, míg 5,2% egyáltalán *nem tudta* ezt megmondani. A férfi és női edzők válaszainak összehasonlításában is hasonló volt az arány és a magyar és nemzetközi minták esetében sem volt kimondottan nagyobb arányú eltérés egyik válasz kategóriára sem, amelyből arra következtethető, hogy ebben a kérdésben nincs konszenzus az edzők között (14. táblázat).

14. táblázat: A magyar és a nemzetközi edzők véleménye a családi háttér fontosságáról (saját szerkesztés)

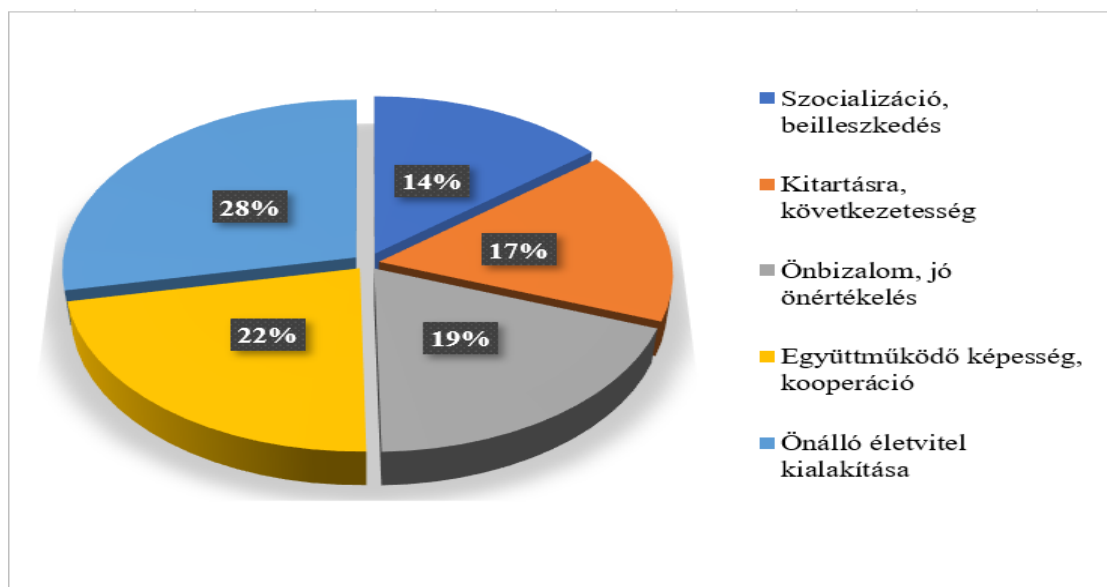
	Válaszok	Magyar (fő)	Magyar (%)	Nemzetközi (fő)	Nemzetközi (%)
1	Igen, fontos a jó családi háttér	18	48,6	40	51,9
2	Nem, nem számít a családi háttér	17	45,9	33	42,9
3	Nem tudom megmondani	2	5,4	4	5,2
	Összesen	37	100	77	100

Érdekelt az edzők véleménye arról is, hogy a sportolók mindennapjai során véleményük szerint *milyen készségek, képességek* fejlődnek, bővülnek, amelyeket a megkérdezettek a teniszsport pozitív hatásának tudnak be. A teljes populáció 63,2% szerint a tenisz sok készséget, képességet fejleszt, amelyek hatással vannak az értelmi fogyatékossgal élő sportolók hétköznapi életére, szociális kompetenciájára is.

A nyílt végű kérdésre sokféle érdekes és egyedi válasz érkezett, amelyeket az életvitel vizsgálatról szóló szakirodalom alapján kategorizáltam (Lányiné és Marton 1991, Special Olympics 2018). Az edzők véleménye alapján a tenisz a hétköznapi életük során segít a társadalomba való *beilleszkedésben*, *szocializációban* (14,1%), *kitartásra*, *következetességre* (16,4%) nevel, *jó önértékelésre* és *önbizalomra* (19%), *együttműködésre* tanít (22,2%) és segít az *önálló életvitel* (28%) kialakításában (19. ábra).

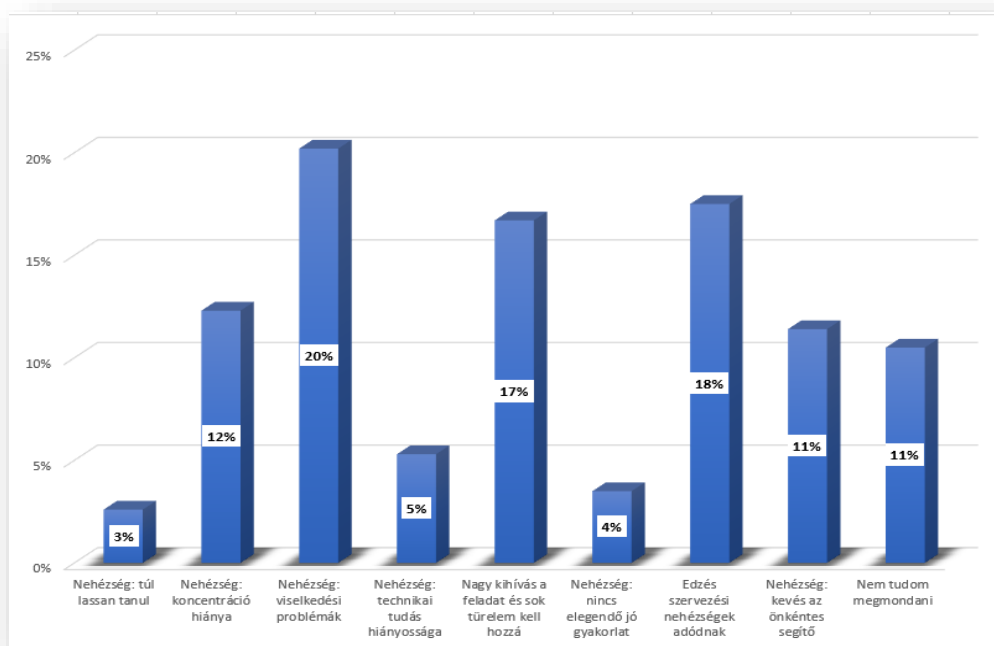
A férfi és női edzők összehasonlításában a nőknél a legtöbben a *beilleszkedés*, *szociális képességek* (24,2%) fejlődését tartják jelentősnek, addig a férfiak inkább a tenisz *önálló életvitelre* (22,7%) nevelő hatását látják eredményesnek.

A nemzetközi és magyar minta összevetésében a magyar edzők szerint a *beilleszkedés*, *szocializáció* (31,3%), míg a nemzetközi edzői csoport inkább a tenisz *önálló életvitelre nevelésben* (28,1%) látja a legnagyobb fejlődést.

19. ábra: Az SO teniszezők a tenisz hatására javuló készségei, képességei, tulajdonságai (saját szerkesztés)

Rákérdeztem, azokra a nehézségekre is, amiket az edzők tapasztalnak az értelmi fogyatékosokkal élő teniszezőknél az edzések során (20. ábra). Sok különböző jellegű választ kaptam, amelyeket a szakirodalomban olvasottak alapján kategorizáltam (Dowling és mtsai 2011). Az edzők válaszai alapján kiderült, hogy számukra *nehézséget* okoz, hogy a sportoló *túl lassan tanul* (2,6%), *gyenge a koncentrációja* (12,2%), *viselkedési problémák adódnak* (20,1%), *gyenge technikai tudással* rendelkeznek (5,2%), vagy többen kiemelték az edzés megvalósításával kapcsolatos nehézségeket, mint hogy *nincs elegendő jógyakorlat* (3,5%), *kevés a segítség és az önkéntes* (11,4%), *nehéz megszervezni az edzéseket* (17,5%) de sokan mégis pozitívan válaszolva azt írták, hogy *pozitív kihívásnak* tekintik a speciális edzések megtartását (16,6%). A női edzők és a férfi edzők összehasonlításának tekintetében a nők szerint a legnagyobb nehézséget számukra a *viselkedési problémák kezelése* okozza (28,9%), míg a férfiak esetében az *edzésszervezés* miatt aggódnak a legtöbben (17,4%). A nemzetközi (19,5%), és hazai (10,8%) edzői minta számára viszont egyöntetűen a *viselkedési problémák* kezelése okozza a legtöbb gondot. Érdekes eredmény, hogy a fogyatékosági előtapasztalattal rendelkező és nem rendelkező edzők véleménye között szignifikáns különbség ($p=0,002$) volt e kérdés kapcsán.

20. ábra: Nehézségek az SO teniszezőknek tartott edzések során a teljes populáció tekintetében (saját szerkesztés)

Az általános edzői tapasztalatok kérdéskörrel kapcsolatosan több hipotézist is megfogalmaztam. A H1 hipotézisben feltételezem, hogy szignifikáns különbséget találok *a férfi és női edzők válaszai között az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzésével kapcsolatos általános tapasztalataik* kapcsán, vagyis, hogy statisztikailag kimutatható eltérő választ adnak.

A hipotézis vizsgálatára nemparaméteres kétmintás t próbát alkalmaztam. A szignifikancia értékek azonban a vizsgált változók esetében mindenhol nagyobbak voltak, mint 0,05 ($p > 0,05$), vagyis nem találtam statisztikailag kimutatható különbséget a két minta válaszai között (15. táblázat).

15. táblázat: A férfi és női edzők válaszainak általános edzői tapasztalata különbözőségének vizsgálata (a H1 hipotézis vizsgálata, saját szerkesztés)

A kérdőív 2. témakörében feltett kérdések (változók)	Szignifikancia ($p>0,05$)
2.1 „csak ért. fogy. élő embereket tanít teniszezni/átlagos intellektusú és ért. fogy. embereket is.”	0,29
2.2 „nehezebb ért. fogy. élő embereket tanítani/könnyebb ért. fogy. élő embereket tanítani”	0,25
2.3 „milyen típusú változások jelentkeznek a tenisz edzések hatására a sportolóknak”	0,69
2.4 „melyik korcsoporttal foglalkozik a legszívesebben”	0,72
2.5 „a jó szülői háttér fontossága”	0,66
2.6 „hétköznapi életük során felmerülő pozitív tulajdonságok”	0,27
2.7 „milyen típusú nehézségek”	0,74

A kérdéskörrel kapcsolatosan egy másik hipotézist is (H2) megfogalmaztam, amelyben feltételezem, hogy statisztikailag kimutatható különbség van a *magyar és a nemzetközi* edzői csoport véleménye között az értelmi fogyatékkal élő teniszezők edzésével kapcsolatos általános tapasztalataik kapcsán. A szignifikancia érték a vizsgált változók tekintetében minden változó esetében nagyobb volt, mint 0,05 ($p>0,05$), vagyis itt sem találtam statisztikailag kimutatható különbséget, azaz a kérdéskört vizsgálva a két minta válaszai nem térnek el egymástól (16. táblázat).

16. táblázat: A magyar és nemzetközi edzők általános edzői tapasztalatáról szóló válaszok szignifikanciája (a H2 hipotézis vizsgálata, saját szerkesztés)

A kérdőív 2. témakörében feltett kérdések (változók)	Szignifikancia ($p>0,05$)
2.1 „csak ért. fogy. élő embereket tanít teniszezni/átlagos intellektusú és ért. fogy. embereket is.”	0,76
2.2 „nehezebb ért. fogy. élő embereket tanítani/könnyebb ért. fogy. élő embereket tanítani”	0,41
2.3 „milyen típusú változások jelentkeznek a tenisz edzések hatására a sportolóknak”	0,92
2.4 „melyik korcsoporttal foglalkozik a legszívesebben”	0,18
2.5 „a jó szülői háttér fontossága”	0,75
2.6 „hétköznapi életük során felmerülő pozitív tulajdonságok”	0,13
2.7 „milyen típusú nehézségek”	0,74

A H3-as hipotézisemet szintén ebben a kérdéskörben fogalmaztam meg. Feltételezem, hogy azok az edzők, akik *rendelkeznek* fogyatékosági előtapasztalattal statisztikailag kimutathatóan eltérő válaszokat adnak az *általános edzői tapasztalatokkal kapcsolatosan feltett kérdésekre* a fogyatékosági előtapasztalattal *nem rendelkező* edzőkhöz képest.

A szignifikancia érték négy (2.1, 2.2, 2.5, 2.6) vizsgált változó esetében nagyobb volt, mint 0,05 ($p > 0,05$) és három vizsgált változó esetében kisebb volt (2.3: $p = 0,008$, 2.4: $p = 0,005$, 2.7: $p = 0,002$), vagyis részben eltérnek a *f.e. rendelkező* és a *f.e. nem rendelkező* edzők válaszai. A két edzői csoport másképp vélekedik *az edzések hatására történő változásokról* (2.3), a *preferált korcsoportról* (2.4) és az edzések *nehézségeiről* (2.7) (17. táblázat).

17. táblázat: A fogyatékosági előtapasztalattal rendelkező és nem rendelkező edzők válaszainak statisztikája (a H3 hipotézis vizsgálata, saját szerkesztés)

A kérdőív 2. témakörében feltett kérdések (változók)	Szignifikancia ($p > 0,05$)
2.1 „csak ért. fogy. élő embereket tanít teniszezni/átlagos intellektusú és ért. fogy. embereket is.”	0,97
2.2 „nehezebb ért. fogy. élő embereket tanítani/könnyebb ért. fogy. élő embereket tanítani”	0,97
2.3 „milyen típusú változások jelentkeznek a tenisz edzések hatására a sportolóknak”	0,008
2.4 „melyik korcsoporttal foglalkozik a legszívesebben”	0,005
2.5 „a jó szülői háttér fontossága”	0,83
2.6 „hétköznapi életük során felmerülő pozitív tulajdonságok”	0,58
2.7 „edzés során kialakuló nehézségek”	0,002

5.1.3 Az edzőknek feltett sportszakmai kérdésekre adott válaszok eredményei

Kíváncsi voltam arra, hogy az edzők szerint, van-e különbség az értelmi fogyatékosággal élő teniszezők *edzésének módszere* és az átlagos intellektusú társaik edzésmódszere között.

A teljes populáció válaszait feldolgozva, csoportosítva öt kategóriát határoztam meg. A férfi és női válaszadók közül legtöbben azt válaszolták, hogy véleményük szerint *más edzés módszer szükséges* az értelmi fogyatékossgal élő emberek edzésénél. Ez a férfi edzők teljes populációjának (N=69) 53,6%-a (37 fő) és a női edzők (N=45) 42,2%-a (19 fő) volt.

A férfiak esetében 16 fő (23,3%) válaszolta, hogy mindez az *értelmi* képességek különbsége miatt szükséges, míg a nőknél 11 fő (24,4%) a *fizikai* különbséget jelölte. Az alábbi táblázatban láthatók a kategóriák és az azokra adott válaszok statisztikája (18. táblázat).

18. táblázat: Az edzés módszerek különbségével kapcsolatos kérdésre adott válaszok a nemek tekintetében (saját szerkesztés)

Nemek		Válaszok	Létszám (fő)	Létszám aránya (%)
Férfi edzők	1	IGEN, más edzés módszer szükséges	37	53,6
	2	NEM, szerintem ugyanazt az edzés módszert kell alkalmazni	5	7,2
	3	EGYÉB: Az értelmi képességek különbsége miatt kell más	16	23,2
	4	EGYÉB: A fizikai képességek különbsége miatt kell más	5	7,2
	5	EGYÉB: A szociális képesség különbsége miatt kell más	6	8,7
		Összesen	69	100
Női edzők	1	IGEN, más edzés módszer szükséges	19	42,2
	2	NEM, szerintem ugyanazt az edzés módszert kell alkalmazni	2	4,4
	3	EGYÉB: Az értelmi képességek különbsége miatt kell más	8	17,8
	4	EGYÉB: A fizikai képességek különbsége miatt kell más	11	24,4
	5	EGYÉB: A szociális képesség különbsége miatt kell más	5	11,1
		Összesen	45	100

A magyar (37,8%) és a nemzetközi (54,5%) edzői csoport szerint is *más edzés módszer szükséges*. A hazai szakemberek közül sokan (27%) válaszolták, hogy a *szociális készségek és képességek miatt*, míg a nemzetközi minta (23,4%) az *értelmi képességek különbségében* látja az okot. Ebben a kérdésben a magyar és a nemzetközi edzők válasza között szignifikáns különbség mutatható ki ($p=0,002$, vagyis $p<0,05$). Az alábbi táblázatban láthatók a kategóriák és az azokra adott válaszok statisztikája (19. táblázat).

19. táblázat: Az edzésmódszerek különbségével kapcsolatos kérdésre adott válaszok a magyar és a nemzetközi edzők tekintetében (saját szerkesztés)

Nemzetiség		Válaszok	Létszám (fő)	Létszám arány (%)
Magyar edzők	1	Igen, más edzésmódszer szükséges	14	37,8
	2	NEM, szerintem ugyanazt az edzésmódszert kell alkalmazni	0	0
	3	EGYÉB: Az értelmi képességek különbsége miatt kell más	6	16,2
	4	EGYÉB: A fizikai képességek különbsége miatt kell más	7	18,9
	5	EGYÉB: A szociális képesség különbsége miatt kell más	10	27
		Összesen	37	100
Nemzetközi edzők	1	IGEN, más edzésmódszer szükséges	42	54,5
	2	NEM, szerintem ugyanazt az edzésmódszert kell alkalmazni	7	9,1
	3	EGYÉB: Az értelmi képességek különbsége miatt kell más	18	23,4
	4	EGYÉB: A fizikai képességek különbsége miatt kell más	9	11,7
	5	EGYÉB: A szociális képesség különbsége miatt kell más	1	1,3
		Összesen	77	100

A *fogyatékosági előtapasztalattal* rendelkező edzőket (47,2%), és azokat összehasonlítva, akiknek nincs (50,8%) többnyire azonos véleményen voltak, vagyis, hogy *más edzésmódszer szükséges* az értelmi fogyatékosággal élő teniszezőknél, mint az átlagos intellektusú játékosoknál. Végül a teljes edzői minta (114 fő) tekintetében a legfőbb oknak az *értelmi képességek különbözőségét* tartották az edzők.

Kíváncsi voltam az *edzésmódszer-edzésszervezés jellemzői* terén tapasztaltak alapján adott válaszokra is, amelyeket az edzők által adott válaszokból végül tíz különböző kategóriába soroltam, mivel a legtöbben többbretű és összetettebb választ is adtak. Volt olyan edző, aki csak egy határozott jellemzőt jelölt, de a legtöbben több különbözőséget is írtak. A teljes populáció tekintetében az edzők (68 fő) többnyire a feladatok *nagyobb ismétlésszámban* történő gyakorlását tartja fontosnak, de sokan (66 fő) jelölték jellemző különbözőségnek az átlagos intellektusú sportolók edzéséhez képest *lassabb tanulási* folyamatot, ami az edzések kisebb intenzitására vall. Mindösszesen három külföldi férfi edző (2,6%) vélte úgy, hogy szerinte nem kell *különbséget tenni* az átlagos intellektusú és az értelmi fogyatékosággal élő teniszezők edzése és edzésszervezése között, vagyis az edzők 97%-a változtat az értelmi fogyatékosággal élő játékosok edzésmódszerén, edzésszervezésén az átlagos intellektusú sportolók edzéséhez képest. Az edzők által felvetett különbözőségeket és annak statisztikáját a 20.

táblázat tartalmazza. Fontos megemlíteni, hogy minden edző legalább három kategóriát is megjelölhetett.

20. táblázat: Az értelmi fogyatékossgal élő és átlagos intellektusú sportolók edzésének különbözőségei (saját szerkesztés)

	Válaszok	Teljes populáció (fő)	Férfi edző (fő)	Női edző (fő)	Magyar edző (fő)	Nemzetközi edző (fő)
1	Lassabb a tanulási folyamat	66	28	38	34	32
2	Kevesebb feladat/edzés	19	6	13	4	15
3	Játékos formában tartott edzés	33	16	17	20	13
4	Meccs-játék edzés	25	19	6	8	17
5	Nagyobb ismétlésszám a feladatokban	68	35	31	27	41
6	Nagyobb következetesség	20	10	10	5	15
7	A részmozdulatok oktatására helyezett hangsúly	11	3	8	2	9
8	Kis létszámú csoportban oktatás	28	10	18	9	19
9	Nagy létszámú csoportban oktatás	7	2	5	1	6
10	Nem kell különbséget tenni	3	3	0	0	3

Fontosnak láttam megkérdezni, egy feleletválasztós kérdésben, hogy az edzők szerint *milyen súlyossági fokú* értelmi fogyatékossgal élő embereket lehet megtanítani olyan tudás szinten teniszezni, amellyel képes lesz versenyezni az SOI tenisz szakága által meghatározott legmagasabb – nagypályás, zöld és keménylabdás - szinteken (4-, 5, 6. szint).

21. táblázat: A nemzetközi és magyar edzők véleménye az értelmi fogyatékoság fokáról (saját szerkesztés)

Nemzetiség		Válaszok	Létszám (fő)	Létszám aránya (%)
Magyar edzők	1	Enyhe fokú értelmi fogyatékoság	2	5,4
	2	Középsúlyos értelmi fogyatékoság	21	56,8
	3	Súlyos fokú értelmi fogyatékoság	10	27
	4	Nem a fogyatékosági szinttől függ, hanem a fizikai képességektől és állapottól	4	10,8
		Összesen	37	100
Nemzetközi edzők	1	Enyhe fokú értelmi fogyatékoság	15	19,5
	2	Középsúlyos értelmi fogyatékoság	27	35,1
	3	Súlyos fokú értelmi fogyatékoság	12	15,6
	4	Nem a fogyatékosági szinttől függ, hanem a fizikai képességektől és állapottól	23	29,9
		Összesen	77	100

A kérdésre a teljes populáció, a nemzetközi és magyar edzők (21. táblázat), valamint a férfi és női válaszadók (22. táblázat) válaszainak összehasonlításában is a *középsúlyos* fokú értelmi fogyatékoság válasz érkezett.

A fogyatékosági előtapasztalattal rendelkező edzők 47,2%-a, a tapasztalattal nem rendelkezők 37,7%-a választotta szintén ezt az opciót, azonban érdekes tapasztalat, hogy a magyar edzőknek csak 10%-a szerint a magasszintű teniszjáték elsajátítása *nem függ a fogyatékoság szintjétől*, addig a nemzetközi minta közel 30%-a (23 fő) szerint van ez így.

22. táblázat: A férfi és női edzők véleménye az értelmi fogyatékoság fokáról (saját szerkesztés)

Nemek		Válaszok	Létszám (fő)	Létszám arány (%)
Férfi edzők	1	Enyhe fokú értelmi fogyatékoság	10	14,5
	2	Középsúlyos értelmi fogyatékoság	29	42
	3	Súlyos fokú értelmi fogyatékoság	9	13
	4	Nem a fogyatékosági szinttől függ, hanem a fizikai képességektől és állapottól	21	30,4
		Összesen	69	100
Női edzők	1	Enyhe fokú értelmi fogyatékoság	7	15,6
	2	Középsúlyos értelmi fogyatékoság	19	42,2
	3	Súlyos fokú értelmi fogyatékoság	13	28,9
	4	Nem a fogyatékosági szinttől függ, hanem a fizikai képességektől és állapottól	6	13,3
		Összesen	45	100

Az edzők szerint tehát a tenisz megtanulható, elsajátítható sportjáték a középsúlyos értelmi fogyatékossgal élő sportolók számára is, vagyis a nemzetközi Speciális Olimpia mozgalomban közreműködő atléták közel 80%-a képes lenne a sportág magasfokú (4-6. szintű) űzésére, hiszen egy becslés szerint az SO mozgalomban sportoló értelmi fogyatékossgal élő sportolók 80%-a ún. tanulásban akadályozott (70-84 IQ), enyhe (50-69 IQ) vagy középsúlyos (35-49 IQ) értelmi fogyatékossgal él, a maradék 20% pedig súlyos (20-34 IQ), halmozottan sérült vagy az egyesített sportban résztvevő átlagos intellektusú (ép) partner játékos.

Fontosnak láttam, hogy rákérdezzek az edzőknél a sportolók jellemző *játékstílusára* is, amelyre a beérkezett válaszok elég kritikusak voltak, amelyekből végül öt kategóriát alkottam. A teljes edzői populációból 36 fő (31,6%) szerint *gyenge technikai tudással* rendelkeznek a speciális teniszezők és inkább egysíkú *alapvonaljátékot* játszanak, kevés taktikai elemmel. A magyar edzők legtöbbje (29,7%, 11 fő) szerint túl *hosszú és lassú labdamenet* jellemzi a magyar speciális teniszezők játékstílusát, míg a nemzetközi edzők többsége (28 fő, 36,4%) szintén egysíkú *alapvonaljátékosként* jellemezné sportolóit (23. táblázat).

23. táblázat: Az SO teniszezők játékstílusának jellemzői a magyar és nemzetközi edzők válaszai alapján (saját szerkesztés)

	Válaszok	Teljes populáció (fő)	Magyar (fő)	Magyar (%)	Nemzetközi (fő)	Nemzetközi (%)
1	Jellemző: hosszú és lassú labdamenet	14	11	29,7	3	3,9
2	Jellemző: egysíkú alapvonal játék	32	4	10,8	28	36,4
3	Jellemző: csak szerva-röpte játék	8	2	5,4	6	7,8
4	Jellemző: gyenge technikai tudás	36	11	29,7	25	32,5
5	Jellemző: rövid és lassú labdajáték	24	9	24,3	15	19,5
	Összesen	114	37	100	77	100

A női edzők legtöbbje szintén az egysíkú *alapvonal játékot* (28,9%), míg a férfi edzők a *gyenge technikai tudást* (37,7%) emelték ki. A fogyatékosági előtapasztalattal rendelkező és nem rendelkező edzők összehasonlításában, előbbi a *gyenge technikai*

tudást (37,7%, 20 fő), utóbbi az egysíkú *alapvonaljátékot* (34,4%) tartotta jellemzőnek sportolóik játékának értékelésekor.

A kérdések során nagyon fontosnak tartottam, hogy rátérjek azokra az egyedülálló és forradalmi teniszmódszertani kérdésekre, amelyek globálisan megváltoztatták az egész „SO tenisz társadalmat” és amelyek egyedivé teszik doktori témámat is.

A Speciális Olimpia mozgalom nemzetközi tenisz szakága egy világszerte elfogadott oktatási és versenyeztetési programot, rendszert és módszert vett át a Nemzetközi Tenisz Szövetség utánpótlás szakágától 2010-ben, amelynek neve Play+Stay.

A program lényegének elméleti és gyakorlati jellemzőit már korábban a 2.9.5-dik fejezetben bemutattam, hiszen tudtam, hogy a megkérdezett edzők többnyire alkalmazzák azt teniszoktatás és versenyzés esetén, de fontosnak láttam rákérdezni véleményükre a módszert illetően.

A sokrétű program oktatásának bevezetésével kapcsolatosan a teljes populációt tekintve mindösszesen két külföldi férfi edző jelölte, hogy a Play+Stay bevezetését *nem támogatja*, azaz mindösszesen az edzők 1,7%-a nem ért egyet a program bevezetésével.

A női edzők 100%-ban a Play+Stay módszer mellett voksoltak, mert legtöbbjük (18 fő, 40%) véleménye szerint *megkönnyíti a differenciálást*, és így segít a különböző készségű és képességű sportolók *megkülönböztetésében* mind a *fizikális*, mind a *mentális*, mind pedig a *szociális* készségeket és képességeket figyelembe véve. A férfi edzők 33,3%-a (23 fő) szerint a Play+Stay legnagyobb előnye inkább a *progresszivitásában* (fokozatosságában) rejlik, mert ezáltal segítséget nyújt a lassabb ütemű, részletesebb tanulási folyamat megvalósításához (24. táblázat).

24. táblázat: A férfi és női edzők véleménye a Play+Stay oktatásmetodika globális bevezetéséről (saját szerkesztés)

Nemek		Válaszok	Létszám (fő)	Létszám aránya (%)
Férfi edzők	1	IGEN: fő előny: progresszivitás (fokozatosság) részletesebb tanulási folyamat	23	33,3
	2	IGEN: fő előnye: könnyített körülmények, több sikerélmény	14	20,3
	3	IGEN: Fő előnye: a könnyebb differenciálás, megkülönbözteti a különböző képességű sportolókat (fizikai, mentális, szociális)	19	27,5
	4	IGEN: fő előnye: a változatosabb edzés, szakmai fejlődés	11	15,9
	5	NEM tartom jó módszernek	2	2,9
		Összesen	69	100
Női edzők	1	IGEN: fő előny: progresszivitás (fokozatosság) részletesebb tanulási folyamat	13	28,9
	2	IGEN: fő előnye: könnyített körülmények, több sikerélmény	6	13,3
	3	IGEN: Fő előnye: a könnyebb differenciálás, megkülönbözteti a különböző képességű sportolókat (fizikai, mentális, szociális)	18	40
	4	IGEN: fő előnye: a változatosabb edzés, szakmai fejlődés	8	17,8
	5	NEM tartom jó módszernek	0	0
		Összesen	45	100

A magyar edzők közel egyharmada (32,4%), szintén a módszer háromszintű *fokozatosságát* tartja kiemelkedőnek, de 29,7% (11 fő) a módszer *differenciáló* képességét, míg szintén 29,7% a Play+Stay edzések *változatosságát* tartja a program legfőbb eredményének. A nemzetközi edzők 31,2%-a szintén a *fokozatosságot*, a progresszivitást, 33,8% a *könnyebb differenciálás* lehetőségét, míg 22,1% a *könnyített* körülmények segítségével megvalósuló *sportolói sikerélményt* emelte ki válaszában (25. táblázat).

25. táblázat: A magyar és nemzetközi edzők véleménye a Play+Stay oktatásmetodika globális bevezetéséről (saját szerkesztés)

Nemek		Válaszok	Létszám (fő)	Létszám aránya (%)
Magyar edzők	1	IGEN: fő előny: progresszivitás (fokozatosság) részletesebb tanulási folyamat	12	32,4
	2	IGEN: fő előnye: könnyített körülmények, több sikerélmény	3	8,1
	3	IGEN: Fő előnye: a könnyebb differenciálás, megkülönbözteti a különböző képességű sportolókat (fizikai, mentális, szociális)	11	29,7
	4	IGEN: fő előnye: a változatosabb edzés, szakmai fejlődés	11	29,7
	5	NEM tartom jó módszernek	0	0
		Összesen	37	100
Nemzetközi edzők	1	IGEN: fő előny: progresszivitás (fokozatosság) részletesebb tanulási folyamat	24	31,2
	2	IGEN: fő előnye: könnyített körülmények, több sikerélmény	17	22,1
	3	IGEN: Fő előnye: a könnyebb differenciálás, megkülönbözteti a különböző képességű sportolókat (fizikai, mentális, szociális)	26	33,8
	4	IGEN: fő előnye: a változatosabb edzés, szakmai fejlődés	8	10,4
	5	NEM tartom jó módszernek	2	2,6
		Összesen	77	100

A legtöbb fogyatékosági előtapasztalattal rendelkező edző a *progresszivitást* (37,7%), míg a fogyatékosági előtapasztalattal nem rendelkezők többsége a könnyebb *differenciálást* (36,1%) tartotta a Play+Stay oktatási módszer legnagyobb előnyének. A többi válasz statisztikáját a 26. táblázat tartalmazza.

26. táblázat: A Play+Stay módszer kapcsán feltett kérdésre adott válaszok a fogyatékosági előtapasztalat aspektusában (saját szerkesztés)

Fogyatékosági előtapasztalat		Válaszok	Létszám (fő)	Létszám aránya (%)
Van f.e.	1	IGEN: fő előny: progresszivitás (fokozatosság) részletesebb tanulási folyamat	20	37,7
	2	IGEN: fő előnye: könnyített körülmények, több sikerélmény	7	13,2
	3	IGEN: Fő előnye: a könnyebb differenciálás, megkülönbözteti a különböző képességű sportolókat (fizikai, mentális, szociális)	15	28,3
	4	IGEN: fő előnye: a változatosabb edzés, szakmai fejlődés	10	18,9
	5	NEM tartom jó módszernek	1	1,9
		Összesen	53	100
Nincs f.e.	1	IGEN: fő előny: progresszivitás (fokozatosság) részletesebb tanulási folyamat	16	26,2
	2	IGEN: fő előnye: könnyített körülmények, több sikerélmény	13	21,3
	3	IGEN: Fő előnye: a könnyebb differenciálás, megkülönbözteti a különböző képességű sportolókat (fizikai, mentális, szociális)	22	36,1
	4	IGEN: fő előnye: a változatosabb edzés, szakmai fejlődés	9	14,8
	5	NEM tartom jó módszernek	1	1,6
		Összesen	61	100

A sportszakmai kérdések vonalát folytatva rákérdeztem az edzőknél a Play+Stay program versenyzési rendszerének bevezetéséről alkotott véleményükre is. A módszer – mint köztudott - forradalmi változást hozott a Speciális Olimpia tenisz szakágának versenyzési rendszerébe is, amelyről bővebben a megbeszélés fejezetben adok magyarázatot.

Az edzők által megfogalmazott válaszokat öt kategóriába soroltam, amelyek teljesen átfedik a – sokszor nagyon kreatív – válaszokat. A Play+Stay bevezetésével talán a legnagyobb változást annak a pozitív ténynek a megismerése okozta, hogy a Play+Stay szisztémája kapcsán globálisan több ezer új Speciális Olimpia mozgalom keretei között sportoló személy csatlakozhatott a korábban igencsak komoly koordinációs és kondicionális készségekkel és képességekkel rendelkező teniszjátékosok mellé. Míg a Play+Stay előtt csak sok évi sportági előképzettséggel rendelkező atléták tudtak az SO tenisz versenyeken indulni, úgy a Play+Stay piros – narancs – zöld (1 – 6. szint)

fokozatrendszer – versenyekre való - bevezetésével már kevesebb sportági technikai tudással is részt lehet venni a tenisz versenyeken.

A Play+Stay bevezetésével a Speciális Olimpia nemzeti és nemzetközi tenisz tornák versenyzési szintjei tehát hat szintre tagozódott. Míg az - értelmi fogyatékosági foktól függetlenül - leggyengébb képességű versenyzők számára a korábban már említett 1. szinten ún. ISC (*Individual Skills Competition*) versenyt rendeznek (pálya méret: 5 x 11 méter, labda nyomás: 25%), addig a – legmagasabb - 6. szinten, már hagyományos méretű pályán, klasszikus „kemény labdával” játszanak a játékosok, mint a hivatalos nemzetközi teniszversenyeken.

Az előbb említettek ismeretében a teljes populáció (114 fő) 97,4%-a szerint a Play+Stay versenyrendszer bevezetése szakmailag *jó döntés volt*, amelyből 39,5% szerint azért, mert így a versenyzők *több divízióban* versenyezhetnek.

A férfi és női edzők összehasonlításában előbbiek 37,7%-a (26 fő), míg az utóbbiak 42,2%-a (19 fő) szerint is a *divíziók számának növekedése miatt* volt jó döntés, míg a nemzetiségek összehasonlításában a legtöbb magyar edző (54,1%, 20 fő), és a legtöbb nemzetközi edző (32,5%, 25 fő) is ezt a választ adta.

Érdekes eredmény azonban, hogy a nemzetközi edzők 32,5%-a (25 fő) szerint azért is jó ez a módszer, mert nem szűkül a jó készségekkel és képességekkel rendelkező játékosok körére a versenyzés lehetősége.

Végül, de nem utolsó sorban a *fogyatékosági előtapasztalattal nem rendelkező* edzők 37,7% szerint a módszer bevezetésének legfőbb érve, hogy lehetőséget biztosít a *súlyosabb fogyatékosági fokú versenyzőknek*, amiből arra következtethető, hogy a Play+Stay részletezésre és fokozatosságra épülő módszere a gyengébb képességű sportolók bevonását is elősegíti (27. táblázat), így a fogyatékosági előtapasztalattal rendelkező edzők nagyobb mozgásteret látnak az alkalmazásában.

27. táblázat: A Play+Stay versenyeztetési mód bevezetéséről alkotott edzői vélemények összesítése (saját szerkesztés)

	Válaszok	Férfiak (%)	Nők (%)	Magyar (%)	Nemzetközi (%)	Van f.e. (%)	Nincs f.e. (%)
1	IGEN: több divízióban versenyezhetnek	37,7	42,2	54,1	32,5	45,3	34,4
2	IGEN: több játéklehetőséget kapnak	15,9	11,1	11,8	15,6	13,2	14,8
3	IGEN: több szinten versenyezhetnek	15,9	8,9	6,4	16,9	15,1	11,5
4	IGEN: nem csak az enyhe fokú játékosok teniszezhetnek	26,1	37,8	27,7	32,5	22,6	37,7
5	Nem jó ötlet a bevezetés, elveszik a klasszikus tenisz	4,3	0,0	0,0	2,6	3,8	1,6

Kíváncsi voltam arra is, hogy az edzők szerint miért fontos, hogy az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők és az átlagos intellektusú sportolók *közös edzéseken és egyéb rendezvényeken vegyenek részt*. A válaszadók többsége a *befogadás és az integráció megvalósulását* írta, mint az integrált edzések legfontosabb küldetését.

A férfi edzők (41 fő) 59,4%-a, a női edzők (23 fő) 51,1%-a vélekedett így, és sokan megemlítették ennél a kérdésnél az *SO Unified Sport program* jelentőségét is.

A magyar és a nemzetközi edzők összehasonlításában a magyarok (17 fő) 45,9%-a, a nemzetközi minta (47 fő) 61%-a írta a *befogadás és az integráció* megvalósulásának jelentőségét, de szintúgy a második legtöbb válasz a *Unified Sports program bevezetésének* jó hatását jelölték az edzők. Érdekes eredmény, hogy a *fogyatékossgal ellátással rendelkező és nem rendelkező* edzők válaszainak összehasonlításában szignifikáns különbség mutatható ki ebben a kérdésben ($p=0,0001$).

Fontos kérdés, hogy a minta tisztában van-e a *Special Olympics Unified Sports* program céljával, így erre is rákérdeztem az integrációval kapcsolatos sportszakmai kérdések között. A nyílt végű kérdésre adott válaszok alapján hat különböző kategóriát, opciót készítettem. Számomra nagyon értékes válaszok érkeztek, amely arról tettek tanúbizonyságot, hogy ezek a sportszakemberek jártassak az integráció gyakorlati megvalósításában. A Unified program szerepeként, céljaként egyhangúlag az *integráció, befogadás és a kirekesztés elkerülése, mellőzése* választ adták a legtöbben, de sokan írták az *összefogás, támogatás, alkalmazkodás* verziót is. Érdekesnek találom azt is, hogy a

harmadik legtöbb válasz a Unified Sports program *szakmai és gyakorlati szerepének jelentőségére* érkezett, vagyis, hogy az edzők szerint a program „szintet emelt” a sportolók technikai tudásán is. Figyelemfelkeltő eredmény, hogy míg a magyar edzők 8,1%-a *nem tartja jó programnak* a Unified Sports programot, addig a nemzetközi edzői csoportnak csak az 1,3%-a gondolja ugyanígy. Ez arra következtet, hogy a magyar edzők még nem annyira ismerik a Unified Sports program lényegét (28. táblázat). A *fogyatékosági előtapasztalattal rendelkező és nem rendelkező* edzők válaszai között pedig szignifikáns különbség mutatható ki ($p=0,004$).

28. táblázat: A Unified Sports Program célja az edzők szerint (saját szerkesztés)

	Válaszok	Magyar (fő)	Magyar (%)	Nemzetközi (fő)	Nemzetközi (%)	Férfi (fő)	Férfi (%)	Nő (fő)	Nő (%)
1	Integráció, befogadás, kirekesztés mellőzése	18	48,6	42	54,5	38	55,1	22	48,9
2	Összefogás, támogatás, alkalmazkodás	5	13,5	15	19,5	13	18,8	7	15,6
3	Esélyegyenlőség biztosítása	1	2,7	4	5,2	2	2,9	3	6,7
4	Nem tartom jó ötletnek a Unified bevezetését	3	8,1	1	1,3	2	2,9	2	4,4
5	A Unified sport segít a technikai javulásban	7	18,9	10	13	12	17,4	5	11,1
6	Nem tudom a választ	3	8,1	5	6,5	2	2,9	6	13,3
	Összesen	37	100	77	100	69	100	45	100

Fontos szempont volt számomra, hogy megtudjam, hogy az edzők *milyen integrációs lehetőségeket* látnak a tenisz sportban. A válaszok ismét arról tanúskodtak, hogy a Speciális Olimpia mozgalom tenisz szakágában dolgozó szakemberek tisztában vannak a sportág és az egyesített sport előnyeivel. Válaszaikat hat kategóriába soroltam, melyek alapján megmutatkozott, hogy az edzők szerint az integráció egyfajta *közösségépítő* eszköz, amely segít a *barátságok kialakulásában* értelmi fogyatékosággal élő és átlagos intellektusú sportolók között. Továbbá az edzők motivációinak és kihívásainak segítője, önállóságra és önálló életvitelre nevel, de része van a jobb sportági tudás, készség és képesség kialakulásában is. Az alábbi táblázatban láthatók a válaszok, amelyből kimutatható, hogy az edzők az integráció hatásának széles spektrumát ismerik (29. táblázat).

29. táblázat: Az edzők sportszakmai véleménye a teniszsport integrációs lehetőségeiről (saját szerkesztés)

	Válaszok	Férfi (fő)	Férfi (%)	Nő (fő)	Nő (%)	Magyar (fő)	Magyar (%)	Nemzetközi (fő)	Nemzetközi (%)
1	Az INTEGRÁCIÓ segít a sportági készség, tudás és képesség bemutatására,	11	15,9	5	11	4	10,8	12	15,6
2	Az INTEGRÁCIÓ segít a közösségépítésben, barátságok kialakításában	17	24,6	13	29	9	24,3	21	27,3
3	Az INTEGRÁCIÓ által az edző kihívásai és motivációi mutatkoznak meg	19	27,5	13	29	8	21,6	24	31,2
4	Az INTEGRÁCIÓ önállóságra, önálló életre nevel	18	26,1	11	24	9	24,3	20	26
5	Nem látok előnyt az INTEGRÁCIÓ kapcsán	2	2,9	2	4,4	4	10,8	0	0
6	Nem tudom a választ	2	2,9	1	2,2	3	8,1	0	0
	Összesen	69	100	45	100	37	100	77	100

Végezetül kíváncsi voltam arra, hogy az edzők véleménye és tapasztalata alapján miért lehet jó sportág a tenisz, ha értelmi fogyatékossgal élő sportolókról beszélünk. Az edzői válaszok során sok értékes részletet hallottam, míg végül a válaszokat sikerült hat kategóriába összegezni. Mindamellet, hogy a legtöbben (teljes populáció 44,7%-a) *a tenisz jó fizikális fejlesztő képességét* mondta, a magyar edzők szerint a tenisznek jelentős szerepe van a *szocializációban* (24,3%) is és sok *sikerélményhez* (16,2%) juttatja a sportolókat. A nemzetközi edzői csoport is ezt a sorrendet állította fel, míg a férfi és női edzők összehasonlításában a nők (22%) *a tenisz önbizalom növelő képességét* tartották a legfontosabbnak a jó fizikális fejlesztő hatás mellett (30. táblázat).

30. táblázat: A teniszsport előnyei értelmi fogyatékossgal élő sportolóknál az edzők véleménye alapján (saját szerkesztés)

	Válaszok	Magyar (fő)	Magyar (%)	Nemzetközi (fő)	Nemzetközi (%)	Férfi (fő)	Férfi (%)	Nő (fő)	Nő (%)
1	Fizikálisan fejlesztő erejű: kondíció, motorikus képességek, koordináció	16	43,2	35	45,5	34	49,3	17	38
2	Önértékelést javít, öntudatot, önbizalmat fejleszt	5	13,5	8	10,4	3	4,3	10	22
3	Örömet és sikerélményt nyújt, szórakozás	6	16,2	11	14,3	8	11,6	9	20
4	Jó szocializációs képessége van a tenisznek	9	24,3	16	20,8	18	26,1	7	16
5	Figyelem és koncentráció fejlesztő	1	2,7	3	3,9	3	4,3	1	2,2
6	Nem tudom a választ	0	0	4	5,2	3	4,3	1	2,2
	Összesen	37	100	77	100	69	100	45	100

A kérdéskörrel kapcsolatosan három hipotézist is megfogalmaztam. A H4-es hipotézisem szerint feltételezem, hogy a *férfi és női edzők* válaszai között az edzők értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzésével kapcsolatos *sportszakmai véleményükben* statisztikailag kimutatható különbség van. A kérdésekre adott válaszkategóriák szignifikanciáját vizsgálva azonban minden változó nagyobb volt, mint 0,05 ($p > 0,05$), azaz a vizsgált mintán nem mutatható ki különbözőség a sportszakmai véleményük terén (31. táblázat).

31. táblázat: A férfi és női edzők sportszakmai kérdésekre adott válaszaik szignifikanciájának bemutatása (a H4 hipotézis vizsgálata, saját szerkesztés)

Az edzők sportszakmai véleményével kapcsolatos kérdések (változók)	Szignifikancia ($p > 0,05$)
3.1 „van-e különbség az értelmi fogyatékossgal élő és az átlagos intellektusú társaik edzés módszere között”	0,89
3.2 „milyen jellegű különbözőség a legjellemzőbb”	
3.3 „milyen fokozatú értelmi fogyatékossgal élő embereket lehet megtanítani a teniszjátékra”	0,40
3.4 „5 melyik típusú „teniszjáték” a legjellemzőbb melyik korcsoporttal foglalkozik a legszívesebben”	0,18
3.5 „Play+Stay oktatásmethodika globális (nemzetközi szintű) bevezetése”	0,52
3.6 „Play+Stay versenyzési rendszer globális (nemzetközi szintű) bevezetése”	0,95
3.7 „közös edzés, versenyzés”	0,59
3.8 „mi a célja az SO Unified Sports programnak”	0,33
3.9 „milyen integrációs lehetőségek”	0,89
3.10 miért jó az ért. fogy élő emberek számára a tenisz”	0,85

A H5-ös hipotézisem alapján feltételezem, hogy a *magyar és nemzetközi* edzők között az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzésével kapcsolatos *sportszakmai véleményük* tekintetében statisztikailag kimutatható különbséget találok. A vizsgált változók szignifikancia értéke egy változó kivételével (3.1: $p = 0,002$) minden esetben nagyobb volt, mint 0,05 ($p > 0,05$), vagyis csak abban találtam különbséget a két csoport válaszában, hogy más edzés módszert alkalmaznak-e átlagos intellektusú sportolóiknál, mint az értelmi fogyatékossgal élők esetében (32. táblázat).

32. táblázat: A magyar és nemzetközi edzői csoport sportszakmai kérdésekre adott válaszában szignifikancia vizsgálata (a H5 hipotézis elemzése, saját szerkesztés)

Az edzők sportszakmai véleményével kapcsolatos kérdések (változók)	Szignifikancia ($p > 0,05$)
3.1 „van-e különbség az értelmi fogyatékossgal élő és az átlagos intellektusú társaik edzés módszere között”	0,002
3.2 „milyen jellegű különbség a legjellemzőbb”	
3.3 „milyen fokozatú értelmi fogyatékossgal élő embereket lehet megtanítani a teniszjátékra”	0,66
3.4 „5 melyik típusú „teniszjáték” a legjellemzőbb melyik korcsoporttal foglalkozik a legszívesebben”	0,52
3.5 „Play+Stay oktatásmetodika globális (nemzetközi szintű) bevezetése”	0,22
3.6 „Play+Stay versenyzési rendszer globális (nemzetközi szintű) bevezetése”	0,09
3.7 „közös edzés, versenyzés”	0,38
3.8 „mi a célja az SO Unified Sports programnak”	0,36
3.9 „milyen integrációs lehetőségek”	0,30
3.10 miért jó az ért. fogy. élő emberek számára a tenisz”	0,87

A H6-os hipotézisemben feltételezem, hogy azok az edzők, akik rendelkeznek *fogyatékossgal előtapasztalattal* statisztikailag kimutathatóan eltérő válaszokat adnak a *sportszakmai véleményeket vizsgáló* kérdésekre a fogyatékossgal előtapasztalattal *nem rendelkező* edzőkhöz képest. A szignifikancia érték kettő kivételével (3.7: $p = 0,0001$ és 3.8: $p = 0,004$) minden változó esetében nagyobb volt, mint 0,05 ($p > 0,05$), vagyis abban a kérdésben, hogy fontos-e az átlagos intellektusú játékosokkal *közös edzés és versenyzés* élménye, eltérő véleménnyel van a két vizsgált csoport. Szintúgy kimutatható különbség van az *SO Unified Program célját* illetően is, amelyek alapján az következtethető, hogy a fogyatékossgal előtapasztalat a sportszakmai véleményre befolyással lehet (33. táblázat).

33. táblázat: A fogyatékosági előtapasztalattal rendelkező és nem rendelkező edzők sportszakmai véleményének vizsgálata (a H6 hipotézis vizsgálata, saját szerkesztés)

Az edzők sportszakmai véleményével kapcsolatos kérdések (változók)	Szignifikancia (p>0,05)
3.1 „van-e különbség az értelmi fogyatékosággal élő és az átlagos intellektusú társaik edzés módszere között”	0,55
3.2 „milyen jellegű különbség a legjellemzőbb”	
3.3 „milyen fokozatú értelmi fogyatékosággal élő embereket lehet megtanítani a teniszjátékra”	0,59
3.4 „5 melyik típusú „teniszjáték” a legjellemzőbb melyik korcsoporttal foglalkozik a legszívesebben”	0,48
3.5 „Play+Stay oktatásmetodika globális (nemzetközi szintű) bevezetése”	0,62
3.6 „Play+Stay versenyzési rendszer globális (nemzetközi szintű) bevezetése”	0,19
3.7 „közös edzés, közös versenyzés”	0,0001
3.8 „mi a célja az SO Unified Sports programnak”	0,004
3.9 „milyen integrációs lehetőségek”	0,94
3.10 miért jó az ért. fogy élő emberek számára a tenisz”	0,32

5.1.4 Az edzői indíttatással, motivációval kapcsolatos eredmények

Fontos kérdésnek tartom, hogy a disszertációban bemutassam az edzők indíttatását, motivációját, hiszen a Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó tenisz edzők profiljának bemutatásához, szükséges ismernem azt, hogy miért is kezdtek el ezek a szakemberek értelmi fogyatékosággal élő sportolókkal foglalkozni. Azért is fontos ez, mert a szociodemográfiai adatok feldolgozásakor kiderült, hogy a magyar edzők 62,2%-a (23 fő), a nemzetközi edzői csoportnak pedig a 75,3%-a (58 fő) önkéntesként vállalja az edzői feladatokat. A magyar edzők közül munkavállaló 18,9%, míg a nemzetközi edzők 14,3%-a (11 fő) dolgozik fizetésért. A fogyatékosági előtapasztalattal rendelkező és nem rendelkező edzők válaszai egy változó esetében szignifikánsan eltértek ($p=0,028$) mégpedig abban a kérdésben, hogy mi motiválja őket az edzések megtartására.

A motivációjukra vonatkozó kérdésre adott válaszok sokféle okot tártak fel. A válaszokat nyolc kategóriába soroltam. A teljes populáció 41,2%-a *hivatástudatból*, 21,1%-a (24 fő) a *tenisz sport fejlesztő hatásának gyakorlati megvalósítása* kapcsán kezdett el dolgozni, 11,4% *családi* indíttatásból és szintén 11,4% a *szakirányú* végzettsége kapcsán kezdte el a munkát. A kategóriákat az alábbi táblázat mutatja (34. táblázat).

34. táblázat: Edzői indíttatás értelmi fogyatékossgal élő emberek teniszoktatásához a teljes populáció tekintetében (saját szerkesztés)

	Válaszok	Létszám (fő)	Létszám aránya (%)
1	Kíváncsiság	5	4,4
2	Kihívás	0	0
3	Szakirányú végzettség	13	11,4
4	Családi indíttatás: van fogyatékossgal élő ember	13	11,4
5	Az integráció, és az integrált sport megvalósítása	4	3,5
6	A tenisz szakmai tapasztalat és tudás kiaknázása	8	7
7	A tenisz sport fejlesztő hatásának gyakorlata	24	21,1
8	Hivatástudat	47	41,2
	Összesen	114	100

A feldolgozott szakirodalomból ismertek és korábbi tapasztalataim alapján is fontosnak tartom, hogy az átlagos intellektusú és értelmi fogyatékossgal élő sportolók *sportpályán kívül is találkozzanak*. Kíváncsi voltam, hogy mi motiválja az edzőket az edzéseken kívüli találkozásra. A válaszadók 22,8%-a szerint nincs szükség az edzésen kívüli találkozásra, míg a teljes populáció 77,2%-a szerint azonban fontos a találkozás és az edzéseken túli közös aktivitás.

A női edzők 46,7%-a (21 fő) szerint az *integráció és az integrált edzés* megvalósításának része a közös program edzésen kívül is, míg a férfi edzők 46,4%-aszerint a *hatékony és jó edzés szervezéséhez* szükséges a személyesebb ismeretség és az edzésen kívüli találkozás lehetősége (35. táblázat).

A nemzetközi és magyar minta összehasonlításában a magyar edzők legtöbbszörének (40,5%) motivációja a *személyes ismeretség*, míg a nemzetközi edzőké (33,8%) inkább az *életvitel szélesebb körű megismerése*.

35. táblázat: A férfi és női edzők motivációja az edzésen kívüli találkozásra (saját szerkesztés)

	Válaszok	Teljes létszám (fő)	Teljes létszám (%)	Női edzők (fő)	Női edzők (%)	Férfi edzők (fő)	Férfi edzők (%)
1	Fontosnak tartom, hogy jobban megismerjem őket, mint embert (személyiség)	19	17	10	22,2	11	40,5
2	Ahhoz, hogy jó edzést tartsak, szükséges a megfelelő definiálás és ahhoz edzésen kívül is találkozoznunk kell (sportoló)	28	25	2	4,4	32	13,5
3	Az integráció lényege a minél több együttlét, így lényeges szempont, hogy az edzésen kívül is találkozzanak átlagos intellektusú sporttársaikkal (integráció)	25	22	21	46,7	10	24,3
4	Aki az SO-ban dolgozik, annak több szempontból is ismernie kell sportolóit az egyéb társadalmi programok miatt, mint: Családi program (életvitel, családi háttér)	16	14	9	20	9	10,8
5	Nem szoktam találkozni velük külön, csakis edzéseken, de jó lenne (nincs lehetőség)	12	11	2	4,5	4	2,7
6	Szerintem a szakmai tudásom az edzésen átadható, így nincs szükség egyéb találkozóra. (nincs szükség rá)	14	12	1	2,2	3	8,2
		114	100	45	100	69	100

A Speciális Olimpia mozgalom egyik legnagyobb kihívása a toborzás, így érdekelt az is, hogy a megkérdezettek *hogyan képesek motiválni kollégáikat értelmi fogyatékossgal élő teniszezők tenisz oktatására*, hiszen a sport területén többnyire kevés lehetőség adódik arra, hogy fogyatékossgal élő emberekkel találkozzanak.

Az összes választ kategorizálva az edzők a fejleszthető képességek sikerében látták a motivációt. A teljes edzői minta 32,5%-a az *értelmi fejlődés* sikerével motiválná kollégáját, míg 25,4-25,4% a *fizikális* és *szociális* fejlődés sikerével, és legkevesebben, de nem elhanyagolható arányban (14,9%) a sportolók *pozitív hozzáállásával*, lelkes viselkedésével motiválná kollégáját (36. táblázat).

36. táblázat: A tenisz edző kollégák toborzásához alkalmazandó motiváló tényezők (saját szerkesztés)

	Válaszok	Teljes létszám (fő)	Teljes létszám (%)	Férfi edzők (fő)	Férfi edzők (%)	Női edzők (fő)	Női edzők (%)
1	A sportolók pozitív attitűdje, lelkesedése	17	14,9	9	13	8	17,8
2	A sportolók fizikális fejlődése	29	25,4	15	21,7	14	31,1
3	A sportolók érzelmi és szociális fejlődése	29	25,4	19	27,5	10	22,2
4	A sportolók értelmi fejlődése	37	32,5	26	37,7	11	24,4
5	Nem tudom megmondani	2	1,8	0	0	2	4,4
	Összesen	114	100	69	100	45	99,9

A magyar és nemzetközi edzők válaszait nézve a magyarok (37,8%) inkább a *fizikai fejlődés*, míg a nemzetközi edzők az *értelmi* fejlődés sikerével motiválná kollégáit (37. táblázat).

37. táblázat: Az edző kollégákat motiváló tényezők a mozgalomhoz való csatlakozás kapcsán a magyar és nemzetközi edzők válaszait tekintve (saját szerkesztés)

	Válaszok	Magyar létszám (fő)	Magyar arány (%)	Nemzetközi létszám (fő)	Nemzetközi arány (%)
1	A sportolók pozitív attitűdje, lelkesedése	5	13,5	12	15,6
2	A sportolók fizikális fejlődése	14	37,8	15	19,5
3	A sportolók érzelmi és szociális fejlődése	11	29,7	18	23,4
4	A sportolók értelmi fejlődése	7	18,9	30	39
5	Nem tudom megmondani	0	0	2	2,6
	Összesen	37	100	77	100

Végezetül kíváncsi voltam, hogy milyen indíttatásból foglalkoznak edzőként a válaszadók értelmi fogyatékossgal élő teniszezők oktatásával, vagyis, hogy mi motiválja őket erre a nagyszerű és csodálatos feladatra, küldetésre.

Az edzők (114 fő) 49,1%-nak motivációja a *sportolók őszintesége és hálás viselkedése*, de sokan *munkájuk ételmében, hasznosságában* bíznak a legjobban, ahogyan a magyar edzők 21,6%-a és a nemzetközi edzői csoport 32,5%-a. Sokan válaszolták a *látványos fizikális fejlődést*, ahogyan a férfi edzők 14,5%, a női edzők 17,8%-a sportolóik életvitelének javulását motiváló eszközként és mindösszesen 7 olyan edző volt, aki *nem*

tudott erre a kérdésre választ adni. A válaszokat az alábbi táblázat tartalmazza (38. táblázat).

38. táblázat: Edzői indíttatás értelmi fogyatékossgal élő teniszezők oktatására (saját szerkesztés)

	Válaszok	Magyar létszám (fő)	Magyar arány (%)	Nemzetközi létszám (fő)	Nemzetközi arány (%)	Férfi (fő)	Férfi (%)	Nő (fő)	Nő (%)
1	A hálájuk és az őszinteségük	20	54,1	36	46,8	37	53,6	19	42,2
2	A munkám hasznossága motivál	8	21,6	25	32,5	18	26,1	15	33,3
3	A látványos fizikális fejlődés motivál	8	21,6	10	13	10	14,5	8	17,8
4	Nem tudom megmondani	1	2,7	6	7,8	4	5,8	3	6,7
5	Összesen	37	100	77	100	69	100	45	100

Összességében elmondható, hogy az edzők indíttatása, motivációja azzal kapcsolatosan, hogy miért szeret értelmi fogyatékossgal élő teniszezőkkel foglalkozni, lényeges szempont az edzői profil felállításakor, hiszen az előbb bemutatott eredmények segítenek azokra a területekre ráfókuszálni, amellyel felkelthető a figyelem az értelmi fogyatékossgal élő emberek edzésének kihívásaira, szépségeire és sikereire.

A kérdéskörrel kapcsolatosan három hipotézist fogalmaztam meg. A H7-es hipotézisemben feltételezem, hogy az edzői indíttatásról, motivációról szóló kérdésekre adott férfi edzői és női edzői válaszok között statisztikailag kimutatható különbség van. A szignifikancia érték minden változó esetében nagyobb volt, mint 0,05 ($p > 0,05$), vagyis a férfi és női edzők edzői indíttatásra vonatkozó válaszaik kapcsán szignifikáns eltérés nincs (39. táblázat).

39. táblázat: A férfi és női edzők között az edzői indíttatásra vonatkozó válaszaik szignifikanciája (a H7 hipotézis vizsgálata, saját szerkesztés)

Az indíttatással, elköteleződéssel kapcsolatos kérdések (változók)	Szignifikancia ($p > 0,05$)
4.1 mi motiválta Önt, hogy értelmi fogyatékossgal élő embereket tanít teniszezni	0,42
4.2 mi motiválja Önt abban, hogy találkozzon sportolóival	0,61
4.3 hogyan motiválja kollégáit arra, hogy értelmi fogyatékossgal élő teniszezőket oktassanak	0,23
4.4 (ellenőrző kérdés) mi motiválja, hogy értelmi fogyatékossgal élő teniszezők oktatásával foglalkozzon	0,28

A H8-as hipotézisemben feltételezem, hogy az *edzői indíttatásról, motivációról* szóló kérdésekre adott *magyar edzői és nemzetközi edzői* válaszok között statisztikailag kimutatható különbség van. A szignifikancia érték minden változó esetében nagyobb volt, mint 0,05 ($p > 0,05$), vagyis a magyar és nemzetközi edzők edzői indíttatásra vonatkozó válaszaik kapcsán szignifikáns különbség nincs (40. táblázat).

40. táblázat: A magyar és nemzetközi edzők között az edzői indíttatásra vonatkozó válaszaik szignifikanciája (a H8 hipotézis vizsgálata, saját szerkesztés)

Az indíttatással, elköteleződéssel kapcsolatos kérdések (változók)	Szignifikancia ($p > 0,05$)
4.1 mi motiválta Önt, hogy értelmi fogyatékossgal élő embereket tanít teniszezni	0,24
4.2 mi motiválja Önt abban, hogy találkozzon sportolóival	0,31
4.3 hogyan motiválja kollégáit arra, hogy értelmi fogyatékossgal élő teniszezőket oktassanak	0,55
4.4 (ellenőrző kérdés) mi motiválja, hogy értelmi fogyatékossgal élő teniszezők oktatásával foglalkozzon	0,62

Végezetül a H9-es hipotézisemben feltételezem, hogy a *fogyatékossgai előtapsztalattal rendelkező* edzők edzői indíttatásra, motivációra vonatkozó kérdésekre adott válaszaik szignifikánsan eltérnek a *fogyatékossgai előtapsztalattal nem rendelkező* tenis edzők válaszeitől. A szignifikancia érték egy kivételével (4.1: $p = 0,028$) minden vizsgált változó esetében nagyobb volt, mint 0,05 ($p > 0,05$), vagyis eltérés van a két említett edzői csoport válasza között abban a kérdésben, hogy mi motiválja őket arra, hogy értelmi fogyatékossgal élő embereket tanítson teniszezni (41. táblázat).

41. táblázat: A fogyatékossgai előtapsztalattal rendelkező és nem rendelkező edzők között az edzői indíttatásra vonatkozó válaszaik szignifikanciája (H9 hipotézis vizsgálata, saját szerkesztés)

Az indíttatással, elköteleződéssel kapcsolatos kérdések (változók)	Szignifikancia ($p > 0,05$)
4.1 mi motiválta Önt, hogy értelmi fogyatékossgal élő embereket tanít teniszezni	0,028
4.2 mi motiválja Önt abban, hogy találkozzon sportolóival	0,71
4.3 hogyan motiválja kollégáit arra, hogy értelmi fogyatékossgal élő teniszezőket oktassanak	0,25
4.4 (ellenőrző kérdés) mi motiválja, hogy értelmi fogyatékossgal élő teniszezők oktatásával foglalkozzon	0,11

5.2 A szakértői csoporttal (3. számú minta) végzett strukturált mélyinterjúk eredményei

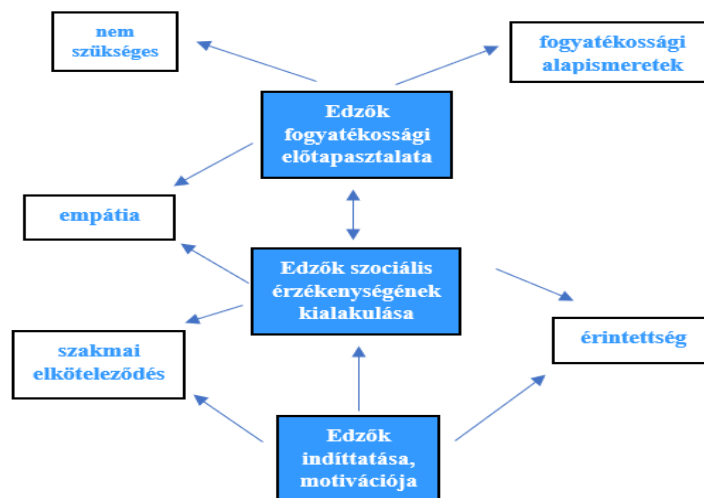
Mint azt már a *Módszerek* fejezetben említettem, kutatásom eredményeinek ellenőrzéseként 2024. januárjában *strukturált mélyinterjút* készítettem a Nemzetközi Speciális Olimpia Szövetség tenisz sportszakmai bizottságának (Special Olympics International Sports Resource Team, tennis) tagjaival, hogy a témámat érintő kérdésekkel kapcsolatosan megismerjem az ő véleményüket is. Ők a *Módszerek* fejezetben, mint *harmadik minta* kerültek bemutatásra. A csoport tagjainak (N=10) válaszait strukturálás után kategorizáltam és minden kérdés esetében a válaszokat három kategóriába soroltam.

A szakértői csoport *szociodemográfiai* jellemzőit vizsgálva elmondható, hogy mindegyikük több mint 10 éve dolgozik a tenisz szakmában, közülük hárman több mint 30 éve. Hatan mind a Speciális Olimpia mozgalomnak (SOI), mind pedig a Nemzetközi Tenisz Szövetségnek (ITF) is dolgoznak, hárman csak az SOI-nak és 1 fő csak az ITF-nek.

A szakértők mindegyike több mint 5 éve foglalkozik értelmi fogyatékosággal élő sportolókkal, közülük 4 fő 16 évnél is több ideje és ketten több mint 26 éve.

A megkérdezettek közül négyen több mint 3 éve, 4 fő több mint 16 éve, míg ketten a bizottságból már több mint 21 éve dolgozik a Speciális Olimpia mozgalom *tenisz szakágában*, sőt, annak alapítói.

Fontosnak láttam megkérdezni véleményüket a *fogyatékosági előtapasztalatról* is, hiszen a dolgozatom egyik legfontosabb eleme ennek vizsgálata. Három szakember szerint az *empatikus gondolkodásmódhoz* vagy a pozitív attitűdök kialakulásához szükséges a fogyatékosági előtapasztalat, míg hármuk véleménye szerint az a *fogyatékosági alapismeretek* magasszintű tudását feltételezi. Négyük szerint *egyáltalán nem fontos* az előtapasztalat megléte. Lényeges azonban a *szociális érzékenység*, melynek kialakulása három szakértő szerint a családi *érintettségéből*, négyük szerint a *szakma iránti elköteleződésből* és szintén három szakértő szerint az edzők fogyatékosággal élő emberek iránt érzett *empátiából* és *segítő szándékból* fakad. Az alábbi ábra mutatja a szakértők válaszai közötti összefüggéseket (21. ábra), vagyis, hogy véleményük szerint az edzők fogyatékosági *előtapasztalata*, *szociális érzékenysége* és *motivációi* között összefüggés van.

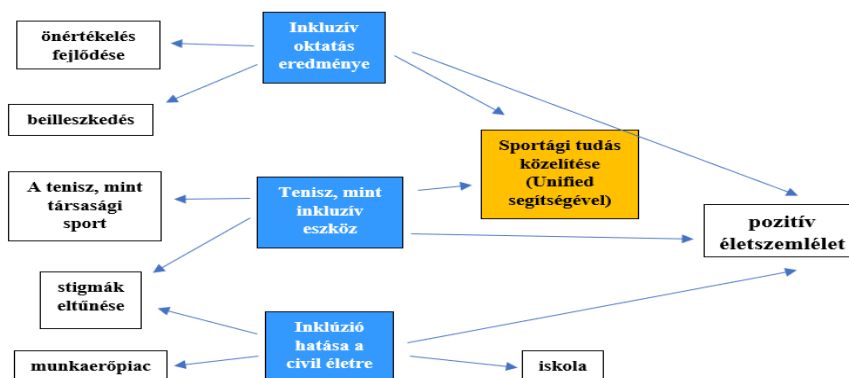
21. ábra: A szakértői csoport mélyinterjúk válaszai közötti összefüggések I. (saját szerkesztés)

Habár a bizottság tagjai nem mind gyakorló edzők már, kíváncsi voltam néhány, az edzést és gyakorlati megvalósítást érintő véleményükre is. Érdekelt, hogy szerintük miben különbözik az átlagos intellektusú és az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők *edzése, edzésmódszere*. meglátásuk szerint a *türelem (2 fő)*, amelynek megléte nélkül nem lesz eredményes a foglalkozás, az *edzők szakmai felkészültsége*, a progresszív teniszoktatásban és a fogyatékossgai alapismeretek terén (2 fő), valamint a lassabb fejlődési ritmus miatt szükséges *több edzésidő (3 fő)*, amely biztosítja, hogy egy gyengébb értelmi képességű sportoló is elsajátíthassa a megfelelő technikai és taktikai tudást. Három szakértő szerint *nincs különbség* és nem is szabad különbséget tenni, hanem *az inklúzió segítségével* olyan edzéstervet kell kidolgozni, amelyben minden sportolónak van a képességeihez megfelelő feladat.

A szakértők véleménye szerint az *inkluzív oktatás eredménye* lehet a könnyebb társadalmi *beilleszkedés*, az ún. mainstream társadalomhoz való *közelítés, közeledés (3 fő)*, a nagyobb fokú és hatású *sportági* fejlődés, ami a Unified Sports program célja is (4 fő) vagy az *önmegvalósítás, az önbizalom* fejlődése (3 fő). A tenisz, mint társasági sport és mint egyfajta inkluzív eszköz segít a sportolók és sporttársak *különbözőségének „elrejtésében” (2 fő)*, az SO Unified Sports Program által kidolgozott „Érdemi Részvétel

Elvének” (Special Olympics 2024) szélesebb körű *gyakorlati* alkalmazásában (3 fő) és a *pozitív életszemléletben* (5 fő).

Végezetül érdekelt az is, hogy véleményük szerint az *integrált sportban való részvétel* a civil élet mely területein segíthet közvetlenül a fogyatékkal élő sportolóknak, hol látják ennek legnagyobb hatását. A szakértői csoportból ketten a legtöbb változást az *iskolai környezetben* való érvényesülésben, beilleszkedésben, öten a *munkaerőpiacon* való elhelyezkedésben, hárman a társas kapcsolatok kialakítása terén, valamint az *egészséges életmód* és a minőségi *életvitel* kialakításában látják. Az alábbi ábra szemlélteti a megkérdezett témák közötti összefüggéseket (22. ábra), vagyis, hogy az inkluzív nevelés és oktatás pozitív hatással van a sportági tudás fejlődésére, amelynek intézményesített megvalósítása a Unified Sports program.

22. ábra: A szakértői csoport mélyinterjú válaszai közötti összefüggések II. (saját szerkesztés)

6. MEGBESZÉLÉS

Vizsgálataimat általános iskolás korú sportoló gyerekek körében kezdtem, de csakhamar nyilvánvalóvá vált számomra, hogy valóban fontos a fogyatékossgal élő emberek környezetében élők érzékenyítése, de ennél még fontosabb azoknak a szakembernek a tapasztalata, hozzáállása, attitűdjei, érzékenysége, tudása, akik a sport és az integráció segítségével nemcsak egy sportágra, hanem az életre is felkészítik fogyatékossgal élő sportolóikat.

Sportágam, a tenisz kapcsán több évtizedes tapasztalattal rendelkezem. Ez segített abban, hogy lássam, hogy a tenisz, mint társasági sport és egy edző, aki „társasági ember” rendkívül hatékonyan fejlesztheti az értelmi fogyatékossgal élő sportolók szociális és mentális képességeit. Ezért is választottam a kutatásomhoz olyan témát és mintát, amely nővum az edzők körében végzett tanulmányok palettáján.

A korábban végzett vizsgálataim és a szakirodalom feldolgozása során megláttam, hogy a Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó edzők többdimenziós feladatot (Dowling és mtsai 2012, McConkey 2018) látnak el. A Speciális Olimpia mozgalom *tenisz szakágában tevékenykedő edzőkről* még nem készült egyetlen tanulmány sem, ezért fontosnak tartottam részletesen megvizsgálni azokat a szakembereket, akik hivatásuknak, küldetésüknek választották az értelmi fogyatékossgal élő emberek tenisz edzését.

A két edzői minta és azok részletes szociodemográfiai, tapasztalati és szakmai vizsgálata több aspektusban és több szempontból is elemzésre került, amelynek lényege, ezeknek a szakembereknek az élet-, és munkakörülményeinek megismerése. A kutatás céljai között szerepelt, hogy megállapítást nyerjen, hogy milyen általános edzői és szakmai edzői véleménnyel, és indítatással, motivációval rendelkeznek ezek a szakemberek. Vannak-e fontos hasonlóságok, különbségek és speciális indítatások, elköteleződések, amiért ezt a sportszakmai területet választották.

A disszertációban elsősorban az elit teniszedzőként dolgozó edzők *profilját* kívánom bemutatni, de semmiképpen nem szerettem volna kihagyni a *magyar SO*-ban dolgozó tenisz szakemberek szociodemográfiai és szakmai hátterével történő összehasonlítást sem. Nagyon fontos megjegyezni, hogy az összehasonlítás semmiképpen sem minőségi, mint inkább a szociodemográfiai és szakmai különbségek és jellemzők

egymás melletti bemutatása. Dolgozatommal továbbra is célom, hogy több tenisz szakember-csoport véleményét, tapasztalatát, indíttatását és motivációját ismertessem.

A nemzetközi edzőket sportvezetői, vezetőedzői státuszuk, valamint az értelmi fogyatékkal élő embereket érintő vezetői feladatköreik kapcsán választottam mintának kutatásomhoz. A 77 elit tenisz edző több mint 40 különböző ország képviselője, így elmondható, hogy nemzetközi szinten igen széles a válaszadók palettája, ami azért is lényeges, mert *elit tenisz edzői* státuszuk kapcsán ők mégis egy homogén csoportot alkotnak. A magyar edzői minta (37 fő) nem homogén, hiszen van közöttük szakedző, testnevelő tanár és gyógypedagógus végzettséggel rendelkező szakember, akik vagy foglalkozásuk miatt, vagy a Speciális Olimpia mozgalom önkénteseként vesznek részt a tenisz szakág munkájában.

Az edzők szociodemográfiai vizsgálata során kiderült, hogy a nemzetközi elit tenisz edzők között *több férfi edző volt, mint nő (74% - 26%)*, akik életkorukat tekintve inkább a középkorúak közé tartoznak, hiszen az *átlagéletkor* 45,4 év. A magyar edzőknél az arány pont fordított, hiszen 67,6% nő és 32,4% a férfi edzők aránya. Az összes edző tekintetében 60,5% - 39,5% a férfi – nő arány, ami hozzávetőlegesen a Speciális Olimpia nemzetközi cenzusában szereplő arálynak felel meg, hiszen a 2023-ban számolt 4.447 fő tenisz edző közül 56,9% (2531 fő) férfi és 42,7% (1900 fő) nő (Special Olympics 2024). Az arányok hasonlósága erősíti és segíti az eredmények bemutatását is.

Az edzők többnyire házasok és családban élnek, de meglepően sok közöttük az egyedülálló, akik *ön gondoskodók*, önállók, így a tapasztalat szerint több idejük jut mások segítségére is, valószínűleg ezért vállalnak önkéntes munkával járó, segítő szerepet fogyatékkal élő emberekkel foglalkozó civil szervezeteknél, olyanoknál, mint a Speciális Olimpia mozgalom (Pázmány és Lentner 2020).

Amit fontos megemlíteni, hogy az *iskolai végzettség* tekintetében igen iskolázott közeggel dolgozunk, hiszen a nemzetközi edzők több mint 85%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezik. A magyar szakembereknél arányaiban több a csak középfokú végzettségű, ez arra adhat magyarázatot, hogy a magyar edzők többsége nem sportvezető, ahogyan nemzetközi kollégáik, és nem számítanak elit edzőnek sem. Ahhoz, hogy egy sportedző a magyar SO-ban dolgozhasson, nem feltétel a felsőfokú végzettség, a magas szintű edzői képzés (középfokú edzői minősítés szükséges) és a sok éves sportági szakmai

tapasztalat. Fontos viszont megjegyezni, hogy 2010 óta a második Orbán-kormány kiemelt stratégiai ágazatként kezeli a magyar sport ügyét (Sárközy 2017) és számos ösztöndíj programot, pályázati lehetőséget kínál a fogyatékossgal élő sportolókkal foglalkozó edzők számára. Ilyen elismerés például a Gerevich ösztöndíj, amelyet a Magyar Speciális Olimpia Szövetség szakágvezetői és legalább középfokú edzői végzettséggel, vagy testnevelő tanári diplomával rendelkező sportszakemberei kaphatnak. A Gerevich ösztöndíj nem emeli ki az edzőket az önkéntes státuszból, azonban elismerő és motiváló tényezőként hatásos. Tehát az edzők *munkaviszonyát* tekintetbe véve sok az *önkéntes* (75,3%), amely világszerte jellemző a Speciális Olimpia mozgalomban tevékenykedő szakemberekre, de a nemzetközi edzői csoportból többen számoltak be arról, hogy a nemzeti programokban egyre több szakembert foglalkoztatnak fizetett *alkalmazottként*. Ez azért lényeges, mert a Speciális Olimpia mozgalom keretei között sportoló és dolgozó személyek létszámának növekedésével egyre nagyobb szükség van a felsőfokú iskolai végzettséggel, sportszakmai és gyógypedagógiai tapasztalattal rendelkező szakemberekre (Roswal 1988, Dowling és mtsai 2012, Pázmány és Lentner 2020).

A Speciális Olimpia mozgalom alapjaiban véve *globálisan egy önkénteseket toborzó és tömörítő szervezet*, ahol a hivatalos adminisztrációs feladatköröket ellátó pozíciókon kívül szinte minden vezetői státusz és beosztás önkéntes alapon történik.

A Magyar Speciális Olimpia Szövetség esetében az elnök, a társelnökök, az elnökségi tagok, a közösségi programok vezetői, sőt a legfontosabb sportági vezető, a szakágvezető is önkéntes szerződéssel rendelkezik. Ez a fajta szervezeti működés Magyarországon csak a Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó szakemberekre jellemző. A Paralimpia mozgalomban, a szervátültetett sportolók szövetségében dolgozó sportági szakemberek között több a munkaviszonyban vagy megbízással dolgozó sportvezető, vagy sportági szakember, de ott is számos edző önkéntesként dolgozik.

A gyorsan fejlődő versenysport közegében, ahol egyre több lehetőséghez jutnak nemzetközi megmérettetéseken a fogyatékossgal élő sportolók is, ma már elvárás az eredményes nemzetközi szereplés. A sportspecifikus képzéseken, edzéseken kívül ma már a sportpszichológiai és szociális fejlesztés is egyre nagyobb hangsúlyt kap a fogyatékossgal élő sportolók körében (Lányiné és mtsai 1991, McConkey és mtsai

2012). Ehhez azonban szükséges *a megfelelő szakképzettséggel rendelkező*, tapasztalt szakemberek bevonása. A magyar edzői mintában kisebb az önkéntesek aránya, mert a magyar megkérdezettek nem elit edzők, nem sportvezetők. A magyar minta esetében kevesebben végzik önkéntesként (18,9%) edzői teendőiket, mert munkahelyük delegálta őket az edzői, sportmunkatársi szerepkörbe. Az is több esetben előfordult, hogy a munkahelyükön ismerkedtek meg a tenisz sporttal, ezért az intézmény alkalmazottjaként foglalkoznak a sportolókkal.

A *szakmai tapasztalat* években kifejezett vizsgálata terén a teljes populáció, vagyis az összes megkérdezett edző közül a legtöbben a *4 és 10 év közötti* időtartamot jelölte, azonban a nemzetközi edzők között nagyobb arányban voltak olyan szakemberek, akik *több mint 16 éve* foglalkoznak értelmi fogyatékossgal élő sportolóikkal. A magyar mintában többen jelölték az *1 és 3 év közötti* időintervallumot, ami azt mutatja, hogy a nemzetközi szakághoz képest viszonylag „fiatal” a Magyar Speciális Olimpia Szövetség tenisz szakága, vagyis a magyar sportági szakemberek az elmúlt 1-3 évben kezdtek el teniszt oktatni értelmi fogyatékossgal élő sportolóik számára.

Mint azt már dolgozatom során többször is említettem, a *fogyatékossgai előtapasztalat* kérdését fontos aspektusnak tartom a Speciális Olimpia mozgalom keretei között dolgozó edzők esetében. A korábbi vizsgálataim és a bemutatott nemzetközi tanulmányok is azt bizonyították, hogy azok a szakemberek, pedagógusok, segítők, ápolók, gondnokok, önkéntesek, akik környezetében él értelmi fogyatékossgal élő ember, sokkal pozitívabb attitűdökkel rendelkeznek és ezáltal érzékenyebbek fogyatékossgal élő embertársaik iránt (Dowling és mtsai 2011, Orbán-Sebestyén és mtsai 2018c). Ez a megállapítás arra is engedett következtetni, hogy ezek a személyek nagyobb mértékben érzékenyíthetők értelmi fogyatékossgal élő embertársaik iránt. A nemzetközi elit edzőket (44,4%) és a magyar edzőket (51,4%) is vizsgálva mindkét minta közel felének van fogyatékossgai előtapasztalata. Ez azt bizonyítja, hogy a vizsgált szakemberek az SO mozgalomban végzett munkájuk mellett is találkoznak fogyatékossgal élő emberekkel, vagy környezetükben él ilyen személy. Ez az eredmény feltételezi azt is (habár ez esetben a minta nem reprezentatív), hogy a fogyatékossgai előtapasztalattal rendelkező személyek gyakrabban választják a fogyatékossgal élő emberek sportját munkájuknak, hivatásuknak.

A szociodemográfiai jellemzők mellett három további kérdéskört vizsgáltam az edzőknél, amelyekre hipotéziseket is felállítottam, amelyeket a Következtetések fejezetben részletezek.

Az első kérdéskörben *az edzők általános edzői tapasztalatát, véleményét* vizsgáltam, amit azért tartottam fontosnak, mert véleményem szerint ismerni kell azokat a tapasztalati tényezőket, meglátásokat, véleményeket, amelyek alapján az SO mozgalomban dolgozó teniszedzők küldetésüket, kihívásaikat megvalósítják. Ebben a kérdéskörben a szakértői minta véleményére is kíváncsi voltam.

A nemzetközi szakértői csoporttal (3. számú minta) készített mélyinterjúk eredményeit az előző fejezetben bemutatam. A kérdéscsoportokra vonatkozó véleményüket azonban a témaköröknél, az edzői válaszokkal összevetve ismertetem.

Az SO tenisszel foglalkozó felsővezetői minta véleménye szerint a többéves sportszakmában eltöltött idő általában lehetőséget biztosít arra is, hogy a sportolók több szegmensével is megismerkedjenek a szakemberek pályafutásuk során. Így a megkérdezettek (N=10) ezt az utat bejárva ismerkedtek meg a fogyatékossgal élő teniszezőkkel és közülük mindannyiuk végül az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők fejlesztését, edzését választotta.

Egyikük véleménye: *„Munkám során szerettem volna lehetőséget adni a teniszedzők által az értelmi fogyatékossgal élő sportolóknak ahhoz, hogy teljes mértékben kiaknázhassák a sportban rejlő lehetőségeket, mert tapasztalatom szerint a teniszedző státusza és társadalmi pozíciója sok kaput nyithat meg számukra.”* (szakértő 03)

Egy másik vélemény: *„Mindig is szerettem a kihívásokat, újat szervezni, újjáépíteni. Itt az SO-nál szükség volt rám, ezért fogadtam el a felkérést a mozgalomhoz való csatlakozásra és az inkluzív sport alkalmazására”* (szakértő 02).

A kérdéskör kapcsán kíváncsi voltam, hogy az edzők kizárólag értelmi fogyatékossgal élő emberekkel foglalkoznak, vagy vannak átlagos intellektusú, ép fejlődési ütemű sportolók is. A válaszokból kiderült, hogy többnyire nem „szakosodnak” értelmi fogyatékossgal élő sportolókra, így legtöbbjük ép fejlődési ütemű teniszezőket is edz, ahogyan a szakértői csoportnál is kiderült, hogy a Speciális Olimpia mozgalom mellett más szervezetnek is dolgoznak, sőt ezek segítségével kerültek az SO-hoz.

Ezt a kérdéskört folytatva érdekelt, hogy az edzők szerint könnyebb vagy nehezebb az *edzések szervezése* és lebonyolítása értelmi fogyatékossgal élő sportolók esetében, amelyre az összes edző 11,4% válaszolta, hogy *egyáltalán nem nehezebb* nekik edzést tartani. Az edzők több mint 80%-a tehát szakmai kihívásként tekint az edzések megtartására egyrészt mert szerintük *más attitűd, hozzáállás* szükséges ehhez a sportszakmai feladathoz, másrészt eltérő a sportolók *fejlődési üteme*, de megjegyezték, hogy az edzések sikere sokszor az edzők *differenciáló* képességén, szakmai *tudásán* és *gyógypedagógiai* ismeretein is múlik, vagyis a válasz igencsak összetett. A „*nem nehezebb*” választ adó edzőknek nagyobb az inkluzív gyakorlatban való jártassága és ismeri az integrált foglalkozások nyújtotta lehetőségeket is amellet, hogy pozitív attitűdökkel, empátiával és türelemmel rendelkeznek.

Hasonlóan vélekedett erről a szakértői csoport is, akik szerint olyan *inkluzív edzéstervet* kell kidolgozni, amely nem engedi megkülönböztetni az értelmi fogyatékossgal élő és az átlagos intellektusú sportolót vagy a képességeik közötti különbséget. Mint gyakorló edző és tenis� szakember, én is ezen a véleményen vagyok és tapasztalataim szerint az SO mozgalom által kidolgozott egyesített sport szabályzatok (Special Olympics 2024) pontosan ezt a felfogást segítik elő még ha sokszor rendkívül nehéz is nagyon hasonló képességű, de eltérő intellektusú sportolókat összehozni, egyesíteni (Krahenbühl Leitao 2001, Nanavati és Haas 2015).

Az edzések hatására a sportolókon *észlelhető változások* is jelentős szerepet játszhatnak abban, hogy az edzők a teniszt hatékony integráló és képességfejlesztő sportágnak tartják. Véleményük szerint a *mentális*, a *fizikális* és a *szociális* fejlődés mellet az *önállóság*, az *önbizalom*, a *magabiztosság*, valamint a *fegyelmezettség* és a *beilleszkedő* képesség fejlődése észlelhető. Dowling és munkatársai (2010) a Speciális Olimpia Világjátékokon dolgozó edzők és sportolók vizsgálatakor az egyik legnagyobb lehetőséget a nemzetközi versenyeken való szereplésben látják. Ezeken az eseményeken számos olyan hatás éri a speciális olimpikonokat, amelyeket hazai rendezésű versenyeken nem tapasztalhatnak. Az új környezet, a megszokottól eltérő időbeosztás, az étkezés, az utazás számos olyan új ingerhez juttatja az értelmi fogyatékossgal élő sportolókat, amelyek sok esetben életre szóló élményt nyújtanak és ezáltal fejlesztik szociális és mentális képességeiket (Siperstein és mtsai 2003, McConkey és mtsai 2009, Dowling és mtsai 2010).

A szakértői (3.) minta szerint a nemzetközi megmérettetésen túl a *foglalkoztatottság*, vagyis a belépés munka világába is fontos változást hozhat, hiszen „*az integrált sportgyakorlat segíthet olyan területeken, mint az önálló munkavégzés, a vezetői szerep vállalás vagy az érdekérvényesítés*” (szakértő 04).

Egy korábbi szakirodalmi áttekintésben szerzőtársaimmal szintén erre a megállapításra jutottunk, de a gyakorlatban azt tapasztalom, hogy azok a teniszezők, akik részt vettek már Speciális Olimpia világtornákokon és annak másfél éves előkészítő szakaszán (rendszeres válogatott edzésen, edzőtáborokon, médiamegjelenéseken, csapatfogadásokon, nemzetközi előversenyeken stb.) hatalmas személyiség fejlődésen mentek keresztül (McConkey 2016, Orbán-Sebestyén és mtsai 2021a).

Érdekes témának tartottam annak kérdését is felvetni, hogy vajon melyik korosztállyal foglalkoznak szívesebben az edzők, ha tenisz oktatásról van szó. A teljes populációt nézve érthető, hogy az edzők közel fele a *21 év alatti korosztályt* jelölte, hiszen fiatal sportolókat fejleszteni mindig könnyebb. A nemzetközi elit edzők (54,5%) közül sokan megjegyezték, hogy egészen fiatal koruktól kezdve tanítják, nevelik játékosaikat és ezáltal jobban ismerik képességeiket, mint azokat, akik később már csak felnőtt korban kerülnek hozzájuk. Lányiné és Marton (1991) könyve azonban rávilágít arra, hogy az értelmi fogyatékosággal élő emberek lassabban fejlődnek, mint azonos korú átlagos intellektusú társaik, így felnőtt korban sokszor alkalmasabbak a fizikális, a szociális és a mentális fejlődésre vagy az ún. szociális kompetenciára is. Valószínűleg ez is az oka lehet annak, hogy a Speciális Olimpia mozgalom sportolóinak átlagéletkora (33 év) magasabb, mint az átlagos intellektusú és átlagos fejlődési ütemű professzionális versenysportolóké (26,5 év) (Lányi és Marton 1991, Longo és mtsai 2016, Special Olympics Wisconsin 2024).

Kitértem arra is, hogy az edzők véleménye szerint fontos-e a *jó környezet és családi háttér* ahhoz, hogy teniszezőik következetesen eredményesek és felkészültek legyenek, amivel az edző közel fele egyetértett, de sokan látják úgy, hogy nem ez számít. A tenisz korábban ún. „*fehérsportnak*”, úrisportnak számított és csak a gazdagabb családok számára volt elérhető, mígnem az ITF szakemberei is ráébredtek arra, hogy ahhoz, hogy a tenisz ne veszítse el társadalmi státuszát, meg kell teremteni új sportolói bázisát.

A Speciális Olimpia mozgalom – mint azt a korábbi történeti fejezetben is bemutattam – 1987-ben vette fel sportágai közé a teniszt, így az értelmi fogyatékosággal élő emberek számára közel 40 éve már a mozgalom által is elérhető sportág. Az SO közösségi programjai, mint pl. a Családi Program pedig világszerte toborozza azokat a családokat, akik a társasági sportokat, mint a teniszt is előszeretettel űzik. Világszerte számos családi SO teniszeseményt szerveznek a nemzeti programok, amelyek célja, hogy összehozza a hasonló sorsú családokat és összetartsa a testvéreket, szülő-gyermek kapcsolatokat (Kersh és Siperstein 2008, Pázmány és Lentner 2020). A mozgalom tehát nemcsak sportszakmai hanem társadalmi célokat is megvalósít.

A korábban bemutatott, Speciális Olimpiával kapcsolatos szociológiai és pedagógiai kutatások szakirodalmában a legtöbb esetben kitér arra is, hogy az integrált edzés, vagy csak maga a sportolás milyen készségeket, képességeket fejleszt a sport és az edzések során (Dowling és mtsai 2011, McConkey 2016). A tenisz természetesen minden edző véleménye szerint jó hatással van az értelmi fogyatékosággal élő sportolókra, így az előbb kifejtett *társasági sport státusza révén* tehát segít a *szocializációban, következetességre, együttműködésre* nevel, versenysportként pedig fejleszti az *önbizalmat*, a megfelelő *önértékelést, kitartást*. A nemzetközi elit tenisz edzők (28,1%) a sportág *önállóságra nevelő* hatását tartják a legfontosabbnak, míg a magyar minta (31,3%) inkább a tenisz *szocializáló* hatását emelte ki. A kérdéssel kapcsolatosan a tenisz szakértői csoport is kifejtette véleményét. Ők többnyire az inklúzió hatásairól tettek említést.

Egyikük véleménye: „*Azért jók az integrált sportfoglalkozások, mert ott csapatként kell dolgozni, így mindenkire számítanak. Egy versenyzői státuszú (Unified Sports: competitive model) egyesített tenisz páros is csak akkor működik jól, ha közös megoldásokkal, taktikai és stratégiai megoldásokkal játszik a mérkőzéseket.*” (szakértő 04)

Az edzéseken adódó nehézségek kapcsán az edzők egy csoportja a *sportolókkal* kapcsolatos problémákat jegyezte meg, míg a másik csoport az edzés körülményekkel kapcsolatos problémákat emelte ki.

Az edzőknek nehézséget okoz, ha a sportolónál megjelenik a *koncentráció* hiánya, a *gyenge technikai* tudás, vagy ha *túl lassú* a tanulásban, de a teljes mintát vizsgálva a

legtöbbsen (20,1%) a *viselkedési problémák* kezelésének nehézségét jelölték. Azok az edzők, akik a *szakmai nehézségeket* említették, a kevés teniszspecifikus *jó gyakorlatot*, a kevés *önkéntest* és az *edzésszervezési* nehézségeket jelezték, amelyek a sportlétesítményekben lévő problémákból vagy a fogyatékossgal élő emberek sportjának *másodlagos státuszából* adódik. Az SO mozgalomban dolgozó edzők, tehát nem minden esetben a *fogyatékossgból adódó nehézségek* kezelését tartják kihívásnak, mint inkább az edzésekre történő eljutást, a helyszínek, létesítmények hiányát és a fogyatékossg specifikus tenisz szakma gyakorlatának hiányát. Ezt a korábbi szakirodalom is megerősíti (Dorogi 2012, Sáringer 2014).

A mozgalom egyik fontos küldetése az értelmi fogyatékossggal élő sportolók egész éven át tartó edzés és versenyzési lehetőségének biztosítása (Siperstein és mtsai 2003, Wisinger 2009), ami nem könnyű egyetlen sportági szakszövetség számára sem, hiszen ezek a sportolók többnyire önállóan nem közlekednek, így csak segítséggel jutnak el az edzésekre, ami további szakemberek és önkéntesek aktív jelenlétét kívánja. A hazai SO szakág ezért lehetősége szerint hétköznapiakra szervezi versenyait, hogy minél több sportoló számára iskolaidőben, munkaidőben legyen elérhető az edzés vagy versenyzési lehetőség.

A Magyar Speciális Olimpia mozgalom sportági szakágai változó rendszerben szervezik eseményeiket, amelyek függenek tehát a sportlétesítmények kapacitásától, a versenyeken rendszeresen induló tagszervezetek részvételi lehetőségeitől és a versenyzői létszámtól is.

Az edzőknek feltett *sportszakmai kérdések esetében* az ép fejlődési ütemű és értelmi fogyatékossggal élő sportolók teniszedzéseinek módszertani különbözőségeire helyeztem a hangsúlyt. Kérdéseim között szerepelt a teniszsporthoz elégséges fogyatékossgai szint kérdése, a sportolók játéktílusának jellemzői, az SO mozgalom által kiemelkedően fontos egyesített sport (Unified Sports®) programban megvalósítandó ún. *érdemi részvétel elve* és a ITF (Nemzetközi Tenisz Szövetség) által indított Play+Stay oktatási és versenyeztetési rendszer hasznossága.

Mind a nemzetközi mind pedig a magyar edzők is egyetértettek abban, hogy *más edzésmódszert kell alkalmazni* az értelmi fogyatékossggal élő és mást az átlagos intellektusú sportolók edzésén. A nemzetközi edzők szerint a sportolók *értelmi*

képességei miatt, míg a magyarok a sportolók szociális különbségei miatt tartják ezt fontosnak. Abban mindannyian egyetértettek, hogy az edzések feladatsora nem feltétlenül különbözik, leginkább viszont az intenzitásban, az edzés anyag mennyiségében és az ismétlések számában kell különbséget tenni. A nemzetközi edzők szerint az előbb említett feltételeket differenciáltan kell alkalmazni az eltérő értelmi képesség miatt. A magyar edzők szerint az átlagos intellektusú sportolók és az értelmi fogyatékossgal élő sportolók szociális helyzete közötti eltérés befolyásolhatja az edzésmódszereket, edzésszervezést. Ezt a korábbi szakirodalom is megerősíti (Berszán 2017).

Az interjúk során megkérdezett szakértők szerint viszont *nem kell más edzésmódszert alkalmazni, legfeljebb több idő, türelem és empátia* kell ahhoz, hogy a kijelölt edzés munkát az értelmi fogyatékossgal élő sportolók elvégezzék. Volt, aki felhívta a figyelmet arra a problémára, hogy számos sportlétesítmény nem kínál elegendő lehetőséget a fogyatékossgal élő sportolók számára, ahogyan ezt már a korábban bemutatott szakirodalom is igazolta (Dorogi 2021, Sáringerné 2014, Gombás 2017).

Az egyik szakértő szerint: *„Az edzések szervezése kapcsán a legnagyobb nehézség talán, hogy a sportklubok és sportközpontok nem foglalkoznak eleget a fogyatékossgal élő emberek sportolási lehetőségeivel. Az utánpótlássport és a versenysport szinte mindenhol prioritást élvez a fogyatékos sport előtt.”* (szakértő 09)

„A sport segítségével megvalósítható inklúzió pontosan akkor hatékony, ha nem érzékelhető a megkülönböztetés, azonban mégis figyelembe veszik az egyéni képességek szintjét. A sportlétesítmények a legtöbb esetben nem biztosítják ugyanazt a lehetőséget a fogyatékossgal élő sportolóknak, vagyis nincs ezen a téren esélyegyenlőség.” (szakértő 08)

Mivel a teljes populáció 97%-a szerint *különbséget kell tenni* értelmi fogyatékossgal élő és az átlagos intellektusú teniszezők edzése között, érdekelt, hogy szerintük *hogyan differenciálható* az edzőmunka. A legtöbb nemzetközi edző szerint *nagyobb ismétlésszámot*, míg a legtöbb magyar edző a *lassabb tanítási ütemet* véli megoldásnak. A teljes populáció számos szakmailag is értékes választ adott a kérdésre, miszerint a *nagyobb ismétlésszám* és a *lassabb tanítási ütem* mellé *játékos* formában megtartott edzést, sok *meccsjátékot*, *kisebb csoportban* való oktatást, *részletesebb* technikai oktatást, *következetesebb* tanítást és *kevesebb edzés feladat* végrehajtását

javasolta. A nemzetközi edzők szerint a legfontosabb mégis a feladatok nagyobb ismétlésszámban történő végrehajtása, míg a magyaroknál a lassabb tanítási ütem megvalósítása. Összességében elmondható, hogy az edzők számos érdekes és újszerű sportszakmai javaslattal bírtak ebben a kérdésben, még ha nem is volt releváns különbség válaszaik között. Ezek a javaslatok segítségével lehetnek azoknak az edzőknek, akik még nem annyira tapasztaltak az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzése terén.

A mélyinterjúk során a szakértőket is megkérdeztem erről, egyikük szerint: *„Ugyanazokat az edzésmódszereket lehet alkalmazni annak tudatában, hogy az értelmi fogyatékossgal élő sportolóknak lassabb tanítási folyamatra, de több edzés munkára van szükségük ahhoz, hogy mind a koordinációs, mind a kondicionális mind pedig a szociális készségeik, képességeik ugyanúgy fejlődjenek, mint ép intellektusú edzéstársaiké. Inkluzívan ez még hatékonyabb lehet.”* (szakértő 10)

A Speciális Olimpia *divízióelméletének* definícióját már a 2.9.5 fejezetben bemutatam, amelynek lényege, hogy a versenyek során a különböző értelmi fogyatékossgal fokú sportolókat képességeik alapján divíziókban sorolják (Krebs 1992, Perederiy 2014). A tenisz kapcsán is zajlik divízionálási verseny, amit megelőz egy speciális felmérés, amelynek eredményét a versenyre nevező edző megküld a szervezőknek. Az értelmi fogyatékossgal szintje azonban nem mérhető, hiszen a sportági képességek nem biztos, hogy összhangban vannak azzal. Ettől függetlenül kikértem az edzők erre vonatkozó véleményét is.

Az értelmi sérültség fokát illetően mind a magyar, mind pedig a nemzetközi minta egyetértett abban, hogy már a *középsúlyos értelmi fogyatékossgal élő* emberek képesek elsajátítani a tenisz alapjait. A középsúlyos értelmi fogyatékossgal élő sportolók a nemzetközi SO tenisz versenyszabályzat alapján 1-es, 2-es és akár 3-as szinten is képesek lehetnek versenyezni, így elmondható, hogy a Speciális Olimpia mozgalom sporteseményein résztvevő sportolók közel 80%-a alkalmas lehet ezeken az adaptált teniszversenyeken részt venni (Special Olympics 2024).

Az edzők szerint a sportolók játéktílusát az egyes versenyeken tapasztaltak szerint az *alapvonaljáték, a hosszú és lassú labdamenetek* és a viszonylag *gyenge technikai tudás* jellemzi. A divízionálást megelőző ITN képességfelmérő (ITF 2024), amelyet már egy korábbi fejezetben bemutatam pontos, számszerűsített adatot képes mutatni a sportoló

tenisz-játék-képességéről, így sokkal könnyebb a versenyzők besorolása, tudásszint szerinti sorrendbe állítása egy-egy verseny alkalmával, amire nagy szükség van, hiszen nincs olyan könnyű helyzetben a versenybíró, mint egy számszerűsíthető atlétika vagy úszás esetében. Az ITN használata ugyan bonyolult, sok tapasztalatot és időt igényel az edzők számára, de a Play+Stay programnak köszönhetően az elmúlt évtizedekben megnövekedett sportolói létszám már e mérőeszköz alkalmazása nélkül kezelhetetlenné, pontatlanná és szubjektívvá vált.

A Play+Stay módszerrel kapcsolatos kérdések esetében szinte minden válaszadó egyetértett a metodika bevezetésével és használatával. A különbözőségek inkább abból adódtak, hogy melyik edzői minta mit tartott a módszer előnyének.

A nemzetközi minta esetében a legtöbben a *differenciálási* lehetőségek növekedését, a *fokozatosság* elvének megvalósulását és a *változatosabb oktatás* lehetőségét tartotta, amelyek egyértelműen a módszer előnyei közé tartoznak. A módszer és annak körülményei, az adaptált teniszpályák és teniszlabdák *új lehetőséget* nyújtottak a sportolók toborzására és az oktatási módszerek színesítésére.

Magyarországon 2005 óta működik a tenisz szakág, de 2010 előtt összesen 2 tagszervezet foglalkozott csak speciális sportolók teniszedzésével. A Play+Stay hazai elterjedése óta több mint 20 tagszervezet közel 120 sportolója edz és versenyzik. A versenyeztetésben is használt Play+Stay módszer esetében a nemzetközi minta válaszai arra helyezték a hangsúlyt, hogy a bevezetett módszer segítségével a sportolók sokkal szélesebb köréhez juthatott el a sportág. A korábbi normál teniszpályán, kemény labdával (100%-os nyomású, sárga színű labda) bonyolított versenyeken csak egy jó képességű, enyhe értelmi fogyatékossgal élő szűk sportolói csoport kapott lehetőséget a versenyzésre. A Play+Stay módszer által sokkal differenciáltabban (több divízió), sokkal több szinten (1-6. szint) kapnak játék és versenyzési lehetőséget a sportolók. A Speciális Olimpia mozgalom nemzetközi tenisz szakága a 2015-ös Los Angeles-i Világjáték alkalmával használta először a Play+Stay versenyrendszerét, amely a kezdeti nehézségek után hatalmas sikert aratott.

A *mélyinterjú szakértői* korábban részt vettek a Play+Stay oktatási módszer és versenyeztetési szisztéma kidolgozásánál, így természetes mindannyian egyetértettek annak bevezetésével. Véleményük szerint a bevezetés célja nemcsak a régi oktatási

módszerek fejlesztése, hanem elsősorban *a sportolói toborzás*. Az ITF (Nemzetközi Tenisz Szövetség) a 2000-es évek elején kezdte bevezetni utánpótlásfejlesztési programjait, amelynek oka, hogy számos új sportág jelent meg a sportban és az iskolákban egyaránt. A szakértők szerint a tenisz veszített népszerűségéből, melynek következményeképpen indult a Play+Stay. A Speciális Olimpia nemzetközi szervezete 2009-ben írt alá együttműködési megállapodást a Nemzetközi Tenisz Szövetséggel, amely kapcsán több mint 50 nemzeti program indította el tenisz szakágát, amely ma már a mozgalom mind a hét régiójában jelen van, a legtöbb nemzet az Európai/Eurázsiai régióban (Special Olympics 2024).

Az egyik szakértő szerint: *„A Play+Stay lehetőséget nyújt az oktatás és a versenyrendszer megreformálásán túl az inkluzív gyakorlat megvalósítására is. Az egyesített párok a képességek szerinti legerősebb csapatok, hiszen a sportoló és a partner játékos együttműködve képes csak a sikeres szereplésre.”* (szakértő 06)

Egy másik válasz a Play+Stay-re: *„A bonyolult koordinációval és egyedi sporteszközökkel rendelkező teniszsport új szintre lépett az utánpótlássportban és a fogyatékosportban egyaránt. Forradalmi változást hozott a sportág számára, amely így tömegsportként is elérhetővé vált mindenki számára.”* (szakértő 07)

Kíváncsi voltam, hogy az edzők miért tartják fontosnak a *közös edzéseket* az átlagos intellektusú edzéstársakkal. A nemzetközi edzői csoport szerint a közös integrált edzés a *befogadásról* szól, az inkluzív edzés segít a másik sportoló *megismerésében*, így ők az *élet más területein* is egymásra találhatnak, nemcsak mint edzéstársak. Ezt a korábbi szakirodalom is több tanulmányban is megerősítette (McConkey 2016, 2018, McConkey és mtsai 2019)

A *Unified Sports program* is ezt a célt szolgálja, amely a már korábbi fejezetekben is említett *érdemi részvétel elvét* használja. A Unified Sports lényege, hogy a közel azonos korú sportolók, azonos sportági tudással és sportolási képességgel rendelkezzenek, amelynek megvalósítása, megszervezése számos kihívás elé állítja mind az edzőket, mind a versenyszervezőket. Ez a versenyeztetési forma szubjektivitása ellenére inkluzívan nyújt professzionális és igazságos lehetőséget mind a sportolóknak, mind a partner játékosoknak a közös sikerre. A Unified Sports versenyein minden sportoló egyenrangú és kizárással jár, amennyiben valamelyikük játéka domináns vagy kiemelkedő a többi

csapattaghoz vagy pároshoz képest. A nemzetközi versenyeken dolgozó *Unified technical delegate-ek* (egyesített sportért felelős technikai küldöttek) feladata a Unified szabályok sportszakmai ellenőrzése és betartatása (Special Olympics 2024).

Az elit tenisz edzők az egyesített tenisztornák esetében már nem is az integráció megvalósításával foglalkoznak, hanem azzal, hogy értelmi fogyatékosággal élő sportolók és átlagos intellektusú partnerjátékos társaik *egyenrangú sporttársaként működjenek* együtt, ezzel is támogatva és demonstrálva az esélyegyenlőséget és megvalósítva az inkluzív társadalmat.

A mélyinterjúk szakértői vélemények alapján *a közös edzések bizonyítottan közösség-, és tudásépítő jellegűek*, hiszen azok a partnerjátékosok, akik vállalják az integrált edzésen való részvételt már biztosan rendelkeznek empátiával és pozitív attitűdökkel értelmi fogyatékosággal élő sporttársaik iránt, de a kapcsolat kiépítésében kulcs szerepe az edzőnek van (McConkey és mtsai 2018).

Egyik szakértő szerint: *Ha egy átlagos intellektusú sportoló vállalkozik arra, hogy együttműködve versenyezzen, eddzen értelmi fogyatékosággal élő sporttársával, ott az előítéletek és más pszichológiai korlátok megtörnek. Ebben döntő fontosságú szerepe van az edzőnek, hiszen az ő kezében van a nevelési folyamat megszervezése és lebonyolítása.*” (szakértő 09)

Végül, de nem utolsó sorban az edzők *indíttatását, motivációit* vizsgáltam. Sok edző hivatkozott a már korábban is felvetett *családi érintettség*re, amelynek kapcsán rendelkeznek fogyatékosági előtapasztalattal, de legtöbbjük mégis a *hivatástudatára*, munkája szeretetére hivatkozott.

A válaszok kategorizálása után kiderült, hogy a *tenisz, mint sportág központi szerepet játszott* az edzők életében ezért is akarták tapasztalataikat más társadalmi csoportban is hasznosítani. Sokan hivatkoztak az *integráció* fontosságára, mint indíttatásra és legkevésbé a *kihívás* és a *kíváncsiság* motiválta őket.

Arra a kérdésre, hogy milyen indíttatásból találkoznak sportolóikkal az edzéseken kívül, többnyire az edzők véleménye azonos volt abban, hogy ennek hátterében a közösségbe való bevonás és a *közösségépítés* áll. Ha csak a sportpályán találkoznak a

sportolók, akkor nem ismerik meg egymást egy olyan civil környezetben, ahol nem az edzőmunka elvégzése, a teljesítmény vagy a győzelem a fontos szempont.

Ebben a kérdésben a magyar és a nemzetközi edzők véleménye kissé eltért hiszen a nemzetközi elit tenisz edzői minta kiemelte az SO mozgalom egyik legfontosabb célját: miszerint „*annak, aki az SO-ban dolgozik, ismernie kell sportolói életkörülményeit a sportpályán kívül is.*” A magyar edzők többsége ezt még nem tartotta annyira fontosnak, amelynek oka, hogy többségük nem indíttatásból, mint inkább munkakörükből adódóan foglalkoznak a sportolókkal.

A szakértők szerint elengedhetetlen az, hogy az edzők az élet egyéb területén is megismerjék sportolóikat, de véleményük szerint ehhez hozzátartozik a sportolók *családi háttérének, iskolai környezetének és baráti társaságának* megismerése is. Ezeknek a környezeti tényezőknek az ismerete nagyobb mozgásteret biztosít az edzőknek arra, hogy sportolóikat inkluzív megoldások segítségével komplexen fejlesszék és ezek segítségével felkészítsék őket az önálló életre és a minőségi életvitel igényére és annak kialakítására. Ezzel a szakirodalom is egyet ért, és én is (Perlusz 2013, Laoues-Czimbalmos 2023). Számos sikeres karrier startolt a szakágvezetői munkám során. Ezek a sportolók ma már példaképek és más speciális olimpikonokat motiválnak történeteikkel.

A szakértői válaszok közül néhány a dolgozat célját is megfogalmazta:

„Az érzékenyítésre legalkalmasabb hely és közeg az iskola. Az integrált iskolai programok segítenek áthidalni a társadalomban megjelenő különbözőségeket és szakadékokat. Egy speciális olimpikont, az emberi kapcsolatait emelnek fel és tesznek sokak által elismert és szeretett és elismert példaképpé.” (szakértő 04)

Egy másik szakértő így fogalmaz: *„Engem az motivál, hogy a sportolók között életre szóló barátságok köttetnek. A legfontosabb, hogy valaki mindig melletted áll, legyen az csapattárs, osztálytárs vagy rokon. Isten áldásának érzem, hogy részese lehetek egy olyan különleges dolognak, mint a Speciális Olimpia.”* (szakértő 05)

A Speciális Olimpia eszközei, mint az *integráció, az inkluzív gondolkodásmód* és ezek kapcsán az egészséges *önbizalom* és *önértékelés* kialakulása hozzásegíti a sportolókat személyiségfejlődésükhöz, míg a mozgalomban közreműködő edzőknek

szakmai lehetőségeket kínál és szakmai sikereket generál. Ezen a véleményen voltak a megkérdezett edzők is.

A mozgalom edzői számára nyújtott szakmai önállóság és a mozgalom nyújtotta versenyeztetési, képzési és utazási lehetőségek azok, amik a szakmai sikerek mellett további motiváló tényezők lehetnek, ezt bizonyítja a szakirodalom is (Dowling és mtsai 2011). Az elmúlt több mint 15 évben számos sportdiplomáciai és sportszakmai sikert érhettem el sportolóimmal, amelyekre a nemzetközi szervezet is felfigyelt. Ezeknek köszönhetően láthatom el több mint 10 éve az Európai/Eurázsiai Speciális Olimpia mozgalom sporttanácsadói (SOEE Sports Advisor) megbízatását is (Special Olympics International 2023). A pozíció nem jár fizetéssel, önkéntesként mégis büszkeséggel tölt el, hogy részese lehetek a nemzetközi szakági vezetésnek.

A kutatás utolsó szakaszában az edzők arra vonatkozóan fejthették ki véleményüket, hogy milyen *indíttatásból* vállalták el ezt a különleges feladatot, illetve mi *motiválta* őket ebben a pozícióban. A vizsgált edzők teljes populációja úgy véli, hogy a sportolók látható *testi, lelki, szellemi* fejlődése és *lelkes hozzáállása* az, ami a legjobban motiválja a sportszakembereket. Ez hozzásegíti őket multifunkcionális feladataik mellett az *esélyegyenlőség* és az *érzékenyítés* minél szélesebb körben történő megvalósításához (Dowling és mtsai 2011, McConkey 2018).

A motivációval kapcsolatos kérdésre néhány szakértő így válaszolt:

„Nincs nagyobb motiváló tényező egy edző számára, mint látni, hogy sportolója sikeresen veszi a gyakorlati akadályokat, megküzd a kihívásokkal és ez látható hatással van az élete egyéb területeire is, amikor munkahelyi vagy iskolai sikereiről mesél.” (szakértő 06)

Egy másik szakértő úgy vélekedett: *„Az SO egy új sportszakmai terület megismerését teszi lehetővé és segít egy új társadalmi csoportot közelebbről is megismerni. Ehhez kell a témában jártasság, a szakmai hozzáállás, az empátikus gondolkodás, a jócselekedet iránti vágy és a kihívások szeretete.”* (szakértő 10)

Egy harmadik szakértő szerint: *„A SO mozgalom számomra nagyon motiváló közeg. Szakmailag ez a legjobb dolog, amivel pályafutásom során találkoztam. A Speciális Olimpia nemcsak, hogy örömet okoz és mosolyra fakaszt, hanem én magam is sokkal sikeresebbek és kiegyensúlyozottabbnak érzem magam tőle.”* (szakértő 01)

7. KÖVETKEZTETÉSEK

7.1 A hipotézisek ellenőrzése

A disszertációban a Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó nemzetközi elit tenisz edzők szociodemográfiai jellemzőinek elemzése mellett az értelmi fogyatékossgal élő sportolókkal kapcsolatos általános tapasztalataikat, az integrációról és az egyesített sportról alkotott véleményüket, a tenisz szakágban végzett sportszakmai tapasztalataikat és a mozgalom iránti indíttatásukat, motivációjukat, elköteleződésük eredetét vizsgáltam. A négy kérdéskörbe osztott témával kapcsolatosan kilenc hipotézist állítottam fel. Feltételeztem, hogy a nemzetközi elit tenisz edzők és a magyar edzők szociodemográfiai jellemzői, általános és sportszakmai tapasztalata, véleménye, elköteleződése és indíttatása között eltérés van. A hipotézisekben megfogalmaztam azt is, hogy a férfi és női edzők is eltérő válaszokat fognak adni, míg feltételezésem szerint eltérhet a fogyatékossgal előtapasztalattal rendelkező és nem rendelkező megkérdezettek véleménye is.

A H1 hipotézisemben feltételeztem, hogy szignifikáns különbséget találok a *férfi és női edzők* válaszai között az edzők értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzésével kapcsolatos *általános tapasztalataik* kapcsán, vagyis, hogy statisztikailag kimutathatóan eltérő választ adnak.

A szignifikancia érték a vizsgált változók esetében nagyobb volt, mint 0,05 ($p > 0,05$), azaz a férfi és női válaszadók között az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzésével kapcsolatos általános tapasztalatokban statisztikailag kimutatható különbség nincs, így ezt a hipotézisemet elvetettem. Ebből az következik, hogy a válaszadók neméből kiindulva nem következtethetünk a feltett kérdésekre adott válaszokra.

A témában megjelent korábbi publikációban is ezt az eredményt igazolja, vagyis, hogy a női és férfi edzők a kérdést érintő válaszai között nem mutatható ki szignifikáns különbség (Orbán-Sebestyén és mtsai 2023).

A kérdéskörrel kapcsolatosan egy másik hipotézist is (H2) megfogalmaztam, amelyben feltételeztem, hogy statisztikailag kimutatható különbség van a *magyar és a nemzetközi* edzői csoport véleménye között az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzésével kapcsolatos *általános tapasztalataik* tekintetében, vagyis, hogy statisztikailag kimutathatóan eltérő választ adnak.

A szignifikancia érték a vizsgált változók tekintetében nagyobb volt, mint 0,05 ($p > 0,05$). Azaz a *magyar és nemzetközi* edzői válaszok között az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzésével kapcsolatos *általános tapasztalataik* tekintetében statisztikailag kimutatható különbség nincs, így ezt a hipotézisemet is elvetettem.

Harmadik hipotézisemben (H3) azt feltételeztem, hogy azok az edzők, akik *rendelkeznek* fogyatékossgai előtapasztalattal statisztikailag kimutathatóan eltérő válaszokat adnak az *általános edzői tapasztalatokkal kapcsolatosan feltett kérdésekre* a fogyatékossgai előtapasztalattal *nem rendelkező* edzőkhöz képest.

A vizsgálat során kiderült, hogy statisztikailag kimutatható különbség három változó esetében van, így ez a hipotézisem részben beigazolódott.

A *fogyatékossgai előtapasztalat* dolgozatom egyik fontos témája, aspektusa, mert korábban eddig senki nem kutatta, hogy azok a Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó edzők, akiknek környezetében él fogyatékossgal élő személy, másképpen vélekednek a Speciális Olimpia mozgalomban szerzett edzői tapasztalatokról. Az említett kérdésekre adott válaszok részletes összehasonlítása egy újabb kutatás feladata, de az biztosan következtethető, ahogy ezt a korábbi attitűdvizsgálatok (Pongrácz 2013, Orbán-Sebestyén 2018c) és a disszertációban bemutatott kutatás is bizonyította, hogy *könnyebben érzékenyíthetők* és sokkal *pozitívabb attitűdökkel* rendelkeznek azok az emberek, akik környezetében él fogyatékossgal élő személy. Ennek kapcsán következik, hogy az általános tapasztalat az, hogy gyakrabban választják azok az edzők az értelmi fogyatékossgal élő emberek sportját hivatásuknak, mint azok, akik nem rendelkeznek fogyatékossgai előtapasztalattal, ezt a korábbi témában megjelent publikáció is igazolja (Orbán-Sebestyén és mtsai 2022b, Orbán-Sebestyén és mtsai 2023).

A második kérdéskörrel kapcsolatosan is megfogalmaztam három hipotézist. A H4 hipotézisem alapján feltételeztem, hogy a *férfi és női* edzők válaszai között az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzésével kapcsolatos *sportszakmai* véleményükben statisztikailag kimutatható különbség van. A vizsgálat során kiderült, hogy a *férfi és női* edzők sportszakmai véleménye tekintetében statisztikailag kimutatható különbség nincs, így ezt a hipotézisemet elvetettem.

A témában megjelent korábbi publikációban is ezt az eredményt igazolja, vagyis, hogy a női és férfi edzők a kérdést érintő válaszai között nem mutatható ki szignifikáns különbség (Orbán-Sebestyén és mtsai 2023).

A H5 hipotézisem szerint feltételezem, hogy a *magyar és nemzetközi* edzők között az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzésével kapcsolatos *sportszakmai véleményük* tekintetében statisztikailag kimutatható különbséget találok.

A hipotézis vizsgálata során kiderült, hogy a *hazai és nemzetközi* válaszadók között az edzők értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzésével kapcsolatos sportszakmai véleményük tekintetében statisztikailag kimutatható különbség egy változó során volt, így ez a hipotézisem részben beigazolódott, hiszen atekintetben, hogy a nemzetközi és magyar edzők szerint van-e különbség az értelmi fogyatékossgal élő és az átlagos intellektusú társaik edzésmódszere között, az edzők válaszaiban *szignifikáns különbséget* találtam.

Ebből az következik, hogy a hazai és a nemzetközi edzők eltérő véleménnyel vannak abban, hogy kell-e más edzésmódszert alkalmazni, vagy nem értelmi fogyatékossgal élő sportolóknál. A nemzetközi elit tenisz edzők válaszait tekintve sem született egységes vélemény, amely témával kapcsolatosan, már korábban is készült kutatás (Orbán-Sebestyén és mtsai 2023).

A H6-os hipotézisemben feltételeztem, hogy azok az edzők, akik rendelkeznek *fogyatékosági előtapsztalattal* statisztikailag kimutathatóan eltérő válaszokat adnak a *sportszakmai véleményeket vizsgáló* kérdésekre a fogyatékosági előtapsztalattal *nem rendelkező* edzőkhöz képest. A vizsgálat során kiderült, hogy a fogyatékosági előtapsztalattal *rendelkező* és *nem rendelkező* szakemberek válaszai között az edzők értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzésével kapcsolatos *sportszakmai véleményében* statisztikailag kimutatható különbség két változó esetében volt, így ez a hipotézisem is részben beigazolódott.

Annak kapcsán, hogy fontosnak tartják-e a fogyatékosági előtapsztalattal *rendelkező* és *nem rendelkező* szakemberek, a közös edzést, a közös versenyzést átlagos intellektusú társakkal, néhány aspektusban statisztikailag eltérő választ adtak. Azoknál a változóknál, ahol ez fennáll érdemes egy új kutatás keretei között részletesebben vizsgálozni, de az eredmények alapján az kiderült, hogy a fogyatékosági

előtápasztalattal nem rendelkező edzők a *gyengébb képességű* játékosok bevonására, míg az előtápasztalattal rendelkező edzők pont a *jobb képességű* játékosok kiemelésére helyeznék a hangsúlyt.

Érdekes eredmény, hogy szignifikáns különbség volt a fogyatékosági előtápasztalattal *rendelkező* és *nem rendelkező* szakemberek válaszai között, az *SO Unified Sports program célját* illetően is, amelyből következik, hogy az SO mozgalom által működtetett integrált sport programnak számos haszna és célja van, de a két edzői csoport mást tart küldetésének, céljának. A különbségek vizsgálatára érdemes egy újabb kutatás elvégezni, de a disszertációban bemutatott kutatásból az kiderül, hogy a *Unified Sports program* szerepe, célja elsődlegesen a *befogadás* és a *kirekesztés mellőzése*. Míg az *előtápasztalattal nem rendelkező* edzők inkább az *összefogás* és az *alkalmazkodás* megtanulását, addig az *előtápasztalattal rendelkező* edzők a Unified Sports program *szakmai és gyakorlati szerepének jelentőségét* tartották fontosnak, vagyis, hogy az edzők szerint a program „szintet emelt” a sportolók technikai tudásán is.

A negyedik kérdéskörrel – azaz az edzők motivációival és indíttatásával - kapcsolatosan is három hipotézist fogalmaztam meg.

A H7-es hipotézisemben feltételeztem, hogy az *edzői indíttatásról, motivációról* szóló kérdésekre adott *férfi edzői és női edzői* válaszok között statisztikailag kimutatható különbség van.

A vizsgálat során kiderült, hogy a férfi és női edzők között az edzői indíttatásra, motivációra vonatkozó válaszok tekintetében statisztikailag kimutatható különbség nincs, így a hipotézisemet elvetettem.

A témában megjelent korábbi publikációban is ezt az eredményt igazolja, vagyis, hogy a női és férfi edzők a kérdést érintő válaszai között nem mutatható ki szignifikáns különbség (Orbán-Sebestyén és mtsai 2023).

A H8-as hipotézisemben feltételeztem, hogy az *edzői indíttatásról, motivációról* szóló kérdésekre adott *magyar edzői és nemzetközi edzői* válaszok között statisztikailag kimutatható különbség van.

A vizsgálat során kiderült, hogy a magyar és a nemzetközi edzői minta - indíttatásra, motivációra vonatkozó - válaszai tekintetében statisztikailag kimutatható eltérés nincs, így ezt a hipotézist is elvetettem.

Végezetül a H9-es hipotézisemben feltételeztem, hogy *a fogyatékosági előtapasztalattal rendelkező* edzők - edzői indíttatásra, motivációra vonatkozó kérdésekre adott - válaszai szignifikánsan eltérnek *a fogyatékosági előtapasztalattal nem rendelkező* tenisz edzők választaitól.

A vizsgálat során kiderült, hogy statisztikailag kimutatható különbség egy változó esetében van, így a hipotézisem részben beigazolódott. Ezt az eredményt a témában megjelenő korábbi kutatás eredménye is igazolja (Orbán-Sebestyén és mtsai 2022b).

Abban a kérdésben, hogy *mi motiválta őket* abban, hogy értelmi fogyatékosággal élő embereket tanítsanak teniszezni, a legtöbben a sportolók *lelkes és őszinte* hozzáállását emelte ki. A válaszok alapján azonban kiderült, hogy az edzők, akiknek a környezetében él fogyatékosággal élő személy inkább *munkájuk hasznossága* míg azoknak, akiknek nincs fogyatékosági előtapasztalata a sportolók *látványos fizikális fejlődése* nyújt több motivációt abban, hogy a Speciális Olimpia mozgalom tenisz szakágában dolgozzanak.

7.2 Kutatási kérdések megválaszolása, ajánlások és a kutatást limitáló tényezők

A disszertációhoz elvégzett kutatás segítségével összegyűjthetők azok a személyiségi jellemzők, amelyek a teniszben dolgozó szakemberekre, akár az elit teniszedzőkre, akár a magyar mintára vonatkoznak. Ezek a jellemzők egy olyan szakemberi profilt vázolnak fel, amely segítséget nyújthat a Speciális Olimpia sportág fejlesztési csoportjának (SOI Sports Development Office) abban, hogy milyen karakterű szakembereket érdemes megkeresni, akár a nemzeti szakszövetségen keresztül, amikor egy Speciális Olimpia sportági program beindításán vagy fejlesztésén dolgoznak. Habár a disszertációban a teniszsportág szakembereinek jellemzőit összegzem, a dolgozat iránymutatást adhat a többi sportágra vonatkozóan is.

1. A disszertációm során fontosnak tartottam, hogy bemutassam, milyen szociodemográfiai jellemzőkkel rendelkeznek azok a teniszedzők, akik a Speciális Olimpia mozgalom keretei között dolgoznak, és válaszáikkal kutatásomat segítették.

Vizsgálatom során kérdésként felmerült, hogy melyek azok a hasonló tulajdonságok, amelyek alapján elmondhatom, hogy szerepet játszanak abban, hogy szakemberként az értelmi fogyatékossgal élő emberek teniszedzését választották. A bemutatott eredmények és azok következtetései alapján felvázolható, hogy melyek azok a szociodemográfiai jellemzők, amelyek segítenek egy SO-teniszedzői profil összeállításában. Az edzői minták alapján kiderült, hogy a középkorú, magas iskolai végzettséggel, többéves teniszedzői és gyógypedagógiai tapasztalattal rendelkező edzők választják az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzését. Korábban már ezeket többször részleteztem, de a legfontosabb összefüggéseket összefoglalva elmondhatom, hogy a kutatás során kiderült, hogy a McConkey (2018) által bizonyított többdimenziós edzői szerep, amely a gondoskodásra, a szociális érzékenységre, az elköteleződésre, a családközpontúságra helyezi a hangsúlyt, az én kutatásomban is megerősítést nyert. Dowling és munkatársai (2012) kutatásában is ezen tényezők mellett a csapatépítő és a személyiségfejlesztő szerep is fontosnak bizonyult a minták vizsgálata során, és egyedi eredményként mutatható ki, hogy a fogyatékossgal előtapasztalat, mint új aspektus, fontos irányelv lehet a szakemberek profiljának kialakításában.

2. Kutatási kérdésként merült fel a mintaként vizsgált edzők értelmi fogyatékossgal élő teniszezőik edzésével kapcsolatos általános tapasztalatainak és véleményének vizsgálata azzal kapcsolatban, hogy milyen hatással van szerintük a teniszsport az értelmi fogyatékossgal élő sportolók életére. Emellett vizsgáltam, hogy a tenisz, mint társasági sport, segít-e számukra a társadalomba való beilleszkedésben, az integráció hatékony megvalósításában és életvitelük fejlesztésében.

Ennek a kérdéskörnek a megválaszolása is számos olyan eredeti eredményt adott, amelyek segítségével megismerhető, hogy az SO teniszben dolgozó edzők milyen hozzáállással, attitűdökkel rendelkeznek a Speciális Olimpia tenisz szakágában zajló edzések megszervezéséhez, lebonyolításához. Az eredmények alapján bebizonyosodott, hogy mindannyian pozitív attitűdökkel rendelkeznek az értelmi fogyatékossgal élő emberek iránt. Hisznek az integráció fontosságában, és ismerik az inkluzív sport lehetőségeit. A szakirodalmi áttekintés során már kiderült, hogy az edzők szerepe összetett és többdimenziós, amit az eredményeink is igazoltak, és további részletekkel, ismeretekkel kiegészítettek. Kiemelkedően fontos eredmény, hogy az edzők egyre jobban előtérbe helyezik az egyesített sport fontosságát és az inkluzív megoldásokat a

hagyományos, szegregált SO-tenisz edzés helyett. Ezt az eredményeim is alátámasztják, ezért ajánlásként is megfogalmazom.

3. Kutatási kérdésként merült fel, hogy a Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó elit teniszedzők milyen sportszakmai tapasztalattal és véleménnyel rendelkeznek, valamint, hogy miért hasznos az értelmi fogyatékossgal élő sportolók számára a Unified Sports sportmozgalom, valamint a Nemzetközi Tenisz Szövetség (ITF) és a Nemzetközi Speciális Olimpia Szövetség (SOI) sportszakmai bizottsága által kidolgozott adaptív és inkluzív oktatási és versenyzési rendszer, a Play+Stay program.

Az adatok feldolgozása alapján számos új információval gazdagodtam azt illetően, hogy a teniszedzők mennyire fontosnak tartják az egyesített edzéseket és versenyeket, illetve, hogy szakmai tapasztalatuk szerint a Play+Stay bevezetése milyen jelentős változásokat hozott az oktatás és versenyzés terén.

Ezek azért is kiemelkedően fontosak, mert ennek az adaptív módszernek a segítségével a tenisz sokkal elérhetőbb, elsajátíthatóbb és népszerűbb lett az értelmi fogyatékossgal élő sportolók körében. A Speciális Olimpia nemzetközi versenyrendszerében az egyedi érdemi részvétel elve alapján kialakított edzések és versenyek az általam vizsgált edzői csoportokat is kihívás elé állítják, és a kutatás során bebizonyosodott, hogy ismereteik és tudásuk hiányosak ebben a kérdésben. A jövő integrált sportja azonban az inklúzióon keresztül vezet, így javaslatom, hogy amennyiben edzőképzésre vagy vizsgálatra kerül sor, akkor minél szélesebb körben ismertessék és tájékoztassák az SO-edzőket erről a területről.

4. Végezetül kutatási kérdésként merült fel az is, hogy mi motiválta az edzőket arra, hogy csatlakozzanak azokhoz, akik értelmi fogyatékossgal élő embereket tanítanak teniszezni, valamint, hogy mivel motiválják kollégáikat arra, hogy válasszák az edzői szakma ezen speciális szegmensét.

Az eredmények alapján arra a megállapításra jutottam, hogy a fogyatékossgai előtapasztalat itt is lényeges aspektus, amely szerepet játszik az edzők szakmai karrierje mellett motivációjukban is, hiszen egyértelműen motiváló tényező az, ha valaki környezetében, családjában él egy olyan értelmi fogyatékossgal élő ember, aki hatással van rá, és akinek segíteni szeretne.

A segítségnyújtás, az egészséges életmódra és sportolásra nevelés, a folyamatos fejlesztés mind azt mutatja, hogy egy edző motivált arra, hogy fogyatékossgal élő emberekkel foglalkozzon. Ennek eredménye pedig egy olyan sportolói személyiség kialakulása, aki rendszeresen részt vesz a Speciális Olimpia mozgalom nemzetközi és hazai megmérettetésein, sportbaráti körrel rendelkezik, jó kapcsolatot ápol partner sportolótársaival, és aktív tagja lehet a társadalomnak.

Javaslom tehát, hogy az SO-ban dolgozó teniszedzők motivációjaként a sportági eredményesség és sikerek elérésén túl az értelmi fogyatékossgal élő sportolók életvitelének javítása is célként merüljön fel, hiszen ez elkerülhetetlen tényező ahhoz, hogy képességeikhez mérten minél önállóbb életet élhessenek.

7.2.1 A kutatás korlátozó tényezői

Habár kutatásomban mindkét minta reprezentatív, hiszen minden esetben az edzők maximális létszámmal részt vettek a vizsgálatomban, a minták nagysága és összetétele korlátozhatja az eredmények nemzetközi általánosíthatóságát a Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó teljes teniszedzői populációra.

A disszertáció során, a magyar és a nemzetközi edzők összehasonlítására többször is tettem megjegyzést, miszerint a két csoportnál nem minőségi, hanem inkább szociodemográfiai összehasonlítást végeztem, amit az eredmények megbeszélése és a következtetések leírása során is kihangsúlyoztam.

A harmadik mintában szereplő 10 fős szakértői kör mélyinterjúja szintén korlátozott, mivel válaszaik csak egy szűk csoport véleményét tükrözik, így nem feltétlenül reprezentálják a teljes Speciális Olimpia mozgalom szakmai nézőpontjait, emiatt az eredmények inkább kvalitatív kiegészítő információként hasznosak.

A kutatásban résztvevő edzők és szakértők valószínűleg a mozgalom iránt eleve elkötelezettek, így előfordulhat, hogy válaszaik kedvezőbb képet festenek a szervezetről, ami torzíthatja a mozgalommal kapcsolatos attitűdök és motivációs tényezők meghatározását.

Mindazonáltal azt gondolom, hogy a disszertációban bemutatott kutatás, a sokrétű szakirodalmi áttekintés és az évtizedes - a teniszsportban eltöltött - sportvezetői tapasztalatom bemutatásával sikerült bizonyítanom azokat a különleges sportszakemberi attitűdöket, véleményeket és indíttatásokat, amelyek a Speciális Olimpia mozgalom teniszezőinek hatékony sportági, értelmi, érzelmi és szociális fejlődéséhez elengedhetetlenek.

8. ÖSSZEFOGLALÁS

Jelen kutatásom célja, hogy a Speciális Olimpia mozgalom által kutatott területek közül a szervezetenél dolgozó edzőkkel kapcsolatos vizsgálatok számát bővítsem. A témát érintő szakirodalom feldolgozása során is arra a következtetésre jutottam, hogy a Speciális Olimpia mozgalom, mint a világ második legnagyobb humanitárius és sportszervezete is az edzők többdimenziós szerepének fontosságában látja annak sikerét, hogy az értelmi fogyatékossgal élő sportolók integrációja a sporton keresztül sikeresen megvalósulhasson. Az edzők szerepe így nemcsak a sportági szaktudáson múlik, hanem az említett többdimenziós szerep révén szocidemográfiai háttérükön, az életük során kialakult és elsajátított un. fogyatékossgai előtapasztalatukon is. Sok múlik azon, hogy van-e a környezetükben fogyatékossgal élő személy, illetve milyen attitűdökkel rendelkeznek az értelmileg sérült emberek iránt. Feltáró kutatásomban tenisedzőket (N=114) vizsgáltam kvalitatív kérdőíves módszerrel, hiszen a tenisz, mint társasági sport számos szociális, értelmi, érzelmi vagy viselkedési attitűd fejlesztéséhez járul hozzá. A kutatási kérdések meghatározása után négy kérdőskört fogalmaztam meg. A válaszokat kategorizáltam és változókká alakítottam. Vizsgálatom során fontosnak tartottam, hogy az edzők általános edzői tapasztalataik mellett a sportszakmai véleményükre és motivációikra, indíttatásukra is rákérdezzek. Az eredmények igazolták, hogy a többdimenziós szerep még több aspektusban fennáll, mint azt a korábbi kutatások kimutatták, hiszen az edzők fogyatékossgai előtapasztalata bizonyítottan hozzájárult ahhoz, hogy az értelmi fogyatékossgal élő emberek edzésének szakterületét válasszák. A férfiak és nők összehasonlításában, valamint a nemzetközi elit tenisz edzői (N=77) és magyar edzői (N=37) minta összehasonlításában nem mindenhol találtam statisztikailag kimutatható különbséget, de a dolgozat komplexen rávilágít arra, hogy az utóbbi években történt sportszakmai fejlesztések az edzőket is kihívások elé állították. Ennek ellenére többnyire pozitívan álltak az adaptív és inkluzív megoldások elébe. Disszertációmmal az is a célom volt, hogy szakedzőként, testnevelő tanárként feltérképezzem, hogy a tenisz, mint társasági sport számos olyan integrációs lehetőséget nyújt inkluzív tenisz szakmai megoldások révén, amely a Speciális Olimpia mozgalom sokrétű, nemzetközileg is kiterjesztett szociális és sport programjai által sikeres és boldog életutakat teremthet értelmi fogyatékossgal élő sportolói számára.

9. SUMMARY

The aim of my current research is to expand the number of studies related to coaches working within the Special Olympics movement, one of the key areas of focus within the organization's research framework. Through a comprehensive review of the relevant literature, I have concluded that the Special Olympics movement—recognized as the world's second-largest humanitarian and sports organization—attributes its success in facilitating the integration of athletes with intellectual disabilities through sports to the multidimensional role of coaches. The role of coaches extends beyond mere technical expertise in a given sport; it is also shaped by their socio-demographic background and their prior personal experiences with disability, referred to as "disability pre-experience." The presence of individuals with disabilities in their immediate environment and their attitudes toward people with intellectual disabilities significantly influence their approach to coaching. In my exploratory research, I examined tennis coaches (N=114) using a qualitative survey-based method. Tennis, as a social sport, contributes to the development of various social, cognitive, emotional, and behavioral attitudes. Following the formulation of my research questions, I designed four rounds of surveys. The responses were categorized and transformed into variables. In addition to exploring the coaches' general professional experiences, I considered it essential to investigate their perspectives on coaching, their professional motivations, and the driving forces behind their commitment. The results confirmed that the multidimensional nature of the coaching role extends to even more aspects than previously identified in past research. It became evident that coaches with prior disability-related experiences were significantly more likely to specialize in training athletes with intellectual disabilities. When comparing male and female coaches, as well as international elite tennis coaches (N=77) with Hungarian coaches (N=37), not all differences were statistically significant. However, the study comprehensively highlights that recent advancements in sports coaching have presented new challenges for coaches. Despite these challenges, most coaches have responded positively to adaptive and inclusive coaching solutions. Through my dissertation, my goal as a professional coach and physical education teacher was to map out the integration opportunities that tennis, as a social sport, provides through inclusive coaching methodologies. These solutions align with the multifaceted, internationally extended social and sports programs of the Special Olympics movement, ultimately fostering successful and fulfilling life paths for athletes with intellectual disabilities.

10. IRODALOMJEGYZÉK

Asunta P, Rintala P, Pochstein F, Lyyra N, McConkey R. (2021) The Development and Initial Validation of a Short, Self-Report Measure on Social Inclusion for People with Intellectual Disabilities - A Transnational Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18: 25-40.

Balázs-Földi E, Villás M. (2020) Attitudes Towards the Sport of Persons with Disabilities, I. E.: Is the Sport Important in the Lives of People with Disabilities? *Különleges Bánásmód*, 6: 19-34.

Baran F, Aktop A, Özer D, Nalbant S, Ağlamış E, Barak S, Hutzler Y. (2013) The effects of a Special Olympics Unified Sports Soccer training program on anthropometry, physical fitness and skilled performance in Special Olympics soccer athletes and nondisabled partners. *Research in developmental disabilities*, 34: 695-709.

Bernát A, Petri G, Vajda D, Kozma Á. A fogyatékossgal élő emberek jogaival és társadalmi részvételével kapcsolatos lakossági attitűdök In: Kolosi T, Szelényi I, Tóth IGy. (szerk.) *Társadalmi Riport*, TÁRKI kiadó, Budapest, 2022: 114-125.

Berszán L. A fogyatékos személyek társadalmi integrációja. Egyetemi Műhely Kiadó, Cluj Napoca 2017: 55-192.

Bíróné Nagy E, Bognár J, Farkas J, Gombócz J, Hamar P, Kovács T, Mészáros J, Ozsváth K, Rétsági E, Rigler E, Salvara I, Szabó B, Tihanyiné Á, Vináné K. *Sportpedagógia - Kézikönyv a testnevelés és a sport pedagógiai kérdéseinek tanulmányozásához*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011: 13-23.

Biswas B, Alagesan S. (2019) Impact of Special Olympics football and basketball Practices in unified mode on selected physical fitness components among intellectually disabled mild male athletes. *International Journal of Physiology, Nutrition and Physical Education* 4: 251-255.

Black K. Coaching disabled children. In: Stafford I (szerk.) *Coaching Children in Sport*, Routledge, London. 2011: 197–212.

Bocsi V. Motivációk, célok és elképzelések, Roma fiatalok oktatással kapcsolatos tervei In: Semsei I, Kovács K (szerk.) Inkluzív testnevelés, inkluzív társadalom, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen 2016: 9-32.

Bocsi V, Rákó E. A sajátos nevelésű gyermekek integrált nevelése, mint a tanári pálya egy lehetséges kimenete In: Szilágyi, Mező, Mező (szerk.) Az együttnevelés útjai, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen 2015: 205-216.

Bota A, Teodorescu S. Șerbănoiu S. (2014) Unified Sports – a social inclusion factor in school communities for young people with intellectual disabilities. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 11:460-480.

Bossaert G, de Boer AA, Frostad P, Pijl SJ, Petry K. (2015) Social participation of students with special educational needs in different educational systems. *Irish Educational Studies*. 34: 43-54.

Böddi Zs, Keszei B. Integrált óvodai csoportba járó sajátos nevelési igényű gyermekek interakcióinak feltárása a természetes megfigyelés módszerével In: Lippai E. (szerk): Változás az állandóságban A Magyar Pszichológiai Társaság XXVII. Országos Tudományos Nagygyűlése, Magyar Pszichológiai Társaság, Budapest, 2018: 232-233.

Briere DE, Siegle D. (2008) The Effects of the Unified Sports Basketball Program on Special Education Students' Self-Concepts: Four Students' Experience. *Teaching Exceptional Children Plus*, 20: 2-12.

Brittain IS. (2002) Perspectives of elite athletes with disabilities: problems and possibilities. Buckinghamshire Chilterns University College Brunel University, Department of Leisure, Faculty of Leisure and Tourism, Buckinghamshire 1:1-124

Cassidy T, Potrac P, Rynne S. *Understanding Sports Coaching. The Pedagogical, Social and Cultural Foundations of Coaching Practice*, Routledge University, London, 2023: 122-140.

Foote CJ, Collins B. (2011) You know, Eunice, the world will never be the same after this. *International Journal of Special Education*, 26: 285-295.

Charlton JI. *Nothing About Us Without Us. Disability Oppression and Empowerment*. University of California, Berkeley 2000: 201-217

Czeizel E, Lányiné Engelmayer Á, Rátai Cs. Az értelmi fogyatékosok kóreredete a Budapest vizsgálat tükrében. Medicina Kiadó, Budapest, 1978: 224-236.

Csányi Y. (1990) Fogyatékosok integrációja- nemzetközi és hazai kitekintés. Gyógypedagógiai Szemle, 4: 271-279.

Csányi Y. (2008) Új utak és törekvések a sajátos nevelési igényű személyek oktatása terén az OECD szakmapolitikájában és ennek néhány hazai vonatkozása. Fejlesztő pedagógia, 1: 28-33.

Cybulski S, Culver D, Kraft E, Formeris T. (2016) Special Olympics coaches: examining the strategies they use to encourage their athletes to develop life skills. International Journal of Coaching Science 10: 3–23.

Hassan D, Dowling S, McConkey R, Menke S. (2012) The inclusion of people with intellectual disabilities in team sports: lessons from the Youth Unified Sports programme of Special Olympics, Sport in Society: Cultures, Commerce, Media, Politics, 9: 1275-1290.

Dimitriou Sz. (2008) Integrált/inkluzív oktatásban részesülő fogyatékos tanulók oktatása Magyarországon, Semmelweis Egyetem, Nevelés- és Sporttudomány Doktori Iskola, Budapest 1:112-124

Dóczi T. (2014) Sport és hátrányos helyzet. In.: Farkas Judit (szerk.) A fizikai aktivitás és a sport magyarországi dimenzióinak feltárása. Budapest, 1:104-128.

Dorogi L. (2012) A fogyatékos személyek teljesítménysportja és annak hatása a sport különböző színtereire. Doktori értekezés, Semmelweis Egyetem Nevelés- és Sporttudományi Doktori Iskola, Budapest, 1:1-124

Dorogi L, Bognár J, Gita Sz. (2006) Fogyatékkal élők sportjának ismeretei az edzőképzésben. A sportszakemberképzés ez lehetséges modellje: a fogyatékos emberek sportjával kapcsolatos ismeretek és a hazai edzőképzés kapcsolata. Magyar Edző, 9: 37-39.

Dos Santos Favoretto L. (2019) The outcomes of an adapted tennis program in children and adults with developmental disabilities, Graduate Faculty of Auburn University, Alabama, 1:25-35.

Dowling S, McConkey R., Hassan D. Menke S. (2010) Unified gives us a chance: an evaluation of Special Olympics youth unified sports. Special Olympics International, Washington, 25-37

Dowling S, McConkey R, Hassan D. (2011) Special Olympics athletes and the World Games experience: the influence of coaching, training and competing on the world stage. Report on the Pilot Study, Special Olympics Ireland, Ulster, 1-101.

Dowling S, Hassan D, McConkey R. (2012) The 2011 Summer World Games experience for Special Olympics athletes and coaches: a longitudinal study in four countries, Special Olympics International, Washington, 1-76.

Erdei N. (2016) A fogyatékkal élő emberek elutasításának és elfogadásának története napjainkig és helyzetük a mai oktatási rendszerben. Különleges Bánásmód, 3: 41-49.

Feldman M, Varghese J, Ramsay J, Rajska D. (2002) Relationships between social support, stress and mother-child interactions in mothers with intellectual disability. Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities, 15: 314–323.

Ficsorné Kurunczi M. Az intellektuális fogyatékossgal élő emberek mozgalmának hazai története In.: Hegedüs L, Ficsorné K. M., Szepessyné J. D, Pajor E, Könczei Gy. (szerk.) A fogyatékossgügy hazai és nemzetközi története, ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Budapest, 2009: 34-67.

Fótiné HÉ., Berencsi A, Lénárt Z, Tóthné KK, Vámos T. Nemzetközi kitekintés az inkluzív testneveléssel kapcsolatos kutatásokra a sajátos nevelési igényű tanulók szemszögéből, In.: Révész László és Csányi Tamás (szerk.) Tudományos alapok a testnevelés tanításához. II. kötet: A testnevelés és az iskolai sport neveléstudományi, pszichológiai és kommunikációs szempontú megközelítései. Magyar Diáksport Szövetség, Budapest, 2015:177-197.

Földesi Szabó Gy. (1997) Proklamáció a fogyatékosok sportjáért. Testnevelés Sport Tudomány 2: 9-16.

Földesi Szabó Gy. (2010) Social Exclusion/Inclusion in the Context of Hungarian Sport. Physical Culture and Sport Studies and Research, 50: 44-59.

Gál A, Dóczi T, Sáringerné SzZs. (2012) Társadalmi befogadás a sportban és a sport által (szociális inklúzió). Sport és társadalmi befogadás: egy nemzetközi kutatási projekt eredményei. Magyar Sporttudományi Szemle 13: 29-39.

Gallego M, Jones T, Crespo M. (2022) Impact of the ITF Tennis Play and Stay campaign on 10-and-under tennis: The views of top National Federation experts, International Tennis Federation, 86: 37-41

Gere I. (2000) A megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatását segítő állami támogatások. Kutatási Zárójelentés In: Állami támogatások és célszervezetek: az ezredforduló rendszerének tanulságai. In: Könczey György (szerk.) Fogytékosságtudományi Tanulmányok ELTE, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Budapest, 6-56.

Gordon, D. (2009) Coaching Science. London, Learning Matters. International Coaching Psychological Review, 4: 87-104.

Gruiz K. Volt egyszer egy MÉS...Egy sportszövetség története 1992 – 2005. MÉS és Down Alapítvány Kiadó, Budapest: 2007:61-67.

Hadi N. (2012) Az Alaptörvény fogytékossággal élő személyeket érintő rendelkezéseinek értelmezése. Jogtudományi Közlöny, 3: 209-216.

Harada CM., Siperstein, GN, Parker RC, Lenox D. (2011) Promoting social inclusion for people with intellectual disabilities through sport: Special Olympics International, global sport initiatives and strategies. Sport in Society, 14: 1131-1148.

Hassan D. és Lynch R. (2014) Reflections on coaching athletes with disabilities. In: Hassan, Dowling, McConkey (szerk.), Sport, Coaching and Intellectual Disability, Routledge, London, 69-84.

Horváth L. Az inklúzió megközelítése a fogytékosság és a társadalom kapcsolatában In: Semsei I, Kovács K (szerk.) Inkluzív testnevelés, inkluzív társadalom, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2016: 53-85.

Jones R, Armour K, Potrac P. (2004) Sports Coaching Cultures From Practice to Theory, Routledge. London , 1-200

- Kastl JM. (2010) Einführung in die Soziologie der Behinderung. Verlag für Sozialwissenschaften. Springer VS, Wiesbaden, 1-380
- Kersh, J, Siperstein, GN. (2008) The positive contributions of Special Olympics to the family. Special Olympics International, Washington DC, 1:127-137.
- Kiss Á. (1996) Értelmi fogyatékosok a középiskolások szemével, Iskolakultúra 1: 33-37.
- Kiuppis F. (2018) Inclusion in sport: disability and participation, Sport in Society, 21:4-21.
- Kovács E, Bihari Zs. (2019) Pedagógus hallgatók fogyatékkal élők együttneveléséről alkotott véleményei, Educatio 28: 819-828.
- Kovács K. (2016) Sport és inklúzió. In: Inkluzív nevelés – inkluzív társadalom, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 294–316
- Krahenbühl Leitao MT. (2001) Esportes Unificados: A inclusao pelo esporte. Temas em educacao fisica adaptada, IV. Congresso Brasileiro de atividade motora adapta Brasília, 27-33.
- Krebs P. (1992) Divisioning for safe, challenging competition. Palaestra, 8: 46-56.
- Lányiné Engelmayer Á. Intellektuális képességzavar és pszichés fejlődés. Budapest, Medicina Könyvkiadó, 2017:13-19
- Laoues-Czimbalmos N. (2023) A fogyatékossgal élő diákok szabadidő és sportfogyasztási szokásai és azokat meghatározó tényezők, Debreceni Egyetem, Ihrig Károly Gazdálkodási és szervezéstudományok doktori iskola, Debrecen 1-190.
- Laoues-Czimbalmos N., Müller A. (2018) Az integráció-szegregáció helyzete egy kutatás tükrében. Különleges Bánásmód, 4: 19-31.
- Laoues-Czimbalmos N, Müller A, Bácsné Bába É. (2018) Fogyatékossgal élő személyek sportolásával foglalkozó sportszervezet kommunikációs sajátosságainak vizsgálata, Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok, 3–4: 119–128.

Laoues-Czimbalmos N, Müller A, Bácsné Bába É. (2019) Fogyatékosággal élő gyerekek sportfogyasztási szokásainak vizsgálata az akadálymentesített kínálati elemek tükrében. *Economica (Szolnok)* 10: 21-29.

Lányiné EÁ, Marton K, Pszichológia a gyakorlatban 47., Értelmi fogyatékosok szociális teljesítményének vizsgálata, Akadémia Kiadó, Budapest, 1991, 1-149.

László V. (2016) A fogyatékosággal élők helyzete a munka világában, Multi Science - XXX. micro CAD International Multidisciplinary Scientific Conference, Miskolci Egyetem, Miskolc 34-39.

Longo AF, Siffredi C, Cardey ML, Aquilino GD, Lentini MA (2016) Age of peak performance in Olympic sports: A comparative research among disciplines, *Journal of Human Sport and Exercise* 3: 122-134.

Lukács Sz. (2016) Újraértelmezett kapcsolatrendszer a hallássérült gyermekek integrált nevelésében, oktatásában, *Fejlesztő Pedagógia* 27: 45-51.

Lyle J. (2002) *Sports Coaching Concepts: A Framework for Coaches' Behaviour*. London, Routledge. 1-360.

MacDonald D. és Beck K. (2014) Creating a positive experience for athletes with intellectual disabilities. In: Hassan, Dowling McConkey (szerk.), *Sport, Coaching and Intellectual Disability* 52–68.

MacDonald D, Beck K, Erickson K. Cote J. (2016) Understanding sources of knowledge for coaches of athletes with intellectual disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*. 29: 242–249.

March-Llanes J, Mas-Ruiz L, Moya-Higueras J, Rius-Torrentó J, Estrada-Plana V, Bañeres J, Lavega-Burgués P. (2023) Chedoke-McMaster attitudes towards children with handicaps scale for traditional sporting games (CATCH-TSG): initial validation in 7 different languages in adult and young populations. *Frontal Psychology* 14:125-4580.

Martin JJ. (1999) A personal development model of sport psychology for athletes with disabilities. *Journal of Applied Sport Psychology*. 11: 181-193.

McConkey R, Dowling S, Hassan D, Menke S. (2012) Promoting social inclusion through Unified Sports for youth with intellectual disabilities: a five-nation study. *Journal of Intellectual Disability Research*. 57: 1-13.

McConkey R, Dunne J, Blitz N. *Shared Lives: Building relationships and community with people who have intellectual disabilities*, Sense Publishers, Amsterdam 2009: 1-177

McConkey R. (2014) Changing perspectives on intellectual disability through sport. *Sport, Coaching and Intellectual Disability*. Routledge. 2:23-33.

McConkey R. (2016) Sports and intellectual disability: a clash of cultures? *Advances in Mental Health and Intellectual Disabilities* 10: 293–298.

McConkey R. (2018) Developing self-report measures on social inclusion for people with intellectual disabilities and for sports coaches: a transnational study. Confidential final report for SOI/SOEE, Special Olympics International, Washington, 1-30.

McConkey R, Pochstein F, Carlin L, Menke S (2019) Promoting the social inclusion of players with intellectual disabilities: an assessment tool for sport coaches, *Sport in Society*, 2:450-462.

Mesterházi Zs, Szekeres Á. (2023) A nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelése. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Budapest, 620-645

Mező K, Mező F. Fogytékossággal élő gyermek a családban In: Vargáné Nagy A. (szerk) *Családi nevelés*. Didakt Kft, Debrecen, 2017: 79-89.

Mysliwiec A, Damentko M. (2015) Global Initiative of the Special Olympics Movement for People with Intellectual Disabilities, *Journal of Human Kinetics*. 45: 253-259.

N.Tóth Á. (2015) A hazai terminológia fejlődése In.: N. Tóth Ágnes (szerk.) *A pedagógia adósságai*. Savaria University Press, Szombathely. 72 -76.

Nádas P. (1996) Paralimpiai Játékok története, *Gyógypedagógiai Szemle* 24: 255-263.

Némethné TÁ. (2009) Tanári attitűdök és inkluzív nevelés. Magyar Pedagógia 109: 105-120.

Neuhäuser G. Ursachen geistiger Behinderung (medizinische Aspekte). In: Theunissen G, Kulig W, Schirbort K. (szerk) Handlexikon Geistige Behinderung. Schlüsselbegriffe aus der Heil-, und Sonderpädagogik, Sozialen Arbeit, Medizin, Psychologie, Soziologie und Sozialpolitik. Stuttgart, 2007: 358-361.

Nirje B. (1969) The Normalization Principle and Its Human Management Implications. SRV-VRS: The International Social Role Valorization Journal, 1-2: 19-23.

Orbán-Sebestyén K. Teniszoktatás és mozgásfejlesztés óvodásoknak (1. kiadás). Ovi-Foci Közhasznú Alapítvány, Budapest, 2016:17-102

Orbán-Sebestyén K, Szilárd Zs, Farkas J, Ökrös Cs, Roswal G. (2023) Attitude of elite tennis coaches working with athletes with intellectual disabilities participating in Special Olympics. Journal of intellectual disability research 67: 123–135.

Orbán-Sebestyén K, Pázmány V, Sáringerné SzZs, Farkas J, Ökrös Cs, Roswal G. (2022b) Adaptation and Distribution of a Complex Sensitivity-Training Program in the Eastern European Region. Social Sciences (Basel), 11: 431-442

Orbán-Sebestyén K, Farkas J, Sáringerné SzZs, Ökrös Cs. (2022a) Az értelmi fogyatékossgal élő emberek inklúziójával kapcsolatos hazai kutatások elemzése, II. rész - Inklúzió a sportban. Magyar Sporttudományi Szemle, 23: 47–59.

Orbán-Sebestyén K, Farkas J, Sáringerné SzZs, Ökrös Cs. (2021b) Pedagógusok fogyatékossgal élő személyek iránti érzékenyítésének attitűdvizsgálata a Közép-Európai régióban. Testnevelés Sport Tudomány 6: 45–52.

Orbán-Sebestyén K, Farkas J, Sáringerné SzZs, Ökrös Cs. (2021a) Az értelmi fogyatékossgal élő emberek inklúziójával kapcsolatos hazai kutatások összehasonlító elemzése. Magyar Sporttudományi Szemle, 22: 54–67.

Orbán-Sebestyén K, Farkas J, Sáringerné SzZs, Ökrös Cs. (2020) Nemzetközi kitekintés a sport általi inklúzió attitűd változásokra gyakorolt hatásával kapcsolatos -

a Speciális Olimpia mozgalomban végzett - tanulmányokról. Magyar Sporttudományi Szemle, 21: 30–41.

Orbán-Sebestyén K, Ökrös Cs, Sáringerné SzZs, Jeager P. (2018c) Érzékenyítés sporttal – avagy az „Integrált Tenisz Erzsébet - tábor” hatása tipikusan fejlődő kisiskolás gyermekekre. In: Mozgásbiológia - sport – tudomány, Magyar Edzők Társasága, Budapest, 155–169.

Orbán-Sebestyén K., Sáringerné SzZs, Hunyadi K. (2018b) Inkluzív sportoktatás az integrált szemléletű nevelésben - A Testnevelési Egyetem Inkluzív sportoktatási szakirányú továbbképzésének előzményei. Testnevelés Sport Tudomány 3: 73–78.

Orbán-Sebestyén K, Sáringerné SzZs, Molnár A, Hegedűs G. (2018a) A Nemzeti Ovi-Sport Program, avagy inklúzió és sportágspecifikus mozgástanulás óvodások számára. A Selye János Egyetem 2018-as X. Nemzetközi Tudományos Konferenciájának tanulmánykötete, Komárno, Szlovákia 73–80.

Papp G. (2012) Az integráció, inklúzió fogalmak tartalmi elemzése gyógypedagógiai megközelítésben nemzetközi és magyar szinten. Gyógypedagógiai Szemle, 4: 295-304.

Payne G, Rink J. Physical education in the developmentally appropriate integrated curriculum. In: C. Hart, D. Burts, R. Charlesworth (szerk.), Integrated curriculum and developmentally appropriate practice—birth to age eight, University of New York Press, Albany, 1997: 145–170.

Pázmány V, Lentner N. (2020) Speciális Olimpia mozgalom Kölyök Sportoló programjának állapotfelmérő-eszköze a gyakorlatban, Acta Medicinae et Sociologica, Debreceni Egyetem, 30: 113-140.

Perederiy AV. (2014) Competition in the training of the athletes of Special Olympics Pedagogics, Psychology, Medical Biological Problems of physical training and sports 4: 55-59.

Perlusz A. Az integrált nevelés módszertani kérdései In: Podráczky J. (szerk.): Különlegések: Adalékok a differenciálás módszertanához, BGA Zrt, Budapest 2013: 73-102.

Pléh Cs, Boross O. Értelmi fogyatékoság. Pszichológiai Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest 2008: 123

Pongrácz K. (2017) Többségi tanulók fogyatékosággal élő társaikkal szembeni attitűdjének vizsgálata, ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Neveléstudományi Doktori Iskola, 1-135.

Reé J. (2003) A szervátültetés következményei az aktív életmódra. In: Benczúr Miklósné (szerk.), Adaptált Testnevelés és Sport. II. kötet. FONESZ, Budapest, 107-110.

Rencz F. Kérdőívtervezés. Egyetemi jegyzet, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 2022:16-18.

Réthy E. (2002a) Integrációs törekvések Európában. In: Bábosik István és Kárpáti Andrea (szerk.), Összehasonlító pedagógia. BIP, Budapest, 314-332.

Réthy E. (2002b) A speciális szükségletű gyermekek nevelése, oktatása Európában. Magyar Pedagógia, 102: 281-300.

Réti Cs, Csányi Y. (1997) Gyakorló pedagógusok és leendő tanítók attitűdjének felmérése az integráció témájában. Gyógypedagógiai Szemle, 26: 81-89.

Roswal G. (1988) Coaches' Training the Special Olympics Way, Palaestra, 4:36-41.

Roswal G. (2007) Special Olympics Unified Sports providing a transition to mainstream sports, Special Olympics Alabama Journal 12: 13-15.

Sanz D, Sánchez A. (2017) Tennis and disabilities guidelines for coaches, ITF Coaching and Sport Science Review, International Tennis Federation, 71: 32-35.

Sáringerné, SzZs. (2014) A fogyatékkal élők sportolási lehetőségei. In: Dóczi, T., Gál, A., Sáringerné SzZs. (szerk.). Társadalmi befogadás a sportban és a sport által (szociális inklúzió). A fizikai aktivitás és a sport magyarországi dimenzióinak feltárása. Magyar Sporttudományi Társaság, Budapest, 74-141.

Sárközy T. (2017) A sport, mint nemzetstratégiai ágazat, Polgári Szemle, 13: 143–159.

Schulz T, Fuglerud KS. Creating Personas with Disabilities. Computers helping people with special needs, International Conference on Computers for Handicapped Persons, 2012: 145-152.

Siperstein G, Norins J, Corbin S, Shriver T. (2003) Multinational study of attitudes toward individuals with intellectual disabilities. Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities. 3: 143-155.

Speck O. Geistige Behinderung. In: Theunissen G, Kulig W, Schirbort K. (szerk.): Handlexikon Geistige Behinderung. Schlüsselbegriffe aus der Heil- und Sonderpädagogik, Sozialen Arbeit, Medizin, Psychologie, Soziologie und Sozialpolitik. Stuttgart, 2007: 136-137.

Szabó Z, Ács P, Kéri K, Pusztafalvi H, Vass L. (2020) Fogytékossággal élők sportjával kapcsolatos attitűdvizsgálat, Sport és Egészségtudományi munkafüzetek, Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 4: 40-55.

Székely Gy. Szervátültetett emberek sportja In: Benczúr Miklósné (szerk.): Adaptált Testnevelés és Sport. II. kötet. FONESZ, Budapest, 2003: 110-116.

Szokolyszky Á. Kutatómunka a pszichológiában. Kvalitatív stratégia. Osiris Kiadó, Budapest, 2004: 386-512.

Takács F. (1972) A testkultúra fogalma és néhány tudományelméleti problémája. TF Közlemények, 95–100.

Tapolczai G. Hallássérült személyek speciális sportja. In: Benczúr Miklósné (szerk.) Adaptált Testnevelés és Sport. II. kötet. FONESZ, Budapest, 2003: 117-126.

Tetler S. (2006) Inkluzív osztályok, a tanítás és tanulás modelljei, dilemmák és kihívások. Iskolakultúra, 16: 36-43.

The Salamanca Statement and framework for action on special needs education World Conference on Special Needs Education: Access and Quality, Salamanca, Spain, 7- 10 June 1994, p47

Tóthné Kälbli K. Példaértékű sportolói teljesítmények – „Csodabogarak” az olimpiai és paralimpiai játékokon. In: Nádas Pál (szerk.) Árnýékban született csillagok. Paralimpiatörténeti tanulmányok. Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége. 2. kötet, 2018: 843 – 850.

Tóthné Kälbli K. (2019) Szakirodalmi áttekintés a sajátos nevelési igényű tanulók fittségi vizsgálatairól. A NETFIT® sajátos nevelési igényű gyermekekre történő adaptációjának megalapozása. Magyar Diáksport Szövetség, Budapest, 2019: 175-189.

Végh A, Wisinger J, Szőke V. Hadd küzdjek bátran! Az első 33 év a Magyar Speciális Olimpia Szövetség életében, Branding Kiadó, Budapest, 2022: 212-234.

Wade C, Llewellyn G, Matthews J. (2015) Parent mental health as a mediator of contextual effects on parents with intellectual disabilities and their children, Clinical Psychologist 19: 23-38.

Wisinger J. Így kezdődött itthon In.: Magyar Speciális Olimpia Szövetség: Hadd, küzdjek bátran! MSOSZ, Budapest, 2009: 17-28.

Wisinger J. Értelmileg akadályozott személyek sportja a speciális olimpiai mozgalmakon keresztül. In: Benczúr Miklósné (szerk.) Adaptált Testnevelés és Sport. II. kötet. FONESZ, Budapest, 2003: 81-97.

Zenkl T. Special Olympics in Austria, Sport as the assisting medium for the inclusion of people with an intellectual disability into the mainstream society shown by Unified Sports® competitions at the Special Olympics World Games 2017. Bécsi Egyetem, Ausztria, 2018: 1-104.

10.1 Online felhasznált irodalom

1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról:
<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300079.TV> Letöltés: 2022. május 10.

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről:
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv> Letöltés: 2022. május 10.

2013. évi LXII. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény:
mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300062.TV Letöltés: 2022. január 25.

Adonyiné Gábori M. (2008) Sajátos nevelési igényű gyermek integrált/inkluzív nevelése. <http://mek.oszk.hu/15600/15612/pdf/hefop09.pdf> Letöltés: 2022. január 10.

Balogh L, Kiss G, Orbán K, Vári B, Bóka F, Meszlényi-Lenhart E, Mikulán R. *Rekreáció III.* Szeged Tudományegyetem, 2015
http://www.jgyph.hu/tamop15e/tananyag_html/Rekreacio_III/index.html Letöltés: 2022. január 10.

Demeter J. (2008) Együtt vagy külön? Gondolatok és valós képek az együttnevelésről, Tani – Tani könyvek 2. rész https://www.tani-tani.info/082_demeter Letöltés: 2023. október 10.

Dowling S, Hassan D, McConkey R. (2012) The 2011 Summer World Games Experience for Special Olympics Athletes and Coaches: A longitudinal study in four countries. Special Olympics, International, Washington
<https://dotorg.brightspotcdn.com/0e/d2/c97a47ae4e30ae427652723109dc/dowling-et-al-2012-the-2011-summer-world-games-experience.pdf> Letöltés: 2021. március 10.

Dowling S, McConkey R, Hassan D, Menke S. (2010) Unified gives us a chance: An evaluation of Special Olympics youth unified sports
<https://media.specialolympics.org/resources/sports-essentials/unified-sports/Final-Report-Unified-Sports.pdf> Letöltés: 2020. május 21.

Emri Zs. (2021) A kérdőív-tervezés szabályai. http://zsuzsanna.emri.uni-eger.hu/public/uploads/kerdoiv-elmelet_589a036cf0522.pdf Letöltés: 2021. március 12.

FODISZ - Fogyatékosok Országos Diák-, Verseny és Szabadidősport Szövetsége (2024) <https://fodisz.hu/rolunk.html> Letöltés: 2023. június 14.

George Eyser életrajza en.wikipedia.org/wiki/George_Eyser Letöltés: 2023. május 8.

International Blind Sports Federation (2023) ibsport.org/about/who-we-are/history/ Letöltés: 2020. június 14.

International Tennis Federation (2024) ITF Play and Stay Tennis Play and Stay www.itftennis.com/en/growing-the-game/itf-tennis-play-and-stay/ Letöltés: 2024. január 15.

International Tennis Federation (2024) ITF World Tennis Number <https://worldtennisnumber.com> Letöltés: 2024. január 15.

Jármí É. (2018) Az ENABLE Anti-Bullying Program hazai bevezetése www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/pok/Budapest/tpn2018/ENABLE_hazai_bevezetese_Budapest_Jarmi.pdf Letöltés: 2024. február 14.

Központi Statisztikai Hivatal. (2024) Az óvodai nevelésben, iskolai oktatásban részesülők a nappali és a nem nappali oktatásban, iskoláskorú népesség www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0004.html Letöltés: 2024. július 30.

Központi Statisztikai Hivatal. (2024) Sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók száma fogyatékoság-típus szerint www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0006.html Letöltés: 2024. július 30.

Magyar Speciális Olimpia Szövetség (2024) Szállj be te is! Önkéntesprogram www.specialolympics.hu/szallj-be-te-is/ Letöltés: 2024. január 15.

Magyar Speciális Olimpia Szövetség (2024) Történetünk www.specialolympics.hu/a-specialis-olimpia-tortenete/ Letöltés: 2024. január 15.

Nanavati J, Haas K. (2015) Unified Sports Evaluation. Washington DC, Special Olympics International. media.specialolympics.org/resources/research/unified-sports/Unified%20Sports-Research%20Article-Unified%20Sports%20Evaluation.pdf

Letöltés: 2022. október 1.

Norins J, Harada C, Parker R. (2006) Evaluation of the Special Olympics Europe/Eurasia Unified Football Pilot Project: Findings from Austria, Poland, Romania, Serbia, and Slovakia. Washington, DC, Special Olympics, Inc. & University of Massachusetts Boston, https://www2.ifsport.is/spec_ol_rannsoknir/Evaluation_of_the_Special_Olympics_Europe-Eurasia_Unified_Fo.pdf Letöltés: 2019. november 30.

O'Donohoe L. & Hewitt S. (2019) Impact of tennis coaching on players with an intellectual disability, The World Congress of the International Association for the scientific study of intellectual and developmental disabilities. <https://www.smh.ie/news/publications/impact-of-tennis-coaching-on-players-with-an-intel/fulltext/> (Letöltés: 2019. október 4).

Roswal, G. M. (1991): Whitewater rafting: an outdoor adventure activity for individuals with mental retardation. *Palaestra*, vol. 7, no. 4, summer 1991, pp. 24+. *GaleAcademicOneFile*, link.gale.com/apps/doc/A11174040/AONE?u=anon~fc2e9040&sid=googleScholar&xid=ac994318. (Letöltés: 2024. augusztus 10).

Roswal G, Goff A, Kumar S, Edenzon M, Sherrill C (1992): Sport clinics and demonstrations: over 15,000 trained at international games. *Palaestra*, vol. 8, no. 2, winter 1992, pp. 60-71. link.gale.com/apps/doc/A12009560/AONE?u=anon~df6b0457&sid=googleScholar&xid=ef51e095 (Letöltés: 2024. január 27.)

Schalock LR, Luckasson R, Tassé MJ. (2021) Intellectual Disability: Definition, Diagnosis, Classification, and Systems of Supports, 12th Edition, American Association on Intellectual and Developmental Disabilities, <https://www.aaid.org/intellectual-disability/definition> Letöltés: 2019. október 1.

Siperstein G., Hardman M, Wappett M, Clary L. (2001) National evaluation of the Special Olympics Unified Sports program. A special report. Washington, DC:

University of Massachusetts Boston, University of Utah, Special Olympics, Inc., 2001
https://media.specialolympics.org/soi/files/sports/unified_sports_report.pdf Letöltés:
2020. január 10.

Skinner J, Zakus DH, Cowell J. (2008) Development through Sport: Building Social
Capital in Disadvantaged Communities,
<https://core.ac.uk/download/pdf/143875098.pdf> Letöltés: 2022. február 5.

Special Olympics International (2018) Research Overview
resources.specialolympics.org/research/research-overview Letöltés: 2021. január 19.

Special Olympics International (2024) Sports Partnerships – International Tennis
Federation www.specialolympics.org/get-involved/sports-partnerships/international-tennis-federation Letöltés: 2022. június 10.

Special Olympics International (2024) Sports Rules Article 1
resources.specialolympics.org/sports-essentials/sports-and-coaching/sport-rules-article-1 Letöltés: 2024. január 15.

Special Olympics International (2024) Unified Champion Schools
www.specialolympics.org/what-we-do/youth-and-schools/unified-champion-schools
Letöltés: 2024. június 20.

Special Olympics International (2024) Unified Sports
resources.specialolympics.org/sports-essentials/unified-sports Letöltés: 2024. január 15.

Special Olympics International. (2023) Census
resources.specialolympics.org/governance/census Letöltés: 2024. január 15.

Special Olympics International (2023) World Games Berlin 2023 Unified Sports
Delegates, world-games-berlin-2023-unified-sports-delegates/kata-orban-sebestyen
Letöltés: 2024. január 15.

Special Olympics International. (2023) History in Illinois SOILL-History-Milestones-
08-16.pdf Letöltés: 2024. január 15.

Special Olympics International. (2024) Divisioning resources.specialolympics.org/sports-essentials/divisioning Letöltés: 2024. január 15.

Special Olympics International. (2024) Global Reach Report resources.specialolympics.org/governance/reach-report Letöltés: 2024. január 15.

Special Olympics International. (2024) ITF Developmental Sports resources.specialolympics.org/sports-essentials/developmental-sports/international-tennis-federation Letöltés: 2024. január 15.

Special Olympics Tennis Rules (2024) Sports-Essentials-Tennis-Rules-2022-v2.pdf Letöltés: 2024. február 4.

Special Olympics Wisconsin (2024) <https://specialolympicswisconsin.org/become-an-athlete/> Letöltés: 2024. augusztus 1.

UNESCO (2003) Overcoming exclusion through inclusive approaches in education: a challenge and a vision - conceptual paper <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000134785> Letöltés: 2024. január 15.

VIRTUS - Sports Federation for athletes with intellectual impairment (2024) <https://www.virtus.sport/about-virtus> Letöltés: 2023. június 14.

World Health Organization (2011) World report on disability 2011, p24 published online: January 2011 <https://www.who.int/publications/i/item/9789241564182> Letöltés: 2020. március 10.

11. SAJÁT KÖZLEMÉNYEK JEGYZÉKE

11.1 A disszertáció témájával kapcsolatos nemzetközi impakt faktoros saját közlemények

Orbán-Sebestyén K, Szilárd Zs, Farkas J, Ökrös Cs, Roswal G. (2023) Attitude of elite tennis coaches working with athletes with intellectual disabilities participating in Special Olympics. *Journal of Intellectual Disability Research*, 67: 123–135.

Orbán-Sebestyén K, Pázmány V, Sáringerné SzZs, Farkas J, Ökrös Cs, Roswal G. (2022b) Adaptation and Distribution of a Complex Sensitivity-Training Program in the Eastern European Region. *Social Sciences (Basel)*, 11: 431-442

11.2 A dolgozat témájában megjelenő további saját közlemények

Orbán-Sebestyén K, Farkas J, Sáringerné SzZs, Ökrös Cs. (2022a) Az értelmi fogyatékkal élő emberek inklúziójával kapcsolatos hazai kutatások elemzése, II. rész - Inklúzió a sportban. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 23: 47–59.

Orbán-Sebestyén K, Sáringerné SzZs, Farkas J, Ökrös Cs. (2021b) Pedagógusok fogyatékkal élő személyek iránti érzékenyítésének attitűdvizsgálata a Közép-Európai régióban. *Testnevelés Sport Tudomány*, 6: 45–52.

Orbán-Sebestyén K, Farkas J, Sáringerné SzZs, Ökrös Cs. (2021a) Az értelmi fogyatékkal élő emberek inklúziójával kapcsolatos hazai kutatások összehasonlító elemzése. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 22: 54–67.

Orbán-Sebestyén K, Sáringerné SzZs, Farkas J, Ökrös Cs. (2020) Nemzetközi kitekintés a sport általi inklúzió attitűd változásokra gyakorolt hatásával kapcsolatos - a Speciális Olimpia mozgalomban végzett - tanulmányokról. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 21: 30–41.

Orbán-Sebestyén K, Ökrös Cs, Sáringerné SzZs, Jeager P. (2018c) Érzékenyítés sporttal – avagy az „Integrált Tenisz Erzsébet - tábor” hatása tipikusan fejlődő kisiskolás gyermekekre. *Mozgásbiológia - sport – tudomány*, Magyar Edzők Társasága, Budapest, 2018: 155–169.

Orbán-Sebestyén K., Sáringerné SzZs, Hunyadi K. (2018b) Inkluzív sportoktatás az integrált szemléletű nevelésben - A Testnevelési Egyetem Inkluzív sportoktatási szakirányú továbbképzésének előzményei. *Testnevelés Sport Tudomány*, 3: 73–78.

Orbán-Sebestyén K, Sáringerné SzZs, Molnár A, Hegedűs G. (2018a) A Nemzeti Ovi-Sport Program, avagy inklúzió és sportágspecifikus mozgástanulás óvodások számára. In: A Selye János Egyetem 2018-as X. Nemzetközi Tudományos Konferenciájának tanulmánykötete, Komárno, Szlovákia, 2018: 73–80.

11.3 Egyéb saját közlemények

Gál A, Orbán-Sebestyén K. (2024) Female Tennis Coaches in Hungary: Far from the Elite Tennis. *ITF Coaching and Sports Science Review*, 92: 23-28.

Orbán-Sebestyén K. Teniszoktatás és mozgásfejlesztés óvodásoknak (1. kiadás). Ovi-Foci Közhasznú Alapítvány, Budapest, 2016: 1-102.

12. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Szeretnék köszönetet mondani témavezetőmnek **Dr. Ökrös Csabának**, aki hitt bennem és ebben a nagyon különleges témában mellém állt.

Köszönöm **Hunyadi Krisztina** kolléganőmnek, barátomnak, hogy elindított ezen a különleges úton.

Köszönöm **Dr. habil Szilárd Zsuzsannának** konzulensemnek, hogy ötleteivel segítséget nyújtott a szakmai irány megtalálásához és a tudományos munka megkezdéséhez.

Köszönöm konzulensemnek **Dr. Csáki Istvánnak**, aki segített, hogy számokban is kimutathassam azt a számtalan eredményt, amit az edzők vizsgálata során kaptam.

Köszönöm **Professzor Emerita Dr. Földesiné Szabó Gyöngyinek**, hogy következetes szigorral segítette munkámat.

Köszönöm **Dr. Jády György** kollégámnak, barátomnak, hogy meggyőződött arról, hogy meghozzam életem legjobb döntését és csatlakozzam a Speciális Olimpia családjához.

Köszönöm **Professor Emeritus Dr. Glen M. Roswal-nak**, hogy segített feltárni és megismerni a Speciális Olimpia tenisz szakágának nemzetközi történetét.

Köszönöm **Dr. Teresa Maria Krahenbühl Leitao-nak**, aki nemcsak elméletben, de gyakorlatban is minden területen támogatja a nemzetközi SO tenisz karrierem.

Köszönöm **Dr. Farkas Juditnak** a szakmai kapcsolataiért, ötleteiért és hogy számos esetben menedzselte és segítette.

Köszönöm **Polcsik Balázs** tanulóársamnak a sok gyakorlati és elméleti segítségéért és bátorításáért.

Végül, de nem utolsó sorban köszönöm férjemnek **Orbán Gábornak**, édesanyámnak **Sebestyén Katalinnak** a végtelen türelmükért és gyermekeimnek **Abigélnek** és **Arisztidnek** az inspirációért.

13. MELLÉKLETEK

1. számú melléklet

Kérdőív Speciális Olimpia mozgalomban dolgozó edzők számára

A Speciális Olimpia mozgalom célja az értelmi fogyatékkal élők társadalmi befogadásának elősegítése. Szeretnénk megtudni az edzőktől, hogyan vélekednek a társadalmi befogadásról, és hogyan szervezik meg annak gyakorlati megvalósítását a tenisz klubban, ahol edzőként dolgoznak a sportolók, partnerek, önkéntes segítők és más edzők körében.

A kérdőív segítségével a jövőben az edzők számára szervezett fejlesztési és képzési lehetőségeket tervezünk.

Az alábbiakban felsoroljuk azokat a kérdéseket, amelyekre szeretnénk, ha válaszolnának. Nincsenek helyes vagy helytelen válaszok.

- ☐ Ha a kérdésre adott válasza igen - tegyen egy X-et az IGEN oszlopba.
- ☐ Ha a kérdésre adott válasza nem - tegyen egy X-et a NEM oszlopba.
- ☐ Ha a kérdésre adott válasza Néha - akkor tegyen egy X-et a NÉHA ☐ oszlopba.
- ☐ Ha nem tudja vagy nem érti a kérdést, tegyen egy X-et a NEM TUDOM ☐ oszlopba.

Válaszait bizalmasan kezeljük. Nagyon köszönjük a segítségét.

Az én egyesített edzéseimen...	IGEN	Néha	Nem	Nem tudom
1 Klubgyűléseket tartunk, ahol mindenki felszólalhat.				
2 A sportolók, a partnerek és az edzők összejönnek, hogy együtt étkezzenek, bulizzanak vagy ünnepeljék az ünnepeket				
3 A sportolók és a partnerek bevásárlóközpontokban lógnak, piknikezni vagy közösségi rendezvényekre járnak.				
4 Az edzők, a sportolók és a partnerek csoportosan elmennek sportmérkőzéseket/versenyeket nézni a városunkban/városunkban.				
5 Az edzők célja, hogy példaképek legyenek a játékosok számára.				
6 Az edzők igyekeznek a partnereket ugyanúgy megismerni, mint a sportolókat.				
7 Az edzők elmennek iskolákba és szolgálatokhoz, hogy sportolókat toborozzanak.				
8 Az edzők iskolákat és főiskolákat látogatnak meg, hogy elmagyarázzák nekik a Speciális Olimpiát, és partnereket toborozzanak.				
9 Az edzők a médiát használják fel a csapat népszerűsítésére, valamint a sportolók és a partnerek elismerésére.				
10 Az edzők kapcsolatot tartanak fenn más sportlétesítményekkel a környékünkön, és a játékosaink is oda járnak.				
11 Partnereinket abból a közösségből/területről toborozzuk, ahol a sportolók élnek.				
12 Az edzők az edzéseken kívüli csapatösszetartó tevékenységekre összpontosítanak és szerveznek: italozni vagy étkezni járnak.				
13 Az edzők a szezonon kívüli időszakban telefonon/e-mailben tartják a kapcsolatot a sportolókkal és a partnerekkel.				

Ön szerint vannak más módok is, amelyekkel befogadóbbá teszi a sportot?

Végezetül, kérem, hogy a kutatási cél megvalósítása céljából válaszoljon az alábbi kérdésekre: (jelölje be a választása melletti négyzetet, vagy írja be a választát):

Q1 Ön: Férfi ☐ Nő ☐

Q2 Milyen korcsoportba tartozik? 20 év alatti ☐ 20-39 ☐ 40 - 59 ☐ 60+ ☐

Q3 Ön rokona egy sportolónak: Igen ☐ Nem ☐

Q4 Fizetett munkaerőként dolgozott-e/dolgozik-e ált. iskolában/középiskolában: Igen ☐
Nem ☐

Q5 Dolgozott-e/dolgozik-e korábban fogyatékossgal élő emberek számára nyújtott szolgáltatásoknál: Igen ☐ Nem ☐

Q6 Ön edzősködött/edzősködik a Speciális Olimpia Egyesített Sportágakban? Igen ☐
Nem ☐

Q7 Edzősködött/edzősködik más nem fogyatékos sportolók/capatoknál Igen ☐ Nem ☐

Tudna többet mondani az Ön által edzett klub(ok)ról?

Q8a Milyen sportágakban edzősködött/edzősködik a Speciális Olimpia mozgalomban?

Q8b Milyen sportágakban edzősködött/edzősködik a Unified Sportsban? (Ha van ilyen)

Q9 Mióta edzősködik a Speciális Olimpiában _____ év

Q10 Az Ön klubjának profilja: Junior (18 éves korig) ☐ Felnőtt ☐ Vegyes ☐

Q11 Melyik országban él? Németország ☐ Írország ☐ Málta ☐ Lengyelország ☐
Románia ☐ Egyesült Államok ☐ Egyéb ☐

Kérjük, ellenőrizze, hogy minden kérdésre válaszolt-e!

Köszönjük segítségét!

2. számú melléklet

Kérdőív sportolók és partnerek számára

Társadalmi befogadás

Szeretnék feltenni néhány kérdést a társadalmi befogadással kapcsolatban. A társadalmi befogadás azt jelenti, hogy együtt vagyunk más emberekkel. Szeretnék megtudni, hogy mennyire érzed magad befogadottnak, amikor más emberekkel vagy együtt sportolsz, és amikor ott vagy, ahol élsz - a szomszédságodban és a helyi közösségben.

Van egy kérdéslista, amelyre szeretnék, ha válaszolnál (lásd a következő oldalon).

Nincsenek helyes vagy helytelen válaszok.

- ☐ Ha a kérdésre adott válaszod igen - az IGEN oszlopba egy X-et tegyél!
- ☐ Ha egy kérdésre adott válasza nem - a NEM oszlopba egy X-et tegyél!
- ☐ Ha a kérdésre adott válasza Néha - akkor egy X-et tegyél a NÉHA ~ oszlopba.
- ☐ Ha nem tudod vagy nem érted a kérdést, akkor a NEM TUDOM ☐ oszlopba tegyél egy X-et.

Én felteszem neked a kérdéseket, te pedig elmondod a válaszodat. A válaszaitokat bizalmasan kezeljük.

Nagyon köszönjük a segítségedet!

Megjegyzés a kérdezőbiztosoknak

Az 1. szakasz első két pontja gyakorlófeladatként szerepel. Kérdezéssel duplán ellenőrizheti a személy által adott választ: Biztos, hogy ez az Ön válasza? Miért ezt választotta? Dicsérje meg a személyt a válaszáért! De ezt csak az első két kérdésnél tegye meg!

A hagyományos Speciális Olimpia sportolói esetében hagyja ki az Egyesített Sportok említését.

Az Egyesített Sportok sportolói esetében az 1. szakasz első három pontjánál kezdje a "Speciális Olimpia Egyesített Sportok" kifejezéssel, ezt követően pedig mondhatja az "Egyesített Sportok" kifejezést.

1. Rész: SPECIAL OLYMPICS – UNIFIED SPORTS – EGYESÍTETT SPORT

Részt veszel az Speciális Olimpia/Unified Sports-ban?

Igen X Nem X

Ön: Sportoló X Partner X Segédedző/önkéntes X Egyéb X

Milyen sportágat űz?

2. Részt vesz a hagyományos Speciális Olimpián? Igen X Nem X

Milyen sportágakat űz?

Szeretnék feltenni néhány kérdést a Speciális Olimpiával/egyesített sportágakkal kapcsolatban.

	IGEN	NÉHA	NEM	NEM TUDOM
1 Szerinted eléggé figyel rád a többi játékos az SO Egyesített Sport edzések alkalmával?				
2 A játékosok elmondják egymásnak, hogy mi történik velük a hétköznapiakban?				
3 Mindenki kap lehetőséget a SO Egyesített Sport edzéseken versenyeken a játékokra?				
4 Szerinted bíznak-e a csapattársaid abban, hogy jól játszol az SO egyesített sport játékokban?				
5 Kér tőled segítséget a többi játékos az SO egyesített sport edzés során?				
6 Minden játékost egyenlő félként kezelnek az SO egyesített sport edzésen?				
7 A Speciális Olimpiában megismert barátaiddal szoktál együtt szórakozni, játszani, eljárni az SO egyesített sport edzésen kívül is?				
8 Szoktál kapni meghívást partikra vagy más ünnepségekre az SO Egyesített Sport edzésen részt vevő csapattársaidtól?				
9 A SO egyesített sport csapat játékosai tartják veled a kapcsolatot telefonon vagy a közösségi médián keresztül?				
10 Törődnek veled az SO Egyesített Sport edzéseken megismert sporttársaid?				

2. RÉSZ: ISKOLA – KÖZÉPISKOLA - FŐISKOLA

Ezek a kérdések az iskoláddal kapcsolatosak. Ha NEM jársz iskolába vagy főiskolára, akkor hagyd ki ezt a részt, és lépj a 3. szakaszra.

Jársz iskolába/egyetemre? Igen ☐ Nem ☐

Befejezted már az iskolát? Igen ☐ Nem ☐

	IGEN	NÉHA	NEM	NEM TUDOM
S1 Figyel rád a többi diák az iskoládban?				
S2 A diákok elmondják egymásnak, hogy mi történik velük a hétköznapiakban?				
S3 Mindenki kap lehetőséget arra, hogy érvényesüljön az iskoládban?				
S4 A többi diák bízik benned, hogy jól teljesítesz az iskoládban?				
S5 Kérnek-e tőled segítséget más diákok az iskoládban?				
S6 Minden diákot egyenlő félként kezelnek az iskoládban?				
S7 Lógsz-e együtt az iskolai barátaiddal az iskolán kívül?				
S8 Tartják-e veled a kapcsolatot az iskolád diákjai telefonon, sms-ben vagy Facebookon?				
S9 Kapsz-e meghívást az iskolád diákjaitól bulikra vagy más ünnepségekre?				
S10 Megvígasztalnak és törődnek-e veled más diákok az iskoládban?				

3. RÉSZ: HELYI KÖZÖSSÉG

Ezek a kérdések az otthoni körülményekre, a szomszédságra és a helyi közösségre vonatkoznak. Itt olyan emberekre és barátokra gondolunk, akik NEM vesznek részt a Speciális Olimpián/Egyesített Sportágakban.

	IGEN	NÉHA	NEM	NEM TUDOM
C1 A közösségedben mások csúfolnak vagy gúnyolnak téged?				
C2 Járnak-e át hozzád a helyi közösségből barátok? (a családtagokon kívül)				
C3 Szoktak-e meghívni a közösségében élő emberek bulikra vagy ünnepségekre? (a családtagokon kívül)				
C4 Szoktak-e meghívni a barátaid, hogy legyél velük vagy náluk vagy a közösségben? (A családtagokon kívül)				
C5 Szoktál beszélgetni a szomszédjaiddal, vagy az otthonod közelében élő emberekkel?				
C6 Segítenek neked a szomszédjaid, ha segítségre van szükséged?				
C7 Segítesz a szomszédjaidnak, ha segítségre van szükségük?				
C8 Úgy érzed, hogy fontos tagja vagy a helyi közösségének: az emberek igénylik a társaságod?				
C9 Úgy érzed, hogy szívesen veszik, ha a helyi üzleteket vagy kávézókat látogatod?				
C10 Magányosnak és kirekesztettnek érzed magad?				

Mesélnél többet magadról?

Q1 Melyik országban élsz? _____

Q2 Hány éves vagy? _____ év

Q3 Mi a nemed?

☐ Férfi

☐ Nő

☐ Nem tudom

Q4 Kivel élsz együtt?

☐ A szüleimmal

☐ A partneremmel, például feleségemmel/férjemmel/

☐ Egyedül

- ☐ Szobatársakkal közös lakásban vagy házban
- ☐ Csoportos otthonban vagy bentlakásos intézményben
- ☐ Egyéb

Q5 Ön a következő helyen él?

- ☐ Nagyvárosban
- ☐ Városban
- ☐ Vidéken
- ☐ Nem biztos

Q6 Van fizetett munkája?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudom

Q7 Jár-e jelenleg iskolába, főiskolára vagy egyetemre?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem tudom

Q8 Hogyan jellemezné egészségi állapotát?

- ☐ Kiváló
- ☐ Nagyon jó
- ☐ Elég jó
- ☐ Rossz
- ☐ Nem tudom

Q9 Mióta vesz részt speciális olimpiai/egyesített sportágakban?

- ☐ Tavaly/az idén (2017/18) csatlakozott.
- ☐ Két vagy három éve
- ☐ Sok éve (négy vagy több éve)

Q10 Szoktál egyedül tömeg közlekedni, például busszal, vonattal vagy villamossal?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem áll rendelkezésre
- ☐ Nem biztos

Q11 Használ-e mobiltelefont, hogy beszéljen a családjával és a barátaival?

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Nem áll rendelkezésre
- ☐ Nem biztos

Nagyon köszönöm, hogy válaszolt a kérdéseimre!

3. számú melléklet

Questionnaire for coaches working with tennis players with intellectual disabilities (QCTID)

Kérdőív értelmi fogyatékossgal élő teniszezőkkel foglalkozó edzők, szakemberek számára

*A kérdőív kitöltésével Ön hozzájárul egy nemzetközi pedagógiai tanulmány elkészítéséhez, melynek célja, hogy felmérjük azokat a teniszben dolgozó szakembereket, akik értelmi fogyatékossgal élő sportolókkal foglalkoznak. Célunk, hogy **feltáró kutatásunk** segítségével megismerjük a szakemberek **személyiségét, motivációját, indíttatását** az edzésekkel kapcsolatos általános véleményüket és választ kapjunk arra, hogy hogyan lehetne még hatékonyabb edzéseket, módszereket kifejleszteni az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők számára.*

A válaszokat és a megadott adatokat, anonim módon és bizalmasan kezeljük!

Nagyon köszönjük közreműködésüket!

Amennyiben bármilyen információra van szükségük a kérdőívvel kapcsolatosan vagy a kérdőív szerzőjével kapcsolatosan, úgy kérem, írjon a kata.orban.sebestyen@gmail.com címre!

1. Kérdés csoport – feleletválasztós kérdések

Kérdés száma	1.1 – 8.: Szociodemográfiai és szakmai múlttal kapcsolatos kérdések	
1.1	Kérem, hogy jelölje meg az Ön nemét!	Férfi, nő, egyéb
1.2	Melyik ország nemzeti SO programját képviseli? kérem, hogy írja be az ország nevét!	
1.3	Kérem, hogy jelölje meg hogy Ön melyik életkor csoportba tartozik!	25 év alatt, 26-35 év, 36-45, 46-55, 56 év felett
1.4	Kérem, jelölje meg családi állapotát!	egyedülálló, házas/családban él, élettársi kapcsolatban él, egyéb
1.5	Kérem jelölje meg legmagasabb iskolai végzettségét!	középiskola/érettségi, főiskola, egyetem, PhD, egyéb
1.6	Kérem, hogy jelölje meg, hogy Ön fizetett alkalmazottként vagy önkéntesként vállalta az értelmi fogyatékossgal élő teniszezőkkel foglalkozó edzői munkát!	fizetett alkalmazott, önkéntes, egyéb
1.7	Milyen régen foglalkozik értelmi fogyatékossgal élő sportolókkal? (év)	1-3 év, 4-10 év, 11-15 év, 16 év felett
1.8	Van-e a családban vagy közvetlen közelében fogyatékossgal élő személy (nem csak értelmi, bármi más is lehet)?	igen van, nincs

2. Kérdés csoport – nyílt végű kérdések

2.1–7.: A Speciális Olimpiában dolgozó elit tenisz edzők értelmi fogyatékossgal élő teniszezőik edzésével kapcsolatos általános tapasztalatai és véleménye	
2.1	Kérem, hogy írja le, hogy Ön kizárólag értelmi fogyatékossgal élő embereket tanít teniszezni, vagy foglalkozik átlagos intellektusú sportolókkal is?
2.2	Kérem, hogy írja le, hogy az Ön véleménye és tapasztalata szerint miért nehezebb vagy miért könnyebb edzéseket tartani értelmi fogyatékossgal élő teniszezőknek, mint átlagos intellektusú játékosoknak!
2.3	Kérem, hogy írja le, hogy milyen változásokat észlel értelmi fogyatékossgal élő sportolóin a tenisz edzések hatására!
2.4	Kérem, hogy írja le, hogy Ön melyik korosztállyal foglalkozik legszívesebb értelmi fogyatékossgal élő sportolói közül és miért!
2.5	Kérem, hogy írja le, hogy Ön szerint fontos-e a jó szülői háttér értelmi fogyatékossgal élő sportolói „tenisz karrierjét” illetően és miért!
2.6	Kérem, hogy írja le, hogy véleménye szerint melyek azok a hétköznapi életük során is felmerülő tulajdonságok, készségek, képességek, amelyek javultak a tenisz pozitív hatásának eredményeképpen!
2.7	Kérem, hogy írja, hogy milyen típusú nehézségekbe ütközik az értelmi fogyatékossgal élő embereknek tartott teniszedzések során és hogyan oldja meg ezeket!

3. Kérdés csoport – feleltválasztós és nyílt végű kérdések

3.1-10.: A Speciális Olimpiában dolgozó elit tenisz edzők értelmi fogyatékossgal élő teniszezőik edzésével kapcsolatos általános tapasztalata és véleménye		
3.1		Ön szerint, van-e különbség az értelmi fogyatékossgal élő teniszezők edzésének módszere és az átlagos intellektusú társaik edzés módszere között?
	a.	igen, szerintem más edzés módszer szükséges.
	b.	nem, szerintem ugyanazt az edzés módszert kell alkalmazni.
	c.	egyéb (kérem, fejtse ki, hogy miért!)
3.2		Ha az előző kérdésre adott válasza IGEN volt, akkor kérem, jelölje meg milyen jellegű különbség a legjellemzőbb, ha a válasza NEM, akkor ne válaszoljon erre a kérdésre! (max. 3 válasz lehetséges)
	a.	Az értelmi fogy. sportolóknál lassabb a tanulási folyamat, ezért az oktatás több időt és több türelmet igényel.
	b.	Az értelmi fogy. sportolók edzésére a monotonitás a jellemző, mint a változatosabb mozgásmintákkal, sorozatokkal járó feladatokkal felépített edzés.
	c.	Az értelmi fogy. sportolók jobban szeretik a játékos formában felépített edzéseket, mint a kizárólag technikai oktatásra felépített edzés munkát.
	d.	Az értelmi fogy. sportolók edzésén mindig kell, hogy legyen mérkőzés játék.
	e.	Az ért. fogy. sportolók edzését jellemzi, hogy a többször megismételt feladat elvégzés hatékonyabb.
	f.	A (12-18 éves) értelmi fogyatékossgal élő sportolók sokkal fegyelmezettebbek az edzésen, mint az azonos korú átlagos intell. gyerekek, mert az átlagos intell. gyerekeknek sokkal nagyobb az öntudatuk, ezért sokszor fegyelmezetlenebbek.
	g.	Az értelmi fogy. sportolók edzésére sokkal jellemzőbb a következetesség, mint az átl. intell gyerekek edzésére.
	h.	Az értelmi fogy. sportolók edzésén több részmozdulat oktatás zajlik, mint az átl. intell gyerekek edzésén.
	i.	Kis létszámú csoportban hatékonyabb az edzés az értelmi fogy. sportolóknál.
	j.	Nagy létszámú csoportban kell dolgozni az értelmi fogy. sportolókkal, mert így az lassabb edzés munka.
	k.	Az értelmi fogyatékossgal élő sportolók edzésén nagyobb ismétlésszám szükséges a feladatok gyakorlása közben.
3.3		Az Ön véleménye szerint milyen fokozatú értelmi fogyatékossgal élő embereket lehet megtanítani a teniszjátékra versenyzői szinten is, vagyis, hogy képes legyen mérkőzést játszani, számolni?
	a.	enyhe fokú értelmi fogyatékossgal
	b.	középsúlyos értelmi fogyatékossgal
	c.	súlyos fokú értelmi fogyatékossgal

	d.	nem a fogyatékosági szinttől függ, hanem a fizikai képességektől és állapottól
	e.	egyéb
3.4		Az Ön véleménye szerint melyik típusú „teniszjáték” a legjellemzőbb az értelmi fogyatékosággal élő teniszezőkre?
	a.	a hosszú labdamenet jellemző a játéukra
	b.	az alapvonal játék a legjellemzőbb náluk
	c.	szerva-röpte játék
	d.	alapvetően csak egy vagy két technikailag jól kivitelezett ütésük van, és jellemzően ezeket alkalmazzák a játék során a legtöbbet.
	e.	általában csak rövid labdamentekre képesek
	f.	egyéb
3.5		Mi az Ön véleménye az ITF által kidolgozott Play+Stay oktatásmetodika globális (nemzetközi szintű) bevezetéséről az SO tenisz programok számára?
	a.	IGEN, mert...
	b.	Nem, mert...
	c.	Egyéb
3.6		Mi az Ön véleménye az ITF által kidolgozott Play+Stay versenyzési rendszer globális (nemzetközi szintű) bevezetéséről az SO tenisz programok számára? (2)
	a.	IGEN, mert...
	b.	NEM, mert...
	c.	Egyéb
3.7	nyílt	Kérem, hogy írja le, hogy Ön szerint miért fontos, hogy az értelmi fogyatékosággal élő teniszezők és az átlagos intellektusú sportolók közösen vegyenek részt az edzéseken és egyéb rendezvényeken!
3.8	nyílt	Kérem, hogy írja le, hogy Ön szerint mi a célja és küldetése az SO Unified Sports programnak?
3.9	nyílt	Kérem, hogy írja le, hogy Ön milyen integrációs lehetőségeket lát a tenisz sportban?
3.10	nyílt	Kérem, hogy írja le, hogy Ön szerint miért jó az értelmi fogyatékosággal élő emberek számára a tenisz!

4. Kérdés csoport – nyílt végű kérdések

4.1-4.: A Speciális Olimpiában dolgozó elit tenisz edzők értelmi fogyatékossgal élő teniszezőik edzésével kapcsolatos indíttatása, motivációja	
4.1	Kérem, hogy írja le, hogy mi motiválta Önt és miért döntött úgy, hogy értelmi fogyatékossgal élő embereket tanít teniszezni!
4.2	Kérem, hogy fejtse ki, hogy mi motiválja Önt abban, hogy találkozzon értelmi fogyatékossgal élő teniszezőivel a tenisz edzéseken kívül is!
4.3	Kérem, hogy írja le, hogy hogyan motiválja kollégáit arra, hogy értelmi fogyatékossgal élő teniszezőket oktassanak!
4.4	Ön mit válaszolna arra a kérdésre, ha megkérdeznék, hogy mi motiválja Önt abban, hogy értelmi fogyatékossgal élő teniszezők oktatásával foglalkozzon!

Köszönöm válaszait!

4. számú melléklet

STRUKTURÁLT MÉLYINTERJÚ KÉRDÉSEK

1. szekció

1. Mióta dolgozik teniszzsakemberként (edzőként, sportvezetőként)?
2. Milyen munkakörben dolgozik?
3. Mióta dolgozik értelmi fogyatékossggal élő sportolókkal?
4. Mióta dolgozik a speciális olimpia mozgalomban sportoló teniszezőkkel?
5. Miért döntött úgy, hogy értelmi fogyatékossggal élő sportolókkal dolgozik?

2. szekció

1. Kérem, fejtse ki véleményét arról, hogy miért van szükség fogyatékossggi előtapasztalatra ahhoz, hogy edzőként értelmi fogyatékos sportolókkal dolgozhasson!
2. Kérjük, fejtse ki véleményét arról, hogyan és milyen módon nyilvánulhat meg az értelmi fogyatékossggal élők iránti szociális érzékenység és empátia a Speciális Olimpián dolgozó edzőkben!
3. Kérem, mondja el a véleményét arról, hogy Ön szerint mi motiválhatja azokat az edzőket, akik az értelmi fogyatékossggal élők edzését választják?
4. Kérem, fejtse ki véleményét arról, hogy miért fontos, hogy a Speciális Olimpia mozgalomban edzőként dolgozni kívánó szakemberek szakmai tapasztalattal és széleskörű sportági (tenisz) ismeretekkel rendelkezzenek?

3. szekció

1. Kérjük, írja le az integrált edzéssel és versenyzéssel kapcsolatos nézeteit és tapasztalatait, azaz, hogy átlagos intellektusú és értelmi fogyatékos sportolók együtt edzenek és versenyeznek!
2. Kérem, írja le, hogy Ön szerint milyen különbségek lehetnek a speciális teniszezők szegregált edzése és az átlagos intellektusú teniszezők edzés módszerei között?
3. Kérjük, mondja el véleményét az inkluzív oktatás fontosságáról!
4. Kérjük, írja le véleményét az inkluzív tenisz módszerekről és elméletekről!
5. Kérjük, ha tud, adjon néhány példát a gyakorlati megvalósításra!

4. szekció

1. Kérem, mondja el véleményét arról, hogy Ön szerint az integrált sport segíthet-e közelebb hozni egymáshoz a speciális és az átlagos intellektusú sportolókat a "civil életben", azaz a sportpályán kívül.
2. Ön szerint az élet mely területein segíthet az átlagos intellektusú és az értelmi fogyatékos sportolók integrált sporttevékenységekben való részvétele?

5. számú melléklet

TESTNEVELÉSI EGYETEM

Kutatásetikai Bizottság

1123 Budapest, Alkotás u. 44.

Elnök: Dr. habil. Szelid Zsolt, egyetemi docens

Email: keb@tf.hu

KUTATÁSETIKAI ENGEDÉLY

Téma: „Értelmi fogyatékossgal élő teniszezők felkészítő munkájának körülményei és jellegzetességei, az említett sportolókkal foglalkozó teniszedzők véleménye alapján”

Témavezető: Dr. Ökrös Csaba (PhD.)

Kérelem benyújtója: Orbán-Sebestyén Hajnalka Katalin

Kutatásetikai vélemény:

A kérelem benyújtói vagy tapasztalt szakemberek, vagy azok felügyelete alatt állnak, a vizsgálati személyek részére készült tájékoztató teljes körű, a vizsgálat kockázatot nem hordoz magában, így a kutatás etikai engedélyezését támogatom.

Engedélyszám: TE-KEB/35/2020

Záradék: A vizsgálatok során a hatósági járványügyi intézkedések mindenkor betartása a kutató felelőssége”

Budapest, 2020. november 30.

Dr. habil. Szelid Zsolt
a KEB elnöke